UNIWERSYTET EKONOMICZNY W POZNANIU

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Czasopismo:

Rocznik Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych 1922. Warszawa, 1923.

Czasopismo zdigitalizowane i udostępnione cyfrowo w ramach zadań projektu pt. „Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39« H. Maciejewskiej" (SONB/SP/550684/2022)

Minister Edukacji i Nauki

Społeczna Odpowiedzialność Nauki

Re. 13

ROCZNIK II-GI

POLSKIEGO ZWIĄZKU PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH

oraz

ŹRÓDŁA ZAKUPU WYROBÓW FABRYK ZRZESZONYCH w P. Z. P. M.

OPRACOWANE PRZEZ BIURO ZWIĄZKU POD REDAKCJĄ S. J. OKOLSKIEGO.

IZBA PRZEM. HANDL. POZNAŃ

I 16

NAKŁADEM POLSKIEGO ZWIĄZKU PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH
WARSZAWA
1923

707 III

Dolpt.
Rc. 139.
1707. III.
BIBLIOTEKA W. M. POZNANIU

Stanisław Łopuszański

Ś. p. STANISŁAW NAJMAN

Prezes Rady Polskiego Związku Przemysłowców Metalowy

Prezes Zarządu Kooperatywy Przemysłowców Metalowyc

† 24 lipca 1922 r.

IZBA PRZEM. HANDL. POZNAŃ
Rc. 139

ROCZNIK

POLSKIEGO ZWIĄZKU PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH

1922

Rc. 139.

WARSZAWA

709 III

TREŚĆ.

I **Przedmowa** 3

II **Sprawozdanie z działalności Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych**

1) Sprawozdanie Centrali 5

2) „ Oddziałów:

a) Oddział Warszawski 25
b) „ Łódzko-Kaliski 29
c) „ Radomsko-Kielecki 30
d) „ Lubelski 31
e) „ Kujawsko-Płocki 32
f) „ Lwowski 32
g) „ Poznańsko-Pomorski 33
h) „ Cieszyński 34

3) Sprawozdania Grup Zawodowych:

a) Grupa II Wytwórni Maszyn i Narzędzi Rolniczych 35
b) „ III Fabryk maszyn i artykułów elektrotechnicznych 36
c) „ IV wag i narzędzi. Podgrupa wag 36

III **Źródła Zakupu Polskiego Przemysłu Metalowego:**

1) Wykaz członków P. Z. P. M.

a) Oddział Warszawski 2
b) „ Podwarszawski 26
c) „ Łódzko-Kaliski 28
d) „ Kujawsko-Płocki 34
e) „ Radomsko-Kielecki 36
f) „ Dąbrowski 42
g) „ Lubelski 48
h) „ Kresowy 50
i) „ Lwowski 52
j) „ Krakowski 54
k) „ Poznańsko-Pomorski 54
l) „ Cieszyński 58
ł) „ Górnośląski 62

2) Skorowidz wyrobów 68

3) Skorowidz fabryk 76

IV **Sprawozdanie z działalności Kooperatywy Przemysłowców Metalowych**

V **Ogłoszenia**

BIBLIOTEKA PAŃSTWOWA W POZNANIU

D 1953/371/16

PRZEDMOWA.

Spełniając zamierzenia Zarządu i Dyrekcji Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, wydajemy obecnie według programu niezmienionego Rocznik II Związku, który, jak jego poprzednik, powinien organizacjom zawodowym pokrewnym i kołom gospodarczym dać zarys działalności Związku w ciągu roku ubiegłego, interesantom dostarczyć w „Źródłach zakupu“ ścisłych i wyczerpujących adresów i informacyj, wszystkim zaś, którym losy rodzimego przemysłu metalowego przetwórczego nie są obce, zobrazować dzieje tej gałęzi przemysłu w przeciągu rocznego okresu czasu.

Każdy, który dokona porównania spisów członków Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, zawartych w kolejnych rocznikach, spostrzeże, że w roczniku niniejszym brak jest kilkunastu fabryk, przeważnie mniejszych, a to w wyniku akcji Związku, mającej na celu wzmocnienie czynników gospodarczych do Sejmu i Senatu, która przez niektórych członków została zupełnie błędnie zrozumiana, jako chęć agitowania przez Związek na korzyść partyjności. Zarówno jednak uchwała Walnego Zgromadzenia, które akcję wyborczą zadecydowało, jakoteż decyzja Rady Związkowej i działalność specjalnej Komisji, opierały się ściśle i wyłącznie na zasadach gospodarczych, i nie miały nic wspólnego z faworyzowaniem tej lub innej partji. Zważyć też należy, że obecnie Polski Związek Przemysłowców Metalowych, posiadając w swem gronie tylko członków, dostatecznie oceniających gospodarczą doniosłość naszej organizacji, jest po akcji wyborczej, tej próbie ogniowej Związku, mocniej skonsolidowany i lepiej przygotowany do tej pracy, która go czeka w najbliższej przyszłości.

Organ handlowy P. Z. P. M. „Kooperatywa Przemysłowców Metalowych“ wydaje swoje sprawozdanie po raz drugi i ostatni, ponieważ rozwój jej przyjął takie rozmiary, że organizacja ta w ramach spółdzielni, opierającej się na wadliwej ustawie sejmowej z d. 29 października 1920 r., utrzymana być nie mogła. To też dzień 31 grudnia 1922 r. był ostatnim dniem istnienia Koperatywy P. M., po którym rozpoczęła swą działalność Spółka Akcyjna „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi“, założona w dniu 20 grudnia 1922 r. z kapitałem 100 miljonów marek, podwyższonym obecnie do 250 miljonów mk., posiadająca oddział w Krakowie i nieruchomość w Warszawie przy ul. Nowy Świat 50. W posesji tej wykończona została obecnie hala projektowanych wystaw przemysłu metalowego, a w przyszłości mają mieścić się rozszerzone biura Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych i S-ki Akc. „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi“.

Rok 1922 był okresem wytężonej pracy w przemyśle metalowym przetwórczym. Konjunktura na ogół była pomyślna, to też pomimo wiel-

kich trudności, które w pierwszej linji wynikały z powodu stałego i szybkiego spadku marki polskiej, rok ubiegły został zakończony znacznym wzrostem liczby zatrudnionych w fabrykach robotników i, jak wskazują publikowane obecnie sprawozdania spółek, obowiązanych do ogłaszania swych bilansów, dywidendy również przedstawiają się imponująco. Niestety jednak ten drugi objaw jest tylko pozornie pomyślny, gdyż dywidendy obliczane są w stosunku do kapitałów nominalnych w markach polskich, nic wspólnego nie mających z kapitałami istotnemi. Jeżeli jednak zadać sobie trud przerachowania bilansów na walutę złotą, to badanie raczej do pesymistycznych wniosków doprowadza i tylko nadzieja, że przy stabilizacji waluty i zmianie stosunków ogólnych wyniki będą lepsze, dodaje otuchy wytrwałym bojownikom na polu przemysłu metalowego. Wytrwałość zaś jest konieczna w dziedzinie, gdzie nietylko czynniki powyższe były trudnościami nie do przezwyciężenia, lecz również dały się odczuwać braki kapitałów, kredytu, maszyn i narzędzi; niedostateczna ochrona celna i groźna konkurencja krajów uprzemysłowionych o słabej walucie, jak Niemcy i Austrja; trudności w dostawie materjałów, spowodowane brakiem wagonów i niejednokrotnie anormalnemi stosunkami kolejowemi; braki surowców i półfabrykatów; niedostateczna wydajność pracy i brak wolności pracy; trudności lokalne, drożyzna ogólna, brak wykwalifikowanych robotników; wreszcie obciążenie podatkami i opłatami (na kasy chorych, ubezpieczenia, potrzeby komunalne i t. p.) stosunkowo wielokrotnie większemi, niż to ma miejsce dla rolnictwa.

Dalsza działalność przemysłowców metalowych, w zrozumieniu tych wielkich trudności, jakie na drodze swej spotykają, powinna opierać się przedewszystkiem na usilnej pracy, na gruntownej wiedzy i żelaznej wytrwałości. Gdy te trzy czynniki weźmiemy pod uwagę, tem dotkliwiej odczuwamy stratę, jaką w roku ubiegłym poniósł Polski Związek Przemysłowców Metalowych w osobie swego prezesa, niezapomnianego ś. p. Stanisława Najmana, przemysłowca, który trzy cechy: pracy, wiedzy i wytrwałości posiadał w stopniu wyjątkowo wysokim.

Cechy te przedwcześnie zgasłego ś. p. Prezesa naszego zachowamy, jako Jego testament dla przemysłu metalowego polskiego, przemysłu, który dzięki wiedzy i pracy wszystkich w przemyśle tym pracujących, na placówce swej wytrwać musi.

S. J. Okolski.

Dyrektor Zarządzający
Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych
i Sp. Akc. „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy
Metalowi" (dawniej „Kooperatywa Przemysłowców
Metalowych").

Warszawa,
d. 22 maja 1923 r.

IZBA PRZEM.-HANDL. POZNAŃ

SPRAWOZDANIE

z działalności

Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych,

za rok 1922.

W „Roczniku I-ym Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych“ podane zostały dzieje powstania Związku i jego reorganizacji w nowych warunkach politycznych, po zjednoczeniu ziem polskich. Rok 1922 zaznaczył się w życiu Związku dalszym nieustannym rozwojem i większą konsolidacją, bowiem w tym czasie zorganizowały się całkowicie Oddziały Związku Poznańsko-Pomorski, Krakowski i Dąbrowski, oraz nastąpiło ściślejsze zespolenie Oddziału Cieszyńskiego, jako też nawiązane zostały liczniejsze nici, łączące Oddziały z Centralą w Warszawie. W ciągu roku 1922 przybył Związkowi jeszcze jeden Oddział — Górnośląski — który atoli znajduje się jeszcze w stanie powstawania, liczy bowiem dopiero jedną fabrykę, stanowiącą własność Polskiego Towarzystwa Elektrycznego.

W okresie sprawozdawczym t. j. od 1 stycznia do 31 grudnia r. 1922, ilość zakładów zrzeszonych wzrosła o 34 do 315 czyli o 12,1%; ilość zatrudnionych robotników wzrosła o 18034 do 45582 czyli o 65,4%. Ponieważ pierwsze zadanie Związku — zrzeszenie wielkich zakładów przemysłowych — zostało dokonane już wcześniej i teraz odbywa się tylko dalszy proces przyciągania mniejszych fabryk, liczących mniejsze ilości pracowników, przeto wnosić należy, że szybszy wzrost liczby robotników, aniżeli liczby zakładów, świadczy o rozroście poszczególnych fabryk.

Podział terytorjalny Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych pod względem ilości zakładów i robotników przedstawiał się z końcem roku 1922 w porównaniu do końca roku 1921 w sposób następujący:

Tablica № 1.

Oddziały	*Siedziba Oddziału*	*Ilość* zakładów r. 1921	zakładów r. 1922	robotników r. 1921	robotników r. 1922
Warszawski	Warszawa . . .	118	125	8 951	15 132
Podwarszawski	„	16	14	1 100	1 086
Radomsko-Kielecki	Radom	31	34	3 690	4 875
Łódzko-Kaliski	Łódź	27	27	1 749	2 168
Kujawsko-Płocki	Włocławek . .	13	16	830	1 122
Dąbrowski	Sosnowiec . .	26	26	3 783	5 941
Lubelski	Lublin	9	11	995	1 891
Lwowski	Lwów	9	11	433	675
Poznańsko-Pomorski	Poznań. . . .	4	16	638	5 140
Cieszyński	Bielsko. . . .	19	22	4 071	4 964
Kresowy	Białystok . . .	3	5	130	175
Krakowski	Kraków . . .	6	7	1 178	2 291
Górnośląski	Katowice . . .	—	1	—	122
	Ogółem .	281	315	27 548	45 582

Podział zawodowy. Pod względem zawodowym Polski Związek Przemysłowców Metalowych dzieli się na 11 grup, z których niektóre wykazują dalsze różnicz-kowanie się na podgrupy, obejmujące zakłady jednej specjalności. Grupy są następujące:

Tablica № 2.

	Grupa	Ilość zakładów r. 1921	Ilość zakładów r. 1922	Ilość robotników r. 1921	Ilość robotników r. 1922
I	Maszynowa	56	58	7 151	10 429
II	Maszyn rolniczych	45	58	3 658	7 627
III	Elektrotechniczna	10	12	293	862
IV	Wag i narzędzi mierniczych .	18	10	776	1 006
V	Odlewni	76	71	6 552	9 090
VI	Kotlarni	22	15	2 030	2 161
VII	Urządzeń Zdrowotnych . . .	2	5	95	276
VIII	Wyrobów Żelaznych . . .	17	31	2 642	6 004
IX	„ Metalowych . . .	18	27	1 628	3 073
X	Uzbrojenia	1	3	1 350	3 319
XI	Drutu i Gwoździ	16	15	1 373	1 734

Zmniejszenie liczby zakładów w niektórych grupach nastąpiło nie skutkiem zamknięcia fabryk, lecz skutkiem przegrupowania w wykazach P. Z. P. M.

Najliczniejszą z grup wyżej wymienionych jest Grupa II Maszyn i narzędzi rolniczych, odznaczająca się sprężystą organizacją i ożywioną działalnością. Zarząd tej grupy mieści się w Poznaniu, w Warszawie natomiast jest czynny komitet wykonawczy, odbywający liczne posiedzenia i stanowiący właściwe biuro Grupy. Sprawozdanie z działalności tej grupy podajemy niżej, jak również sprawozdanie z działalności Podgrupy Wag, która wyłoniona została z grupy IV i odznacza się również wielką ruchliwością. Trzecią czynną grupę stanowi Grupa Elektrotechniczna, której organizacja zakończona została po okresie sprawozdawczym, przez powołanie płatnego sekretarza i ukonstytuowania biura Grupy w Warszawie. Pozostałe grupy nie zaznaczyły się w roku sprawozdawczym znaczniejszemi pracami.

Do powyższej liczby grup przybywa w chwili układania niniejszego sprawozdania (marzec r. 1923) nowa grupa, wyłoniona z grupy I maszynowej, a mianowicie Podgrupa Maszyn Młyńskich, licząca przy powstaniu 7 zakładów z 1059 robotnikami.

Podział terytorjalny i zawodowy zakładów, zrzeszonych w Polskim Związku Przemysłowców Metalowych, podany, jest w tablicy № 3.

Działalność Związku. W r. 1922 nastąpiła zmiana statutu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, dotycząca organizacji władz Związku i wprowadzająca niektóre inne udogodnienia w porównaniu z dawnym statutem. Stosownie do nowego statutu, który został zatwierdzony przez p. ministra spraw wewnętrznych d. 3 maja pod № 706, władze Związku składają się z Walnego Zgromadzenia członków, z Rady i Zarządu, który wyłania z siebie Rada, przyczem prezes Rady jest równocześnie prezesem Zarządu. Wybory do Rady P. Z. P. M. odbyły się d. 26 maja na zwyczajnem walnem Zgromadzeniu, do tego czasu zaś kierownictwo Związku sprawował Zarząd Główny, którego skład podany był w Roczniku I-ym Związku.

Rada Związku składa się z 24 członków i 12 zastępców. Do Rady wybrani zostali pp.:

Nazwisko Członka Rady	*Oddział Związku*	*Grupa zawodowa*
Ambrożewicz Kazimierz	Warszawski	Odlewni
Bieńkowski Stanisław	Lwowski	Wyrob. metal.
Czarliński Janusz	Pozn.-Pom.	Masz. rolnicz.
Dubieński Józef	Krakowski	Masz. rolnicz.
Epstein Tadeusz	„	Drutu i gwoź.
Hafner Ludwik	Lubelski	Masz. rolnicz.
Iwaszkiewicz Tadeusz	Pozn.-Pom.	Masz. rolnicz.
Jechalski Władysław	Dąbrowski	Kotlarni
Jeziorański Jan	Warszawski	Urządz.Zdrow.
Klarner Czesław	Górnośląski	Elektryczna
Lewalski Antoni	Krakowski	Maszynowa
Markowicz Jan	Lubelski	Wag
Najman Stanisław	Warszawski	Wyrob. żelaz.
Okolski Stanisław Jan	„	Elektryczna
Ortwein Edward	„	Maszynowa
Przanowski Stefan	„	Uzbrojenia
Samulski Seweryn	Pozn.-Pom.	Masz. rolnicz.
Skarzeński Leon	Krakowski	Maszynowa
Skibiński Leon	Radom.-Kiel.	Odlewni
Slósarski Zygmunt	Kujaw.-Płoc.	Masz. rolnicz.
Suchanek Fryderyk	Pozn.-Pom.	Masz. rolnicz.
Weinschenck Teodor	Cieszyński	Maszynowa
Witwicki Jan Kazimierz	Radom.-Kiel.	Odlewni
Woszczyński Wacław	Warszawski	Maszynowa

Na zastępców zostali powołani w kolejności wyborów pp.:

Nazwisko	*Oddział Związku*	*Grupa zawodowa*
Lisowski Maksymiljan	Podwarszaw.	Masz. rolnicz.
Weigt Edward	Łódz.-Kaliski	Odlewni
John Adolf	Łódz.-Kaliski	Maszynowa
Sochacki Zygmunt	Warszawski	Maszynowa
Stefanowski Kazimierz	Dąbrowski	Drutu i gwoź.
Banachewicz Ignacy	Dąbrowski	Odlewni
Łubieński Józef	Warszawski	Maszynowa
Strasburger Józef	„	Wyrob. metal.
Lubomirski ks. Stanisław	„	Wag
Wierzejski Witold	„	Masz. rolnicz.
Weliński Juljan	„	Drutu i gwoź.
Wellisz Leopold	„	Uzbrojenia

Rada ukonstytuowała się na swem pierwszem posiedzeniu dnia 13-go czerwca, wybierając na prezesa p. Stanisława Najmana, na wiceprezesów p.p. Seweryna Samulskiego jako pierwszego i Teodora Weinschencka jako drugiego wiceprezesa. Rada powołała na temże posiedzeniu na dyrektora zarządzającego Związku swego członka, inż. S. J. Okolskiego, jak również wyłoniła z pośród siebie Zarząd w osobach p.p. Stanisława Najmana, jako prezesa, p.p. Samulskiego i Weinschencka, jako wiceprezesów, oraz p.p. Kazimierza Ambrożewicza, Tadeusza Epsteina, Jana Jeziorańskiego i Stefana Przanowskiego, jako członków Zarządu.

Tablica № 3.

ODDZIAŁY	1 Warszawski		2 Podwarszawski		3 Radomsko-Kielecki		4 Łódzko-Kaliski		5 Kujawsko-Płocki		6 Dąbrowski		7 Lwowski		8 Krakowski		9 Lubelski		10 Poznańsko-Pomorski		11 Cieszyński		12 Kresowy		13 Górno-Śląski		Razem	
GRUPY	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.	F.	R.
I. Maszynowa	27	3 532	2	376	1	42	8	1 633	—	—	3	1 053	3	141	3	1 783	1	175	2	232	7	1590	1	20	—	—	58	10 577
II. Maszyn rolniczych . . .	3	263	6	377	5	108	7	190	12	835	3	190	2	216	2	409	7	1 027	10	3 968	—	—	1	44	—	—	58	7 627
III. Elektrotechniczna	9	475	—	—	—	—	—	—	1	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	115	—	—	1	122	12	862
IV. Wag i narzędzi	12	502	2	158	1	18	—	—	1	20	1	29	1	10	—	—	2	269	—	—	—	—	—	—	—	—	20	1 006
V. Odlewni	15	545	3	90	24	4 517	8	162	1	35	11	2 035	3	205	1	20	—	—	1	854	3	617	1	10	—	—	71	9 090
VI. Kotlarni	5	566	—	—	—	—	2	33	—	—	1	815	1	41	—	—	1	420	—	—	5	351	—	—	—	—	15	2 226
VII. Urządzeń zdrowotnych .	3	219	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	36	1	21	—	—	5	276
VIII. Wyrobów żelaznych . .	19	2 770	1	85	1	49	2	150	—	—	3	1 071	—	—	—	—	—	—	1	12	3	1 787	1	80	—	—	31	6 004
IX. Wyrobów metalowych . .	19	2 155	—	—	1	95	—	—	1	82	2	113	1	62	—	—	—	—	2	74	1	492	—	—	—	—	27	3 073
X. Przemysłu wojskowego .	3	3 319	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3 319
XI. Drutu i gwoździ	10	786	—	—	1	46	—	—	—	—	2	726	—	—	1	79	—	—	—	—	1	97	—	—	—	—	15	1 734
Razem . . .	125	15 132	14	1 086	34	4 875	27	2 168	16	1 122	26	6 032	11	675	7	2 291	11	1 891	16	5 140	22	5 085	5	175	1	122	315	45 794

Ilości fabryk (F.) i robotników (R.) zatrudnionych w fabrykach, zrzeszonych w Polskim Związku Przemysłowców Metalowych.
Stan w dniu 31 grudnia 1922 r.

Po śmierci p. Stanisława Najmana, która nastąpiła dnia 24 lipca, Rada na posiedzeniu dnia 13 września zaprosiła w drodze wyborów na swego prezesa p. Jana Jeziorańskiego, dotychczasowego prezesa Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M. Dalsza zmiana w składzie Rady nastąpiła skutkiem złożenia mandatu przez p. Leona Skarzeńskiego i opuszczenia stanowiska kierownika fabryki związkowej przez p. K. Stefanowskiego. Na opróżnione miejsca członków Rady weszli z pośród zastępców p.p. Maksymiljan Lisowski i Edward Weigt, do Zarządu zaś został wybrany p. inż. Wacław Woszczyński. Na zastępcę po p. Stefanowskim wszedł p. Stanisław Starke, reprezentując Oddział Radomsko-Kielecki, Grupę Odlewni.

Dyrekcja Związku, układając aprobowaną następnie przez Prezydjum listę kandydatów na członków Rady i zastępców, starała się uwzględnić w miarę możności terytorjalne i zawodowe ugrupowania Związku stosownie do liczebności zakładów i robotników i, jak widać z dokonanych wyborów, cel swój, jeżeli nie w zupełności, to w bardzo znanczym stopniu osiągnęła.

Zgromadzenia Walne: W r. 1922 odbyły się dwa zgromadzenia walne członków P. Z. P. M.—jedno nadzwyczajne, d. 17 stycznia i jedno zwyczajne, d. 26 maja. Porządek dzienny pierwszego obejmował, prócz sprawozdania z działalności Związku i sprawozdania ze stanu finansowego, zatwierdzenie komisyj fachowych, sprawę urlopów dla robotników, sprawę normalizacji narzędzi i wyrobów w przemyśle metalowym, oraz sprawy robotnicze. Zwyczajne walne Zgromadzenie poświęcone było zatwierdzeniu bilansu i budżetu, sprawozdaniu dorocznemu z działalności Związku i wyborom do władz Związku. Obejmowało ono zarazem ważne sprawy bieżące, a wśród nich sprawę wyborów do ciał ustawodawczych Państwa, która dotyczyła w żywy sposób interesów zawodowych całego przemysłu polskiego. Po za temi dwoma zebraniami zgromadzeń walnych w roku sprawozdawczym nie było, gdyż dzięki nowemu statutowi i rozszerzeniu kompetencji Rady, liczniejszej od poprzedniego Zarządu Głównego, nie zachodziła potrzeba zwoływania nadzwyczajnych zgromadzeń walnych.

Zarząd Główny, który funkcjonował do chwili przekazania swych kompetencji nowoobranej *Radzie Związku,* t. j. do dnia 13 czerwca, odbył w roku sprawozdawczym 4 posiedzenia, a mianowicie d. 10 stycznia, 7 marca, 25 kwietnia i 22 maja, Rada zaś, od chwili swego ukonstytuowania się do końca roku, 5 posiedzeń, a mianowicie d. 13 czerwca, 14 lipca, 13 września, 9 października i 19 grudnia czyli razem 9 posiedzeń, których porządek dzienny obejmował następujące ważniejsze sprawy. Wysłuchanie perjodycznych sprawozdań dyrekcji z działalności i ze stanu finansowego Związku; zatwierdzenie powstania nowych Oddziałów; przyjęcie do Związku nowych członków, po zakwalifikowaniu ich podań przez zarządy właściwych Oddziałów i Grup; organizację kartoteki źródeł wytwórczości przemysłu metalowego, której regulamin opracował dyrektor Okolski; wydawnictwo własnego pisma związkowego; zjazdy członków podczas Targów Poznańskiego i Lwowskiego; konferencję ze Związkiem Hut Polskich w sprawie cen na materjały surowe; utworzenie kasy przezorności dla pracowników Związku; rozruchy robotnicze w fabryce „Poręba"; udział Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych w akcji wyborczej do Sejmu i Senatu; przygotowanie spraw na walne zgromadzenie członków Związku, rozpatrzenie ważniejszych spraw, wprowadzanych na porządek dzienny posiedzeń Centralnego Związku Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów i udzielanie instrukcji delegatom P. Z. P. M. do Centralnego Związku w sprawach zasadniczych, wreszcie sprawy robotnicze, dotyczące ogółu stowarzyszonych, sprawy ustawodawstwa przemysłowego i skarbowego, sprawy bieżące zasadniczego znaczenia i t. d. Zarząd Związku zbierał się przed każdem posiedzeniem Rady, przygotowując materjał dla jej posiedzeń. W sprawach nagłych i mniejszej wagi Zarząd zbierał się niezależnie od posiedzeń Rady.

Komisje Związkowe. Rozszerzający się zakres spraw i interesów zarówno Związku, jako całości, jako też poszczególnych grup zawodowych, skłonił prezydjum Związku, na wniosek dyrektora S. J. Okolskiego, do utworzenia komisyj fachowych, do których, w charakterze członków, zaproszono rzeczoznawców z pośród przedstawicieli i pracowników fabryk zrzeszonych. Przewidziane były następujące komisje, których nazwy charakteryzują dostatecznie ich zadania.

I Robotnicza.
II Celna.
III Eksportowa.
IV Normalizacyjna.
V Techniczna. (Rozwój techniczny)
VI Rynkowa.
VII Szkolnictwa zawodowego.
VIII Transportowa.
IX Przemysłu wojennego.
X Wydawnicza.
XI Reewakuacyjna.
XII Ustawowo-podatkowa.
XIII Reprezentacyjna.

Nie wszystkie z powyższych komisji rozpoczęły swe prace w roku sprawozdawczym. Najwydatniej pracowała Komisja Celna, która odbywała swe posiedzenie przed każdem posiedzeniem komitetu celnego ministerstwa przemysłu i handlu, opracowując wnioski Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych do komitetu na podstawie zgłoszeń, wniosków i reklamacji członków Związku. Przewodniczącym komisji Celnej był p. inż. Józef Łubieński, prezes Oddziału Warszawskiego Związku i delegat P. Z. P. M. do komitetu celnego ministerstwa. Komitet celny, którego przewodniczącym jest p. inż. S. J. Okolski, odbył w roku sprawozdawczym 5 posiedzeń*). Z wniosków P. Z. P. M. do komitetu celnego najbardziej zasadniczym, uchwalonym na posiedzeniu Komisji Celnej w dn. 14 listopada, był wniosek perjodycznej regulacji mnożnika celnego, przyjęty w zasadzie przez komitet celny. Dążeniem Komisji Celnej jest przywrócenie dla stawek celnych parytetu złota, które—niestety—dotychczas jeszcze nie zostało zrealizowane przez władze państwowe, skutkiem czego konkurencja fabryk krajowych z zagranicznemi na rynku wewnętrznym staje się z dniem każdym coraz trudniejszą, lub nawet wręcz niemożliwą.

Stałym punktem porządku dziennego posiedzeń Komisji Celnej były sprawy ulg celnych na maszyny i wyroby nie wyrabiane w kraju, kiedy chodziło o wpro-

*) Patrz „Sprawozdanie z działalności Komitetu Celnego przy Radzie Przemysłowo-Handlowej za rok 1922" w № 4 tygodnika „Przemysł i Handel" z r. 1923.

Re. 139.

wadzenie na listę ulgową nowych pozycji, lub skreślenie dawnych. Oprócz rozważania wniosków, napływających do Komisji od członków Związku, Komisja wydawała w tym względzie opinje na żądanie ministerstwa przemysłu i handlu. W tym celu Komisja polecała zebranie informacji swoim członkom, lub też zbierała dane za pomocą ankiet, rozsyłając odpowiednie kwestjonarjusze do firm zrzeszonych i stojących poza Związkiem.

Polski Związek Przemysłowców Metalowych otrzymał jeszcze w r. 1921 od ministerstwa przemysłu i handlu zlecenie, w formie upoważnienia, wydawania osobom i firmom zainteresowanym, sprowadzającym maszyny i wyroby metalowe z zagranicy, zaświadczeń, że sprowadzane przedmioty nie są wyrabiane w kraju. W r. 1922 Związek wydał takich zaświadczeń 419.

Drugą czynną komisją była Komisja Robotnicza (do spraw robotniczych), która większą część swoich posiedzeń poświęciła ustawie o urlopach dla pracowników w przemyśle i handlu. O ustawie tej, która skutkiem swej niejasności wprowadziła nie małe zamieszanie w przemyśle polskim, będziemy mówili dalej.

Nader czynną była również Komisja Reewakuacyjna, traktująca całość spraw reewakuacji fabryk wywiezionych w czasie wojny do Rosji i rewindykacji maszyn z Niemiec. Komisja odbywała swe posiedzenia w miarę potrzeby. W dniu 10 sierpnia odbyło się posiedzenie relacyjne, na którem p. dyr. Karol Zawodzki, po powrocie z Moskwy, zdawał sprawę ze stanu reewakuacji. Sprawozdanie to zostało zamieszczone w streszczeniu w № 20 „Przemysłu Metalowego". Takież posiedzenie odbyło się w dniu 15 września w celu wysłuchania referatu p. inż. Mieczysława Bujalskiego, przewodniczącego podkomisji przemysłowej w komisji reewakuacyjnej i specjalnej p. ministra Antoniego Olszewskiego w Moskwie. W ciągu roku 1922 następujące fabryki zostały reewakuowane z Rosji całkowicie lub częściowo: fabryka drukarska J. L. Hirszowicza, fabryka pończosznicza Dniestrowskiego, część maszyn zakładów Żyrardowskich (16 wagonów), wreszcie znaczna część maszyn fabryki związkowej „Rohn, Zieliński i S-ka". Dwa posiedzenia Komisji Reewakuacyjnej były poświęcone wypracowaniu memorjału do p. ministra Antoniego Olszewskiego w sprawie sposobu szacowania maszyn reewakuowanych, w celu pobierania opłat na koszta utrzymania delegacji w Moskwie, jak również memorjału do ministerstwa kolei żelaznych w palącej sprawie przygotowania urządzeń przeładunkowych na stacjach pogranicznych w Stołbcach i Zdołbunowie w celu umożliwienia przyjęcia przez koleje polskie większych transportów maszyn reewakuowanych.

Komunikaty i pisma głównego urzędu likwidacyjnego i komisji rewindykacyjnej były podawane do wiadomości członków P. Z. P. M. za pomocą okólników.

Pismo Związkowe. „Wzrastająca liczba członków P. Z. P. M. i wynikająca stąd potrzeba wzmocnienia jeszcze bardziej dotychczasowej łączności zarządu z członkami, jak również członków pomiędzy sobą, skłoniły Zarząd Związku do podjęcia wydawnictwa perjodycznego, które zadaniu temu powinno czynić zadość," — tak rozpoczęła swą odezwę do czytelników redakcja „Przemysłu Metalowego", czasopisma tygodniowego Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, którego pierwszy numer ukazał się dnia 8 kwietnia 1922 r. Myśl wydawania własnego organu, powzięta przez dyrektora Okolskiego, pomimo pewnych obaw co do wysokich kosztów, znalazła zrozumienie i dostateczne poparcie w Zarządzie Głównym, który uchwałą na posiedzeniu d. 7 marca zdecydował o wydawnictwie. Redakcję pisma powierzono wicedyrektorowi Związku, inż. Maurycemu Chorzewskiemu. Jako wydawca, w imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, podpisuje pismo dyrektor-zarządzający Związku inż. Stanisław Jan Okolski. Sekretarzem redakcji został p. Witold Eychler. „Przemysł Metalowy" ukazywał się raz na tydzień; do końca r. 1922 wyszło 38 numerów. Na treść pisma, zgodnie z zapowiedzią redakcji, składały się informacje o sprawach Związku, komunikaty Zarządu i Rady, artykuły, traktujące zagadnienia z dziedziny przemysłu metalowego i przemysłu krajowego w ogólności, wyciągi z doniesień konsularnych o stanie rynków zagranicznych na surowce i wyroby przemysłu metalowego, korespondencje własne z różnych stron kraju i z zagranicy, wiadomości urzędowe, dotyczące przemysłu, wyjaśnienia ustaw i rozporządzeń i komunikaty Centralnego Związku; sprawozdania z posiedzeń i zjazdów, wystaw i odczytów, popularne artykuły z dziedziny techniki, szkolnictwo zawodowe, zagadnienia pracy w Polsce i zagranicą, sprawy robotnicze, wiadomości statystyczne i t. d. Ważnym bardzo działem „Przemysłu Metalowego" są stale zamieszczane w każdym numerze informacje o cenach surowców, używanych w przemyśle metalowym, podług notowań „Kooperatywy Przemysłowców Metalowych" (dziś spółki akcyjnej „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi"), i innych podobnych organizacji o charakterze społecznym. Ukazujące się co tydzień notowania cen półszlachetnych metali, na zasadzie codziennych doniesień Ajencji Wschodniej z giełd londyńskiej i berlińskiej, w przerachowaniu na walutę polską po kursie dnia, stały się nieodzowną potrzebą przemysłowców metalowych. Notowania „Przemysłu Metalowego" znalazły uznanie sfer urzędowych, które kierują się niemi przy oznaczaniu cen, tak zwanych orjentacyjnych, na zamówienia rządowe. Wiadomości, podawane w „Przemyśle Metalowym", zarówno ogólne, jak dotyczące cen, dostają się do prasy codziennej, która je chętnie przedrukowuje, i w ten sposób służą szerszemu ogółowi.

Ważniejsze zdarzenia w życiu Związku. Najważniejszym wypadkiem w życiu wewnętrznym Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych była śmierć prezesa Zwiazku. ś. p. Stanisława Najmana, która nastąpiła d. 24 lipca. Zarząd Oddziału Warszawskiego na zebraniu nagłem dnia 25 lipca poczynił zarządzenia, tyczące się uroczystości pogrzebowych. Dnia 27 lipca Zarządy Związku i Kooperatywy Przemysłowców Metalowych wystosowały wspólnie list kondolencyjny do wdowy po swoim zmarłym prezesie, zapraszając ją na nabożeństwo żałobne w kościele Św. Krzyża dn. 28 lipca, urządzone staraniem obu Zarządów. Na posiedzeniu Zarządu Oddziału Warszawskiego d. 4 sierpnia, na wniosek dyrektora Okolskiego i na podstawie opracowanego przez niego statutu, postanowiono utworzyć fundusz wieczysty imienia ś. p. Stanisława Najmana, z odsetków od którego będą udzielane stypendja słuchaczom Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie, której Zmarły był członkiem rady nadzorczej. W chwili obecnej fundusz ten wynosi sumę 1 795 000 mk; o dalsze ofiary Zarząd uprasza.

Organ Związku „Przemysł Metalowy" poświęcił specjalny numer pamięci zmarłego prezesa, podając

jego życiorys i przytaczając treść mów, wygłoszonych nad jego grobem na Powązkach przez p. p. inż. S. J Okolskiego, posła na Sejm S. G. Bruna, d-ra fil. Wł. Dobrzyckiego i inż. M. Chorzewskiego.

Dnia 12 sierpnia zmarł inż. Stanisław Klimowicz, który był krótki czas członkiem Rady Związku, zrzekł się bowiem swego mandatu z powodu nadwątlonego zdrowia.

Zawieszenie w prawach członka Związku było niezwykłem, a ze względu na swą przyczynę — ubolewania godnem zdarzeniem w życiu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, powstałem na tle braku poczucia praworządności nie tylko wśród rzesz robotniczych, ale także wśród przedstawicieli władzy państwowej. Dnia 23 marca r. 1922 zaszedł wypadek gwałtu, dokonanego przez tłum robotniczy na osobach prezesa zarządu i dyrektora fabryki „Poręba", która jest członkiem P. Z. P. M. Zarząd fabryki, ulegając naciskowi władz miejscowych, puścił ponownie w ruch fabrykę, którą chwilowo zamknął, nie uzyskawszy wcale zadośćuczynienia za gwałt dokonany. Sprawa była rozpatrywana w d. 22 maja na posiedzeniu Zarządu Głównego P. Z. P. M., który, na podstawie dokładnych informacji, powziął następującą decyzję: „do czasu oczyszczenia się zarządu towarzystwa „Poręba" z zarzutu, który mu czyni Zarząd Główny P. Z. P. M., iż postępowaniem swojem uronił powagę powierzonego sobie przedsiębiorstwa i nie poczynił żadnych kroków w celu uzyskania zadośćuczynienia od władz rządowych drogą ukarania winowajców, zawiesić Towarzystwo „Poręba" w godności członka Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych". Równocześnie Zarząd Związku wniósł skargę do p. p. ministrów sprawiedliwości i spraw wewnętrznych, domagając się zbadania sprawy i przykładnego ukarania winnych. W tym samym celu Zarząd przesłał cały materjał informacyjny p. posłowi Stanisławowi Głąbińskiemu z prośbą o zainteresowanie sprawą kół sejmowych i wywołanie interpelacji. Zarząd zwrócił się również do Centralnego Związku Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów, prosząc o poparcie swojej skargi. Na swe zażalenie Polski Związek Przemysłowców Metalowych żadnej odpowiedzi od władz rządowych nie otrzymał, natomiast walne zgromadzenie akcjonarjuszów „Poręby" zmieniło cały zarząd swego towarzystwa, nowy zaś zarząd, uważając, że P. Z. P. M. otrzymuje w ten sposób dostateczne zadośćuczynienie, zwrócił się do Rady Związku z prośbą o przywrócenie fabryce „Poręba" praw członkowskich, co też Rada uczyniła uchwałą z d. 19 grudnia.

Wybory posłów do Sejmu i Senatu w r. 1922. Niedostateczna znajomość spraw państwowo-gospodarczych w pierwszym sejmie ustawodawczym, o którą rozbijały się wysiłki posłów: Andrzeja Wierzbickiego, Stanisława Gustawa Bruna i kilku innych dobrej woli, broniących wytrwale przemysłu i handlu polskiego w imię rozwoju gospodarczego całego Państwa i dobrobytu narodowego, zapoznawanych przez większość sejmową, skłoniły Polski Związek Przemysłowców Metalowych do poparcia akcji wyborczej do Sejmu i Senatu. Wniosek, odpowiednio umotywowany przez Prezydjum, wpłynął na Zwyczajne Walne Zgromadzenie członków w d. 26 maja i po krótkiej dyskusji został przyjęty jednomyślnie. Postanowiono zebrać fundusz wyborczy, polecając Radzie Związku ustanowienie wysokości składki i przeprowadzenie całej akcji w myśl postulatów gospodarczych, mających na celu rozwój przemysłu i spożytkowanie sił naturalnych kraju dla dobra całego narodu, z wyłączeniem celów polityczno-partyjnych. Włożone na siebie zadanie Rada rozpatrywała na dwóch kolejnych zebraniach: d. 13 czerwca i d. 14 lipca. Na tem drugiem posiedzeniu został wybrany komitet wyborczy, oraz ustalona była wysokość składki. Do komitetu zostali wybrani członkowie Rady p. p. Stefan Przanowski, Zygmunt Sochacki, Janusz Czarliński, Józef Dubieński i Stanisław Jan Okolski z prawem kooptowania przedstawiciela Śląska Cieszyńskiego.

W przekonaniu, że uchwała jednomyślna Walnego Zgromadzenia d. 26 maja nie gwałci wyznania wiary politycznej żadnego z kierowników lub właścicieli fabryk związkowych, komitet wyborczy P. Z. P. M. kierował się w swych pracach zasadą, że zadaniem jego jest poparcie wyboru takich kandydatów na posłów, którzy są gruntownie obeznani ze sprawami gospodarczemi i dają gwarancję, że będą bronili interesów polskiego przemysłu. Kandydaci tacy są na listach wyborczych wszystkich stronnictw, stojących na gruncie istniejącego porządku społecznego, w różnych okręgach wyborczych Rzeczypospolitej. Poparcie kandydata z listy pewnego stronnictwa politycznego w jednym okręgu, w którym ma on największe szanse zwycięstwa, nie sprzeciwia się poparciu kandydata o takich samych kwalifikacjach gospodarczych z listy innego stronnictwa, w innym okręgu.

Tak przeprowadzona akcja wyborcza, logicznie pomyślana i całkiem bezstronna w swych zamierzeniach, nie dała jednak spodziewanego rezultatu, gdyż zaledwie 15% popieranych przez Związek kandydatów otrzymało mandaty. Niepowodzenie tłomaczy się niedocenianiem wśród wyborców znaczenia spraw gospodarczych i niedostatecznem przygotowaniem gruntu w czasie, poprzedzającym okres wyborczy. Stąd płynie wskazówka na przyszłość dla sfer przemysłowych i handlowych Polski, że tylko usilna, kilkoletnia stała praca nad uświadamianiem szerokich mas w sprawach gospodarczych da podstawę do powodzenia w przyszłej kampanji wyborczej.

Stosunek P. Z. P. M. do władz państwowych. Koniec roku 1921 był początkiem nowej ery w życiu gospodarczem Polski. Zniknął osławiony PUW (państwowy urząd węglowy), rozluźniły się więzy etatystyczne, zamierzone zostało zniesienie głównego urzędu przywozu i wywozu, czynności zaś jego stały się tylko formalne, nastąpiła stopniowa likwidacja ministerstwa aprowizacji, przycichł urząd walki z lichwą i spekulacją — słowem powiał ożywczy i twórczy prąd wolności gospodarczej, który przetrwał do końca roku 1922. Wielką część zasługi stopniowego wyzwalania życia gospodarczego Polski z kajdan reglamentacji należy przypisać ówczesnemu ministerstwu przemysłu i handlu, na czele którego stali: minister inż. Stefan Przanowski i wiceminister dr. Henryk Strasburger, który kierował ministerstwem w roku 1922. Niestety, szalone, godne największego potępienia morderstwo nowoobranego prezydenta Rzeczypospolitej ś. p. inż. Gabrjela Narutowicza w dniu 16 grudnia r. 1922, wywołało reakcję, która trwa w chwili, gdy to piszemy.

Na tle względnej swobody przemysłu, stosunek Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych do władz państwowych, w szczególności do ministerstwa

przemysłu i handlu układał się w roku sprawozdawczym w sposób pomyślny. Światłe kierownictwo departamentu przemysłowego w osobie dyrektora inż. Juljana Dąbrowskiego i życzliwy stosunek do spraw przemysłowych dyrektora departamentu handlowego p. Henryka Tennenbauma ułatwiały niezmiernie harmonijną współpracę władzy rządowej i instytucji społecznej, jaką jest i ma ambicję być Polski Związek Przemysłowców Metalowych. We wszystkich sprawach gospodarczych, które bezpośrednio lub nawet pośrednio dotykały przemysłu metalowego, ministerstwo przemysłu i handlu, jak również inne zainteresowane ministerstwa zapraszały stale przedstawicieli P. Z. P. M. na narady, zasięgając także listownie opinji Związku i prosząc o informacje.

W celu przygotowania materjału na międzynarodową konferencję gospodarczą, która odbyła się w Genui na wiosnę roku 1922, ministerstwo spraw zagranicznych zwróciło się za pośrednictwem ministerstwa przemysłu i handlu do Centralnego Związku Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów o dostarczenie danych, dotyczących stanu aktualnego i widoków rozwoju przemysłu w Polsce. Biuro Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, na zaproszenie Centralnego Związku, opracowało obszerny memorjał o polskim przemyśle metalowym, który posłużył za materjał informacyjny dla urzędowych przedstawicieli Polski na konferencji genueńskiej.

Na zapytania ministerstwa przemysłu i handlu Polski Związek Przemysłowców Metalowych udzielił, między innemi, opinji w następujących sprawach. Co do fabrykacji rur miedzianych w Polsce, iż jest ona w fazie rozwoju i wkrótce wystarczy na potrzeby krajowe; w sprawie fabrykacji kotłów parowych, — że stoi na wysokim poziomie i wystarcza z nadmiarem na potrzeby krajowe, wobec czego tworzenie nowych zakładów dla tej fabrykacji nie jest potrzebne, a energję przedsiębiorczą należy raczej skierować do innych, mniej wyzyskanych działów przemysłu metalowego. Podobną opinję wydał Związek w sprawie fabrykacji stalówek, których produkcja, w jednej czynnej i drugiej organizującej się fabryce, stanowi już obecnie przedmiot wywozu, a wraz z puszczeniem w ruch drugiej fabryki pokryje z nadmiarem nawet zapotrzebowanie eksportu. W sprawie wywozu zagranicę szmelcu metalowego, jak bronz, mosiądz i t. p. Związek zaopinjował, że powinien nastąpić czasowy zakaz wywozu szmelcu zagranicę ze względu na ostry brak tego surowca na rynku krajowym i wobec polityki zakazów wywozu, uprawianej przez państwa ościenne. Ministerstwo informowało się także o zapotrzebowaniu blach cynkowych dziurkowanych w celu zorjentowania się, na jak wielki zbyt w kraju mogłaby liczyć fabryka specjalna tego artykułu.

W departamencie przemysłowym ministerstwa przemysłu i handlu, w porozumieniu z departamentem górniczo-hutniczym, odbyła się d. 26 października narada stron zainteresowanych w sprawie cła na żeliwo, o którego podwyżkę, a właściwie o zwiększenie mnożnika celnego, wystąpił Związek Polskich Hut Żelaznych. Polski Związek Przemysłowców Metalowych, uznając olbrzymie znaczenie rodzimego hutnictwa żelaznego dla obrony kraju, zajął stanowisko przychylne wnioskowi Związku Hut, zastrzegając jedynie odpowiednie ustosunkowanie ceł, względnie mnożników celnych na wyroby żelazne, ażeby zrównoważyć podrożenie materjału surowego w przemyśle metalowym.

W tymże departamencie odbyła się d. 29 maja narada opinjodawcza sfer przemysłowych w sprawie utworzenia przy Radzie Handlowo-Przemysłowej Komitetu technicznego, którego zadaniem, między innemi, byłoby opracowywanie norm i warunków technicznych dla zamówień rządowych.

W sprawie braku materjałów na potrzeby fabryk drutu i gwoździ odbyło się d. 10 listopada w departamencie przemysłowym posiedzenie przedstawicieli tej grupy przemysłu metalowego z przedstawicielami hutnictwa żelaznego, o czem podał szczegółowe sprawozdania „Przemysł Metalowy“ w № 33. Na drugi dzień w tymże departamencie odbyła się narada opinjodawcza w sprawie kontyngentów wywozowych niektórych wyrobów przemysłu polskiego do Węgier, wobec przewidywanego zawarcia umowy handlowej z Węgrami.

W wydziale handlu zagranicznego departamentu handlowego ministerstwa przemysłu i handlu odbywały się narady informacyjne w sprawie traktatów handlowych: z Jugosławją — d. 9 września i z Japonją, Anglją i Belgją — d. 14 października, w sprawie wymiany z Niemcami — d. 25 października, w sprawie portu Kłajpedy i t. p.

Wielka narada z przedstawicielami przemysłu górnośląskiego odbyła się w departamencie handlowym ministerstwa przemysłu i handlu d. 9 grudnia w sprawie przedłużenia 6-cio miesięcznego terminu bezcłowej wymiany surowców pomiędzy polską a niemiecką częścią Górnego Śląska, przewidzianej artykułem 219 konwencji niemiecko-polskiej z d. 15 maja 1922 r., dotyczącej Górnego Śląska. Polski Związek Przemysłowców Metalowych zajął w tej sprawie stanowisko odmowne.

Tegoż dnia odbyła się w departamencie górniczo-hutniczym ministerstwa narada sfer przemysłowych polskich z udziałem przedstawicieli polsko-śląskiego przemysłu górniczego i hutniczego w sprawie reglamentowania produkcji górniczej śląskiej i kontyngentowania wywozu. Polski Związek Przemysłowców Metalowych wypowiedział się przeciwko reglamentacji i kontyngentowaniu.

Oddział likwidacji Demobilu Wojskowego przy ministerstwie przemysłu i handlu („Demat“), zwracał się do Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych o wskazanie rzeczoznawców do komisji szacunkowej obrabiarek, przywiezionych ze stoków amerykańskich w Romorantin i złożonych w Aleksandrowie Kujawskim. Oddział zapraszał stale przedstawiciela naszego Związku na posiedzenia rady „Demobilu“, na których następowało otwarcie ofert, przysyłanych na konkursy ofertowe, ogłaszane w „Demobilu“, organie „Dematu“. Rezultat dwóch takich przetargów był ogłoszony w № 30 i 31 „Przemysłu Metalowego“.

Przedstawicielem polskiego przemysłu metalowego w radzie handlowo-przemysłowej przy ministrze przemysłu i handiu jest dyrektor zarządzający Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych inż. Stanisław Jan Okolski, jako członek tej rady z nominacji. P. Okolski jest również przewodniczącym komitetu celnego ministerstwa przemysłu i handlu.

Polski Związek Przemysłowców Metalowych występował kilkakrotnie do ministerstwa kolei żelaznych, między innemi w sprawie uregulowania utrudnionej w wysokim stopniu komunikacji z Rumunją i we wspomnianej już wyżej sprawie urządzeń przeładunkowych na stacjach pogranicznych z Rosją i Ukrainą. Z powodu dotkliwego braku wagonów odbywały się inspirowane przez ministerstwo narady w Centralnym

Związku P. P. G. H. i F. nad sprawą budowy własnych lub wynajmu zagranicznych wagonów przez przemysłowców polskich na swój użytek. Narady te pozostały dotychczas bez rezultatów.

W grudniu r. 1921, z powodu nieopatrznej gospodarki węglowej ministerstwa kolei żelaznych, nastąpiła niesłychana w stosunkach pokojowych i praworządnych rekwizycja węgla, stanowiącego własność prywatnych zakładów przemysłowych i znajdującego się na wagonach, w drodzie do swych stacyj przeznaczenia. Wszystkie te wagony z węglem zostały zajęte przez władze rządowe i skierowane do składów kolejowych. Nie dość na tem. W styczniu w ciągu 20 dni ładowano węgiel z kopalni wyłącznie na potrzeby kolei i przemysł był pozbawiony całkowicie opału. Fabryki stawały, wygaszały piece i t. d. P. Z. P. M. występował w tej sprawie z podaniami do ministerstwa przemysłu i handlu, ministerstwa pracy i opieki społecznej i ministerstwa kolei żelaznych.

Przedstawicielem Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych w Państwowej Radzie kolejowej jest członek Rady P. Z. P. M. p. Stefan Zieliński.

Ministerstwo Spraw Wojskowych nawiązało stosunek z Polskim Związkiem Przemysłowców Metalowych przez swój wydział przemysłu wojennego i szefostwo intendentury. Wydział przemysłu wojennego interesował się systemem płac w przemyśle metalowym i przedstawiciel tego wydziału bywał obecny z głosem doradczym na posiedzeniach Zarządu Oddziału Warszawskiego Związku. Szefostwo intendentury zaprosiło przedstawiciela Polskiego Związku P. M. do swojej komisji porozumiewawczej, utworzonej z przedstawicieli robotników i kierowników fabryk wojskowych w celu normowania płacy zarobkowej w rządowych zakładach przemysłu wojennego.

Komisja przyjęła za zasadę normowanie tych płac podług stawek, stosowanych przez Polski Związek Przemysłowców Metalowych. W tym celu komisja zwróciła się z prośbą do Zarządu Związku o przysyłanie jej stale okólników Związku, dotyczących zmian w płacach robotniczych. Taką samą prośbę wyraziły poszczególne działy przemysłu wojennego, jak warsztaty automobilowe, lotnicze i t. p.

Działy wytwórcze innych ministerstw wyraziły również podobne życzenie. Polski Związek P. M. z całą gotowością posyła swe okólniki i numery „Przemysłu Metalowego“ instytucjom tym bezpłatnie.

Przewodniczącym komitetu przemysłowego przy ministerstwie spraw wojskowych jest dyrektor naczelny P. Z. P. M. inż. S. J. Okolski.

Przedstawiciel Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych brał udział w delegacji Centralnego Związku P. P. G. H. i F. do p. ministra skarbu d. 9 grudnia w sprawie zaliczek, udzielanych fabrykom prywatnym, wykonywującym zamówienie rządowe, dla których materjał surowy w całości lub częściowo trzeba sprowadzać z zagranicy i płacić w obcych walutach. Chodziło o dostosowanie wysokości zaliczek do wartości surowców zagranicznych, oraz o zabezpieczenie przemysłu od strat kursowych. Delegację przyjął i wysłuchał przychylnie ówczesny wiceminister dr. Wacław Fajans. Udzielając poparcia fabrykom związkowym, ubiegającym się o kredyt państwowy, Polski Związek Przemysłowców Metalowych zwracał się kilkakrotnie do ministerstwa skarbu z prośbą o uwzględnienie ich podań, lub też wydawał odpowiednie zaświadczenia.

Zarząd delegował ze swego grona rzeczoznawców w celu oznaczenia w fabrykach zrzeszonych wartości towarów, przeznaczonych na zabezpieczenie kredytu towarowego.

Z ministerstwa spraw zagranicznych Polski Związek P. M. otrzymywał doniesienia konsularne, z których wyciągi zamieszczał w „Przemyśle Metalowym“, oraz występował do tego ministerstwa kilkakrotnie z poparciem podań swych członków o paszporty zagraniczne.

Poprawny, naogół, stosunek pomiędzy Polskim Związkiem Przemysłowców Metalowych a ministerstwem pracy i opieki społecznej został w roku sprawozdawczym zamącony niesłuszną, zdaniem Związku, interpretacją przez ministerstwo pełnej braków i niejasności ustawy sejmowej o urlopach dla pracowników w przemyśle i handlu, o czem mówimy dalej w dziale „sprawy robotnicze“. Pozatem Polski Związek udzielał stale p. p. inspektorom pracy wszelkich wyjaśnień i informacji listownie lub telefonicznie, a delegat Związku brał udział w komisji walki z bezrobociem, której kilka posiedzeń, począwszy od 13 marca, odbyło się pod przewodnictwem p. inspektora pracy I okręgu inż. Zygmunta Bohuszewicza.

Stosunek do Kasy Chorych. Stosunek ten kształtował się rozmaicie w poszczególnych oddziałach Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych. O stosunkach w Kasie Chorych m. st. Warszawy mówimy w sprawozdaniu Oddziału Warszawskiego. Tu zaznaczamy tylko ostrzegawczy głos jednego z naszych członków o funduszach Kasy Chorych, zamieszczony w Nr. 7 „Przemysłu Metalowego“ pod tytułem „Kapitalizacja w Kasach Chorych“. Autor dowodzi, że stopa procentowa składek jest nadmiernie wysoka.

Stosunek do Centralnego Związku, Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów i do innych organizacji gospodarczych. Polski Związek Przemysłowców Metalowych jest jedną z 46-ciu organizacji gospodarczych, wchodzących w skład Centralnego Związku P. P. G. H. i F. Członkami rady Centralnego Związku, wybranymi przez Walne Zgromadzenie delegatów poszczególnych Związków, byli w roku sprawozdawczym następujący członkowie P. Z. P. M. — p. p. Kazimierz Ambrożewicz, Stanisław Najman, a po jego śmierci — prezes Rady P. Z. P. M. inż. Jan Jeziorański, inż. Czesław Klarner, Stanisław ks. Lubomirski, inż. Stanisław Jan Okolski i p. Antoni Wysocki. Delegatami na walne zebranie Centralnego Związku, które odbyło się d. 12 lutego, byli, prócz wyżej wymienionych, p. p. inż. Maurycy Chorzewski, Maksymiljan Lisowski i inż. Witold Wierzejski, wyznaczeni przez Radę P. Z. P. M.

Posiedzenia rady Centralnego Związku odbywały się regularnie co miesiąc i były poświęcone rozważaniu spraw, dotyczących całokształtu życia gospodarczego Polski. W delegacjach Centralnego Związku do władz centralnych brał udział w większości wypadków członek rady Centralnego Związku, dyrektor naczelny P. Z. P. M., inż. S. J. Okolski, w wypadkach nagłych zastępował go jeden z członków Rady P. Z. P. M. lub wice-dyrektor inż. M. Chorzewski.

Centralny Związek informował stale zrzeszone w nim związki gospodarcze o wszystkich obchodzących je sprawach, w szczególności skarbowych i podatkowych, za pomocą okólników, w których wyjaśniał, komentował i intepretował nader liczne i nie

zawsze jasne ustawy sejmowe i rozporządzenia i zarządzenia władz, po uzyskaniu od nich odpowiednich informacji. Treść tych okólników podawaliśmy całkowicie lub w skróceniu w „Przemyśle Metalowym". Zabiegom Centralnego Związku należy zawdzięczać, że niektóre z tych rozporządzeń uległy słusznej modyfikacji, lub były w czas cofnięte.

Nie poprzestając na obronie interesów przemysłu *post factum,* Centr. Związek za pomocą swych licznych komisji poddawał analizie projekty ustaw i rozporządzeń, proponując poprawki i stawiając wnioski. Nader ważne były prace Centralnego Związku nad traktatami handlowemi z państwami sprzymierzonemi. Prace te dokonywały się pod kierunkiem wybitnego znawcy spraw traktatowych p. Kazimierza Kasperskiego, profesora Wyższej Szkoły Handlowej w Warszawie i służyły jako materjał informacyjny dla miarodajnych czynników rządowych.

Centralny Związek, reprezentujący ogół pracodawców całej Polski, wziął w tym charakterze udział w IV sesji Międzynarodowej Konferencji Pracy w Genewie przez swych przedstawicieli, którymi byli p. p. dyrektor naczelny P. Z. P. M. inż. Stanisław Jan Okolski, jako delegat, i naczelnik wydziału pracy Centralnego Związku P. P. G. H. i F. p. Mieczysław Jastrzębowski, jako rzeczoznawca. Jest rzeczą charakterystyczną, że rząd polski, wbrew przepisom traktatu wersalskiego, odmówił pokrycia kosztów delegacji przemysłowej, które wobec tego musiał ponieść Centralny Związek. Konferencja została otwarta 18 października. „Przemysł Metalowy" zamieścił o niej korespodencję własną w № 31, jak również sprawozdanie z jej prac w №№ 33 i 34.

Z pośród organizacji pokrewnych Polski Związek Przemysłowców Metalowych miał najwięcej spraw wspólnych ze Związkiem Polskich Hut Żelaznych. O sprawie podwyższenia mnożnika celnego na surówkę mówiliśmy wyżej. W sprawie ułatwienia fabrykom, zrzeszonym w P. Z. P. M., nabywania niezbędnych surowców i półfabrykatów z hut krajowych odbyła się w dn. 29 marca konferencja przedstawicieli obu Związków, na której ustalono wzajemny stosunek handlowy członków obu Związków, a mianowicie za pośrednictwem Kooperatywy Przemysłowców Metalowych (obecnie Spółka Akcyjna Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi), której zbiorowym zamówieniom Związek Hut zapewnił stosowanie zasady największego uprzywilejowania co do terminów wykonania, cen i warunków płatności.

W stosunku do innych związków gospodarczych, jak również do instytucji rządowych w kraju i zagranicą P. Z. P. M. służył zawsze wskazówkami i informacjami, o które go zapytywano, odpowiadając na zapytania telefonicznie i listownie, przesyłając swe okólniki i wydawnictwa. Przedstawicielstwa konsularne i misje ekonomiczne państw obcych korzystały wielokrotnie z takich informacji.

Dbając o rozwój przemysłu metalowego i o rynki zbytu, P. Z. P. M. powziął myśl wysłania zbiorowym kosztem delegata do Rumunji, w celu zbadania tamtejszego rynku i nawiązania bezpośrednich stosunków. W tym celu odbyło się w styczniu i lutym kilka zebrań przedstawicieli firm zainteresowanych i rozpoczęte były zapisy, które jednak nie osiągnęły potrzebnej liczby. Z inicjatywy poselstwa polskiego w Rosji i na Ukrainie, P. Z. P. M. zebrał od 26 związkowych fabryk oferty na maszyny rolnicze i przesłał je za pośrednictwem ministerstwa przemysłu i handlu konsulatom polskim, w Moskwie i Charkowie.

Nie biorąc wreszcie w roku sprawozdawczym zbiorowego udziału w Targu Poznańskim i w Targach Wschodnich we Lwowie, P. Z. P. M. udzielał im poparcia w swem piśmie i za pomocą okólników, rozsyłanych do członków, zachęcając ich do obesłania Targów. Związek wydał w roku sprawozdawczym specjalny numer „Przemysłu Metalowego", poświęcony Targom Wschodnim.

Ankiety P. Z. P. M. W celu poinformowania się o stanie poszczególnych spraw w przemyśle metalowym, jak również na skutek zapytań z zewnątrz, wywołanych potrzebami polityki ekonomicznej ogólnopaństwowej, Polski Związek Przemysłowców Metalowych zarządzał wielokrotnie w roku sprawozdawczym ankiety wśród swych członków, rozsyłając odpowiednio opracowane kwestjonarjusze. Pierwszą z nich była ankieta o stanie przemysłu metalowego w polskiej części Górnego Śląska, która, niestety, nie dała dostatecznego materjału. Następną ankietę spowodowała międzynarodowa konferencja genueńska. Rezultaty tej ankiety, aczkolwiek nie zupełnie wystarczające, dały podstawę do opracowania memorjału na konferencję o stanie i widokach na przyszłość przemysłu metalowego w Polsce, o czem była mowa wyżej. Wyniki ankiety były ogłoszone w streszczeniu w №№ 3 i 4 „Przemysłu Metalowego".

Okólnikiem № 3061 Zarząd Związku wezwał członków do zgłaszania swych potrzeb na materjały surowe. W lipcu rozesłany był kwestjonarjusz dla wyrażenia życzeń członków w celu opracowania postulatów Związku w sprawie mających się rozpocząć układów między Polską a Niemcami o zawarcie normalnego traktatu handlowego.

Również w celu zebrania opinji wysłany był do wszystkich oddziałów Związku i do członków komisji robotniczej projekt ustawy o społecznem pośrednictwie pracy, opracowany przez ministerstwo pracy i opieki społecznej.

Sprawa ulg celnych była wielokrotnie przedmiotem ankiet, rozsyłanych do różnych grup zawodowych Związku lub do członków komisji celnej. Taką była np. ankieta co do ulg celnych na gniotowniki i śrutowniki oraz inna — na kompresory, obie rozesłane w sierpniu. Związek zapytywał stowarzyszone fabryki o to, jakie wyrabiają typy i wielkości wymienionych maszyn. Związek zarządził także ankietę w sprawie obrotu uszlachetniającego. W celu zebrania materjału co do zakresu wytwórczości fabryk metalowych polskich dla wnioskowania w sprawie ulg celnych, Związek zwrócił się okólnikiem d. 20 lutego do wszystkich fabryk, zarówno zrzeszonych, jak stojących poza Związkiem o przysłanie swych prospektów, katalogów i cenników lub chociażby wykazów wytwarzanych maszyn, i otrzymał tą drogą obfity materjał.

Znaczenie ogólne miały ankiety o obrotach i o wzroście cen na wyroby metalowe. Pierwsza z nich miała za cel przygotowanie materjału dla sprawy projektowanego podatku komunalnego od obrotów w przemyśle i handlu. Opierając się na zebranych liczbach obrotu w stosunku do ilości zatrudnionych robotników w ubiegłym roku operacyjnym 1921-ym, Zarząd Związku wywnioskował, że obroty fabryk związkowych, które podległyby podatkowi, wyniosłyby około 30 miljardów ówczesnych marek polskich.

Ankieta o stopniowym wzroście cen na różne wyroby przemysłu metalowego w ciągu całego roku sprawozdawczego t. j. w czasie od 1 stycznia do 31 grudnia 1922 r., dała ciekawy rezultat, który tu częściowo przytaczamy, aczkolwiek nie wszystkie fabryki i grupy na nią odpowiedziały. Jeżeli przyjmiemy ceny styczniowe za 100, to ceny w grudniu wyniosły

w grupie	I	maszyn	410 do 600
„ „	III	elektrotechnicznej . . .	465
„ „	IV	dla wag	425 do 440
„ „	IV	„ narzędzi precyzyjnych	500
„ „	V	odlewni	633
„ „	VIII	wyrobów żelaznych . . .	370 do 720
„ „	IX	„ metalowych . .	330 do 460
„ „	XI	drutu i gwoździ	440

Z powyższych liczb można wyciągnąć ogólny wniosek, że ceny wyrobów przemysłu metalowego wzrosły w Polsce w ciągu roku 1922 najwyżej pięciokrotnie. Ponieważ wzrost kursu walut szlachetnych w tym samym okresie czasu — w szczególności dolara — był na giełdzie warszawskiej prawie sześciokrotny, przeto widzimy, że ceny te pozostawały w tyle za ceną złota, które było poszukiwane u nas nie tylko na potrzeby wymiany międzynarodowej, ale także w celach tezauryzacji. Wyjątek stanowi cena odlewów, która odpowiada cenie walut złotych, lub nawet ją przewyższa. Tłomaczy się to tem, że odlewnie pracują niemal wyłącznie na materjale zagranicznym. Zaznaczyć wreszcie należy, że robocizna w przemyśle metalowym nie nadążała również za ceną złota, a nawet za ceną wyrobów, gdyż wzrost jej w okresie sprawozdawczym był tylko czterokrotny (dla Warszawy — 4,1).

Co się tyczy obrotu fabryk zrzeszonych w roku sprawozdawczym, to ankieta, przeprowadzona na początku r. 1923 pozwala wnosić, iż suma obrotów fabryk metalowych, należących do P. Z. P. M., wyniosła około 210 miljardów marek polskich. Liczba ta jednak, z powodu zmiennej wartości marki polskiej w ciągu roku, nie daje żadnego obrazu rozwoju produkcji w porównaniu z rokiem poprzednim.

Dokładniejszy, ale również tylko przybliżony obraz tego rozwoju daje porównanie wytwórczości poszczególnych Grup Związku pod względem ilościowym (w tonnach, a dla Grupy IV — w sztukach), przedstawione w poniższej tablicy. Podane ilości zostały wyliczone w ten sposób, że średnia ilość produkcji w kilogramach lub sztukach, przypadająca na jednego robotnika w tych fabrykach, które odpowiedziały na ankietę, została pomnożona przez średnią liczbę robotników w całej grupie.

	GRUPA	Przypuszczalna produkcja całej grupy w tonnach (dla Grupy IV—w sztukach, r. 1921	r. 1922	Wzrost produkcji w %%
I.	Maszynowa . . .	21 660	29 709	37,1
II.	Maszyn rolniczych .	11 325	32 776	189,4
III.	Elektrotechn. . . .	197	1 047	431,4
IV.	Wagi i narzędzi . .	159 000	195 195	22,6
V.	Odlewni . , . .	36 298	48 928	34,8
VI.	Kotlarni	5 887	7 884	33,9
VII.	Urządzeń zdrowot. .	46	120	160,8
VIII.	Wyrobów żelaznych .	13 649	39 775	161,4
IX.	Wyrobów metalow. .	4 739	6 080	28,3
X.	Drutu i gwoździ . .	17 711	20 993	18,5

Jak widzimy, odrodzenie przemysłu metalowego w Polsce postąpiło w roku ubiegłym bardzo znacznie. Pokrewne grupy tego przemysłu, zrzeszone w Związku, maszynowa, odlewni i kotlarni, kroczą naprzód równym krokiem. Grupa maszyn rolniczych i wyrobów żelaznych wykazały znakomity rozwój, zaś grupa elektrotechniczna powiększyła swoją wytwórczość przeszło pięciokrotnie.

Ekspertyzy i oceny. Na prośbę władz państwowych lub zainteresowanych fabryk związkowych dyrekcja Związku polecała albo delegowała w imieniu Związku rzeczoznawców do opinjowania przydatności urządzeń i maszyn lub do oceny instalacji fabrycznych. W ten sposób była dokonana ocena maszyn w fabryce spółki „Polski Fiat“ oraz ocena maszyn, reewakuowanych z Rosji dla jednej z fabryk stowarzyszonych, jak również wydana została opinja o maszynach dla przyszłej mennicy polskiej i przeprowadzone było badanie na miejscu, czy kotły, sprowadzane z zagranicy dla elektrowni warszawskiej, mogłyby być wykonane w kraju.

Dnia 16 września na zebraniu komitetu celnego ministerstwa przemysłu i handlu powołana została komisja specjalna w celu zbadania sprawy lin stalowych, żerdzi wiertniczych i rur, stosowanych w przemyśle naftowym, pod względem warunków technicznych, jakim wyroby te powinny odpowiadać i dla określenia, w jakim stopniu produkcja krajowa może zadośćczynić zapotrzebowaniu przemysłu naftowego, oraz do jakich wyrobów zagranicznych należy stosować ulgi celne. Komisja miała charakter urzędowy. Przewodniczył jej dyrektor P. Z. P. M. inż. S. J. Okolski, przewodniczący komitetu celnego. Komisja w składzie 6 członków i 5 rzeczoznawców z głosem doradczym zjechała do Borysławia i obradowała dwa dni. O wnioskach komisji „Przemysł Metalowy“ podał wyczerpującą wiadomość w Nr. 30.

W podobnej sprawie — przystosowania wyrobów krajowych w dziale silników parowych i spalinowych, oraz wyrobów elektrotechnicznych do potrzeb przemysłu naftowego — odbyły się w dniach 21 i 22 grudnia narady przedstawicieli Grupy I-ej i Grupy III-ej Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych z przedstawicielami Związku Pracodawców w Borysławiu dr. Nuzikowskim i inż. Wójcickim. Obradom przewodniczył wicedyrektor P. Z. P. M. inż. M. Chorzewski.

Polski Związek Przemysłowców Metalowych wydawał liczne zaświadczenia o wzroście cen na materjały i robociznę instytucjom rządowym, a także fabrykom związkowym i innym, które żądały ich w celu ustalenia lub kontroli cen tak zwanych orjentacyjnych na wyroby, to jest zmieniających się w pewnym stosunku do wzrostu robocizny lub kosztu materjałów surowych.

Na prośbę Międzyministerjalnego Komitetu opieki nad reemigrantami z Niemiec zaproszeni przez Związek rzeczoznawcy przy udziale szefa biura P. Z. P. M. inż. Kazimierza Pichelskiego opracowali projekty i kosztorysy trzech typowych warsztatów mechanicznych.

Zjazdy i uroczystości. W dniach 8 — 10 września 1922 r., z okazji II Targów Wschodnich odbył się we Lwowie zjazd przemysłowców metalowych z całej Polski, urządzony staraniem Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych. Uczestnicy zjazdu wyjechali z Warszawy specjalnym wagonem d. 7 września. Udział przemysłu metalowego w „Targach“ był nader znaczny: 165 firm przysłało swe eksponaty, w tem 71 największych fabryk, należących do Związku, z któ-

rych dwie wybudowały własne kioski. Najliczniej wystąpiła Grupa II Związku maszyn rolniczych.

Podczas zjazdu odbywały się konferencje, urządzane przez P. Z. P. M. dla swych członków i zaproszonych w charakterze gości przemysłowców metalowych niezrzeszonych. Konferencje miały głównie za zadanie wzajemne zapoznanie przemysłowców metalowych wszystkich trzech byłych zaborów z produkcją każdej dzielnicy.

Zjazd zakończył się bankietem, w którym brali udział zaproszeni przedstawiciele rządu i goście zagraniczni, w większej części francuzi. „Przemysł Metalowy“ zamieścił obszerne sprawozdanie z II Targów Wschodnich w №№ 24 i 25.

W d. 4 października odbył się w Warszawie staraniem Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych zjazd fabrykantów drutu, lin drucianych, kabli, gwoździ drucianych i tkanin metalowych, który zgromadził przedstawicieli tej gałęzi przemysłu, przybyłych z całej Polski. Program zjazdu obejmował sprawę surowców, statystykę produkcji krajowej i jej klasyfikację pod względem jakości wyrobów, ochronę celną i sprawę transportów, wreszcie projekt wystawy specjalnej wyrobów grupy XI Związku. Na zjeździe wygłoszone były referaty fachowe, które w streszczeniu podał „Przemysł Metalowy“ w №№ 27, 28 i 29. Zjazd wywołał duże zainteresowanie, którego wyrazem był artykuł fachowy w № 34 „P. M.“.

Na zakończenie zjazdu odbyła się wieczerza wspólna uczestników zjazdu i zaproszonych gości, przedstawicieli władz, w Stowarzyszeniu Techników Polskich.

Prócz zjazdów ogólnych z udziałem gości z poza Związku, odbywały się zjazdy i posiedzenia członków grup Związku, więc Grupy II w Krakowie i Grudziądzu, Grupy elektrotechnicznej i Podgrupy Wag. W końcu roku sprawozdawczego P. Z. P. M. rozpoczął przygotowania do wystawy przemysłowej polskiej w Katowicach.

Dnia 21 sierpnia odbyła się uroczystość wypuszczenia z warsztatów towarzystwa akcyjnego Wł. Gostyński i S-ka pierwszych wagonów tramwajowych, zbudowanych dla miasta Warszawy, które dla swej sieci tramwajowej sprowadzało dotychczas wagony z zagranicy. Opis wagonów i całej uroczystości podał „Przemysł Metalowy“ w № 21. Firma Wł. Gostyński i S-ka podejmowała swych gości bankietem w salonach hotelu Bristol.

Piękną i budzącą otuchę była z wielkim nakładem urządzona uroczystość poświęcenia nowej fabryki spółki akcyjnej M. Lisowski w Kaczym Dole pod Warszawą d. 21 maja. W czasach najcięższych, walcząc z przeszkodami, powstała nowa placówka przemysłu metalowego dzięki energji i zdolności organizacyjnej szefa firmy. Uroczyste nabożeństwo w nowej hali fabrycznej zaszczycił obecnością minister pracy i opieki społecznej p. Ludwik Darowski. Pociąg specjalny zawiózł na miejsce zaproszonych w wielkiej liczbie gości, których uprzejmi gospodarze podejmowali śniadaniem, urządzonem w hali przyszłej odlewni.

Sprawy społeczne. Zdając sobie sprawę z niedoli, jaka dotyka zdemobilizowanych obrońców Ojczyzny, nie mogących znaleźć dla siebie odrazu zatrudnienia i zarobku, Polski Związek Przemysłowców Metalowych nie poprzestał na wezwaniu dn. 28 stycznia członków do udzielania w swych zakładach posad zdemobilizowanym oficerom, lecz za inicjatywą Zarządu członkowie Oddziału Warszawskiego opodatkowali się w stosunku 1000 marek od każdego zatrudnionego robotnika na rzecz komitetu pomocy zdemobilizowanym oficerom armji polskiej. Pierwszą ratę w sumie 1 000 000 marek wypłacono 10 kwietnia, drugą, w tej samej wysokości,— 19 kwietnia. Zdając sprawę z tej akcji dobroczynnej na Zjeździe we Lwowie w początkach września, dyrektor Okolski oznajmił zebranym, że na ten cel wpłynęło niespełna 8 miljonów marek (dokładnie 7899300 mk.) Znaczenie tej sumy da się ocenić tylko przez porównanie wartości marki ówczesnej i obecnej.

P. Z. P. M. udziela stałego poparcia Towarzystwu kursów zawodowych dla pracowników przemysłu metalowego, które utrzymuje szkołę dokształcającą w Warszawie, przy ul. Kopernika № 28. Towarzystwo to zorganizowało także przy poparciu Związku kursy dla majstrów fabrycznych, które cieszyły się powodzeniem. Zapomogi udzielane szkole przez Związek wyniosły w roku sprawozdawczym 600 000 mk.

Okólnikiem z d. 6 maja Zarząd Związku zwrócił się do członków z prośbą o zadeklarowanie ilości miejsc w swych zakładach dla praktyk studenckich. W roku ubiegłym 41 studentów politechniki korzystało z praktyki w fabrykach stowarzyszonych.

Na życzenie ministerstwa przemysłu i handlu Polski Związek Przemysłowców Metalowych jest reprezentowany w radzie nadzorczej Szkoły Morskiej w Tczewie przez jednego członka i jednego zastępcę, delegowanych z Oddziału Poznańsko-Pomorskiego Związku.

W roku sprawozdawczym Zarząd Związku udzielił stypendjum dla syna robotnika jednej z fabryk stowarzyszonych w kwocie 20 000 mk. z własnych funduszów. Odsetki od funduszu stypendjalnego im. ś. p. Bronisława Załęskiego nie były wypłacone i zostały złożone w Banku dla Handlu i Przemysłu w celu dołączenia do dochodu następnego roku. Fundusz imienia ś. p. Bronisława Załęskiego wynosi mk. 406 124.

Utworzony w roku sprawozdawczym fundusz wieczysty im. ś. p. Stanisława Najmana, o czem była mowa wyżej, wynosi obecni sumę mk. 1 545 000.

Popierarając wszelkie dążenia do oświaty i uspołecznienia, Zarząd Związku udzielił zapomogi pismu dla młodzieży robotniczej „Młody Robotnik“, w kwocie 25 000 mk., jak również poparł cele Zjednoczenia Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej w Poznaniu sumą 50 000. Na zorganizowanie Wszechpolskiego Kongresu chrześcijańskiej młodzieży robotniczej Polski Związek P. M. złożył 100 000 mk.

Popierając wydawnictwa techniczne, P. Z. P. M. złożył w roku sprawozdawczym 300,000 mk. na wydanie „Technika“, jak również zwiększył swój udział w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, wydającą „Przegląd Techniczny“ z 25 000 mk. do 100 000 mk. przyczem zwrócił się do swych członków z wezwaniem do popierania tego wydawnictwa i zapisywania się na udziały. Związek polecił również swym członkom poparcie w drodze prenumeraty wielkiego wydawnictwa „Guide du commerce mondial“, wydawanego przez spółkę „Guicodial“, którego tom I, obejmujący handel i przemysł polski, ma się wkrótce ukazać. Poważne to wydawnictwo jest popierane przez ministerstwo przemysłu i handlu. Na prośbę spółki, Polski Związek P. M. dostarczył wydawnictwu fotografij kilku zrzeszonych zakładów, charakteryzujących przemysł metalowy w Polsce. Fotografje zakładów metalowych były rów-

nież posłane do Lwowa profesorowi Bujakowi do jego dzieła o Polsce. Przy wydatnej pomocy Związku wydana została w druku praca inż. Tadeusza Lecewicza p. t. „Fabryki maszyn i narzędzi rolniczych w Polsce".

Polski Związek Przemysłowców Metalowych dostarczył wydawnictwu „Odrodzenie Polskiego Przemysłu i Handlu" artykuł o przemyśle metalowym, pióra swego wicedyrektora inż. M. Chorzewskiego, zamieszczony w tomie IV „Odrodzenia", obejmującym całokształt polskiego przemysłu. Drugi artykuł p. Chorzewskiego p. t. „Nauczanie Zawodowe w przemyśle metalowym" zamieszczony był w № 16 „Przeglądu Gospodarczego", który jest organem Centralnego Związku Polskiego Przemysłu Górnictwa, Handlu i Finansów i wychodzi pod redakcją prof. dr. Edwarda Rosego. Numer ten był poświęcony specjalnie przemysłowi metalowemu i zawierał na wstępie artykuł naczelnego dyrektora Polskiego Związku P. M. inż. St. J. Okolskiego, p. t. „Warunki rozwoju polskiego przemysłu metalowego przetwórczego", który następnie — bez wiedzy autora—ukazał się po niemiecku w znanym wiedeńskim tygodniku „Die Börse". W № 1 „Przeglądu Gospodarczego" z r. 1922 był inny artykuł dyr. Okolskiego p. t. „Polski przemysł przetwórczy po przyłączeniu Górnego Śląska".

Sprawy robotnicze. Na czoło tych spraw w roku sprawozdawczym wysunęła się sprawa urlopów dla robotników, o której wspomnieliśmy wyżej, charakteryzując stosunek P. Z. P. M. do ministerstwa pracy i opieki społecznej. Polski Związek Przemysłowców Metalowych, stosując się do wskazań Centralnego Związku P. P. G. H. i F., które obowiązują wszystkie organizacje zrzeszone, polecił swym członkom udzielanie robotnikom urlopów zgodnie z interpretacją Centralnego Związku, ogłoszoną w Nr. 16 „Przemysłu Metalowego". Tymczasem ministerstwo p. i o. s., pomimo odbycia w czerwcu kilku wielogodzinnych narad z przedstawicielami organizacji robotników i pracodawców, w której ze strony robotników brali udział

Tablica № 4.

Tablica płac dniówkowych w polskim przemyśle metalowym w d. 1 września 1922 r.

KATEGORJA ROBOTNIKÓW		Warszawa		Lublin	Łódź	Radom (Kielce)	Włocławek	Poznań	Pomorze	Lwów	Bielsk—Biała	
		od	do								od	do
Rzemieślnicy	Żonaci I [1]) Kawalerowie	—	4 240.— 3 712.—	2 978.— 2 514.—	3 024.—	2 561.—	2 685.—	2 880.—	2 760.—	3 720.—	1 640.—	5 472.—
	Żonaci II [2]) Kawalerowie	—	—	—		2 131.—	2 410.—	2 432.—	2 440.—	2 400.—		
	Żonaci III [3]) Kawalerowie	3 496.— 2 968.—	—	2 586.— 2 122.—		1 844.—	2 135.—	2 136.—	2 168.—	1 920.—		
Pomoc fachowa	Żonaci Kawalerowie	2 944.— 2 416.—	3 312.— 2 784.—	2 308.— 1 846.—	2 072.— —	1 646.—	1 770.—	—	2 368.—	1280-1760	1 096.—	3 648.—
Robotnicy	Żonaci Kawalerowie	2 728.— 2 200.—	3 008.— 2 480.—	2 148.— 1 685.—	1 725.— —	1 512.50	1 630.—	2 136.—	2 280.—	880-1520	1 640.—	2 480.—
Kobiety	Rodzinne Samotne	2 416.— 1 880.—	2 696.— 2 160.—	1 842.— 1 379.—	niema	756.—	—	1 304.—	1 464.—	560-640	20% mniej niż mężczyźni	
Uczniowie	Nowowstępujący	—	—	910.—	—	—	—	—	—	—	232.—	1 096.—
	w 1-ym roku	864.—	952.—	1 032.—	536.—	—	400.—	—	—	360.—		
	w 2-im roku	1 120.—	1 320.—	1 127.—	728.—	—	—	—	—	—		
	w 3-im roku	1 472.—	1 808.—	1 329.—	960.—	—	650.—	—	—	480.—		
	w 4-ym roku	—	—	1 519.—	—	—	—	—	—	—		
	w 4-ym roku pow. lat 20	—	—	1 846.—	—	—	—	—	—	—		
Małoletni		1 272.—	1 536.—	874.—	—	756.—	—	—	—	—	912.—	1 640.—

[1]) Dla Poznania i Pomorza po 4-ch latach. [2]) Dla Poznania i Pomorza w 3-im i 4-ym roku po wyuczeniu.
[3]) Dla Poznania i Pomorza w 1-ym i 2-im roku po wyuczeniu.

posłowie socjalistyczni na sejm p. p.: Szczerkowski i Zuławski, oraz dzisiejszy nadzwyczajny komisarz do walki z drożyzną, członek P. P. S. p. Hartleb, zamiast wydać obowiązujące obie strony rozporządzenie wykonawcze, ominęło trudności radzenia sobie z nieumiejętnie opracowaną w Sejmie ustawą w ten sposób, że poleciło głównemu inspektorowi pracy wydanie instrukcji do podwładnych mu inspektorów, która rozszerza ustawę w sposób, krzywdzący przemysł i jest zupełnie sprzeczna z interpretacją Centralnego Związku.

Polski Związek Przemysłowców Metalowych nie uznał wykładni ustawy przez p. głównego inspektora pracy za miarodajną dla swych członków. Stąd powstało niezadowolenie wśród robotników, podburzonych przez wręczane im do rąk wyjaśnienia p. p. inspektorów pracy, adresowane do pracodawców. Pragnąc otrzymać zadośćuczynienie za samowolne działanie inspekcji pracy, Zarząd Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M. wysłał w d. 10 sierpnia delegację do p. ministra pracy i opieki społecznej. W odpowiedzi p. minister pracy skierował d. 11 sierpnia do P. Z. P. M. wyjaśnienie na piśmie, w którem staje całkowicie po stronie p. głównego inspektora pracy, broniąc jego interpretacji ustawy, ale zaznaczając zarazem, że jest ona tymczasową, obowiązującą tylko do końca r. 1922 i zapowiadając, że na zasadzie zdobytego doświadczenia będą wydane przepisy wykonawcze, które będą obowiązywały od początku r. 1923.

W chwili, gdy to piszemy (początek kwietnia 1923 r.), zapowiedziane przez p. ministra rozporządzenie jeszcze się nie ukazało. Natomiast ukazał się bardziej miarodajny od interpretacji p. głównego inspektora pracy wyrok prawomocny Sądu apelacyjnego Przemysłowego w Krakowie z d. 24 października 1922 r., którego motywy odpowiadają całkowicie motywom, przytoczonym w artykule „Stanowisko Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych“ w № 20 „Przemysłu Metalowego“ *).

Stojąc na stanowisku, że umowy zbiorowe ze związkami robotników nie dają korzyści przemysłowcom i zalecając swym członkom unikanie ich, P. Z. P. M. pozostawia pod tym względem swobodę działania Oddziałom. Jakoż na 13 oddziałów Związku umowy zbiorowe w roku sprawozdawczym były stosowane w 4 oddziałach, a mianowicie w oddziale Lubelskim, Radomsko-Kieleckim, Kujawsko-Płockim i Cieszyńskim.

Sprawy robotnicze regulowane były w oddziałach Związku autonomicznie, i szczegóły o nich znajdują się w sprawozdaniach z działalności oddziałów Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych. Sprawozdania te stanowią jeden z następnych działów „Rocznika“. Tu podajemy tylko tablicę № 4, ilustrującą stosunek płac robotniczych w poszczególnych oddziałach Związku, oraz tablicę № 5, wykazującą przybliżony obraz strajków, które trapiły przemysł metalowy w roku sprawozdawczym.

Tablica № 5.

Tablica strajków w 261 zakładach w r. 1922 i 146 w r. 1921, będących członkami P. Z. P. M., które odpowiedziały na ankietę.

ODDZIAŁY	Ilość zakładów		Średnia liczba robotników w zakładach		Suma utraconych dni roboczych		Średnia ilość dniówek straconych na 1 robotnika		% dni strajkowych do 290 dni roboczych w roku	
	które odpowiedziały na ankietę									
	1921	1922	1921	1922	1921	1922	1921	1922	1921	1922
Warszawski	78	113	6 988	11 587	106 116	35 455	15,1	3,0	5,0	1,05
Podwarszawski	3	7	156	621	6 237	8 232	39,9	13,2	13,7	8,8
Radomsko-Kielecki	12	28	1 463	4 058	43 781	8 263	29,8	2,0	10,3	0,7
Łódzko-Kaliski	6	18	295	1 679	5 094	18 432	17,2	10,9	5,9	3,8
Kujawsko-Płocki	6	12	455	731	4 479	4 707	9,8	6,4	3,4	2,2
Dąbrowski	14	23	3 173	5 070	29 738	16 823	9,3	3,3	3,2	1,1
Lwowski	5	10	336	632	5 277	870	15,7	1,3	5,4	0,47
Krakowski	5	5	786	594	7 035	3 666	8,9	6,1	3,0	2,1
Lubelski	5	10	882	1 704	27 762	5 724	31,5	3,3	10,8	1,1
Cieszyński	9	16	2 273	4 514	23 998	25 233	10,6	5,5	3,9	1,9
Poznańsko-Pomorski	3	15	1 741	5 061	14 301	54 137	9,0	10,7	3,0	3,7
Kresowy	—	3	—	134	—	70	—	0,5	—	0,02
Górnośląski	—	1	—	124	—	—	—	—	—	—
W całej Polsce	146	261	18 458	36 509	273 818	181 612	14,7	4,9	5,0	1,7

Z zestawienia liczb stosunkowych tablicy № 5 z r. 1921 i 1922 widzimy, że rok sprawozdawczy zaznaczył się w przemyśle metalowym większym spokojem i stalszą ciągłością pracy w porównaniu ze swym poprzednikiem. Przemysł metalowy stracił skutkiem strajków w r. 1922 trzykrotnie mniejszą ilość dniówek na każdego zatrudnionego robotnika, aniżeli w r. 1921.

*) Patrz „Orzecznictwo Sądów Polskich“, t. II. zeszyt 1—2 z r. 1923, poz. 43-a. „Orzeczenie Sądu Krajowego, jako apelacyjnego przemysłowego z dnia 24 listopada 1922. Cg. IV. 27/22.

W niektórych wypadkach likwidacja strajku następowała przy interwencji centralnego biura P. Z. P. M. Tak np. wielki strajk w krakowskiej fabryce spółki akcyjnej „L. Zieleniewski i S-ka“ został zlikwidowany przy udziale szefa biura Centrali P. Z. P. M. inż. Kazimierza Pichelskiego. Rada Związku zatwierdziła układ pracodawców i pracowników tej fabryki d. 14 sierpnia.

Sprawozdanie Centralnego Biura Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych.

Prócz dyrektora zarządzającego inż. S. J. Okolskiego i wicedyrektora inż. M. Chorzewskiewo zespół pracowników P. Z. P. M. składał się z szefa biura inż. Kazimierza Pichelskiego i p. p. Zygmunta Breitenwalda, Henryki Zdunkiewiczówny i Jadwigi Poławskiej. Sekretarzem redakcji i administracji „Przemysłu Metalowego“ był p. Witold Eychler. Obsługę biura sprawowali: 1 woźny, który równocześnie był woźnym spółki akcyjnej „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi“, i 1 chłopiec.

Wielkiem utrudnieniem prac biura jest nader szczupły i wręcz niedostateczny obecnie lokal biura, mieszczący się, wraz z archiwum i biblioteką Związku, w dwóch pokojach mieszkania Nr. 6 na III piętrze domu Nr. 2 przy ulicy Chmielnej w Warszawie. Telefon dyrekcji nosi Nr. 222-44, telefon kancelarji, a także administracji „Przemysłu Metalowego“ — 114-26. Telefon naczelnego dyrektora ma Nr. 157-40.

Radcą prawnym P. Z. P. M. jest p. Władysław Jeleński. Rachunkowość Związku, pod fachowem kierownictwem p. Jana Żołyńskiego, prowadzi p. Roman Osterczyk, buchalter spółki akcyjnej Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi.

Biuro przyjęło w roku sprawozdawczym 4605 listów (średnio 15 dziennie), wysłało zaś w tym czasie 3065 listów, 665 zaświadczeń, 61 okólników, około 25000 numerów „Przemysłu Metalowego” i przeszło 1400 egzemplarzy „Rocznika 1-go P. Z. P. M.” Prócz tego udzieliło niezliczoną ilość informacyj i porad telefonicznie i ustnie na zapytania 125-ciu zrzeszonych fabryk warszawskich i wielu prowincjonalnych, które mogą korzystać z komunikacji międzymiastowiej, jak również instytucyj państwowych i samorządowych, konsulatów państw zaprzyjaźnionych, izb handlowych i t. d.

Biuro zakończyło w roku sprawozdawczym, doprowadzając do chwili bieżącej, nader ważną sprawę utworzenia kartoteki wyrobów przemysłu metalowego przetwórczego w Polsce i kartoteki wszystkich fabryk metalowych polskich — związkowych i pozostających poza Związkiem. Pracy tej dokonał p. Zygmunt Breitenwald pod bezpośredniem kierownictwem naczelnego dyrektora Związku, inż. S. J. Okolskiego, który opracował szczegółowy regulamin kartoteki. Kompletowanie jej odbywa się dalej nieustannie.

Biblioteka Związku liczy obecnie 179 dzieł. Zbiór katalogów ma odrębną numerację.

Sprawozdanie rachunkowe Związku za r. 1922, wraz z protokółem komisji rewizyjnej, podane jest obok.

TABLICA

rozmieszczenia fabryk metalowych, zrzeszonych w Polskim Związku Przemysłowców Metalowych.

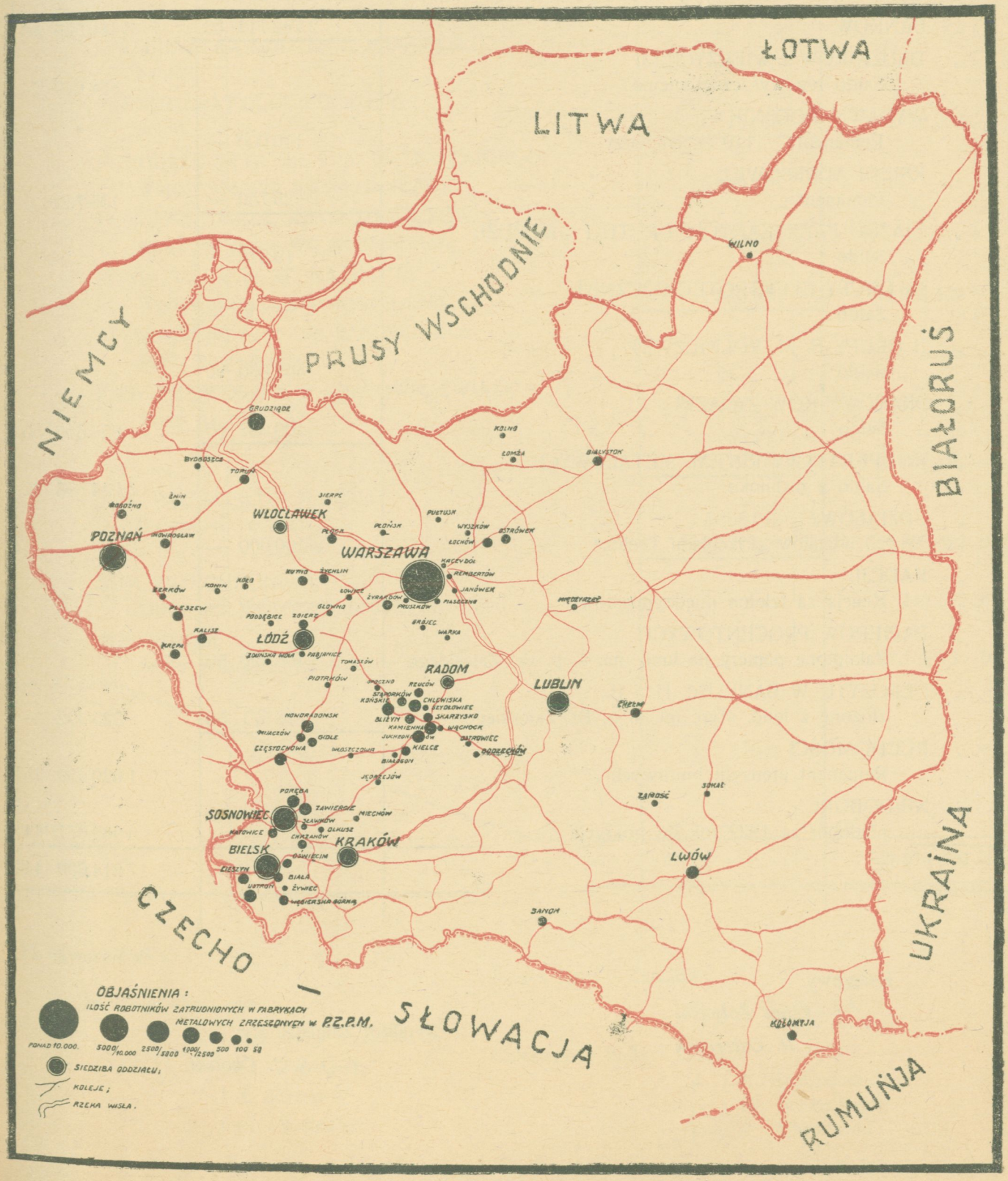

Stan Rachunków Polskiego

za czas od 1-go Stycznia

STAN CZYNNY.

	MARKI I FENIGI			
Rach. KASY — pozostałość na d. 31 XII. 23 r.	717 854	36		
„ BANKÓW „ „ „	2 762 711	53	3 480 565	89
„ DŁUŻNIKÓW I WIERZYCIELI: Saldo p/g wyszczególnienia			888 049	54
„ WYDAWN. ROCZNIKA: Remanent — 110 egzemplarzy	110 000	—		
„ KSIĘGI ADRESOWEJ: Remanent	25 750	—	135 750	—
„ ZJAZDU FABRYKANTÓW DRUTU I GWOŹDZI: Saldo	19 512	—		
„ III GRUPY ELEKTROTECHNICZNEJ: Saldo	37 500	—		
„ II GRUPY F. M. ROLNICZYCH: Saldo	498 650	90		
„ PRACOWNIKÓW ZWIĄZKU: Saldo	100 952	60	656 615	50
„ KOOPERATYWY RRZEM. METALOWYCH: Saldo z rachunku			5 944 595	82
„ UDZIAŁÓW: 20 udziałów „Przeglądu Techn.“	100 000	—		
„ KAUCJI: Kaucja za telefon międzymiastowy	500	—		
„ PAPIERÓW PROCENTOWYCH: Zakupione papiery na fund. im. ś. p. Br. Załęskiego	406 920	50		
„ DEPOZYTU W BANKU d. H. i P.: złożone z fund. styp. im. ś. p. Br. Załęskiego	18 571	50	525 992	—
„ RUCHOMOŚCI Remanent utensylji biurowych			1 620 459	25
„ NIEDOBORU: niedobór za 1922 rok do pokrycia			3 962 071	44
			17 214 099	44

Warszawa, dn.

Księgowy:

(—) Jan Żołyński

(—) R. Osterczyk

Dyrektor Zarządzający:

(—) S. J. Okolski

Związku Przemysłowców Metalowych

do 31-go Grudnia 1922 r. **STAN BIERNY.**

	MARKI	I	FENIGI	
Rach. PODGRUPY WAG:				
Saldo do zwrotu			279 000	—
„ SPRZEDAŻY ODRODZENIA PRZEMYSŁU:				
Saldo	15 900	—		
„ PRENUMERATY „QUICODIAL“:				
Saldo	15 000	—	30 900	—
„ FUNDUSZU STYP. im. ś. p. BR. ZAŁĘSKIEGO:				
Wkłady różnych p/g. wyszczególn.	406 124	—		
„ FUNDUSZU MAŁŻ. AMBROŻEWICZÓW:				
wpłacone przez Wł. Ambrożewicza	50 000	—		
„ FUNDUSZU ś. p. ST. NAJMANA:				
Wpłaty różnych p/g. wyszczególn.	1 545 000	—	2 001 124	—
„ STYPENDJUM ś. p. BR. ZAŁĘSKIEGO:				
Saldo na rachunku			15 501	—
„ KASY PRZEZORNOŚCI PRACOWN. ZWIĄZKU:				
Saldo na r-ku „A“	868 220	—		
„ „ „ „B“	868 220	—		
„ „ „ „D“	750	—	1 737 190	—
„ MIN. PRZEMYSŁU i HANDLU:				
Należność za blachy	4 366 013	14		
„ „ żelazo	1 527 808	15	5 893 821	29
„ SUM PRZECHODNICH:				
Saldo p/g. wyszczególnionych			148 612	61
„ SUBSYDJUM:				
Saldo z otrzym. od Kooper. P. M.			7 107 950	54
			17 214 099	44

15 Marca 1923 r.

Komisja Rewizyjna:

(—) Inż. Jerzy Buzek
(—) St. Wierzbicki
(—) J. Mirowski
(—) E. Voellnagel

Prezes Rady i Zarządu:

(—) J. Jeziorański

Członkowie Rady i Zarządu:

(—) K. Ambrożewicz
(—) W. Woszczyński
(—) S. Przanowski

Stan Rachunków Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych

za czas od 1-go Stycznia do 31-go Grudnia 1922 r.

STAN CZYNNY.

	MARKI	I	MARKI	I
Rach. KASY — pozostałość na d. 31 XII. 23 r.	717 854	36		
„ BANKÓW „ „ „	2 762 711	53	3 480 565	89
„ DŁUŻNIKÓW I WIERZYCIELI: Saldo p/g wyszczególnienia			888 049	54
„ WYDAWN. ROCZNIKA: Remanent — 110 egzemplarzy	110 000	—		
„ KSIĘGI ADRESOWEJ: Remanent	25 750	—	135 750	—
„ ZJAZDU FABRYKANTÓW DRUTU I GWOŹDZI: Saldo	19 512	—		
„ III GRUPY ELEKTROTECHNICZNEJ: Saldo	37 500	—		
„ II GRUPY F. M. ROLNICZYCH: Saldo	498 650	90		
„ PRACOWNIKÓW ZWIĄZKU: Saldo	100 952	60	656 615	50
„ KOOPERATYWY RRZEM. METALOWYCH: Saldo z rachunku			5 944 595	82
„ UDZIAŁÓW: 20 udziałów „Przeglądu Techn.“	100 000	—		
„ KAUCJI: Kaucja za telefon międzymiastowy	500	—		
„ PAPIERÓW PROCENTOWYCH: Zakupione papiery na fund. im. ś. p. Br. Załęskiego	406 920	50		
„ DEPOZYTU W BANKU d. H. i P.: złożone z fund. styp. im. ś. p. Br. Załęskiego	18 571	50	525 992	—
„ RUCHOMOŚCI Remanent utensylji biurowych			1 620 459	25
„ NIEDOBORU: niedobór za 1922 rok do pokrycia			3 962 071	44
			17 214 099	44

STAN BIERNY.

	MARKI	I	MARKI	I
Rach. PODGRUPY WAG: Saldo do zwrotu			279 000	—
„ SPRZEDAŻY ODRODZENIA PRZEMYSŁU: Saldo	15 900	—		
„ PRENUMERATY „QUICODIAL“: Saldo	15 000	—	30 900	—
„ FUNDUSZU STYP. im. ś. p. BR. ZAŁĘSKIEGO: Wkłady różnych p/g. wyszczególn.	406 124	—		
„ FUNDUSZU MAŁŻ. AMBROŻEWICZÓW: wpłacone przez Wł. Ambrożewicza	50 000	—		
„ FUNDUSZU ś. p. ST. NAJMANA: Wpłaty różnych p/g. wyszczególn.	1 545 000	—	2 001 124	—
„ STYPENDJUM ś. p. BR. ZAŁĘSKIEGO: Saldo na rachunku			15 501	—
„ KASY PRZEZORNOŚCI PRACOWN. ZWIĄZKU: Saldo na r-ku „A“	868 220	—		
„ „ „ „B“	868 220	—		
„ „ „ „D“	750	—	1 737 190	—
„ MIN. PRZEMYSŁU i HANDLU: Należność za blachy	4 366 013	14		
„ „ żelazo	1 527 808	15	5 893 821	29
„ SUM PRZECHODNICH: Saldo p/g. wyszczególnionych			148 612	61
„ SUBSYDJUM: Saldo z otrzym. od Kooper. P. M.			7 107 950	54
			17 214 099	44

Warszawa, dn. 15 Marca 1923 r.

Księgowy:
(—) Jan Żołyński
(—) R. Osterczyk

Dyrektor Zarządzający:
(—) S. J. Okolski

Komisja Rewizyjna:
(—) Inż. Jerzy Buzek
(—) St. Wierzbicki
(—) J. Mirowski
(—) E. Voellnagel

Prezes Rady i Zarządu:
(—) J. Jeziorański

Członkowie Rady i Zarządu:
(—) K. Ambrożewicz
(—) W. Woszczyński
(—) S. Przanowski

Stan Niedoborów i Nadwyżek Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych

za czas od 1-go Stycznia do 31-go Grudnia 1922 r.

NIEDOBORY.

	MARKI	I FENIGI
Rach. WYDAWN. „ROCZNIKA“:		
Niedobór przy wydawnictwie	502 965	—
„ KOSZTÓW OGÓLNYCH:		
Wydatki za 1922 r. p/g. wyszczególnienia . .	28 326 568	51
„ TYG. „PRZEMYSŁ METALOWY“		
Różnica pomiędzy wpływami i wydatkami . .	428 386	—
„ KARTOTEKI		
Koszt założenia kartoteki przem. metalow. . .	30 650	—
„ SKŁADKI DO G. Z. P. P. G. H. I. F.		
wpłacona składka za r. 1922	7 480 000	—
„ ZAPOMÓG:		
Wydane zapomogi p/g. wyszczególnienia . . .	45 000	—
	36 813 569	51

NADWYŻKI.

	MARKI	I FENIGI	MARKI	I FENIGI
Rach. WYDAWNICTW WŁASNYCH:				
za sprzedane okólniki			40 735	—
„ ZAŚWIADCZEŃ:				
Za wydane zaświadczeń zwoln. od cła . . .			3 252 095	—
„ PRENUMER. PRZEGL. GOSPODARCZEGO:				
za nadwyżkę na prenumer.			4 650	—
„ SKŁADEK CZŁONKOWSKICH:				
Wpłacone składki przez członków			18 393 510	30
„ PROCENTÓW:				
%% bankowe od wkładów			83 056	11
„ NIEDOBORU:				
Przeniesione różnice z r-ku:				
1. Min. Przem. i Handlu (blachy)	8 451	66		
2. „Komitetu Wyborczego“	11 069 000	—		
Właściwy niedobór za 1922 r.	3 962 071	44	15 039 523	10
			36 813 569	51

Warszawa, dn. 15 Marca 1923 r.

Księgowy:
(—) Jan Żołyński
(—) R. Osterczyk

Dyrektor Zarządzający:
(—) S. J. Okolski

Prezes Rady i Zarządu:
(—) J. Jeziorański

Członkowie Rady i Zarządu:
(—) J. Ambrożewicz
(—) W. Woszczyński
(—) S. Przanowski

PROTOKÓŁ

Komisji Rewizyjnej Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych.

Dnia 19 marca 1922 r. niżej podpisani członkowie Komisji Rewizyjnej, wybrani na Nadzwyczajnem Walnem Zgromadzeniu członków P. Z. P. M. w dniu 29 stycznia 1923 r., sprawdziwszy bilans na dzień 31 grudnia 1923 r. i zestawienie wpływów i wydatków znaleźli je zgodnemi z księgami rachunkowemi i dowodami kasowemi. Komisja Rewizyjna wnosi na Walne Zgromadzenie wniosek o zatwierdzenie bilansu i zestawienie wpływów i wydatków.

(—) Inż. Jerzy Buzek.
(—) St. Wierzbicki.
(—) E. Voellnagel.
(—) Józef Mirowski.

Stan Niedoborów i Nadwyżek Polskiego

NIEDOBORY. za czas od 1-go Stycznia

	MARKI I FENIGI	
Rach. WYDAWN. „ROCZNIKA“:		
Niedobór przy wydawnictwie	502 965	—
„ KOSZTÓW OGÓLNYCH:		
Wydatki za 1922 r. p/g. wyszczególnienia . .	28 326 568	51
„ TYG. „PRZEMYSŁ METALOWY“		
Różnica pomiędzy wpływami i wydatkami . .	428 386	—
„ KARTOTEKI		
Koszt założenia kartoteki przem. metalow. . .	30 650	—
„ SKŁADKI DO G. Z. P. P. G. H. I. F.		
wpłacona składka za r. 1922	7 480 000	—
„ ZAPOMÓG:		
Wydane zapomogi p/g. wyszczególnienia . . .	45 000	—
	36 813 569	51

Warszawa, dn.

Księgowy:
(—) Jan Żołyński
(—) R. Osterczyk

Dyrektor Zarządzający:
(—) S. J. Okolski

PROTOKÓŁ

Komisji Rewizyjnej Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych.

Dnia 19 marca 1922 r. niżej podpisani członkowie Komisji Rewizyjnej, wybrani na Nadzwyczajnem Walnem Zgromadzeniu członków P. Z. P. M. w dniu 29 stycznia 1923 r., sprawdziwszy bilans na dzień 31 grudnia 1923 r. i zestawienie wpływów i wydatków znaleźli je zgodnemi z księgami rachunkowemi i dowodami kasowemi. Komisja Rewizyjna wnosi na Walne Zgromadzenie wniosek o zatwierdzenie bilansu i zestawienie wpływów i wydatków.

(—) Inż. Jerzy Buzek.
(—) St. Wierzbicki.
(—) E. Voellnagel.
(—) Józef Mirowski.

Związku Przemysłowców Metalowych

do 31-go Grudnia 1922 r. **NADWYŻKI.**

	MARKI I FENIGI			
Rach. WYDAWNICTW WŁASNYCH:				
za sprzedane okólniki			40 735	—
„ ZAŚWIADCZEŃ:				
Za wydane zaświadczeń zwoln. od cła . . .			3 252 095	—
„ PRENUMER. PRZEGL. GOSPODARCZEGO:				
za nadwyżkę na prenumer.			4 650	—
„ SKŁADEK CZŁONKOWSKICH:				
Wpłacone składki przez członków			18 393 510	30
„ PROCENTÓW:				
%% bankowe od wkładów			83 056	11
„ NIEDOBORU:				
Przeniesione różnice z r-ku:				
1. Min. Przem. i Handlu (blachy)	8 451	66		
2. „Komitetu Wyborczego“	11 069 000	—		
Właściwy niedobór za 1922 r.	3 962 071	44	15 039 523	10
			36 813 569	51

15 Marca 1923 r.

Prezes Rady i Zarządu:

(—) J. Jeziorański

Członkowie Rady i Zarządu:

(—) J. Ambrożewicz

(—) W. Woszczyński

(—) S. Przanowski

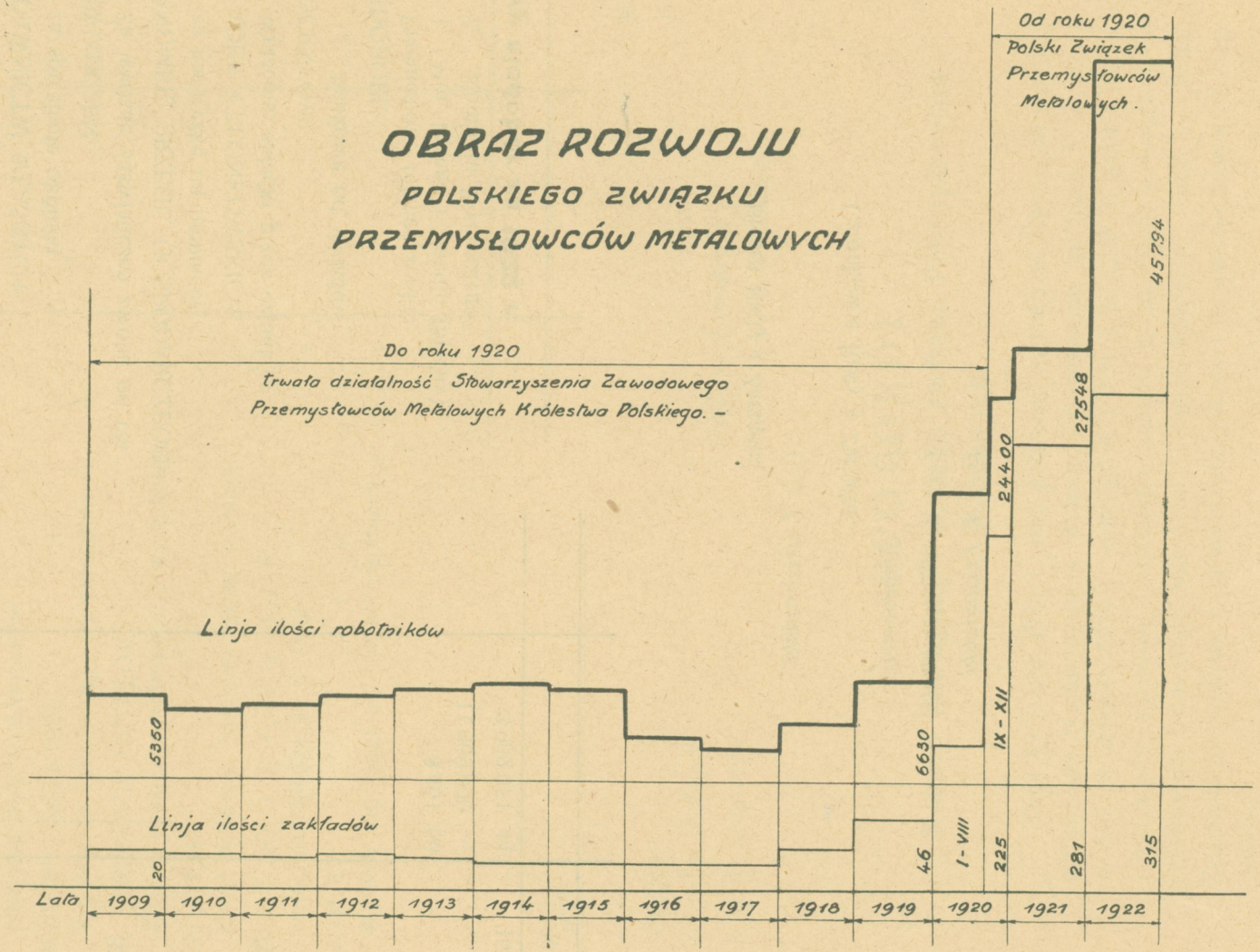
OBRAZ ROZWOJU
POLSKIEGO ZWIĄZKU
PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH
Od roku 1920
Polski Związek
Przemysłowców
Metalowych.
Do roku 1920
trwała działalność Stowarzyszenia Zawodowego
Przemysłowców Metalowych Królestwa Polskiego. –
Linja ilości robotników
Linja ilości zakładów
5350
20
6630
46
IX - XII
I - VIII
24400
225
27548
281
45794
315
Lata
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922

Sprawozdania Oddziałów

Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych.

Oddział Warszawski. Do końca czerwca r. 1922 kierownictwo Oddziału sprawował Zarząd w składzie z r. 1921. Dnia 28 czerwca ukonstytuował się nowy Zarząd, wybrany na Zwyczajnem Walnem Zgromadzeniu członków Oddziału, które odbyło się d. 27 czerwca, na zasadzie nowego statutu Związku. Poprzedni zarząd składał się z sześciu członków i trzech zastępców. Tak szczupła liczba członków Zarządu czyniła koniecznem zwoływanie nadzwyczajnych zgromadzeń walnych członków Oddziału, których w r. 1921 odbyło się 6, co przedstawiało liczne niedogodności.

W celu ich uniknięcia, Zarząd zapraszał na swe posiedzenia, na których rozstrzygane były sprawy większej wagi, kierowników wielkich fabryk związkowych i przedstawicieli zakładów zrzeszonych, którzy żywiej interesowali się sprawami Związku. W ten sposób odbywały się posiedzenia Zarządu w tak zwanym „zwiększonym komplecie“ co miało ten skutek, że potrzeba zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia ujawniła się w pierwszem półroczu roku sprawozdawczego tylko raz jeden. Zebranie to odbyło się d. 20 marca.

Z powyższych względów, przed przystąpieniem do wyboru Zarządu Oddziału Warszawskiego na r. 1922 zgodnie z nowym statutem, dyrektor zarządzający Związku p. S. J. Okolski postawił wniosek na posiedzeniu Zarządu d. 26 czerwca, ażeby zaproponować Zgromadzeniu Walnemu powołanie do Zarządu większej ilości osób, a mianowicie 18 członków i 6 zastępców, wybieranych na zwyczajnem walnem zgromadzeniu członków Oddziału przed dorocznem walnem zgromadzeniem członków Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, na którem dokonywują się wybory do Rady Związku, a to w tym celu, ażeby wybrani członkowie Zarządu mogli wejść, jako kandydaci Oddziału, do Rady. Po przyjęciu jednomyślnem propozycji p. S. J. Okolskiego przyjęto na wniosek wiceprezesa Zarządu p. J. Jeziorańskiego następujące zasady podstawowe regulaminu dla przyszłego Zarządu Oddziału, opracowane przez dyrektora Okolskiego, które otrzymały zatwierdzenie Zgromadzenia Walnego.

1. Zarząd składa się z 18 członków i dyrektora zarządzającego, który wchodzi do Zarządu *ex officio*.

2. Dla zastępstwa członków Zarządu Zgromadzenie Walne członków Oddziału wybiera 6-ciu zastępców. O charakterze członka lub zastępcy stanowi kolejność głosów, otrzymanych przez kandydatów na członków Zarządu.

3. Na członków Zarządu i zastępców mogą być wybierani tylko dyrektorzy fabryk lub osoby, biorące bezpośredni udział w administracji fabrycznej na stanowiskach kierowniczych, obeznani ze sprawami robotniczemi.

4. Prezydjum Zarządu składa się z prezesa i dwóch wiceprezesów.

5. Do Prezydjum mogą być wybierani tylko członkowie Zarządu, ale nie zastępcy.

6. Do decydowania w sprawach pilnych tworzy się komitet wykonawczy z 5-ciu członków, składający się z prezydjum w osobach prezesa i obu wiceprezesów, jednego członka Zarządu, wybranego przez Zarząd, oraz dyrektora zarządzającego Związku *ex offo* z prawem głosu.

7. Zebrania Zarządu nie wymagają *quorum*; są prawomocne zawsze w terminie, wyznaczonym przez prezesa lub jego zastępcę, bez względu na ilość członków obecnych.

Zatwierdzając powyższy regulamin, Zgromadzenie Walne przyjęło zasadę, że na 24 członków zarządu i zastępców powinni być powoływani przedstawiciele wszystkich grup zawodowych, reprezentowanych w Oddziale Warszawskim, w stosunku do ilości zatrudnionych robotników.

Wybór zwiększonego Zarządu ograniczył istotnie potrzebę zwoływania nadzwyczajnych zgromadzeń walnych tylko do wypadków największej wagi i dla tego w półroczu drugiem roku sprawozdawczego zgromadzeń walnych członków Oddziału Warszawskiego nie było, natomiast często odbywały się zebrania Zarządu, a mianowicie: Zarząd odbył w pierwszem półroczu 6, w drugiem zaś, począwszy od 28 czerwca włącznie, — 16 posiedzeń.

Zwyczajne walne Zgromadzenie członków Oddziału wybrało Zarząd na rok 1922 w następującym składzie:

Tablica № 6.

Płace dniówkowe robotników w fabrykach metalowych Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M.

w markach polskich za 8-mio godz. dzień pracy.

Płace	*styczeń—luty*		*marzec*		*kwiecień*		*maj—czerw.*		*lipiec*		*sierpień*		*wrzesień*		*październik*		*listopad*		*grudzień*	
	od	*do*	*od*	*do*	*od*	*do*	*od*	*do*	*od*	*do*	*od*	*do*	*od*	*do*	*od*	*do*	*od*	*do*	*od*	*do*
a) Dla rzemieślników żonatych	1630	1970	1956	2364	2014	2435	2180	2580	2640	3180	3016	3656	3496	4240	4160	5048	4992	6056	6736	8176
„ „ kawalerów . . .	1373	1713	1648	2056	1697	2118	1840	2240	2240	2780	2560	3200	2968	3712	3528	4416	4240	5304	5720	7160
b) „ pomocy fachowej żonatych . .	1417	1587	1700	1904	1751	1961	1820	2020	2210	2500	2536	2856	2944	3312	3504	3944	4200	4728	5672	6384
„ „ „ kawalerów . .	1151	1222	1381	1466	1422	1510	1480	1680	1810	2100	2080	2400	2416	2784	2872	3312	3448	3976	4656	5368
c) „ „ podwórzowej żonatych .	1323	1461	1588	1753	1636	1806	1700	1860	2060	2260	2352	2592	2728	3008	3248	3548	3896	4296	5256	5800
„ „ „ kawalerów	1058	1196	1269	1435	1307	1478	1360	1520	1660	1860	1896	2136	2200	2480	2616	2952	3144	3544	4240	4784
d) „ kobiet rodzinnych	1160	1288	1392	1546	1434	1592	1500	1660	1810	2020	2080	2320	2416	2696	2874	3210	3440	3848	4648	5200
„ „ niezamężnych	912	1040	1094	1248	1127	1285	1160	1320	1410	1620	1616	1856	1880	2160	2232	2568	2672	3080	3608	4160
e) „ uczniów w I roku	415	455	498	546	513	562	520	580	640	710	736	816	864	952	1024	1128	1232	1352	1664	1824
„ „ II „	536	624	643	749	662	771	690	810	840	990	960	1136	1120	1320	1328	1568	1592	1880	2144	2536
„ „ w III „	727	860	872	1032	898	1063	920	1120	1110	1360	1264	1560	1472	1808	1752	2152	2096	2576	2832	3480
f) „ małoletnich (15—18 lat) . . .	623	726	747	871	769	897	790	950	960	1150	1096	1320	1272	1536	1512	1824	1816	2192	2448	2960

Członkowie Zarządu (cyfra rzymska przy nazwisku oznacza reprezentowaną grupę).

V. Ambrożewicz Kazimierz
VI. Borman Stanisław
XI. Helber Stanisław
I. Januszewski Wiesław
VII. Jeziorański Jan
IV. Klimowicz Stanisław
I. Komorowski Jerzy
III. Landau Henryk
I. Łubieński Józef
V. Mieszczański Kazimierz
VIII. Młodzianowski Stanisław
VIII. Najman Stanisław
I. Ortwein Edward
X. Płużański Stanisław
IX. Przanowski Stefan
I. Sochacki Zygmunt
IX. Strasburger Józef
I. Zaporski Józef

Zastępcy:

VIII. Gostyński Stanisław
VIII. Graff Tadeusz
II. Hartwig Władysław
I. Swiderski Leopold
XI. Weliński Juljan
I. Zieliński Stefan

Członek Zarządu z urzędu:
dyrektor Stanisław Jan Okolski.

Ukonstytuowanie się nowego Zarządu nastąpiło na pierwszem posiedzeniu dnia 28 czerwca. Wybrani zostali: na prezesa: — p. Jan Jeziorański, na wiceprezesów pp. Kazimierz Ambrożewicz i Józef Łubieński równą ilością głosów; przez losowanie p. Łubieński został I wiceprezesem. Na członka komitetu wykonawczego został wybrany prof. Zygmunt Sochacki.

Na opróżnione po śmierci ś. p. Stanisława Najmana stanowisko prezesa Rady Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych został powołany p. Jan Jeziorański, skutkiem tego odbyły się dnia 26 września ponowne wybory prezydjum zarządu Oddziału Warszawskiego. Na prezesa obrano p. Józefa Łubieńskiego, na pierwszego wiceprezesa — p. Kazimierza Ambrożewicza, na drugiego wiceprezesa — p. Zygmunta Sochackiego.

Oddział Warszawski P. Z. P. M. liczył w końcu 1921 roku 118 zakładów z 8 951 robotnikami, zaś w końcu roku sprawozdawczego — 125 zakładów z 15 132 robotnikami, ilość zakładów wzrosła więc w ciągu roku niespełna o 6%, ilość robotników — o 69%.

Głównym przedmiotem obrad Zarządu Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M., prócz spraw bieżących, były sprawy robotnicze, w szczególności zaś — niemal comiesięczna regulacja płac i uposażeń na skutek wzrostu cen wszystkich towarów, którego pierwotną przyczyną były wciąż wzmagające się emisje pieniędzy papierowych, wtórną zaś i bezpośrednią — powszechne perjodyczne podwyżki płac zarobkowych i wszelkich opłat rządowych i komunalnych, co jest zwykłem następstwem inflacji.

Płace dniówkowe robotników w fabrykach metalowych Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M. w roku sprawozdawczym wskazane są w liczbach absolutnych marek polskich w tablicy 6-ej, wzrost stosunkowy tych płac w ciągu roku w odsetkach dla poszczególnych miesięcy wskazuje tablica № 7; tablica № 8 zawiera wykaz procentowych zmian kosztów utrzymania w Warszawie rodziny robotniczej, złożonej z 4-ch osób, podług obliczeń komisji statystycznej przy głównym urzędzie statystycznym, wreszcie tablica № 9 podaje średnią cenę dolara Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w markach polskich na giełdzie Warszawskiej.

Tablica № 7.

Wzrost procentowy płac dniówkowych robotników w fabrykach metalowych Oddz. Warszawskiego P. Z. P. M. w r. 1922

Miesiąc:	*styczeń*	*luty*	*marzec*	*kwiecień*	*maj*	*czerwiec*	*lipiec*	*sierpień*	*wrzesień*	*paździer.*	*listopad*	*grudzień*
W stosunku do:												
Grudnia 1921 r.	0	0	23,07	27,27	30,00	30,00	59,25	83,14	112,44	152,80	203,36	309,53
Stycznia 1922 r.		0	23,07	27,27	30,00	30,00	59,25	83,14	112,44	152,80	203,36	309,53
Lutego „			23,07	27,27	30,00	30,00	59,25	83,14	112,44	152,80	203,36	309,53
Marca „				3,41	5,63	5,63	29,40	48,81	72,62	105,42	146,50	232,78
Kwietnia „					2,14	2,14	25,12	43,89	66,91	98,62	138,34	221,76
Maja „						0	22,50	40,87	63,41	94,46	133,35	215,02
Czerwca „							22,50	40,87	63,41	94,46	133,35	215,02
Lipca „								15,00	33,40	58,75	90,50	157,17
Sierpnia „									16,00	38,04	65,65	123,63
Września „										19,00	42,80	92,78
Października „											20,00	62,00
Listopada „												35,00
Grudnia „												0,00

Tablica № 8.

Wykaz procentowego wzrostu kosztów utrzymania w Warszawie według notowań komisji Głównego Urzędu Statystycznego

(znak — oznacza procentowy spadek)

Miesiąc:	*grudzień 1921*	*styczeń*	*luty*	*marzec*	*kwiecień*	*maj*	*czerwiec*	*lipiec*	*sierpień*	*wrzesień*	*paździer.*	*listopad*
W stosunku do:												
Listopada 21 r.	— 1,86	— 1,57	0,94	9,91	23,07	34,17	43,60	65,41	90,65	126,00	169,55	258,91
Grudnia „		0,3	2,86	12,00	25,41	36,72	46,33	68,56	94,28	130,30	174,68	265,74
Stycznia 22 r.			2,56	11,68	25,05	36,33	45,91	68,07	93,72	129,64	173,89	264,68
Lutego „				8,89	21,92	32,92	42,26	63,87	88,88	123,90	167,04	255,56
Marca „					11,97	22,07	30,65	50,49	73,45	105,61	145,23	226,52
Kwietnia „						9,02	16,68	34,40	54,91	83,63	119,01	191,61
Maja „							7,03	23,28	42,09	68,43	100,89	167,49
Czerwca „								15,19	32,77	57,39	87,72	149,95
Lipca „									15,26	36,63	62,96	116,98
Sierpnia „										18,54	41,38	88,25
Września „											19,27	58,71
Październ. „												33,15
Listopada „												0

Tablica № 9.

Średnie miesięczne ceny dolara Stanów Zjednoczonych A. P. w roku 1922

Miesiąc	*styczeń*	*luty*	*marzec*	*kwiecień*	*maj*	*czerwiec*	*lipiec*	*sierpień*	*wrzesień*	*paździer.*	*listopad*	*grudzień*
Cena w mkp.	3 092	3 554	4 128	3 864	4 017	4 266	5 825	7 554	7 968	11 209	15 998	17 747

Na podstawie powyższych danych wyznaczony został niżej podany wykres № 10, przedstawiający obraz stosunkowego wzrostu płac robotniczych, kosztów utrzymania i ceny dolara.

Wykres № 10.

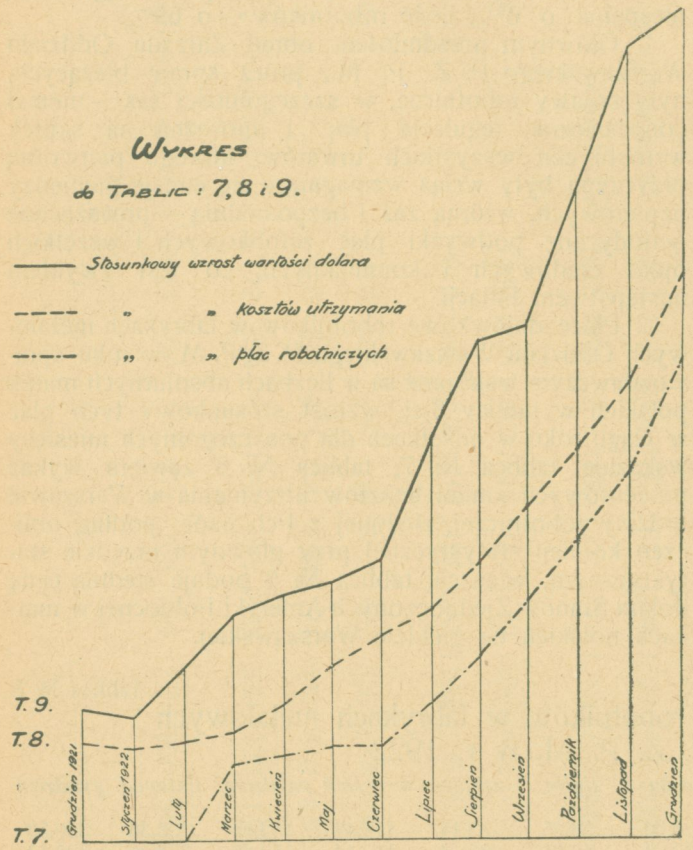

Pragnąc zdać sobie sprawę ze stosunku uposażeń pracowników w przemyśle metalowym przed wojną i po wojnie, Zarząd Oddziału Warszawskiego przeprowadził dwie ankiety w tym kierunku. Pierwszą z nich rozpatrywał na posiedzeniu d. 4 lipca i wtedy okazało się, że robotnik fabryczny placowy otrzymywał w czerwcu r. 1922 za 1 rubla przedwojennej płacy 1500 marek, gdy urzędnik fabryczny zaledwie 1000 mk., czyli ten drugi otrzymywał $^2/_3$ uposażenia przedwojennego, jeżeli robotnik w tym samym stosunku otrzymywał całość, lub inaczej: jeżeli przyjąć, że uposażenie urzędnika w czerwcu roku sprawozdawczego pozostało identyczne, jak przed wojną, to uposażenie robotnika w tej skali wzrosło o 50%. Bardziej szegółową była ankieta, przeprowadzona wśród fabryk, reprezentowanych przez członków Zarządu, której rezultaty były rozważane na posiedzeniu d. 24 października. Jeżeli porówna się płace przedwojenne z r. 1914, w rublach i październikowe r. 1922 w markach, to przy zarobku:

robotnika placowego . . .	1 rb.	odpowiada	3000 mk.
„ wykwalifikowanego	„	„	2000 „
majstra fabrycznego . . .	„	„	1800 „
najniższego pracownika . .	1 rb.	odpowiada	2500 mk.
średniego „ . .	„	„	1800 „
wyższego „ . .	„	„	1300 „
kierownika fabryki	„	„	1200 „

Średni stosunek, jak widzimy, pozostał mniejwięcej taki sam, jak poprzednio, zmieniły się tylko liczby, wzrósłszy dwukrotnie. Istotnie, płace w październiku, w stosunku do czerwca, wzrosły prawie o 100% (ściśle o 98,62%).

Rezultatem rozważania pierwszej ankiety, z której wynikało upośledzenie pracy umysłowej w stosunku do pracy ręcznej, był okólnik Zarządu z d. 5 lipca, zalecający członkom udzielenie wyższej procentowo podwyżki więcej kwalifikowanym pracownikom, niższej natomiast—mniej kwalifikowanym. Jeszcze wyraźniejszą tendencję wzięcia w obronę pracy umysłowej wykazał Zarząd w okólniku z d. 12 sierpnia, zalecając członkom udzielenie podwyżki pracownikom na sierpień w wysokości od 20% do 30%, zależnie od kwalifikacji, gdy podwyżka, przyznana na ten okres robotnikom wyniosła 15%.

Na tle sprawy polepszenia bytu pracowników fabrycznych odbyła się d. 7 sierpnia konferencja delegacji Zarządu Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M. z przedstawicielami Warszawskiego Oddziału Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Metalowego Rzeczypospolitej Polskiej, na której wyjaśniono sobie wzajemnie sytuację każdej strony. Rezultatem porozumienia się stron obu było zapoczątkowane już poprzednio dążenie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych do stopniowego wyrównania różnicy stosunkowej pomiędzy wynagrodzeniem pracy umysłowej a ręcznej. Równocześnie delegacja P. Z. P. M., której skład stanowili p.p.: prezes Zarządu—Jan Jeziorański, członek Zarządu—Tadeusz Graff, dyrektor zarządzający—S. J. Okolski i wicedyrektor—M. Chorzewski, oświadczyła w imieniu swych mocodawców, że o jakiejkolwiek umowie zbiorowej, normującej w sposób sztywny uposażenie pracowników bez względu na ich zalety i cechy najzupełniej osobiste, nie może być mowy. W skład delegacji pracowników wchodzili: prezes zarządu Związku Pracowników — p. Eugenjusz Grodzki oraz członkowie zarządu p.p. Bronisław Dziubek i Eugienjusz Zarembowicz.

Zarząd uwzględnił przedstawiony w końcu roku dezyderat Związku Pracowników i zalecił członkom Oddziału wypłacanie pracownikom pensji miesięcznej w dwuch ratach w ciągu miesiąca.

Dążenie do zdobycia na przemysłowcach metalowych warszawskich umowy zbiorowej, w szczególności przez związek robotniczy, tak zwany klasowy (socjalistyczny), doznawało ze strony ministerstwa pracy i opieki społecznej wytrwałego poparcia, które objawiło się na dwukrotnej konferencji specjalnej delegacji Polskiego Związku P. M. z p. głównym inspektorem pracy na jego zaproszenie i z członkami inspekcji. Konferencje odbyły się 1 i 8 lipca; w pierwszej brali udział p.p. Jeziorański, Komorowski i Okolski, w drugiej—p.p. Ambrożewicz, Sochacki i Okolski. Delegacja przemysłowców, pomimo wyraźnego nacisku ze

strony ministerstwa, stała niewzruszenie na stanowisku, że wobec panującego chaosu walutowego i, co za tem idzie, gospodarczego, jak również ze względu na inne bieżące warunki zawarcie umowy zbiorowej nie daje gwarancji ciągłości pracy. Słuszność tego stanowiska potwierdza doświadczenie oddziałów prowincjonalnych Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, które wstąpiły na drogę umów zbiorowych i teraz z niej się wycofują. Atoli nacisk ze strony ministerstwa nie ustawał. W listopadzie pan minister pracy zaprosił do siebie dyrektora Związku p. Okolskiego i długo z nim konferował, zalecając zawarcie umowy zbiorowej; wreszcie dał się przekonać wywodom p. Okolskiego i od żądania swego odstąpił.

Ruch robotniczy na terenie Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M. zaznaczył się w roku sprawozdawczym pewnym zwrotem, którego trwałość nie daje się przewidzieć. Do trzech związków robotniczych o charakterze wyraźnie politycznym, a więc: 1. Związek Robotników Przemysłu Metalowego w Polsce (ul. Leszno 53); 2. Związek Zawodowy robotników przemysłu metalowego Chrześcijańskiego Zjednoczenia Zawodowego w Rzeczypospolitej Polskiej (ul. Rymarska 2) i 3. Związek metalowców, hutników i pokrewnych zawodów zjednoczenia zawodowego polskiego w Warszawie, (ul. Podwale 3) przybył w r. 1922 związek o charakterze czysto zawodowym, nie mający żadnego zabarwienia politycznego, natomiast w dążeniach swych ujawniający raczej tendencje cechowe. Jest nim Zjednoczenie pracowników tokarzy metalowych (ul. Nalewki 8). Związek ten występował kilkakrotnie do Zarządu Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M. z żądaniem odrębnego traktowania płac tokarzy przy regulowaniu zarobków robotników fabrycznych, na co Zarząd odpowiedział odmownie, gdyż ustalając szerokie granice płac dniówkowych dla robotników wykwalifikowanych w ogóle, pozostawia w ten sposób zarządom poszczególnych fabryk możność uwzględniania różnic zarówno zawodowych, jak indywidualnych swych robotników.

Pomimo szerokiej skali zakreślanych okólnikami Zarządu płac robotniczych, niemożność stworzenia sztywnego szablonu dla nich objawiła się w roku sprawozdawczym dwukrotnie i to w dwóch przeciwnych kierunkach. Jedna z fabryk, ze względu na swój rodzaj produkcji i na konkurencję fabryk prowincjonalnych, uzyskała od Zarządu pozwolenie na stosowanie u siebie minimalnej płacy poniżej odpowiedniej normy Związku, druga zaś, zatrudniająca robotników o wyjątkowo wysokich kwalifikacjach, uzyskała takież pozwolenie na przekroczenie granicy maksymalnej.

Jak widać z tablicy strajków (№ 5), w Oddziale warszawskim strajków powszechnych w fabrykach metalowych nie było, były jedynie strajki w poszczególnych fabrykach związkowych lub w ich działach. Dłuższy czas trwał strajk elektromonterów. Strajk częściowy w jednej z odlewni związkowych spowodował całkowite jej zamknięcie na czas krótki, skutkiem czego powstała pretensja robotników, którzy nie brali udziału w strajku, a jednak doznali przymusowego bezrobocia, o zapłatę za czas trwania strajku. Żądanie to, jako sprzeczne z odnośnem wyjaśnieniem byłego senatu rosyjskiego, obowiązującem na ziemiach b. Królestwa kongresowego, zostało odrzucone, propozycja zas inspektora pracy rozstrzygnięcia sprawy drogą arbitrażu została uchylona.

Po unieważnieniu przez rząd na początku 1922 r. wyborów do Kasy Chorych m. st. Warszawy, na mocy których w Zarządzie Kasy z grupy pracodawców brali udział między innymi przedstawiciele P. Z. P. M. p. p. St. Najman i M. Chorzewski, Zarząd Kasy spoczywał w ciągu całego roku 1922 w rękach komisarza rządowego. Zarząd Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M. otrzymywał zażalenia od swoich członków, że Kasa Chorych żąda zwrotu kosztów leczenia robotników, których choroba spowodowana została rzekomo przez nieszczęśliwy wypadek przy pracy, gdy w rzeczywistości takiego wypadku przy pracy nie było. Zarząd Kasy opierał swe żądania na adnotacji lekarza, który czynił ją na podstawie gołosłownego oświadczenia chorego. P. Z. P. M. zwrócił się w tej sprawie, jako obchodzącej cały przemysł, do Centralnego Związku P. P. G. H. i F., który wystosował do zarządu Kasy Chorych odpowiednią reklamację.

O akcji społecznej Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, która z natury rzeczy odbywała się przeważnie na terenie Oddziału Warszawskiego, pisaliśmy wyżej, w sprawozdaniu z działalności Związku, w szczególności o akcji na rzecz zdemobilizowanych oficerów; tu zaznaczamy jeszcze, że Zarząd Oddziału polecił swoim członkom okólnikiem z d. 12 grudnia, ażeby opłacali całkowity wpis za swoich uczniów, którzy uczęszczają do szkoły Towarzystwa Kursów Zawodowych przy ul. Kopernika 28, pozostającej pod patronatem P. Z. P. M., oraz ażeby opłacali całość, lub odpowiednią powyższemu część wpisu za uczniów, uczęszczających do innych szkół zawodowych. Większe fabryki czyniły to już oddawna z własnej inicjatywy.

Zarząd Oddziału zaprosił swoich członków okólnikiem z d. 3 kwietnia 1922 r. do uczczenia zasług ustępującego prezydenta m. st. Warszawy, inż. Piotra Drzewieckiego adresem od obywateli miasta, przytaczając piękną treść adresu w okólniku.

Oddział Łódzko-Kaliski. Na terenie Oddziału Łódzko-Kaliskiego mieści się 27 fabryk stowarzyszonych, zatrudniających 2168 robotników, z tej liczby w samej Łodzi 8 fabryk. Czynnych członków Oddziału, głównie z Łodzi i pobliskich Pabjanic, Zgierza i Zduńskiej Woli było 13. Pracami Oddziału interesowały się także inne fabryki metalowe, przeważnie łódzkie, nie będące członkami Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych.

W roku sprawozdawczym członkowie Oddziału odbyli 38 ogólnych zebrań, których przedmiotem obrad była przeważnie sprawa robotnicza.

Umów zbiorowych, zważywszy zmienność konjunktury, nie zawierano; płace robotnicze ustalane były miesięcznie, na zasadzie porozumienia.

W ciągu roku sprawozdawczego był tylko jeden strajk, o podłożu ekonomicznem, który trwał od 18 sierpnia do 13 września.

Prócz sprawy robotniczej Oddział zajmował się sprawami bieżącemi. Miejscowe odlewnie ustalały wspólnie ceny sprzedażne odlewów. Posiedzeń właścicieli odlewni odbyło się w ciągu roku 10. Prezesem Oddziału był p. Herman Wilde. Oddział posiada płatnego sekretarza.

Tablica № 11.

Płace robotnicze w Przemyśle Metalowym w Oddziale Łódzko-Kaliskim w 1922 r.

Miesiące:	*styczeń*	*luty*	*marzec*	*kwiecień*	*maj*	*czerwiec*	*lipiec*	*sierpień*	*wrzesień*	*paźd.*	*listopad*	*grudzień*	*od 18/12*
Rzemieślnicy żonaci	1184	1184	1421	1421	1880	1880	2160	3024	3024	3780	4728	5440	7616
Pomoc fach. żonaci	850	850	977	977	1288	1288	1480	2072	2072	2590	3240	3728	5224
Robotnicy	750	750	825	825	1072	1072	1232	1725	1725	2160	2704	3104	4344
Uczeń w I-ym r. .	240	240	275	275	330	330	384	536	536	670	840	968	1360
Uczeń w II-im r. .	317	317	380	380	456	456	520	728	728	910	1144	1320	1848
Uczeń w III-im r. .	432	432	500	500	600	600	688	960	960	1200	1504	1736	2432

Oddział Radomsko-Kielecki. Na terenie Oddziału Radomsko-Kieleckiego P. Z. P. M., znajdowało się 35 fabryk stowarzyszonych, liczących w końcu roku sprawozdawczego 4 417 robotników. Z tej liczby czynnych członków Oddziału było na początku 1922 r. 23 fabryki, zatrudniające ogółem 2 829 robotników. W ciągu roku przyjęto do Związku i Oddziału jeszcze dwie fabryki, natomiast dwie inne wypisały się.

Zarząd Oddziału składał się z 7 członków, wybranych na Walnem Zebraniu Oddziału w dniu 20 marca r. 1923 r., a mianowicie: M. Blumana, M. Hochberga. Wł. Markowicza, St. Starkego, S. Szaitowskiego, E. Tennenbauma i K. Witwickiego. Prezesem Zarządu Oddziału obrano p. St. Starkego.

Jednem z najważniejszych zadań w działalności Oddziału i głównym przedmiotem obrad jego zgromadzeń walnych była sprawa robotnicza. Zebrań tych odbyło się w roku sprawozdawczym 12, przyczem powzięto następujące uchwały i rezolucje.

D. 27 lutego uchwalono podwyżkę płac robotniczych do wysokości stawek, obowiązujących w listopadzie 1921 r., ograniczając uchwały jedynie do tych zakładów, które przeprowadziły w grudniu 1921 r. redukcję płac.

W dniu 20 marca dokonano wyborów Zarządu i roztrząsano sprawę robotniczą w związku z nad wyraz trudną sytuacją, wytworzoną w przemyśle metalowym z powodu niekorzystnej konjunktury i braku gotówki; w następstwie powzięto rezolucję, postanawiającą dołożenie wszelkich możliwych starań, mających na celu utrzymanie fabryk w ruchu, a temsamem unikanie wszystkiego, coby uniemożliwiło tę akcję, a przedewszystkiem podnoszenia płac robotniczych.

D. 30 marca uchwalono jednorazowy dodatek świąteczny do płac robotniczych w wysokości $^1/_4$ całkowitego zarobku marcowego dla robotników żonatych i $^1/_8$ dla kawalerów i kobiet. Na temże zebraniu wybrana została delegacja na zainicjowaną przez inspektora pracy konferencję nad środkami zaradczemi przeciw szerzącemu się bezrobociu. Do delegacji tej weszli p. p. Wł. Markowicz, M. Bluman i kierownik Oddziału J. Babicz z urzędu.

D. 10 maja uchwalono podwyższyć niektóre stawki akordowe, a mianowicie: na odlewy zwyczajne wszelkiego rodzaju do 25%, na małe garnki, na które podwyższono stawki już uprzednio, do 15% w stosunku do norm z sierpnia 1921 r. Jednocześnie ustalono nowe stawki płac robotników, pracujących na dniówkę, a mianowicie: niewykwalifikowanych do 820 mk., małoletnich i kobiet do 410 mk., ślusarzy, tokarzy, kowali, modelarzy i stolarzy do 1 400 mk. dziennie.

Na skutek interwencji wojewódzkiej inspekcji pracy w sprawie zatargu z robotnikami, jaki miał miejsce w miesiącu czerwcu, odbyło się w dniu 7-ym tegoż miesiąca walne zebranie Oddziału, na którem uchwalono wziąć udział in gremio w proponowanej przez inspekcję pracy wspólnej konferencji z robotnikami. Konferencja ta nie doszła jednak do skutku z racji nieprzybycia przemysłowców koneckich. Następstwem tego faktu było postawienie wniosku likwidacji Oddziału na porządku dziennym zebrania powtórnego w d. 21 czerwca. Wniosek został jednak odrzucony jednomyślną uchwałą i odbycie konferencji gremjalnej w inspektoracie pracy zostało ponownie postanowione. Rezultatem konferencji było podpisanie umowy z robotnikami, na mocy której udzielono 25-cio procentowej podwyżki ostatnich płac, oraz ustanowiono automatyczną ich regulację, od 1-go sierpnia począwszy, w zależności od wykazów lokalnych komisyj do badania kosztów utrzymania.

D. 15 sierpnia uchwalono utrzymanie w mocy umowy z dnia 21 czerwca, oraz wyznaczono 5 punktów na terenie Oddziału, w których miano utworzyć lokalne komisje do badania kosztów utrzymania. Punktami temi były: Radom, Kielce, Skarżysko, Końskie i Szydłowiec.

Pomimo lojalnego wypełniania warunków umowy ze strony przemysłowców, robotnicy już w połowie września wystawili dodatkowe żądania 75% podwyżki. Zwołane zebranie przemysłowców zdecydowało podwyżkę 25% bez względu na rezultat komisji lokalnych. Wobec nieprzejednanego stanowiska przedstawicieli robotników, pertraktacje w dn. 22 września zostały zerwane.

Na skutek jednak wyrażonego życzenia przez inspekcję wojewódzką pertraktacje zostały wznowione 15 września i zakończyły się 25% podwyżką stosownie do powziętej przez walne zebranie uchwały.

W dalszym ciągu już zasada automatyzacji była stosowana ściśle podług wykazów komisji lokalnych w Radomiu i Kielcach, aż do 1 stycznia 1923 roku. Z dniem 1 stycznia umowa zbiorowa z d. 21 czerwca została wymówiona przez Zarząd Oddziału, gdyż Zw. Zaw. w listopadzie wręczył przemysłowcom żądania podwyżki 75% na akordach i 100% na lonach, ignorując w zupełności obowiązującą umowę. Usiłowanie wywołania na tem tle strajku we wszystkich fabrykach Oddziału nie miało powodzenia: strajk objął tylko dwie fabryki: „Ludwików“ w Kielcach i Suchedniowską rabrykę odlewów, załamał się odrazu i był szybko zlikwidowany. Robotnicy po paru dniach powrócili do pracy na dawnych warunkach.

Tablica № 12.

Tablica płac robotników w I-em półroczu r. 1922.

	styczeń		*luty*		*marzec*		*kwiecień*		*maj*		*czerwiec*		*Uwagi*
	pod-wyżka	płaca	pod-wyżka	płaca	pod-wyżka	płaca	pod-wyżka	płaca	pod-wyżka	płaca	pod-wyżka	płaca	
Rzemieślnik	—	900	—	900	—	900	—	900	500	1400[1])	25%[2])	1750	[1]) od 10 maja
Robot. plac.	—	644	—	644	—	644	—	644	176	820	25%	1025	[2]) od 15 czerwca do 1 sier.
Kobiety i małoletni . . .	—	322	—	322	—	322	—	322	88	410	25%	512,5	

Tablica płac robotników w II-em półroczu r. 1922.

	lipiec		*sierpień*		*wrzesień*		*październik*		*listopad*		*grudzień*		*Uwagi*
	pod-wyżka	płaca	pod-wyżka	płaca	pod-wyżka	płaca	pod-wyżka	płaca	pod-wyżka	płaca	pod-wyżka	płaca	
Rzemieślnik	—	1750	18%	2065	25%	2581	12%	2891	19%	3440	35%	4644	
Robot. plac.	—	1025	18%	1209,5	25%	1512,5	12%	1694	19%	2016	35%	2722	
Kobiety i małoletni . . .	—	512,5	18%	604,5	25%	756	12%	847	19%	1008	35%	1361	

Płace pracowników umysłowych, regulowane były indywidualnie w poszczególnych fabrykach.

Prócz spraw robotniczych Oddział zajmował się sprawami zawodowemi ogólniejszej natury.

Sprawa uzyskania ulgowych kredytów dla przemysłu w okresie ostrego kryzysu ekonomicznego na wiosnę roku sprawozdawczego poruszana była na walnem Zgromadzeniu w dniu 30 marca. które wybrało specjalną delegację do ministerstwa skarbu w Warszawie. W skład delegacji weszli p. p. K. Witwicki, Wł. Markowicz i Djament.

Oddział był ponadto powoływany do zażegnania zatargu pomiędzy dwiema fabrykami członkowskiemi, co załatwiono drogą powołania 3 arbitrów.

Oddział posiadał swoje biuro, które prowadził kierownik p. J. Babicz. W ciągu roku sprawozdawczego biuro wysłało korespondencji wszelkiego rodzaju 1 006 numerów.

Oddział Lubelski. Oddział Lubelski liczył na początku roku sprawozdawczego 9 członków; w ciągu roku 1922 przybyły 2 fabryki, czyli ogółem zrzeszał Oddział 11 zakładów metalowych z 1891 robotnikami. Czynnymi członkami Oddziału były tylko fabryki położone w samym mieście Lublinie w liczbie 7 i jedna fabryka w Zamościu.

Oddział Lubelski w ciągu całego roku sprawozdawczego zajmował się bardzo intensywnie sprawą robotniczą. Stosunki z robotnikami oparte były na podstawie umów zbiorowych, które zawierane były co dwa miesiące. System umów dwumiesięcznych, który przyjął się specjalnie w Lublinie jeszcze w poprzednim okresie sprawozdawczym, przetrwał aż do 9 września, kiedy zawarta została po raz pierwszy umowa, ustanawiająca automatyczną regulację płac, na zasadzie wyników badań komisji statystycznej.

W Oddziale tym płace robotnicze oparte są na systemie specjalnym, nie stosowanym już w innych Oddziałach Związku. Mianowicie prócz dniówki (lonu), rozmaitego dla poszczególnych kategorji robotników, stosowany jest t. zw. bezpłatny dodatek żywnościowy, (deputat) wypłacany raz na miesiąc z dołu w ekwiwalencie pieniężnym kilku artykułów żywnościowych, objętych umową, w ilościach przez nią przewidzianych. Deputat stanowi poniekąd przeżytek z okresu czasu okupacji austrjackiej i następnego po jej zniesieniu, kiedy warunki aprowizacyjne były w Lublinie, jak i w innych miastach, bardzo trudne i zakłady przemysłowe zajmowały się same częściową aprowizacją zatrudnianych przez nie robotników.

Następujące umowy zawierane były w okresie sprawozdawczym.

A) z Lub. Oddz. Zw. Robotn. Przem. Met. w Polsce.

1) Z początkiem stycznia została prolongowaną na styczeń i luty umowa zbiorowa zawarta w dniu 5 września 1921 r.

2) Dn. 7 marca została spisana w biurze Inspektoratu Pracy w Lublinie nowa umowa, warunki której, aczkolwiek nie podpisane przez obydwie strony, były stosowane w przeciągu m-ca marca.

3) Dn. 24 kwietnia została zawarta umowa obowiązująca na m-ce kwiecień i maj.

4) Dn. 8 lipca została zawarta umowa obowiązująca w m-cu czerwcu, lipcu i sierpniu.

5) Dn. 9 września została zawarta umowa na m-ce wrzesień, październik, listopad i grudzień. W powyższej umowie po raz pierwszy przyjętą została zasada automatycznej regulacji stawek zarobkowych według danych Komisji do badania zmian kosztów utrzymania. Ta sama zasada została również zastosowaną do regulacji wysokości t. zw. deputatu—równoważnika pieniężnego, wypłacanego wzamian bezpłatnego dodatku żywnościowego.

B) z Lub. Oddz. Zw. Pracown. Przem. Met. Rzecz. Pol. (Zrzeszenie urzędników administracyjnych).

Dn. 1 października została zawarta umowa, zapewniająca pracownikom administracyjnym automatyczną regulację wynagrodzeń według danych o wzroście lub zniżce drożyzny ustalanych przez komisję do badania zmian kosztów utrzymania.

Odnośne podwyżki wynagrodzeń pracowników administracyjnych w 1922 roku były następujące:

w m-cu	marcu	25%
„ „	kwietniu	20%
„ „	czerwcu	25%
„ „	sierpniu	30%
„ „	wrześniu	35%
„ „	październiku	15,47%
„ „	listopadzie	23,65%
„ „	grudniu	34,2%

Wzrost procentowy robocizny wraz z deputatem wskazuje tablica № 13.

Tablica № 13.

Miesiące:	styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	paździer.	listopad	grudzień
Styczeń 1922 r.	0,0	5,87	18,73	50,17	44,97	75,09	87,99	114,18	175,15	211,35	291,21	466,81
Luty „		0,0	12,15	41,84	36,93	65,38	77,57	102,96	159,89	194,08	269,52	435,38
Marzec „			0,0	26,47	22,09	47,94	58,33	80,97	131,73	162,22	229,48	377,31
Kwiecień „				0,0	3,58	16,59	25,18	43,09	83,22	107,33	160,51	277,44
Maj „					0,0	20,77	26,67	48,22	89,79	114,76	169,85	290,98
Czerwiec „						0,0	7,36	22,72	57,14	77,81	123,43	223,71
Lipiec „							0,0	14,30	46,36	65,61	108,09	201,50
Sierpień „								0,0	28,04	44,89	82,05	163,77
Wrzesień „									0,0	13,15	42,18	106,00
Październ. „										0,0	25,65	82,04
Listopad „											0,0	44,88
Grudzień „												0,0

Stan zatrudnienia. Na początku 1922 r. liczba robotników zatrudnionych w 8-iu zrzeszonych fabrykach, a mianowicie: W. Hess, J. Kegel, Lechja, W. Moritz, E. Plage i T. Laśkiewicz, M. Wolski i S-ka, Ideal i Ziemianin wynosiła 1324 robotników. W końcu roku ilość robotników powiększyła się do 1617 robotników. Średnia liczba personelu administracyjnego wynosiła w powyżej wymienionych zakładach—154 osoby.

Administracja oddziału. Zarząd Oddziału stanowili: prezes — T. Laśkiewicz, zastępca: — L. Hafner, członkowie — T. Kujawski, J. Markowicz i W. Moritz. Zebrań ogólnych w 1922 r. Oddział odbył—37. Ogólna liczba wchodzącej korespondencji w drugim półroczu 1922 r. wyniosła — 241. Listów, komunikatów i korespondencji wychodzącej w tym samym czasie wysłano—551.

Od półrocza Oddział zaangażował stałego sekretarza p. Józefa Gruczyńskiego.

Oddział Kujawsko-Płocki. Oddział Kujawsko-Płocki liczył w roku sprawozdawczym 17 fabryk członkowskich, z tej liczby 13 członków czynnych Oddziału.

Zarząd Oddziału składał się z pp. inż. Zygmunta Slósarskiego, jako prezesa, i członków zarządu pp. W. Mühsama, Kwiatkowskiego i M. Sarny.

W roku sprawozdawczym odbyło się zebrań walnych 14. Najważniejszym zadaniem było normowanie płac robotniczych, których zmiany w ciągu roku ilustruje niżej podane zestawienie:

Tablica № 14.

Płace robotnicze w przemyśle metalowym w Oddziale Kujawsko-Płockim w 1922 roku.

		styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	paździ.	listopad	grudzień	Uwagi
Rzemieślnicy	I	1 160	1 160	1 160	1 360	1 360	1 560	1 860	2 310	2 685	2 685	3 185	4 300	
	II	1 085	1 085	1 085	1 285	1 285	1 460	1 685	2 035	2 410	2 410	2 860	3 925	
	III	1 010	1 010	1 010	1 210	1 210	1 360	1 510	1 760	2 135	2 135	2 535	3 549	Płace
Pomoc fachowa		870	870	870	1 070	1 070	1 220	1 320	1 470	1 770	1 770	2 200	3 080	podane
Robotnicy		850	850	850	1 050	1 050	1 200	1 200	1 380	1 630	1 630	2 100	2 780	za 8 godzin
Uczniowie	od	310	310	310	360	360	410	460	540	650	650	1 100	1 240	
	do	128	128	128	198	198	230	278	360	400	400	560	760	

Oddział zajmował się również ustaleniem cen na odlewy i maszyny, badał przyczyny wzrostu cen surowców i przesyłał rezultaty tych badań centrali P. Z. P. M. w Warszawie w formie odpowiednich memorjałów z postulatami.

Ponadto zajmowano się sprawami ekonomicznemi w związku z konjunkturą, panującą na rynku.

W stosunku do władz kolejowych Oddział Związku czynił starania bezpośrednio w sprawach kradzieży na kolejach i trudności w otrzymywaniu wagonów. Starania te uwieńczone były dodatnim rezultatem.

Oddział własnego sekretarza dotychczas nie posiada.

Oddział Lwowski. Oddział Lwowski zrzesza 12 fabryk metalowych, z których 10 znajduje się w mieście Lwowie, 2 zaś na prowincji. Fabryki lwowskie zatrudniają ogółem około 630 robotników. Oddział zajmował się w roku sprawozdawczym sprawą robotniczą i sprawami zawodowemi. Stosunki z robotnikami były naogół spokojne, strajki w ciągu roku były 2, mianowicie: 6-cio dniowy strajk w odlewniach lwowskich, wynikły na tle wysokości stawek akordowych, oraz 2 tygodniowy strajk w fabryce „Arma", który jednak żadnych rezultatów nie uzyskał. Umowy zbiorowej z robotnikami, wskutek zmienności warunków gospodarczych i konjunktury w okresie sprawozdawczym, nie zawierano; płace robotnicze ustalane były, w zależności od konjunktury, uchwałą Walnych Zgromadzeń Oddziału. Niżej podana tablica № 15 ilustruje rozwój płac w ciągu 1922 r.

Tablica № 15.

Płace robotnicze w przemyśle metalowym w Oddziele Lwowskim w 1922 roku.

		styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	paźdz.	listopad	grudzień	Uwagi
Rzemieślnicy	I . . .	225	225	250	250	275	300	350	385	465	550	720	1000	
	II . . .	165	165	180	180	180	220	240	265	300	365	460	680	
	III . . .	130	130	145	145	145	165	180	200	240	300	365	600	
Pomoc fachowa	od . .	80	80	80	80	100	110	120	145	160	200	240	320	Płace rozumieją
	do . .	120	120	120	135	150	165	185	200	220	260	330	450	się za godzinę.
Robotnicy	od . .	45	45	50	50	60	70	85	100	110	150	200	260	
	do . .	70	70	100	110	125	140	160	175	190	235	300	430	
Kobiety	od . .	30	30	30	35	40	45	55	55	70	90	110	150	Przyjęto system
	do . .	35	35	40	45	50	60	70	75	80	100	125	170	akordu czasowe-
Uczniowie	od . .	15	15	20	20	25	30	30	35	45	55	70	80	go (premjowy).
	do . .		20	25	30	40	45	50	55	60	80	90	130	
Małoletni	od . .	15	15	20	20	25	30	30	35	45	55	70	80	
	do . .		20	25	30	40	45	50	55	60	80	90	130	

Fabryki pracowały w ciągu roku normalnie, ciesząc się względnie korzystną konjunkturą; w końcu jednak roku gwałtowny spadek pieniądza polskiego przyczynił się do ciężkiego nad wyraz stanu przedsiębiorstw na tle braku kapitału obrotowego i trudności zbytu towarów, których cena nadmiernie wzrosła wskutek podrożenia surowców i robocizny. Ruch w fabrykach uległ w następstwie ograniczeniu.

Prezesem Oddziału Lwowskiego jest p. dr. inż. Stanisław Bieńkowski.

Oddział Poznańsko-Pomorski. Zorganizowany w początku 1922 r. Oddział Poznańsko-Pomorski liczył w pierwszym roku działalności 13 fabryk stowarzyszonych, z tej liczby zaś 11, biorących czynny udział w jego pracach.

Większość zakładów w tym Oddziale zalicza się do grupy fabryk maszyn i narzędzi rolniczych, wskutek czego jego działalność ściśle jest związana z II-gą Grupą Związku, utrzymującą w Poznaniu własne biuro łącznie z istniejącym tam sekretarjatem Związku Fabrykantów. Biuro to załatwiało wszelką korespondencję i rachunkowość, której Oddział samodzielnie nie prowadził.

W przeciwieństwie do innych oddziałów Związku, Oddział Poznańsko-Pomorski nie zajmował się w okresie sprawozdawczym sprawą robotniczą, regulowanie bowiem wzajemnych stosunków pomiędzy pracodawcami a pracownikami pozostawione jest na terytorjum Wielkopolski kompetencji Związku Pracodawców, łączącego wszelkie gałęzie przemysłu.

Stosunki te w okresie sprawozdawczym nie były zresztą najgorsze. W Poznańskiem strajków poważniejszych, prócz jednego w czasie od 16 do 28 marca, a któremu towarzyszyły znamiona częściowego gwałtu i teroru, nie notowano. Natomiast na Pomorzu wybuchł w dniu 16 marca strajk t. zw. dziki, który objął wszystkie tamtejsze zakłady przemysłowe i trwał do dnia 27 marca, zakończony znaczną podwyżką płac.

Echo tego strajku odezwało się w firmie Herzfeld i Victorius w Grudziądzu, tym razem jednak na tle niesubordynacji ze strony kilku robotników. Za ukaranie ich odpowiedziano strajkiem, który trwał od 11 do 22 sierpnia i zakończył się kompromisowo.

Płace robotnicze nie były na Pomorzu podnoszone do kwietnia, w Poznańskiem do marca; później zaś regulowane były mniej więcej według wykazów cen artykułów, notowanych przez urząd statystyczny, przyczem Pomorze kierowało się wzrostem drożyzny, wykazywanym w Poznaniu, gdyż nie posiadało urzędu na swojem terytorjum. Płace te wzrosły na początku roku sprawozdawczego, zależnie od kategorji robotników, w Poznańskiem od 364% do 394%, na Pomorzu od 333% do 384%. Rozwój tych płac ilustruje niżej podana tablica № 16.

Tablica № 16.

Taryfa płac robotniczych w r. 1922

w markach polskich za 1 godzinę pracy

obowiązująca na Pomorzu.

Kategorje	styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	październik	listopad	grudzień	Podwyżka procentowa od 1/I—31/12 22
Rzemieślnik w pierwszych 2 latach	95	95	95	125	145	145	181	240	271	298	348	460	383%
Rzemieślnik w dalszych 2 latach	112	112	112	155	180	180	225	270	305	335	385	508	353%
Rzemieślnik po 4 latach . . .	133	133	133	175	205	205	255	306	345	379	436	576	333%
Robotnik niewykwalifikowany w wieku ponad 21 lat żonaty i ponad 23 lat samotny . .	108	108	108	150	175	175	210	252	285	313	360	475	339%
Kobiety ponad 21 lat . . .	65	65	65	90	110	110	135	162	183	201	231	305	369%

obowiązująca w mieście Poznaniu.

Kategorje	styczeń	luty	marzec	kwiecień	maj	czerwiec	lipiec	sierpień	wrzesień	październik	listopad	grudzień	Podwyżka procentowa od 1/I—31/12 22
Rzemieślnik w pierwszych 2 latach	98,95	—	123	136	154	162	175	210	267	320	368	489	394%
Rzemieślnik w dalszych 2 latach	117	—	146	160	182	192	207	248	304	365	420	559	377%
Rzemieślnik po 4 latach . . .	139	—	174	191	217	228	247	296	360	432	497	661	375%
Robotnik niewykwalifikowany w wieku ponad 21 lat żonaty i ponad 23 lat samotny . .	108	—	135	149	169	178	193	232	267	338	389	517	378%
Kobiety ponad 21 lat	66	—	83	92	104	109	118	142	163	200	230	306	364%

Oddział odbył w roku sprawozdawczym 3 zebrania, na których roztrząsano przeważnie sprawy zawodowe, szczególnie w tych wypadkach, gdy w związku z konjukturą i na skutek inicjatywy centrali P. Z. P. M. stały się one przedmiotem szerszej dyskusji.

Stan ogólny przemysłu metalowego w b. dzielnicy pruskiej nie był zadawalniającym, jakkolwiek nie był niepomyślnym. Niepewna konjuktura, spowodowana trudnościami w nabywaniu surowca i nieregularnością jego dostawy, niemożność ustalenia nawet przybliżonej kalkulacji wskutek potęgującego się spadku pieniądza, zanik środków obrotowych — były głównemi przyczynami niedomagań przemysłu metalowego w tym oddziale. Niedomagania te wytwarzały stan ciągłego zdenerwowania, niechęć do wszelkich inwestycji i zanik rozsądnej przedsiębiorczości. Wyjątek tu stanowią jedynie dwa poważne zdarzenia, t. j. przystąpienie firmy H. Cegielski do zorganizowania fabryki parowozów na wielką skalę i wystawienie w Czempiniu zakładu dla elektrolitycznego rafinowania miedzi i jej stopów.

Prócz tego zanotować należy powstanie na terenie Oddziału nowej fabryki motorów spalinowych p. f. „Lwówek", która jest już na ukończeniu budowy i niebawem rozpocznie fabrykację małych silników, nieodzownych dla rozwoju drobnego przemysłu.

Wywóz za granicę powiększył się częściowo dzięki Targom Lwowskim; dotyczy to jednak tylko większych fabryk maszyn rolniczych, które eksportowały na Wschód i na Południo-Wschód. Natomiast firmy Löhnert w Bydgoszczy i Herzfeld i Victorius w Grudziądzu wysyłały swe wyroby także i do Niemiec.

Zarząd Oddziału Poznańsko-Pomorskiego składał się z 5 osób; na jego czele stoi p. Leon Czarliński z Inowrocławia, jako prezes.

Oddział Cieszyński. Oddział Cieszyński obszerniejszego sprawozdania nie nadesłał, prócz wykazu płac robotniczych, który podajemy poniżej. Prezesem Oddziału jest p. dr. Teodor Weinschenck.

Tablica № 17.

Płace robotnicze w Przemyśle Metalowym w Oddziale Cieszyńskim w 1922 roku.

	styczeń	*luty*	*marzec*	*kwiecień*	*maj*	*czerwiec*	*lipiec*	*sierpień*	*wrzesień*	*paźdz.*	*listopad*	*grudzień*
Rzemieślnicy . .	198 57	198 10	208 01	230 89	251 67	256 70	266 97	385	205—684	231—772	312—1041	438—1461
Pomoc fachowa .	153 26	152 90	160 55	178 21	194 25	198 14	206 07	296	137—456	155—515	209—694	292—974
Robotnicy . . .	135 43	135 11	141 87	157 48	171 65	175 08	182 08	263	205—319	231—360	312—486	438—682
Kobiety zawsze — 20% niż robotnicy.												
Uczniowie . . .									29—137	33—155	45—209	63—293
Małoletni . . .	83 52	83 32	87 49	97 11	105 85	107 97	112 29	162	114—205	128—231	173—312	244—438

UWAGA 1. Płace podane są za 1 godzinę.
UWAGA 2. Płace od stycznia do sierpnia włącznie należy rozumieć jako płace przeciętne.

Sprawozdania Grup Zawodowych

Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych.

Grupa II Wytwórni Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Grupa liczyła w końcu 1922 r. 58 fabryk, zatrudniających 7627 robotników, co stanowi w stosunku do ogólnej ilości członków P. Z. P. M. 18,4%, a w stosunku do ilości zatrudnionych robotników we wszystkich stowarzyszonych fabrykach — 16,6%.

Zarząd Grupy II składał się z dwunastu członków i pięciu zastępców.

Członkami Zarządu byli pp.: J. Czarliński, L. Czarliński, W. Fachinetti, F. Nitsche i F. Suchanek — z Wielkopolski; W. Błażejowski, L. Hafner, M. Lisowski, K. Raczyński i M. Sarna — z b. Królestwa Kongresowego; J. Dúbieński i St. Zalewski—z Małopolski; zastępcami byli pp.: J. Kegel, T. Kujawski, Br. Samulski i K. Skrzywan. Członkiem kooptowanym był p. T. Iwaszkiewicz. Prezesem Zarządu był p. Fryderyk Suchanek.

Zarząd Grupy ma swą siedzibę w Poznaniu (Al. Marcinkowskiego 22, Hotel Rzymski), gdzie mieści się biuro Zarządu Grupy. Organem Zarządu w Warszawie jest Komitet Wykonawczy Zarządu, w skład którego wchodzili w roku sprawozdawczym pp.: W. Błażejowski, T. Iwaszkiewicz, M. Lisowski i K. Raczyński. Przy Komitecie Wykonawczym jest czynne biuro Warszawskiego Zarządu Grupy (Chmielna 2).

W okresie sprawozdawczym odbyło się jedno Walne Zgromadzenie członków Grupy w Poznaniu w m. marcu podczas Targów Poznańskich. Zarząd odbył 11 posiedzeń, z których 4 — w Poznaniu, 4 — w Warszawie i po jednem we Lwowie, Krakowie i Grudziądzu.

Komitet Wykonawczy odbył 28 posiedzeń w Warszawie, na których były omawiane i załatwiane wszystkie sprawy, dotyczące fabryk maszyn i narzędzi rolniczych, a również opracowane wnioski na posiedzenie Zarządu. W okresie sprawozdawczym odbyły się trzy posiedzenia komisji cennikowej w celu ustalenia zwyżek na maszyny rolnicze i trzy posiedzenia komisji porozumiewawczej, w skład której wchodzili przedstawiciele organizacji rolniczych i przedstawiciele Zarządu Grupy. W następstwie sprawy cennikowe były załatwiane na posiedzeniach Zarządu.

Jedną z ważniejszych spraw, która była stale na porządku obrad posiedzeń Zarządu i Komitetu, była sprawa pomocy kredytowej dla fabryk. Komitet Wykonawczy przez konferencje z p. ministrem skarbu, p. prezesem P. K. K. P. i p. prezesem P. K. O. na podstawie przedstawianych memorjałów wyjednywał najdostępniejsze warunki udzielanych kredytów: lombardowych, dyskontowych i lokacyjnych dla fabryk maszyn rolniczych, stowarzyszonych w Grupie. Przytem jednem z głównych ułatwień było udzielenie kredytu dyskontowego na weksle z dwoma podpisami. Oprócz tego Zarząd i Komitet Wykonawczy zajmowały się sprawami celnemi, zaincjowały kilka konferenji z przedstawicielami Związku Polskich Hut Zelaznych w celu udostępnienia warunków dostawy surowców dla maszyn rolniczych.

W celu zaznajomienia nabywców krajowych i zagranicznych z krajową produkcją maszyn i narzędzi rolniczych było zorganizowane wspólne wystąpienie na jednym terenie wystawowym podczas Targów Wschodnich we Lwowie. W tymże celu przeprowadzono pertraktacje z przedstawicielem Białoruskiego Komisarjatu Rolnictwa w sprawie urządzenia wystawy wzorów maszyn rolniczych w Mińsku Litewskim, które w przyszłości, po zawarciu traktatu handlowego Polski z Rosją, pozwolą w szybkim tempie zdobyć z powrotem wschodnie rynki zbytu dla przemysłu polskiego. Po za tem Zarząd, uznając wagę posiadania przez tak liczną grupę organu własnego w celu informowania rolnictwa i handlu o produkcji fabryk krajowych i o ulepszeniach w tej produkcji, postanowił wydawać pismo fachowe. Program i materjał do pierwszych numerów był już w przygotowaniu, lecz brak funduszów, wywołany stanem polskiej marki, stanął narazie na przeszkodzie do urzeczywistnienia wydawnictwa.

Obydwa biura Zarządu Grupy udzielały członkom wyjaśnień i porad i interwenjowały u miarodajnych czynników we wszelkich sprawach, dotyczących wytwórni maszyn i narzędzi rolniczych.

Grupa III Fabryk maszyn i artykułów elektrotechnicznych. W skład grupy elektrotechnicznej P. Z. P. M. wchodziło 12 fabryk stowarzyszonych, biorących czynny udział w jej działalności. Zarząd składał się z 3 osób, mianowicie z p. Stanisława Rejchmana, jako prezesa, p. Henryka Landaua, jako zastępcy prezesa i p. D. Jabłońskiego, jako sekretarza.

W ciągu okresu sprawozdawczego odbyło się 8 walnych zebrań Grupy i posiedzeń Zarządu. Przedmiotem obrad była głównie sprawa zabezpieczenia przemysłu elektrotechnicznego od konkurencji zagranicznej wobec braku dostatecznej ochrony celnej. Przemysł elektrotechniczny, którego rozwój datuje głównie od czasu powstania niepodległej Polski, musi walczyć z bardzo wielkiemi trudnościami, gdyż ma przeciw sobie przyzwyczajenie odbiorców do zaopatrywania się w wyroby elektrotechniczne zagranicą. Dążenia Grupy napotykały jednak na poważny opór ze strony przedstawicieli niektórych innych gałęzi przemysłu, szczególnie przemysłu naftowego, którzy pragnął zachować możność sprowadzania bez cła stosowanych w nim artykułów elektrotechnicznych.

W roku sprawozdawczym Grupa wzięła b. czynudział w zorganizowaniu wystawy elektrotechnicznej, związanej ze Zjazdem Elektrotechników Polskich, jaki odbył się z inicjatywy Związku Firm Elektrotechnicznych w gmachu Stowarzyszenia Techników Polskich w Warszawie. W wystawie wzięło udział 11 firm stowarzyszonych Związku. Opis wystawy był podany w N-rze 37 „Przemysłu Metalowego".

Ponadto Zarząd Grupy wziął udział w komisji do opracowania przepisów, normujących gatunki materjałów instalacyjnych.

Grupa IV wag i narzędzi. Podgrupa wag. *Działalność* Podgrupy Wytwórców Wag Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych rozpoczęta została dn. 15 lipca 1921 r., w którym to dniu odbył się I-szy Zjazd Wytwórców Wag z całej Polski, w którym wzięło udział 12 fabryk.

W okresie sprawozdawczym organem wykonawczym Podgrupy był Zarząd, złożony z 5-u osób: p. Jana Markowicza, dyr, fabr. W. Hess, Tow. Akc. w Lublinie, p. Stanisława Zuckerwara (Weber, Dähne i Sp. Warszawie), p. Józefa Dubeltowicza (St. ks. Lubomirski), p. Gustawa Krzykowskiego („Ideal" w Lublinie) oraz p. Walerego Węgrzeckiego (fabr. W. Hess, Tow. Akc. w Lublinie).

Zarząd odbył w ciągu okresu sprawozdawczego 4 posiedzenia, w których uczestniczyli wszyscy członkowie Zarządu i referent Podgrupy Wag P. Z. P. M. p. Witold Eychler.

Przedmiotem obrad Zarządu były następujące sprawy:

1) Wykonanie uchwał Zjazdu, dotyczących głównie 12 dezyderatów, zgłoszonych pod adresem głównego urzędu miar przez Zjazd wytwórców wag.

2) Utrzymanie łączności pomiędzy gł. urzędem miar, a Podgrupą.

3) Obrona interesów zawodowych w zakresie fabrykacji wag oraz w sprawach gospodarczych, jak ochrona celna i t. p.

Wykonanie Uchwał Zjazdu. Zjazd wytwórców wag w dniu 15 lipca 1921 r. uchwalił 12 dezyderatów, które przesłano do rozpatrzenia głównemu urzędowi miar. Losy ważniejszych z nich podajemy niżej:

1-y dezyderat, w sprawie koniecznego udziału przemysłowców w decyzjach przy opracowaniu nowych przepisów, dotyczących wyrobu i sposobu legalizacji przyrządów mierniczych, został uwzględniony i w praktyce znalazł zastosowanie przez powołanie Podgrupy do zaopinjowania szeregu zmian, projektowanych przez urząd miar w przepisach o legalizacji. Opinję składała specjalna delegacja, złożona z członków Zarządu Podgrupy i członka p. Gastmana.

2-i dezyderat w sprawie ujednostajnienia przepisów dla wyrobu nowych wag i naprawy starych, oraz taksy za legalizowanie przyrządów mierniczych dla wszystkich dzielnic Polski nie został dotychczas w praktyce zastosowany, mimo obietnic ze strony gł. urzędu miar, składanych na skutek wielokrotnych próśb Zarządu Podgrupy.

3-i dezyderat Zjazdu znalazł praktyczne zastosowanie. Gł. urząd miar zawiadamia obecnie Podgrupę o starających się o koncesję na wyrób i reperację wag i powołuje Podgrupę do udzielenia opinji. Sekretarjat Podgrupy, po otrzymaniu zawiadomienia od urzędu, rozsyła do fabryk członkowskich P. Z. P. M., położonych w miejscu zamieszkania starającego się o koncesję, kwestjonarjusze dotyczące fachowości petenta i otrzymane odpowiedzi przesyła Zarządowi Podgrupy, który ze swej strony decyduje, czy opinja ma być udzielona w sensie przychylnym, czy nieprzychylnym.

Procedura powyższa nie dała dotychczas w praktyce korzystnych rezultatów, gdyż wymagała dłuższego okresu czasu, który gł. urząd miar ograniczył do 3-ch tygodni, później przedłużył do 5 tygodni. Liczba starających się o koncesję była dość wielka i to z pośród osób mało w przemyśle znanych, wskutek tego Zarząd Podgrupy nie zawsze mógł zdobyć o petentach dostateczne informacje.

5-y dezyderat Zjazdu w sprawie cechowania odważników, na żądanie poszczególnych wytwórców, wewnątrz fabryki, spotkał się z odmową gł. urzędu miar.

6-y dezyderat w sprawie wprowadzenia pośredniej nośności pomiędzy wagami na 500 kg. i 1000 kg, został przez gł. urząd miar uwzględniony.

8-y dezyderat w sprawie sprawdzania wagowskazów przesuwników do wag wozowych i wagonowych na specjalnych przyrządach pozostaje niezałatwiony do czasu otrzymania przez urząd wzmiankowanych przyrządów.

9-y dezyderat w sprawie zniesienia dodatkowej opłaty 20% za legalizację poza urzędem, spotkał się z odmową gł. urzędu miar.

10-y dezyderat, który uznaje za pożądane cechowanie belek wag dziesiętnych i stołowych po sprawdzeniu twardości przed sprawdzeniem na ciężar, ma być wzięty pod uwagę przy opracowaniu nowych przepisów o legalizacji.

Utrzymanie łączności pomiędzy Podgrupą a gł. urzędem miar. Nie ograniczając się na dezyderatach, zgłoszonych przez Zjazd, Zarząd Podgrupy zajmował się w ciągu swoich posiedzeń aktualnemi zagadnienia-

mi, powstałemi na tle stosunku przemysłu wagowego z urzędami miar. Dnia 10 stycznia 1922 r. Zarząd Podgrupy, mając na uwadze, że fabryki posiadają jeszcze większe zapasy odważników, wzorowanych w funtach rosyjskich, zwrócił się z osobnym memorjałem do gł. urzędu miar z prośbą o przedłużenie terminu legalizacji tych odważników i uzyskał przedłużenie do dn. 1 kwietnia 1922 r. Tegoż dnia Zarząd Podgrupy złożył podanie do Gł. U. M. w sprawie nierównomiernego traktowania przepisów o legalizacji przyrządów mierniczych przez poszczególnych legalizatorów, co powoduje, że na rynku sprzedażnym spotykane są wagi legalizowane, posiadające defekty. Gł. U. M., w swoich okólnikach do inspektorów, uwzględnił uwagi Podgrupy, a odpisy okólników przesyłał Zarządowi. Zarząd złożył Gł. U. M. memorjał z prośbą, aby zmiany, które mają być wprowadzone do przepisów o legalizacji, były ogłaszane przynajmniej na 6 miesięcy naprzód, w przeciwnym bowiem wypadku fabryki mogą być narażone na straty.

Bardzo ważnem zagadnieniem, które było stale poruszane na posiedzeniach Zarządu Podgrupy, była taksa za legalizację przyrządów mierniczych. Wychodząc z założenia, że przemysł wagowy musi zwalczać bardzo silną konkurencję zagraniczną, obciążanie go nadmiernemi opłatami legalizacyjnemi jest bezwzględnie niewskazane.

Na posiedzeniu Zarządu w dn. 14 maja, Zarząd Podgrupy rozpatrywał i dyskutował system koncesyjny, jaki stosowany jest obecnie w Rzeczypospolitej Polskiej. Masowe wydawanie koncesji przez urząd miar, częstokroć osobom zupełnie nieposiadającym odpowiedniego fachowego wykształcenia, ani nie rozporządzającym dostatecznemi środkami technicznemi, obniża poziom, na jakim stała dotychczasowa produkcja wag w Polsce i przynosi szkodę solidnemu przemysłowi wagowemu, przez uniemożliwienie mu konkurencji z tanimi tandeciarzami. Opinję Podgrupy, reasumującą się w życzeniu zupełnego skasowania koncesji i systemu koncesyjnego w myśl zasady: „wolny handel — wolna konkurencja“, ogłoszono w „Przemyśle Metalowym“ Nr. 7. Przygotowanego memorjału nie składano na razie, chcąc zasięgnąć opinji ogółu wytwórców wag w tej sprawie.

Obrona interesów zawodowych. Podczas zimy ubiegłej i wiosny 1922 r., przemysł wagowy, jak wszystkie inne zresztą gałęzie przemysłu polskiego, przeżywał ciężki kryzys ekonomiczny, spowodowany spadkiem kursu walut obcych i zalania rynku polskiego towarem zagranicznym.

Na zasadzie informacji, że Polskie Koleje Państwowe mają w budżecie własnym przewidziany kredyt na ustawianie wag magazynowych i wagonowych na stacjach kolejowych, szczególnie na kresach, Zarząd Podgrupy Wag zwrócił się za pośrednictwem Zarządu Głównego Związku dn. 14 grudnia 1921 r. do pp. ministrów przemysłu i handlu oraz kolei żelaznych z prośbą o oddanie fabrykom wag, aby ułatwić im przetrwanie kryzysu, odpowiednich zamówień jeszcze w okresie zimowym, przed rozpoczęciem się okresu wysokiej konjunktury w lecie, kiedy fabryki mogłyby nie podołać wszystkim zamówieniom.

Celem poparcia starań, delegacja, złożona z p.p. J. Markowicza, H. Teobalda i J. Dubeltowicza, udała się dnia 9 stycznia 1922 r. do p. ministra przemysłu i handlu oraz do p. ministra skarbu, któremu przedstawiła odpis złożonych uprzednio memorjałów.

Ministerstwo kolei żelaznych w odpowiedzi przesłało Podgrupie Wag P. Z. P. M. wyszczególnienie remontów wag, które mają być podjęte na kolejach państwowych, wraz ze wzorem oferty, jaka ma być złożona ministerstwom. Sekretarjat Podgrupy sporządził odpisy powyższych dokumentów i rozesłał je fabrykom Związkowym.

Dążąc do obrony przemysłu polskiego przed konkurencją zagraniczną, Zarząd Podgrupy złożył dn. 10 listopada r. z. 2 memorjały do ministerstwa przemysłu i handlu: 1) w sprawie podniesienia mnożnika celnego na wagi, 2) w sprawie wprowadzenia ulg celnych na stal fasonową, używaną przy fabrykacji wag.

D. 19 listopada odbyło się walne zebranie Podgrupy, na którem Zarząd, który się uważał dotychczas za prowizoryczny, złożył sprawozdanie z dotychczasowej działalności i otrzymał absolutorjum. W skład nowoobranego Zarządu weszli p.p. Jan Markowicz, Józef Dubeltowicz, Wilhelm Krzykowski, Gustaw Krzykowski i Henryk Teobald. Referentem Podgrupy Wag P. Z. P. M. pozostał nadal p. Witold Eychler.

ŹRÓDŁA ZAKUPU
Wyrobów Przemysłu Metalowego,
zrzeszonego
W POLSKIM ZWIĄZKU PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH.

№№ porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
1	Ałapin B-cia, Fabryka Maszyn. Warszawa, — Leszno 76.	Czesław Ałapin, Ogrodowa 29.
2	Ambrożewicz Władysław, Odlewnia Żelaza. Warszawa, — Kolejowa 37/39 róg Karolkowej.	Kazimierz Ambrożewicz, Złota 76.
3	„Arma", Fabryka Wyrobów Stalowych Ostrych. Warszawa, — Chłodna 29.	Wacław Gorzkowski, Chłodna 29.
4	Aronowicz B., Fabryka Mebli Żelaznych. Warszawa, — Smocza 37.	Józef Aronowicz, Smocza 37.
5	Aronowicz J., Wolska Odlewnia Żelaza i Fabryka Maszyn Rolniczych. Warszawa, — Młynarska 26.	Władysław Weisblatt, Gęsia 25.
6	„Babbit", Fabryka Amunicji, Armatur i Odlewnia, Cholewiński i Wąsowski. Warszawa-Mokotów, — Kazimierzowska 19.	Wacław Wąsowski, Żórawia 4-a.
7	Bartosiewicz J. i A. Dobrowolski, Odlewnia Żelaza i Metali. Warszawa, — Szara 1.	
8	Belgijska Sp. Akc. Warszawskiej Fabryki Drutu, Sztyftów i Gwoździ. Warszawa-Praga, — Objazdowa 1.	Juljan Weliński, Żórawia 22. Józef Kernbaum, Czackiego 1.
9	Bernat B-cia, Zakłady Mechaniczne i Konstrukcyjne, Sp. z ogr. odp. Warszawa, — Kacza 4.	Witold Iłłakowicz, Kredytowa 16.
10	Bieńkowski W. i S-wie, Fabryka Wszelkich Wyrobów Stalowych. Warszawa, Nowe-Miasto — Piesza 1.	Erazm Bieńkowski, Piesza 1.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	251-25	Maszyny blacharskie, prasy ekscentryczne, szlifierki, tokarki, baby parowe i ręczne i urządzenia do zabijania pali.	I
	13-99 74-99	Odlewy żeliwne.	V
	236-69	Szable, tasaki, noże i t. p. Noże do maszyn rolniczych	IV II
	47-49	Meble żelazne, łóżka żelazne, wózki dziecinne, wielocypedy.	VIII
	79-83	Odlewy żeliwne, maszyny rolnicze.	II V
	91-81	Amunicja karabinowa, armatury, dzwony, odlewy metalowe, biały metal.	V IX X
	222-36	Odlewy żeliwne i metalowe.	V
„Otlet”	6-81	Gwoździe. sztyfty do obuwia, drut żel., telegraficzny i telefoniczny, drut kolczasty, drut stalowy, skoble do drutu kolczastego, łańcuchy.	VIII X
	37-04	Prasy frykcyjne, osie do wozów.	I VIII
„W. Bieńkowski”	18-57	Noże, noże do sieczkarń i t. p.	IV

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
11	Borkowscy B-cia, Fabryka Artykułów Elektrotechnicznych. Warszawa, — Jerozolimska 6.	Jan Borkowski, Jerozolimska 6.
12	Bormann, Szwede i Sp., Zakłady Mechaniczne, Tow. Akc. Warszawa, — Srebrna 16.	Tadeusz Sniechocki, Srebrna 16.
13	Borowski G., Fabryka Broni Siecznej. Warszawa, — Leszno 27.	G. Borowski, Leszno 27.
14	Brandel, Witoszyński i Sp., Zakłady Mechaniczne Tow. firm.-kom. Warszawa-Praga, — Grochowska 37/39.	Stefan Twardowski, Grochowska 37.
15	Bronikowski, Grodzki i Wasilewski, Sp. Akc. Warszawa, — Senatorska 33.	Wacław Błażejowski, Hoża 1, m. 5.
16	„Compensator", Towarzystwo Fabryki Przewodów Rurowych W. Maciejewski i Sp. Warszawa, — Przemysłowa 32.	Wacław Kossowski, Piękna 4.
17	„Ćwiek", Fabryka Gwoździ i Drutu, Sp. Akc. Warszawa, — Okopowa 21/23.	Bolesław Peretjatkowicz, Jerozolimska 25.
18	„Cyrkon", Fabryka Lamp Elektrycznych, Sp. Akc. Warszawa, — Nowowiejska 13.	Edward Potempski, Nowowiejska 13.
19	Deloff August, Fabryka Imadeł. Warszawa, — Mazowiecka 11.	August Deloff, Mazowiecka 11.
20	„Drut", Warszawska Fabryka Drutu i Gwoździ J. B. Rozenfeld. Warszawa, — Przyokopowa 12.	Józef Rozenfeld, Marszałkowska 137.
21	Drzewiecki i Jeziorański, Budowy Maszyn i Urządzeń Sanitarnych Tow. Akc. Warszawa, — Jerozolimska 71.	Jan Jeziorański, Jerozolimska 71.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	84-66	Materjały instalacyjne elektrotechniczne: tłoczone, drykowane i toczone.	III
„Bormanszwede"	4-04 7-22 20-86	Kotły parowe, ruszta ruchome, aparaty do zmiękczania i oczyszczania wody, kompletne urządzenia cukrowni, rafinerji, gorzelni, drożdżowni i rektyfikacji, pompy, maszyny parowe, wagi automatyczne, beczki żel., rezerwoary.	I VI VIII
	143-86	Szable, bagnety.	IV
	48-86	Pompy, turbiny parowe do 100 HP, kompresory, pierścienie tłokowe.	I
„Agrodzki"	1-59	Maszyny rolnicze.	II
„Compensator"	233-12 18-72	Przewody rurowe, rury faliste, przewody rurowe dla wysokich ciśnień i przegrzanej pary, rury kotłowe, kołnierze, odwadniacze, podstawki ruchome i nieruchome, rury spawane z blachy, rury dymowe i wylotowe.	VIII
„Esbe"	188-80	Gwoździe, drut.	XI
„Cyrkon"	60-81	Lampki elektryczne.	III
	1-35	Imadła równoległe, imadła do rur, piły do metali.	I
„Rozenfeld Warszawa Marszałkowska 137"	19-32 12-67 41-58	Drut żel., telefoniczny, telegraficzny, ocynkowany, galwanizowany. Gwoździe druciane, papowe, gwoździe fasonowe, sztyfty szewckie, nity kołowe. Łańcuchy.	XI
„Dejot"	7-74	Ogrzewanie, wentylacja, wodociągi, kanalizacja, pralnie, kuchnie, rzeźnie, urządzenia ogniotrwałe dla płynów łatwo palnych.	VI VII

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
22	Dziewulski Józef i Sp., Fabryka Narzędzi do Obróbki Metali. Warszawa, — Kolejowa 51.	Józef Dziewulski, Kolejowa 51.
23	Eberhard, Wolski i Sp., Fabryka Wyrobów Żelaznych i Odlewnia Żelaza. Warszawa, — Szara 12.	
24	„Elibor", Sp. Akc. Handlowo-Przemysłowa Ł. J. Borkowski. Warszawa, — Mazowiecka 11.	Inż. Mickiewicz, Mazowiecka 11.
25	„Ergon", Fabryka Przyrządów Fizycznych. Warszawa, — Pawia 94.	L. Wertenstein, Lwowska 8 m. 4.
26	Feingold Z. i Sp. Inż., Warszawska Fabryka Maszyn Windowych. Warszawa, — Chłodna 5.	Z. Feingold, Chłodna 5.
27	Filipowski L. Inż., Wytwórnia Wyrobów Żelaznych Warszawa-Mokotów, — Kazimierzowska 14.	Ludwik Filipowski, Sniadeckich 13.
28	Fink i Wille. Warszawa, — Elektoralna 23.	Edward Szreder, Chłodna 44, m. 3.
29	Fogelnest I. „Rola", Fabryka Wyrobów Metalowych. Warszawa, — Marszałkowska 11/13.	Bernard Fogelnest, Marszałkowska 15-a.
30	Fortwängler B-cia, Fabryka Zegarów. Warszawa, — Okopowa 26.	Karol Hettich, Mazowiecka 2.
31	Fosforbronzu i Fosforbabitów Warszawska Fabryka K. K. Mieszczański. Warszawa, — Leszno 119.	Józef Mieszczański, Wilcza 65, m. 1.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	47-63	Gwintownice, gwintownice do rur, gwintowniki, rozwiertniki, obcinaki do rur, kleszcze do zakręcania rur, grzechotki, frezy.	IV
	16-06	Odlewy żelazne, konstrukcje żelazne, urządzenia zakładów gazowych, pędnie, wagoniki, tarcze obrotowe, rezerwoary, kominy, windy, słupy i krokształyny (wsporniki) latarniowe.	I V VI
„Elibor"	279-16	Remont samochodów i traktorów.	I
	223-56	Aparaty fizyczne, radiotelegraficzne, urządzenia sanitarne, części amunicji.	IV VII X
	47-78	Windy, wciągi, dźwigniki, łańcuchy.	I VIII
	220-55 195-25	Trawersy, haki do izolatorów, konstrukcje pierścieniowe do punktów zasil., łączniki do kabli żel., odgałęźniki, słupołazy, pasy ochronne, wielokrążki, żabki i t. p. Konstrukcje żel., okna, bramy i t. p.	III VIII
	38-45	Drzwiczki hermetyczne, piece i kuchnie żelazne.	V VIII
	29-08 285-14	Kosy do sieczkarń zwyczajnych i bębnowych, nożyki, stalniczki, kosy i grzbiety do żniwiarek i kosiarek, sprężyny i redliczki, kroje talerzowe do pługów, noże do siekaczy, pługi, tasaki, noże kuchenne, rzeźnickie i szewckie, galanterja metalowa, noże, widelce i łyżki stołowe aluminiowe.	II IV VIII IX
„Brafo"	80-41	Zegary - budziki, wyroby tłoczone.	IV IX
„Fosforbronz"	198-82 23-40	Odlewy metalowe, biały metal.	V

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABBYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
32	Fraget Józef, Fabryka Wyrobów Srebrnych i Platerowanych. Warszawa, — Elektoralna 16.	Jan Dmochowski, Królewska 29. Włodzimierz Pruszewski, Zelazna 42.
33	Gastman P., Fabryka Wag. Warszawa, — Marszałkowska 71.	Paweł Gastman, Wilcza 45.
34	Geisler B-cia, Okolski i Patschke, Tow. Akc. Fabryki Maszyn. Warszawa, — Leszno 128.	Wacław Pietraszewicz, Leszno 128.
35	Gerlach G., Specjalna Fabryka Instrumentów Geodezyjnych i Rysunkowych. Warszawa, — Tamka 40.	Henryk Voellnagel, Tamka 40.
36	Glücksmann S. Inż., Fabryka Rozjazdów i Sygnalizacji Kolejowych. Warszawa, — Szosa Radzymińska 20.	Szymon Glücksmann, Sienna 45.
37	Gołębiowski T., Mokotowska Odlewnia Żelaza. Warszawa - Mokotów, — Madalińskiego 43.	T. Gołębiowski, Mokotów, Madalińskiego 43.
38	Gostyński Wł. i Sp., Tow. Akc. Fabryki Wyrobów Żelaznych. Warszawa, — Mokotowska 3.	Stanisław Gostyński, Mokotowska 3. Antoni Wysocki, Moniuszki 8.
39	Gottschalk Gustaw, Fabryka Wyrobów Ślusarskich. Warszawa, — Wolność 18.	Maksymiljan Gottschalk, Wolność 18.
40	Graff B-cia Ed. i D., Fabryka Wyrobów Metalowych. Warszawa, — Grzybowska 13.	Djonizy Graff, Nowo - Senatorska 10.
41	Grynkiewicz W. dawn., Fabryka Wyrobów Blaszanych. Warszawa, — Klonowa 14.	Władysław Szamota, Klonowa 14.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	4-80 41-69	Wyroby srebrne i platerowane: łyżki, noże, widelce, galanterja, przedmioty kościelne, blacha mosiężna.	IX
	106-65	Wagi stołowe i dziesiętne.	IV
„Bragop"	1-98	Walce szosowe — parowe i konne, dłutownice, gazownie, kompresory, aparaty dezynfekcyjne, zbiorniki, kotły ogrzewalne, konstrukcje żelazne, dźwigi, odlewy żel.	I V VII
	20-67	Teodolity, tachymetry, kipregle, astrolabje, niwelatory, aneroidy, planimetry, pantografy, skale, miary, cyrkle, lornetki.	VI
„Iron"	9-36 80-45	Rozjazdy i zwrotnice kolejowe.	I VIII
	16-83	Odlewy żeliwne.	V
„Tagos"	14-84 14-64	Konstrukcje żel., tramwaje, wagony towarowe i osobowe, dla kolei podjazdowych, utensylja kolejowe, narzędzia do budowy i eksploatacji kolei, wagoniki wywrotowe, windy, dźwigi, dźwigniki, kuźnie polowe, beczki żel., kasetki, prasy kopjowe, wyroby blaszane, odlewy żel. i metalowe. Brony sprężynowe, złożenia osiowe, aparaty pociągowe, resory, maźnice, rozjazdy, tarcze obrotowe.	I II V VIII IX
	91-31	Kasy ogniotrwałe, skarbce pancerne, konstrukcje żel., roboty ozdobne kute, nożyce do blachy, wiertarki stołowe, dźwigniki.	VIII
	99-62	Sztyfty do obuwia.	VIII
	10-72	Lodownie, wanny, kubły, kotły do bielizny; bańki do mleka, nafty i t. p.	VIII

№№ porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
42	Gwiździński i Sp., Fabryka Armatur i Odlewów. Warszawa - Mokotów, — Langnerowska 29.	Gustaw Wojciechowski, Koszykowa 35.
43	„Gwóźdź“, Warszawska Fabryka Drutu i Gwoździ Sp. Akc. Warszawa, — Miła 60.	Stefan Miller, Miła 60.
44	„Hencil“, Fabryka Ogniw Galwanicznych i Przyborów Elektrycznych Tow. Kom. Warszawa, — Żelazna 67.	Henryk Silberman, Waliców 17, m. 5.
45	Henneberg B-cia, Fabryka Wyrobów Platerowanych. Warszawa, — Wolska 17.	Józef Strasburger, Chłodna 45.
46	Horoch Tadeusz Inż., Młotownie i Zakłady Przemysłowe. Warszawa, — Służewska 7.	Tadeusz Horoch, Służewska 7.
47	Jarkowski Stefan Inż. dawn. Aleksander Patzer i Syn, Odlewnie Żelaza Zwyczajnego i Lano-Kutego. Warszawa, — Grochowska 117.	Kazimierz Jarkowski, Al. Jerozolimskie 11.
48	Jarnuszkiewicz Piotr i Sp., Fabryka Urządzeń Medyczno-Mechanicznych, Dentystycznych i Łóżek Metalowych. Warszawa, — Gęsta 16.	Stanisław Szczęsny, N.-Świat 7.
49	Jenike B-cia, Inż. Warszawa, — Żórawia 12.	Karol Jenike, Żórawia 12.
50	„Kabel“, Towarzystwo Przemysłowe Sp. z o. o. Warszawa, — Sienkiewicza 1.	Juljan Lukrec, pl. Napoleona 1.
51	Kemnitz W., Warszawska Fabryka Wyrobów Ołowianych i Cynowych. Warszawa-Praga, — Terespolska 24.	Wojciech Kemnitz, Praga — Zygmuntowska 6, m. 2.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	4-57	Armatury do kotłów, maszyn parowych, dla cukrowni, browarów, gorzelni, rektyfikacji etc., armatury na przegrzaną parę i do centralnych ogrzewań, odlewy metalowe, biały metal.	I V
	259-16	Drut żel., ocynkowany, ocynowany, galwanizowany, introligatorski. Gwoździe druciane. Siatki plecione do ogrodzeń i przemysłowe. Łańcuchy.	XI
	189-14	Elementy galwaniczne i wyroby elektrotechniczne.	III
	1-24	Łyżki, noże i widelce platerowane, galanterja, naczynia platerowane, samowary, imbryki, platery, przedmioty kościelne, blacha mosiężna.	IX
„Tadmar"	402-02	Latarnie i generatory samochodowe, dźwigniki, klaksony, pompki, świece „Jola".	I IX
	13-73	Odlewy żelazne zwykłe, tyglowe, utwardzone, lano-kute.	V
	93-84 84-26	Urządzenia medyczno-mechaniczne, kompletne urządzenia wewnętrzne szpitali, ambulansów, gabinetów lekarskich i dentystycznych, łóżka metalowe, wyroby tłoczone i ślusarskie.	VII VIII
„Brajenike"	29-64 220-00	Dźwigi ręczne i mechaniczne, karczowniki.	I
	137-84 281-20	Przewodniki elektryczne.	III
„Plostannum"	84-24	Blachy ołowiane i cynowe, rury ołowiane, rury do organów, plomby ołowiane, wyroby ołowiane i cynowe, drut z ołowiu, cyny i kompozycji, folja ołowiana, cynfolja, stanjol, cyna do lutowania.	IX

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
52	Klepfisz i Sp., Fabryka Maszyn i Przyrządów Młynarskich. Warszawa, — Twarda 16.	A. Cukier, Złota 20.
53	Kłobukowski, Dr. W. P., Fabryka Maszyn i Urządzeń Ogrzewniczych i Zdrowotnych, Sp. Akc. Warszawa, — Jerozolimska 67.	Władysław Kłobukowski, Jerozolimska 67.
54	Konrad, Jarnuszkiewicz i Sp., Tow. Akc. Zakładów Wyrobów Metalowych. Warszawa, — Grzybowska 25.	Stanisław Młodzianowski, Grzybowska 25.
55	Krajowa Fabryka Drutu i Gwoździ. Warszawa, — Grzybowska 49.	A. Wołkostawski, Grzybowska 49.
56	Krzykowski Alfred, Fabryka Wag, Sp. z o. p. Warszawa, — Chłodna 14.	Wilhelm Krzykowski, Piękna 45, m. 2.
57	Langiewicz S., Odlewnia Metali. Warszawa, — Przyokopowa 10.	Stefan Langiewicz, Przyokopowa 10.
58	Lesiński Konstanty i Sp., Warszawska Odlewnia Metali. Warszawa, — Leszno 78.	Artur Falk, Leszno 78.
59	Lilpop, Rau i Loewenstein, Akc. Tow. Przemysłowe Zakładów Mechanicznych. Warszawa-Wola, — Bema 65.	Jerzy Komorowski, Bema 65. Wacław Woszczyński, Nowowiejska 8. Józef Zaporski, Bema 65.
60	Lisowski M., Sp. Akc. Handlu i Przemysłu Metalowego. Warszawa, — Nowowiejska 22.	Maksymiljan Lisowski, Hoża 27. Zygmunt Jabłoński, Jerozolimska 45.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P, Z. P. M.
	32-88	Żubrowniki, pędnie.	I
„Kłobukowski Jerozolimska 67".	15-03 15-04	Multiplikatory ogrzewania, drzwiczki hermetyczne, piece żelazne, kaloryfery żelazne, nasady kominowe i wentylacyjne, wentylatory mech. i ręczne, wentylatory turbinowe, urządzenia kąpielowe, wanny, pralnie, wrzątniki, kuchnie polowe, piekarnie polowe, urządzenia do przetworów z owoców i warzyw, płuczki, obieraczki, krajalnice, wygłąbiarki, gniotowniki, prasy, przecieraczki, szatkownice, silniki wiatrowe.	I VI VII VIII
„Konjar"	5-98 83-15	Łóżka metalowe, meble żel., urządzenia szpitali, gabinetów lekarskich, dźwigniki, wózki bagażowe.	VII VIII
	71-58	Drut i gwoździe.	XI
„Akrzykowski"	40-85 239-11	Wagi stołowe, dziesiętne, setne, magazynowe, wozowe, kolejowe, kranowe, wagi do samochodów ciężarowych, wagoników i dla bydła. Wagi osobowe, odważniki.	IV
„Langiewicz"	170-54	Odlewy metalowe, biały metal.	V
„Efhawu"	279-36	Odlewy metalowe, biały metal.	V
„Lilpoprau"	4-27 4-43 160-37	Wagony towarowe, osobowe zwykłe i pulmanowskie, wagony sypialne, wagony specjalne do przewozu spirytusu, nafty i t. p. Tramwaje konne i elektryczne. Koła, osie, resory wagonowe. Zwrotnice i krzyżownice. Konstrukcje żelazne. Młoty parowe. Powózki i skorupy pontonowe. Rury wodociągowe. Odlewy żel.	I V VI
„Emlis"	173-90 210-59 149-16	Armatura na parę i wodę. Odlewy metalowe.	I V

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
61	Lukrec Juljan Inż., Fabryka Aparatów Elektrycznych. Warszawa, — Ceglana 9.	Juljan Lukrec, Pl. Napoleona 1.
62	Łęgiewski i Hartwig, Fabryka Maszyn i Kamieni Młyńskich. Warszawa - Praga, — Szeroka 11.	Władysław Hartwig, Szeroka 11.
63	„Makarewicz Jan", Fabryka Kotłów Parowych i Konstrukcji Żelaznych. Warszawa - Mokotów, — Fortowa 10.	Jan Makarewicz, Mokotów — Fortowa 10.
64	Mann Alfons, Fabryka Narzędzi Chirurgicznych, Weterynaryjnych i Wyrobów Stalowych Ostrych, Sp. Akc. Warszawa - Praga, — Białostocka 42.	Edmund Piaszczyński, Nowogrodzka 6-a.
65	Marciniak Antoni i Sp., Fabryka Żyrandoli Elektrycznych. Warszawa, — Wronia 23.	Antoni Marciniak, Złota 49.
66	Margulies B-cia, Fabryka Drutu i Gwoździ. Warszawa, — Wolność 17/19.	Leon Margulies, Widok 23.
67	Mencel B-cia, Fabryka Wyrobów Ślusarskich. Warszawa, — Czerwonego Krzyża 3.	Antoni Mencel, Czerwonego Krzyża 3.
68	„Meta" A. Wróblewski i Sp., Fabryka Wyrobów Metalowych. Warszawa - Sielce, — Podchorążych 57.	Aleksander Wróblewski, Wilcza 11.
69	„Metallum", Sp. Akc. Warszawskiej Odlewni i Fabryki Maszyn. Warszawa, — Wolska 94.	Leopold Romanus, Graniczna 6.
70	„Moc", Fabryka Maszyn i Kotlarnia, Sp. Akc. dawn. Bystydzieński i Sopoćko. Warszawa, — Wolska 123.	Stefan Bystydzieński, Sadowa 14.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Lukwar"	281-20 137-84	Przełączniki, wyłączniki, bolce bezpiecznikowe, paski topikowe, piorunochrony, zatyczki, niple, wieszaki, śruby kontaktowe, sznury, drut bobinowy, drut dzwonkowy, tablice rozdzielcze.	III
„Łęgiewski, Praga Warsz."	16-08	Wialnie, maszyny żubrowe, postawy walcowe pojedyńcze i podwójne, pytle płaskie i odśrodkowe, wialnie kaszowe, filtry do kurzów, filtry i wentylatory aspiracyjne, perlaki automatyczne i zwykłe, krajalnice, łamacze, sortowniki, jagielniki, pędnie.	I II
	5-83	Kotły parowe, aparaty dla cukrowni, gorzelni, browarów, fabryk chemicznych, zbiorniki, beczki żel., cysterny, konstrukcje żel., rury wiertnicze i komunikacyjne.	VI
	10-25	Narzędzia anatomiczne, chirurgiczne, przybory i aparaty lekarskie, narzędzia weterynaryjne, noże ogrodnicze, szewckie, rymarskie, garbarskie, rzeźnicze.	IV
	260-76	Żyrandole, lampy, kinkiety elektryczne.	III IX
	252-47 170-38	Drut i gwoździe.	XI
	13-83	Sikawki, łańcuchy przegubowe i rolkowe Galla, przyrządy telegraficzne, wyroby ozdobnicze kute, kraty, balkony, bramy, okna, krzyże.	I VIII
	107-21	Beczki żel., naczynia mleczarskie, kotły, kubły, miski, wyroby blaszane.	VIII
	118-07	Odlewy żeliwne, wałki żeliwne, odlewy na pierścienie do tłoków, klocki hamulcowe.	V
„Moc"	148-30	Maszyny i aparaty dla cukrowni, prasy do wysłodków, prasy tarczowe do wyrobu kostek, rębacze, młynki, piece wapienne z podnośnikami elektrycznemi i wodnemi, dźwigi elektryczne, podnośniki ruchome, kolejki wiszące, maszyny dla fabryk tytoniowych, krajalnice do tytoniu.	I VI

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABBYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
71	Mostów Budowy Fabryka, Sp. z o. o., dawn. Miklaszewski, Muszyński i Sp. Warszawa - Praga - Pelcowizna.	Roman Miklaszewski, Wspólna 8, m. 7-a.
72	Neufeld J., Fabryka Mebli Żelaznych i Wózków Dziecinnych. Warszawa - Praga, — Brukowa 4.	L. Neufeld, Nowy Zjazd 7, m. 10.
73	Norblin, B-cia Buch i T. Werner, Sp. Akc. Fabryk Metalowych. Warszawa, — Żelazna 51.	Stefan Przanowski, Żelazna 51.
74	Olechowski W. Zakłady Mechaniczne. Warszawa, — Ogrodowa 62.	Wiktorjan Olechowski, Chmielna 57.
75	Orthwein, Karasiński i Sp., Tow. Akc. Fabryki Maszyn i Odlewni. Warszawa, — Złota 68.	Edward Ortwein, Mokotowska 41.
76	„Osprzęt", Wytwórnia Mechaniczna Wyrobów Metalowych Inż. Tadeusz Graff, Z. Wolski i Sp. Warszawa - Praga, — Białostocka 2/6.	Tadeusz Graff, Konopacka 6, m. 14.
77	Parowozów Budowy, Warszawska Sp. Akc. Warszawa, — Kolejowa 57.	Zygmunt Sochacki, Pl. Napoleona 5.
78	Paschalski Wład., Zakłady Przemysłowo-Handlowe. Warszawa, — Żytnia 15/17.	Władysław Paschalski, Żytnia 15/17.
79	„Pelikan", Fabryka Wyrobów Metalowych Sp. Akc. Warszawa, — Stępińska 12.	Edward Miller, Wilcza 14 - a.
80	„Perkun", Towarzystwo Fabryki Motorów Sp. Akc. Warszawa - Praga, — Grochowska 46.	Józef Łubieński, Ujazdowska 34.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	131-41	Mosty, konstrukcje żel., rezerwoary, wyroby kotlarskie.	VI
	44-66 201-87	Meble żelazne, łóżka żel., wózki i welocypedy dziecinne, siedzenia druciane, odlewy żeliwne.	V VIII
„Norbuch"	18-80 60-80	Łyżki, noże i widelce platerowane, galanterja, przedmioty kościelne, blacha mosiężna, rury miedziane i mosiężne. Amunicja karabinowa.	IX X
	61-67	Tokarki, wiertarki, wentylatory kowalskie, szlifierki, imadła równoległe, remont samochodów.	I
	5-92 26-17	Maszyny parowe, silniki spalinowe na ropę, naftę, benzynę, gaz ssany i gaz ziemny, gazownie, kompresory, pompy, maszyny i aparaty dla cukrowni, prasy filtrowe, wirówki dla celów chemicznych, pędnie, gatry, piły cyrkularne. Holendry, gofryrki i przewijaczki dla papiernictwa.	I
	226-88 61-40	Patelnie, podkówki do butów, narożniki okienne, zgrzebła końskie. maszynki do mięsa.	VIII
„Lokomot"	131-61 31-51 77-77	Parowozy, remont parowozów.	I
„Zetpeha"	114-87 71-16 203-13	Maszyny gilzowe i papierosowe.	I
„Pelikan"	1-80 107-52	Galanterja metalowa, wyroby blaszane jak: kotły do bielizny, sagany, brytwanny i t. p.	VIII IX
„Perkun"	84-40	Silniki ropowe i naftowe, lokomobile na ropę i naftę, pierścienie tłokowe, tokarki rewolwerowe.	I

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
81	„Perun“, Tow. Akc. dla Wyrobu Karbidu rozpuszczonego, acetylenu i dla spawania i cięcia Metali. Warszawa-Praga, — Grochowska 48.	A. Szner, Wspólna 59.
82	„Pionier“, Fabryka Obrabiarek Sp. z o. o. Warszawa, — Krochmalna 71.	Tadeusz Blauth. Chmielna 27.
83	„Philips“, Polsko-Holenderska Fabryka Lampek Elektrycznych Sp. Akc. Warszawa, — Żelazna 54/56.	Chr. Schumm Żelazna 54/56.
84	Plewkiewicz R. i Sp., Tow. Akc. Fabryki Wyrobów Metalowych Posrebrzanych i Pozłacanych. Warszawa, — Czerniakowska 180/182.	Jerzy Brusendorf, Nowogrodzka 4.
85	„Pocisk“, Zakłady Amunicyjne, Sp. Akc. Warszawa-Praga, — Mińska 25.	Stanisław Płużański, Śniadeckich 13. Juljusz Leski, Praga—Mińska 25. Eugenjusz Rodziewicz, Ś-to Krzyska 33.
86	„Polsam“, Polska Fabryka Samochodów Sp. Akc. Warszawa, — Królewska 3.	Kwiryn Kochanowicz, Królewska 3.
87	Polskie Tow. Elektryczne (P. T. E.) Sp. Akc., Wytwórnia Maszyn i Motorów Elektrycznych. Warszawa, — Jerozolimska 71.	S. J. Okolski, Nowosenatorska 2. T. Ruśkiewicz, Jerozolimska 1.
88	Proszower J. M. i Sp., Fabryka Wyrobów Metalowych, Walcownia Żelaza na zimno. Warszawa, — Smocza 51.	Marek Proszower, Jerozolimska 39.
89	„Radiopol“, Fabryka T-wa Radiotechnicznego w Polsce dawn. „Strażak“. Warszawa-Wola, — Syreny 3.	Leon Malecki, Wilcza 22.
90	Rauer, Kredyk i Sp., Przemysł Metalowy Sp. Akc. Warszawa, — Senatorska 22.	Michał Cierpiński, Senatorska 22.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	201-16 89-34	Generatory acetylenowe, palniki do spawania, palniki do cięcia, manometry redukcyjne do tlenu, manometry do wodoru, wentyle do butli tlenowych.	I
„Pionier"	111-13	Tokarki pociągowe na łożu zwykłem i pryzmowem, wiertarki do 50 m/m srednicy. Pompki do smaru i wody.	I
„Philipspol"	211-45	Lampki elektryczne.	III
„Plewkiewicz"	18-04 231-03	Wyroby platerowane.	IX
„Pocisk"	154-09 164-76 154-05 154-13	Amunicja artyleryjska i karabinowa.	X
„Polsam"	79-39 79-40	Karoserje samochodowe, remont samochodów.	I
„Poltow"	220-77 91-58	Remont silników i prądnic, tablice rozdzielcze i kolektory, urządzenia elektryczne.	I III
	13-25 119-44	Okucia do drzwi i okien, szyldziki, zawiasy, wyroby druciane, wieszaki, drut, gwoździe, wyroby tłoczone, żelazo walcowane na zimno.	VIII XI
	110-55	Narzędzia przeciwpożarowe, sikawki, hydrofory, hydropulty, beczki zelazne, drabiny, aparaty radiotechniczne.	I IV VIII
	14-36 212-60	Wianki, kwiaty i liście metalowe. Zabawki metalowe. Części metalowe do segregatorów.	IX

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
91	„Rekord“, Fabryka Odlewów Żelaznych. Warszawa, — Sochaczewska 12.	S. Goldberg, Sochaczewska 12.
92	Repphan August Syn i Sp., Fabryka Kotłów Parowych i Konstrukcji Żelaznych, warsztaty mechaniczne. Warszawa, — Czerniakowska 189.	Stanisław Pokrzywnicki, Ujazdowska 37, m. 9.
93	Rohn, Zieliński i Sp., Zakłady Mechaniczne i Odlewnia, Sp. Akc. Warszawa, — Jerozolimska 105.	Stefan Zieliński, Jerozolimska 45. Karol Zawodzki, Mokotowska 63, m. 9.
94	Rosyjskiego Przemysłu Żelaznego Tow. Akc. dawn. Tow. B. Hantke, Warszawa, — Srebrna 9.	Stanisław Helber, Srebrna 9.
95	Rudzki K. i Sp., Towarzystwo Fabryki Machin i Odlewów. Warszawa, — Fabryczna 3.	Antoni Wysocki, Moniuszki 8. Stan. Wierzbicki, Fabryczna 3. Gustaw Włodek, Fabryczna 3.
96	Rzewuski i Sp., Fabryka Maszyn, Sp. z o. o. Warszawa, — Ordynacka 7.	Włodzimierz Zalewski, Ordynacka 7, m. 1.
97	Saksenberg J. Ch., Warszawska Odlewnia Metali i Fabryka Armatur. Warszawa, — Freta 41.	J. Saksenberg, Freta 41.
98	Serkowski Jan, Fabryka Lamp, Bronzów i Wyrobów Metalowych, Sp. Akc, Warszawa, Nowolipie 76/78.	Jan Serkowski, Nowolipie 76/78
99	„Sirius”, T-wo Fabryki Maszyn i Aparatów. Warszawa, — Złota 65.	Józef Jakobsfeld, Złota 65.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	275-37	Odlewy żeliwne, buksy do wozów.	V
	231-71	Kotły parowe, aparaty dla cukrowni, gorzelni, browarów i fabryk chemicznych, zbiorniki, cysterny, beczki żel., mosty, konstrukcje żel., filary, kominy żel., rury wiertnicze i komunikacyjne, śruby, nity, turbiny wodne.	I VI VIII
	5-88 58-83	Pompy parowe, transmisyjne, odśrodkowe, żerdzinowe, pneumatyczne i dla cukrowni. Tokarki, szepingi, strugarki podłużne. Radjatory, rury żebrowe, fasony. Odlewy żelazne.	I V
„Behan"	57-22 4-59 4-75 142-86	Drut żel., telefoniczny, telegraficzny, do butelek, kolczasty, naprężacze do drutów, gwoździe druciane, gwoździe formierskie, łańcuchy, śruby i naśrubki, łopaty i szufle, widły, grabie, młoty, młotki i kowadełka do kos, kilofy, haki izolatorowe, sztyfty do młocarń, zęby do bron, lemieszyki do bron, zęby do grabi konnych.	VIII XI
	87 21-87 63-87	Rury i kształtki wodociągowe, odlewy żel., odlewy stalowe, kształtki do przewodów na wysokie ciśnienie, koła i maźnice wagonowe, złożenia osiowe do wagoników, kowadła, dźwigary mostowe, zwrotnice kolejowe, konstrukcje żel., mosty, wodociągi kolejowe i miejskie, turbiny wodne Francis'a, pługi, imadła styryjskie.	I II V VI
	28-95	Maszyny do wyrobu dachówki cementowej, pustaków betonowych, cegły cem.-piaskowej, cembrowiny studziennej, rur betonowych, żłobów, słupów, stopni, płyt chodnikowych, mieszadła do betonu, taczki żel., beczki żel., sikawki, wozy rekwizytowe, wiadra, drabiny, narzędzia pożarnicze.	I VIII
„Saks"	194-19	Armatury, odlewy metalowe.	I V
	6-12	Lampy naftowe, palniki do płaskiego knota, maszynki „Primus", żyrandole elektryczne, armatury elektryczne, kuchenki gazowe, żelazka gazowe, maszynki do mięsa, galanterja metalowa.	IX
	68-25	Pompy odśrodkowe, turbinowe, zawory ssące i zwrotne.	I

№№ porządkowe	ADRES POCZTOWY FABBYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
100	Sobotowski, Mielczarski i Sp., Fabryka Drutu i Gwoździ. Warszawa - Mokotów, — Grodzka 38.	Stanisław Mielczarski, Grodzka 38.
101	Śrub i Drutu, Warszawskie Fabryki, J. Wolanowski, Sp. Akc. Warszawa, — Gliniana 5.	Michał Korwin - Szymanowski, Smolna 23, m. 12.
102	„Stanrej", Przemysł Elektrotechniczny, Sp. Akc. Warszawa, — Rejtana 19.	Stanisław Rejchman, Marszałkowska 51.
103	Steinberg B-cia i Sp., Fabryka Maszyn. Warszawa, — Wronia 80.	Karol Steinberg, Wronia 80.
104	„Spław", Zakłady Przemysłowe, Sp. Akc. Warszawa - Wola, — Ordona 11.	Zygmunt Cękalski, Wola—Ordona 11.
105	„Tank", A. Więckowski i Sp., Fabryka Akcesorji Samochodowych, Sp. z o. o. Warszawa, — Widok 24.	Antoni Więckowski, Nowogrodzka 26.
106	Tarkowski W., Fabryka Wyrobów Metalowych. Warszawa, — Żytnia 41.	Władysław Tarkowski, Żytnia 41.
107	„Tłocznia", Warszawska Fabryka Masowych Wyrobów Blaszanych, Sp. Akc. Warszawa, — Przemysłowa 19.	Ludwik Brauman, Chmielna 10.
108	Transportu i Żeglugi Warszawskie Towarzystwo, Sp. Akc. Warszawa, — Nowy - Świat 35.	Edward Fajans, Krak. - Przedm. 58.
109	„Tytan", Rejchman Bronisław, Fabryka Aparatów i Elementów. Warszawa, — Tamka 14.	Henryk Landau, Żórawia 4 - a.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	187-87	Drut i dwoździe.	XI
„Boulo"	68-71 90-18 4-28	Śruby do metalu, naśrubki, nity, zatyczki, drut kolczasty, naprężacze do drutu, gwoździe, drut, drut telefon. i telegraf., haki do izolatorów, łańcuchy.	XI
„Stanrej"	48-04 279-04	Rurki izolacyjne, mufki do nich, kolanka, kątniki, 3 i 4-kątniki, pudełka izolacyjne, uchwyty do rurek, podkładki, dyble stalowe i śrubki do nich, naśrubki, klucze do naśrubków, cęgi do krępowania rurek, taśma stalowa do przeciągania przewodników przez rurki.	III
„Steinbergska"	13-27	Maszyny garbarskie, wałki do garbowania, falcmaszyny, glancmaszyny, rollmaszyny, rekmaszyny, młyny tarczowe, prasy ekscentryczne, prasy ekscentryczne korbowe, prasy suportowe, prasy ręczne jedno i dwuramienne, prasy frykcyjne, prasy dwusłupowe, szepingi, pędnie.	I
„Spław"	84-06 122-30	Stalówki, pluskiewki, spinacze, obsadki i t. p.	IX
„Tank"	284-97	Chłodnice samochodowe i samolotowe, generatory, latarnie, sygnały, bańki samochodowe i t. p.	
„Tarkowski"	52-28	Kłódki i wagi sprężynowe.	IV VIII
„Tłocznia"	86	Wyroby blaszane tłoczone, pudełka i t. p. opakowania.	VIII
	90-01 160-22 83-46	Statki parowe, gabary.	I
„Electro"	10-64	Ogniwa i baterje galwaniczne, latarki elektryczne.	III

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
100	„Ursus", Zakłady Mechaniczne, Sp. Akc. Warszawa, — Skierniewicka 27/29.	W. Januszewski, Szopena 6.
111	Waberski S. i Sp., Sp. Akc. Fabryka Maszyn. Warszawa - Praga, — Markowska 8.	Stan. Waberski, Hoża 39, m. 27.
112	Wag i Wyrobów Metalowych Fabryka, dawn. Stanisław Książę Lubomirski. Warszawa, — Leszno 96.	Józef Dubeltowicz, Leszno 96.
113	Wagner J. Fabryka Śrub Toczonych i Części Fasonowych. Warszawa, — Złota 67.	Jakób Wagner, Złota 67.
114	Wasilewski K. i Sp., Pierwsza w Kraju Fabryka Piór Stalowych. Warszawa, — Nowolipie 74.	Samuel Königstein, Królewska 29.
115	Weber, Dähne i Sp., Fabryka Wag. Warszawa, — Żytnia 21/25.	Stanisław Zuckerwar, Żytnia 21/25.
116	„Wulkan", Warszawskie Towarzystwo Fabryk Wyrobów Metalowych i Emaljowanych, Sp. Akc. Warszawa - Praga, Namiestnikowska 4.	Gustaw Śniechowski, Natolińska 13, m. 5.
117	Wytwórnia Maszyn Młyńskich, Tow. Akc. Warszawa - Praga, — Olszowa 14.	T. Maciejewski, Olszowa 14.
118	Załęski Michał, Fabryka Wyrobów Żelaznych. Warszawa, — Okopowa 41.	Aleksander Załęski, Okopowa 41. Edward Załęski, Okopowa 41.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Ursus"	11-84 70-64 170-08	Silniki spalinowe: syst. Diesel'a, 2 i 4-suwne. Armatury do wody, pary, gazu i specjalne dla cukrowni. Traktory rolnicze.	I II
	21-81	Wentylatory turbinowe, ekshaustory, wentylatory kopalniane, wentylatory śrubowe, wentylatory śrubowo-czerpakowe, wentylatory wysokoprężne, wentylatory kowalskie, aparaty do odemglania sal fabrycznych, nasady kominowe, koła transmisyjne z blachy stalowej, urządzenia suszarni, aparaty do filtrowania olei, sztuczny ciąg do kotłów, ogrzewanie paro-powietrzne, kotły i kaloryfery do ogrzewania paro-powietrznego.	I VII
„Wagi"	18-91	Wagi stołowe, dziesiętne, setne, wozowe, kolejowe i specjalne.	IV
	185-01	Śruby i nakrętki. Bolce. Części fasonowe.	VIII IX
„Ska"	7-02	Stalówki, spinacze, zszywki do maszynek, igiełki do etykiet, szpilki mosiężne, pineski, części metalowe do skoroszytów.	IX
„Weberdähne"	1-26	Wagi stołowe, dziesiętne, setne, wozowe, kolejowe i specjalne, pilniki, materace i sprężyny meblowe.	IV
„Wulkan"	5-25 220-80	Naczynia blaszane emaljowane, cynowane, cynkowane, naczynia mleczarskie, manierki i kociołki wojskowe, naczynia szpitalne.	IX
„Młynotwórnia"	49	Maszyny młyńskie: wialnie, żubrowniki, eureki, maszyny szmerglowe i szczotkowe, cylindry sortujące, gniotowniki, postawy walcowe pojedyńcze i podwójne, śrutowniki tarczowe, detaszery, pytle płaskie (planzychtry), pytle pryzmatyczne, cylindry odśrodkowe, perlaki bębnowe, perlaki cepowe automatyczne, jagielniki, krajalnice, filtry aspiracyjne ssące i tłoczące, mięszarnie automatyczne, oskardy, oskardziki, perliki, oprawki do oskardzików. Turbiny wodne. Pędnie. Odlewy żeliwne.	I V
	16-26	Kuchnie polowe, koła wozowe, wozy, imadła.	VIII

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABBYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
119	Zawadzki Jan i Sp., Zjednoczenie Polskich Fabryk Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Warszawa - Mokotów, — Rakowiecka 19.	Witold Wierzejski, Moniuszki 12.
120	Zbijewski Mieczysław, Fabryka Blachy Białej i Wyrobów Blaszanych „Blacha". Warszawa - Praga, — Ząbkowska 44.	Mieczysław Zbijewski, Hipoteczna 3.
121	Zieleziński H., Fabryka Wyrobów Ozdobnych z Żelaza Kutego i Konstrukcji. Warszawa, — Marszałkowska 11/13.	Kornel Kubacki, Marszałkowska 11/13.
122	Żbikowski R., Fabryka Drutu, Gwoździ i Sztyftów. Warszawa, — Pańska 80/82.	Roman Żbikowkki, Długa 50.
	Oddział Podwarszawski.	
123	„Hossyb", Zakłady Przemysłowe. Żbików, p. Pruszków.	Henryk Hoser, Warszawa, — Jerozolimska 45.
124	Leżański T., Odlewnia Żelaza i Fabryka Narzędzi Rolniczych. Grójec.	Tadeusz Leżański, Grójec.
125	Lisowski M., Sp. Akc. Handlu i Przemysłu Metalowego. Kaczy Dół, z. Warszawskiej.	Maksymiljan Lisowski, Warszawa,— Hoża 27. Zygmunt Jabłoński, Warszawa, — Jerozolimska 45.
126	Lubert B-cia, Fabryka Okuć Budowlanych. Warka, pow. Grójecki.	Władysław Lubert, Warszawa,—Sienna 19, m. 6.
127	Minc M., Odlewnia Żelaza i Fabryka Maszyn Rolniczych. Pułtusk.	Jakób Seidengart, Pułtusk.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Zjednoczenie"	83-04 307-77	Pługi 1, 2 i 4-skibowe, znaczniki-dołowniki do sadzenia kartofli, wypielacze 3-rzędowe z obsypnikami, kultywatory sprężynowe i z gęsiemi łapkami, zgłębiacze, obsypniki, znaczniki, grace konne ogrodowe, zrzynacze, noże do łąk, wypielacze-obsypniki.	II
„Blacha"	244-44 24-14	Puszki i pudełka, opakowania blaszane, flakony z gwintowanemi zamknięciami, blaszanki, plakaty blaszane.	VIII
	5-74	Konstrukcje żel., wyroby ślusarskie ozdobne, kuchnie polowe, kotły do gotowania, dezynfektory, zbiorniki, kominy żel., schody, wagoniki, klucze zamkowe, klucze maszynowe 1 i 2-stronne, cęgi, klucze rurowe, klucze francuskie, cepy do młocarń, plombownice, windy, wielokrążki do naciągania drutu telefonicznego, puszki do listów, kasetki, wyroby tłoczone.	VI VIII
	230-03 291-15	Drut, gwoździe, sztyfty do obuwia.	XI
	66-25 Warsz.	Pilniki, frezery ze stali lanej, wiertła.	IV
		Odlewy żeliwne, maszyny rolnicze.	II V
„Emlis"	Podmiejski „Kaczy Dół"	Kotły parowe, zbiorniki, konstrukcje żel., beczki żel., wagony towarowe, osobowe i utensylja dla kolejek podjazdowych. Imadła styryjskie, lemiesze do pługów, młoty, młotki. Odlewy żeliwne.	I II V VI
„Warzamki"	47-35 Warsz.	Okucia do drzwi i okien, zamki skrzynkowe, zamki wpuszczane, kłódki, zatrzaski.	VIII
„Minc"		Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie, brony sprężynowe i żelazne, kultywatory, pługi, obsypniki, odlewy żeliwne.	II V

№№ porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
128	Orłowski M., Odlewnia Żelaza i Fabryka Maszyn Rolniczych. Łomża.	M. Orłowski, Łomża.
129	„Ostrówek", Odlewnia Żelaza, Fabryka Maszyn i Emaljernia. Łochów, z. Siedleckiej.	Józef Loewenstein, Łochów.
130	Perlis B-cia, Odlewnia Żelaza, Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Łochów, z. Siedleckiej.	Juljan Perlis, Łochów.
131	Polsko-Amerykańska Odlewnia. Struga, z. Warszawska.	Stanisław Marciniak, Warszawa,—Wolska 34, m. 4.
132	Robotnicza Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Wyszków, z. Warszawskiej.	Wł. Kurpiński, Wyszków.
133	Rudzki K. i Sp., Towarzystwo Fabryki Machin i Odlewów. Nowe Miasto, z. Warszawskiej.	Antoni Wysocki, Warszawa,—Moniuszki 8.
134	Szeinmal B-cia, Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Międzyrzec Podlaski.	
135	Żyrardowskich Zakładów Hiellego i Dittricha Tow. Akc. Żyrardów.	Władysław Srzednicki, Żyrardów.
	Oddział Łódzko-Kaliski.	
136	Bauer Maurycy, Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza. Łódź,—Piotrkowska 170.	

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Orłowski"	58	Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie cepowe, sztyftowe i szeroko-młotne, brony sprężynowe, noże do maszyn rolniczych, odlewy żeliwne.	II IV V
„Ostrówek"		Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie, siekacze do buraków, odlewy żeliwne, naczynia lane żelazne emaljowane, odlewy sanitarne.	II V
„Perlis"		Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie, wialnie, lemiesze i odkładnie, maszyny torfowe, odlewy żeliwne, gwoździe cięte tapicerskie.	II V XI
		Odlewy stalowe i półstalowe.	V
		Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie sztyftowe, cepowe, wialnie, pługi, brony, odlewy żeliwne i metalowe.	II V
	87 21-87 63-87	Mosty, wodociągi, żórawie mostowe i obrotowe, konstrukcje żel. Odlewy żeliwne i stalowe. Kowadła. Koła wagonowe. Armatura wodociągowa. Turbiny wodne.	I V VI
		Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie.	II
		Remont maszyn tkackich.	I
		Maszyny tkackie: krosna syst. „Hatersley" i syst. „Gilcher", odlewy żeliwne.	I V

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
137	Drebert A., Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Poddębice, z. Łęczycka.	Leopold Drebert, Poddębice.
138	„Ferrum", Łódzka Odlewnia Żelaza. Łódź, — Kilińskiego 115.	R. Rajnowski, Łódź,—Kilińskiego 115.
139	Fibiger Rudolf, Fabryka Odlewów Żelaznych. Kalisz, — Babina 1.	Karolina Fibigerowa, Kalisz.
140	Fulde A., Fabryka Odlewów Żelaznych. Kalisz.	
141	Goldammer Otto, Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza. Łódź, — Kilińskiego 66/68.	
142	Hoffman Juljusz, Tow. Akc. Zgierskiej Fabryki Maszyn. Zgierz.	Wilhelm Hoffman, Warszawa, — Sienna 15, m. 1.
143	Jarischa Juljusza Spadkobiercy, Fabryka Śrub, Okuć i Wyrobów Tłoczonych, Sp. Akc. Łódź, — Wodna 11/13.	Otton Wihan, Łódź,—Wodna 11/13.
144	Jaroszewicz A., M. Malinowski i Sp., T-wo Zjednoczonego Handlu i Przemysłu, Sp. z o. o. Tomaszów-Mazowiecki, — Jeziorna 16.	Medard Gasparski, Warszawa, Pl. Napoleona 3.
145	Joël Zygmunt i Sp., Fabryka Maszyn, Odlewnia Żelaza i Kotlarnia. Piotrków.	Zygmunt Joël, Piotrków.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
		Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie, wialnie, śrutowniki.	II
		Odlewy żeliwne.	V
„Rudolf Fibiger"		Odlewy żeliwne.	V
		Odlewy żeliwne.	V
„Goldammers"	230	Maszyny dla przemysłu włókienniczego: dla apretur, farbiarni, bielników, drukarni, suszarni, maszyny parowe, prasy, hydrauliczne i śrubowe; maszyny do składania i mierzenia materjałów, kalandry, kotły do gotowania farb, młynki do farb. Kotły parowe lokomobilowe, pompy kalifornijskie i inne, wentylatory, ekshaustory.	I
„Akthofman"		Maszyny dla przemysłu włókienniczego: trzepaczki lnu i konopi, klepaki, szarpaki, maszyny do skubania bawełny i wełny, aparaty do naciągania kard, wilki, waciarki, automatyczne wagi, aparaty automatyczne rozrywające watę, aparaty do bezkońcowego płótna, aparaty do nawijania waty, aparaty paskowe, zgrzeblarki, samoprząśnice, pralki, strzygarki, folusze, draparki, szczotkarki, maszyny do krochmalenia lub klejenia towaru, prasy.	I
„Jarull"		Śruby, naśrubniki, nity, podkładki, łańcuchy Gall'a, zawiasy, narożniki, tłoczone wyroby.	VIII
„Jaromal"	185-85 Warsz.	Podkowy, hacele, hufnale.	VIII
„Joël"	52	Młoty sprężynowe, nożyce do żelaza typu „Aligator", kowadła, koła wagonowe, odlewy żeliwne, wyroby kotlarskie. Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie, wialnie. Remont samochodów i traktorów.	I II VI

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
146	John J., Tow. Akc. Fabryki Transmisji, Maszyn i Odlewów Żelaznych. Łódź, — Piotrkowska 217/219.	Adolf John, Łódź,—Piotrkowska 217. Herman Wilde, Łódź,—Piotrkowska 217.
147	Müller i Sejdel, Fabryka Maszyn dla Przemysłu Włókienniczego i Odlewnia Żelaza, Tow. Akc. Łódź, — Pańska 96.	
148	Ostrowski M., Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Koło, z. Kaliskiej.	Michał Ostrowski, Koło.
149	Reymond E., Odlewnia Żelaza, Fabryka Maszyn i Kotłów Parowych. Konin, z. Kaliska.	L. Reymond, Konin.
150	Skarbek Tadeusz, Odlewnia Żelaza, Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Konin.	
151	Weigt St. i Sp., Odlewnia Żelaza i Fabryka Maszyn. Łódź, — Senatorska 22.	Edward Weigt, Łódź,—Senatorska 25.
152	Wochnik K., Fabryka Maszyn Rolniczych i Odlewnia Żelaza. Zduńska Wola.	
153	„Wulkan", Odlewnia Żelaza. Łódź, — Wólczańska 168.	

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Transmisja"		Pędnie, sprzęgła ciernie, kalandry i walce dla przemysłu włókienniczego, tokarki, główki rewolwerowe, uchwyty samocentrujące, koła zębate, koła rozpędowe, ruszta do kotłów, kotły lane ogrzewalne „Strebel'a". Dzwony stalowe.	I V
	5-85	Maszyny dla przemysłu włókienniczego. Odlewy żeliwne.	I V
„Ostrowski"		Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, młocarnie na prostą słomę, sieczkarnie, wialnie, maszyny torfiarskie.	I II
„Reymond"		Kotły parowe, urządzenia gorzelń i tartaków, gazownie do motorów, odlewy żeliwne.	I V VI
„Skarbek"	59	Maszyny rolnicze, odlewy żeliwne.	II V
„Weigtes"	2-87	Walce młyńskie, kuchenki gazowe. Maszyny i urządzenia dla odlewni: gniotowniki, trzepaki do masy formierskiej, bębny kulowe, maszyny do czyszczenia odlewów, formierki, kupolaki, maszynki do rdzeni, formierki o płytach obrotowych i wyciągowe, kadzie i łyże odlewnicze, tarcze obrotowe, powrósłownice, ściernice, aparaty do mierzenia ciśnienia w kopulaku, windy do kopulaków, żórawie ścienno-obrotowe, piece ropowe do topienia stali i t. p. Pompy odśrodkowe, kotły i aparaty dla fabryk chemicznych, aparaty redukcyjne, mieszadła, odlewy żeliwne, kwaso- i ognio-odporne, ruszta.	I V
		Maszyny rolnicze i odlewy żeliwne.	II V
		Odlewy żeliwne i metalowe.	V

№№ porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
154	Wytwórnia Maszyn Młyńskich, Tow. Akc. Łódź, — Rzgowska 48.	F. Pałaszewski, Łódź,—Rzgowska 48.
155	Zaremba W., Fabryka Maszyn i Aparatów, Odlewnia Żelaza i Mosiądzu. Konin.	Hugon Zaremba, Konin.
	Oddział Kujawsko-Płocki.	
156	Brown Boveri, Polskie Zakłady Elektryczne Sp. Akc. Żychlin, z. Warszawskiej.	Zygmunt Okoniewski, Warszawa,—Bielańska 6.
157	„Głowno", Walcownia Miedzi. Głowno, pow. Brzeziński.	Marek Brabander, Warszawa,—Ks. Skorupki 5.
158	„Kraj", Sp. Akc., Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych dawn. Alfred Vaedtke. Kutno.	Piotr Bissenik, Warszawa,—Chmielna 26.
159	Kujawska Fabryka Maszyn i Odlewnia, Sp. z o. o. Włocławek.	Stanisław Ulatowski, Warszawa, — Natolińska 8.
160	Margulies M., Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych oraz Budowy Wozów i Kół. Płock.	
161	Mühsam H., Dom Rolniczy. Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza, Sp. Akc. Włocławek.	

Adres telegraficzny	Telefon	WYROB Y, WYKONYWANE PREZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Młynotwórnia"		Maszyny młyńskie: wialnie, żubrowniki, eureki, maszyny szmerglowe i szczotkowe, cylindry sortujące, gniotowniki, postawy walcowe pojedyńcze i podwójne, śrutowniki tarczowe, detaszery, pytle płaskie (planzychtry), pytle pryzmatyczne, cylindry odśrodkowe, perlaki bębnowe, perlaki cepowe automatyczne, jagielniki, krajalnice, filtry aspiracyjne ssące i tłoczące, mieszarnie automatyczne, oskardy, oskardziki, perliki, oprawki do oskardzików, turbiny wodne. Pędnie. Odlewy żeliwne.	I V
		Kotły i aparaty dla gorzelni, odlewy żeliwne i metalowe.	V VI
„Brownboveri"	220-54 Warsz.	Silniki elektryczne i transformatory 3-fazowe mocy od 20 do 200 K. M. Tablice rozdzielcze.	III
„Walcownia"	34-51 Warszaw.	Blacha i drut miedziany i mosiężny.	IX
„Kraj Fabryka"	241-33 Warsz.	Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie sztyftowe, szerokomłotne, cepowe, sieczkarnie, międlice do obróbki lnu i konopi, tokarki, tokarki tarczowe. Odlewy żeliwne.	I II V
„Kujawska Fabryka"		Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie sztyftowe, cepowe i szerokomłotne, prasy do słomy. Maszyny torfiarskie.	I II
„Margulies"	25	Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie, wialnie, grabie konne. Wozy i koła.	II VIII
„Mühsam"		Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie, elewatory do słomy. Maszyny torfiarskie: prasy i kopaczki. Odlewy żeliwne.	I II V

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
162	Sarna M. S., Płock.	
163	„Sierpczanka", Fabryka Maszyn i Wyrobów Metalowych, Sp. Akc. Zjednoczenia Polskich Fabryk Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Sierpc, z. Płockiej	
164	Srzednicki W., Fabryka Odlewów i Narzędzi Rolniczych. Łowicz, przy szosie Bolimowskiej.	
165	„Wisła", dawn. B-cia Bossak, Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych oraz Odlewnia Żelaza. Włocławek, — Toruńska 26.	
166	Wiśniewski A., Fabryka Narzędzi Rolniczych i Odlewnia. Kutno, — Cmentarna 79.	Antoni Wiśniewski, Kutno.
167	Włocławska Fabryka Drutu, dawn. C. Klauke. Włocławek.	Józef Grundland, Włocławek.
168	Żółtowski A. i Sp., Fabryka Maszyn Rolniczych i Odlewnia Żelaza. Płońsk, — z. Warszawskiej.	Leopold Chrzanowski, Płońsk.
169	„Żychlin", Odlewnia i Fabryka Maszyn, Sp. z o. o. Żychlin, — z. Warszawskiej.	D. Wagman, Żychlin.
	Oddział Radomsko-Kielecki.	
170	„Białogon", Zakłady Mechaniczne, Odlewnia Żelaza, Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Białogon, p. Kielce.	Leon Skibiński, Warszawa, — Smolna 15.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Sarna Fabryka"	80	Maszyny rolnicze: maneże, pługi, młocarnie. Kopaczki do torfu. Odlewy żeliwne.	I II V
„Sierpczanka"		Maszyny rolnicze: maneże i sieczkarnie. Odlewy żeliwne.	II V
„Odlewnia"		Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie, walce pierścieniowe. Pompy, odlewy żeliwne.	I II V
„Wisła"	1-88	Maszyny rolnicze: maneże, pługi, obsypniki, pogłębiacze, kultywatory, walce pierścieniowe, siewniki, grabie konne, sieczkarnie, młocarnie cepowe, sztyftowe, wialnie, młynki do czyszczenia zboża, siekacze, brony żelazne. Maszyny torfiarskie: prasy i kopaczki. Wały do wiatraków. Turbiny wodne. Wyroby ślusarskie ozdobne. Okna i balustrady. Pędnie. Urządzenia młynów, suszarń cykoryjnych i olejarni.	I II VIII
	42	Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie i sieczkarnie. Odlewy żeliwne i metalowe.	II V
„Klauke"	15	Liny druciane stalowe, drut kolczasty, siatki druciane do ogrodzeń, wycieraczki do nóg.	XI
		Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie cepowe i sztyftowe, wialnie. Wyroby kotlarskie. Aparaty dla gorzelni i krochmalni. Maszyny młyńskie. Pędnie. Odlewy żeliwne.	I II V VI
„Odlewnia"	102-07 169-28 Warszaw.	Maszyny rolnicze: maneże i sieczkarnie. Urządzenia cukrowni, rafinerji, gorzelni i młynów. Odlewy żeliwne i metalowe.	II V VI
	7-41 Warszaw.	Rury kanalizacyjne i wodociągowe. Odlewy żeliwne. Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, karczowniki. Pompy studzienne: kalifornijskie, abisyńskie i inne.	I II V

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABBYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
171	„Bliżyn", Zakłady Górniczo-Hutnicze. Bliżyn, p. Skarżysko.	Lucjan Mieszalski, Bliżyn.
172	„Bodzechów", Zakłady Żelazne. Bodzechów, p. Ostrowiec.	
173	Bolesta K., Fabryka Maszyn Rolniczych. Radom, — Warszawska 13.	Józef Bolesta, Radom,—Warszawska 13.
174	„Chlewiska", Zaklady Górniczo-Hutnicze. Chlewiska, p. Szydłowiec.	G. Śniechowski, Chlewiska.
175	Fiutkowski Aleksander, Fabryka Narzędzi Rolniczych. Końskie.	Aleksander Fiutkowski, Końskie.
176	„Glinice", Odlewnia Żelaza i Emaljernia. Radom.	
177	Goldblum H. E., Fabryka Odlewów Żelaznych i Warsztaty Mechaniczne. Radom, — Giserska 21.	
178	Heine B-cia i Silman, Fabryka Odlewów Żelaznych i Warsztaty Mechaniczne. Ostrowiec.	
179	„Isnosskoff & Co." Tow. Akc., Odlewnia Żelaza i Emaljernia. Kamienna, p. Skarżysko.	Józef Wróblewski, Skarżysko.
180	„Kamienna", Jan Witwicki, Odlewnia Żelaza i Emaljernia. Kamienna, p. Skarżysko.	Kazimierz Witwicki, Kamienna, p. Skarżysko. Tadeusz Korolczuk, Kamienna, p. Skarżysko.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Fabryka"		Odlewy żeliwne. Płyty kuchenne, ruszta kuchenne i kotłowe, piecyki i kuchenki, drzwiczki hermetyczne, radjatory, rury i fasony wodociągowe i kanalizacyjne. Konstrukcje żel., wagoniki, walce szosowe, tarcze obrotowe. Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie, pługi.	II V VI
		Lemiesze i odkładnice. Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, pługi.	II
„Bolesta"		Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie, brony, kultywatory, pługi.	II
„Chlewiska"		Surowiec odlewniczy. Odlewy żeliwne. Płyty i ruszta kuchenne.	V
„Fiutkowski"		Pługi, lemiesze i odkładnice.	II
„Glinice"	42	Odlewy żeliwne, naczynia żelazne lane emaljowane. Odlewy sanitarne.	V VII VIII
„Goldblum"	86	Odlewy żeliwne, buksy do wozów.	V VIII
„Silman"		Odlewy żeliwne.	V
„Isnosskoff"	15	Odlewy żeliwne, naczynia żelazne lane emaljowane, odlewy sanitarne.	V VII VIII
„Witwicki"		Odlewy żeliwne, naczynia żelazne lane emaljowane, odlewy sanitarne, rezerwoary klozetowe, radjatory, rury żebrowe, części do maszyn żniwnych. Maszynki do mięsa.	V VII VIII

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
181	Kielecka Odlewnia Sp. Akc. Kielce.	Franciszek Giertych, Warszawa,—Sienna 20.
182	Kronenblum S., Fabryka Odlewów Żelaznych i Zakłady Mechaniczne. Końskie.	
183	„Ludwików", Odlewnia Stali i Żelaza. Kielce.	Stanisław Starke, Suchedniów, p. Kielce.
184	„Neptun", J. Mintz, Fabryka Odlewów Żelaznych i Zakłady Mechaniczne. Końskie.	J. Mintz, Końskie.
185	„Olkusz", Fabryka Wyrobów Aluminjowych i Metalowych. Olkusz.	Jerzy Gaszyński, Olkusz.
186	Piżyc M. i Sp., Fabryka Odlewów Żelaznych i Zakłady Mechaniczne „Krasna". Końskie,	M. Piżyc, Końskie.
187	„Rozwój Polski", Sp. Akc., Fabryka Wozów. Radom, — Lubelska 107.	Władysław Wojciechowski, Radom,—Lubelska 107.
188	„Rubinstein", Odlewnia. Radom.	
189	„Rzuców", Witold Mokiejewski, Zakłady Przemysłowe. Rzuców, p. Szydłowiec.	
190	Salbe, Tenenbaum i Horowicz, Fabryka Odlewów Kuto-lanych. Radom.	

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Kielecka Odlewnia"		Naczynia kuchenne żel. lane emaljowane, wanny żel. lane emaljowane, odlewy sanitarne.	V VII
„S. Kronenblum"		Odlewy żeliwne.	V
„Odlewnia Ludwików"		Odlewy stalowe, kowadła. Odlewy żeliwne, naczynia lane emaljowane, odlewy sanitarne, rury kanalizacyjne i wodociągowe, płyty, ruszty i drzwiczki kuchenne, piecyki i kuchenki. Osie i buksy do wozów, buksiki do pługów. Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie, walnie. Odlewy kuto-lane, części do maszyn żniwnych.	II V VII VIII
„Neptun"	21	Odlewy żeliwne.	V
„Aluminjum"		Naczynia aluminjowe, niklowane, cynkowane.	IX
	25	Odlewy żeliwne, płyty i ruszty kuchenne.	V VIII
„Rozwój Polski"		Wozy, koła, osie do wozów.	VIII
„Odlewnia Rubinstein"		Odlewy żeliwne, buksy do wozów, podstawy do maszyn do szycia.	V VIII
„Rzuców"	10	Odlewy żeliwne, buksy i osie do wozów. Gwoździe tapicerskie cięte.	V VIII
„Salbe"		Odlewy kuto-lane, okucia do drzwi i okien, klucze zamkowe, klucze maszynowe, części do maszyn rolniczych.	II V VIII

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
191	„Słowianin", Fabryka Odlewów Żelaznych i Emaljernia. Końskie.	M. Hochberg, Końskie.
192	Sosnowski Józef, Fabryka Pilnikow. Skarżysko.	Józef Sosnowski, Skarżysko.
193	„Stąporków", Tow. Akc. Zakładów Górniczo-Hutniczych i Fabryk. Stąporków, p. Niekłań.	
194	Stępień A., Warsztaty Mechaniczne. Radom.	Antoni Stępień, Radom.
195	Suchedniowska Fabryka Odlewów, Sp. Akc. Suchedniów, p. Kielce.	Stanisław Starke, Suchedniów, p. Kielce.
196	Tenenbaum Eljasz, Radomska Fabryka Drutu i Gwoździ. Radom.	Eljasz Tenenbaum, Radom.
	Oddział Dąbrowski.	
197	Altman I., Fabryka Antab do Mebli oraz Okuć Budowlanych. Częstochowa, — Krótka 35.	
198	Bauerertz B-cia, Tow. Akc. Zakładów Mechanicznych, Odlewni Stali i Żelaza. Mijaczów, p. Myszków.	Stanisław Bauerertz, Mijaczów, p. Myszków. Józef Sperber, Warszawa, — Ś-to Krzyska 19, m. 13.
199	Chrzanowski Józef Inż. i Sp., Sosnowiecka Fabryka Odlewów Stalowych i Żelaznych. Sosnowiec.	Juljan Holecki, Warszawa,—Chmielna 2.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Słowianin"		Naczynia lane emaljowane, odlewy sanitarne, żelazka do prasowania, odlewy żeliwne.	V VII VIII
		Pilniki.	
„Stąporkowskie"	29-60 Warszaw.	Surowiec odlewniczy, odlewy żeliwne, radjatory, rury żebrowe, rury kanalizacyjne i wodociągowe, płyty, ruszty i drzwiczki kuchenne i piecowe.	V VIII
„Stępień"		Maszyny garbarskie i rolnicze.	I II
„Starke"		Odlewy żeliwne, naczynia lane emaljowane, naczynia sanitarne, rury kanalizacyjne i wodociągowe, płyty, ruszta i drzwiczki kuchenne, piecyki i kuchenki. Osie i buksy do wozów, buksiki do pługów. Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie, wialnie. Odlewy kuto-lane. Części do maszyn żniwnych.	II V VII VIII
„Gwoździarnia"		Gwoździe i drut.	XI
„Antaby"		Okucia meblowe, zawiasy francuskie do drzwi i okien.	VIII IX
„Bauerertz"	88-42 Warszaw.	Odlewy żeliwne i stalowe, utensylja dla kolei normalnych, wązkotorowych i tramwaji. Rozjazdy kolejowe, drezyny łańcuchowe, złożenia osiowe, bandaże stalowe lane, koła zębate, pancerze do motorów, złącza „Melauna", tarcze obrotowe, sztendry do walców, walce gładkie, kalibrowe i zębate stalowe lane, części stalowe i żelazne dla cementowni, cegielni i pras.	I V
„Chrzanowski"		Odlewy stalowe i żeliwne, utensylja dla kolejek podjazdowych i kopalnianych, przewody dla kopalń.	V

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
200	Cieślik P., Odlewnia Żelaza i Bronzu. Sosnowiec, — Chemiczna 6.	Piotr Cieślik, Sosnowiec, — Chemiczna 6.
201	Deichsel A., Fabryka Drutów Stalowych, Lin Drucianych i Konopnych. Sosnowiec.	Mieczysław Cimoszko, Sosnowiec.
202	Erbe Ernest, Fabryka Wyrobów Lano-Kutych. Zawiercie.	Aleksander Erbe, Zawiercie.
203	„Ferrum", Fabryka Kuto-Lanych Wyrobów. Zawiercie.	Maurycy Birnfeld, Zawiercie.
204	„Fitzner W. i K. Gamper", Sp. Akc. Zakładów Kotlarskich i Mechanicznych. Sosnowiec.	Władysław Jechalski, Sosnowiec. E. Stypułkowski, Dąbrowa. Leopold Wellisz, Warszawa,—Moniuszki 6.
205	Igieł i Wyrobów Metalowych Częstochowska Fabryka, Sp. z o. o. Częstochowa.	
206	Kanczewscy B-cia, Fabryka Maszyn, Odlewnia Żelaza i Metali. Częstochowa, — Ogrodowa 51/53.	
207	Krawczyk i Sp., Fabryka Pędni, Maszyn i Odlewnia Żelaza. Zawiercie.	Ignacy Banachiewicz, Zawiercie,—Paderewskiego 26. Kazimierz Krawczyk, Zawiercie,—Paderewskiego 26.
208	Łańcucki J. i Syn, Fabryka Manometrów i Warsztaty Mechaniczne. Sosnowiec.	Leon Łańcucki, Sosnowiec.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Żelazobronz"	1-79	Odlewy żeliwne i bronzowe. Paleniska kotłowe. Wentylatory na wysokie i nizkie ciśnienie. Złożenia osiowe do wagoników. Wiertarki.	I V
„Deichsel"		Drut żelazny i stalowy, siatki, liny stalowe, pasy druciane.	VIII XI
„Erbe"		Odlewy lano-kute i żeliwne. Łączniki do rur wodnych i gazowych. Smarownice „Stauffera", łączniki do pasów, części zapasowe do maszyn rolniczych.	I II V VIII
„Ferrum"		Wyroby kuto-lane, części zapasowe do maszyn rolniczych.	II V
„Fitzgam"	95-74 Warszaw.	Kotły parowe jak: normalne syst. „Fairbairna", wodnorurkowe syst. W. Fitzner i K. Gamper" i syst. „Garbe", płomiennorurkowe, stojące rurkowe, parostatkowe powrotne. Ekonomizery, paleniska ruchome, przewody rurowe, zawory, przewody szybowe, rury wiertnicze, armatury dla kotłów parowych, wodowskazy, dna kotłowe, rury z blachy falistej, aparaty do oczyszczania wody. Aparaty i urządzenia dla cukrowni i fabryk chemicznych. Konstrukcje żelazne, rezerwoary, wyroby tłoczone. Tokarki. Szepingi. Odlewy żeliwne.	I V VI VIII
„Iglarnia"	23-22 Warszaw.	Igły, szpilki, haftki, sztyfty do maszyn przędzalniczych.	VIII
„Kanczewscy"	1-95	Pędnie. Maszyny i urządzenia dla cegielni, prasy frykcyjne i inne, dźwigi, pompy, konstrukcje i okna żelazne.	I VI
„Krawczyk"		Pędnie, okna żelazne kute, konstrukcje żelazne, maszyny dla cegielni i cementowni, formy żelazne. Odlewy żeliwne.	I V VI
		Manometry, wakuummetry, reduktory i t. p.	IV

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABBYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
209	Matthei A., Fabryka Bronzu Fosforowego. Sosnowiec.	Jerzy Zeidler, Sosnowiec.
210	„Metalurgja", Tow. Częstochowskiej Fabryki Odlewów i Emaljerni, Sp. z o. o. Częstochowa, — Krótka 31.	Samuel Goldsztajn, Częstochowa, — Krótka 31.
211	Metalurgicznego Przemysłu, Tow. Akc. Radomsk.	Albert André, Radomsk. Karol Vaudan, Radomsk. Wiktor Adamiecki, Warszawa, — Foksal 11.
212	Meyerhold i Sp., Fabryka Lin Drucianych Sp. Akc. Sosnowiec, — 3-go Maja.	Jan Meyerhold, Sosnowiec, — 3-go Maja.
213	Modrzejowskie Zakłady Górniczo-Hutnicze, Sp. Akc. Sosnowiec.	
214	Ogórkiewicz Stefan i Sp., Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Miechów, — z. Kieleckiej.	Stefan Ogórkiewicz, Miechów.
215	„Podkowa", I-a Polska Fabryka Haceli. Sp. z o. o. Sosnowiec.	B. Fürstenberg. Sosnowiec.
216	„Renard Hrabia", Tow. Górniczo-Przemysłowe. Sosnowiec.	Fr. Reumaux, Sosnowiec. Wł. Żukowski, Sosnowiec.
217	Rur i Żelaza Tow. Sosnowieckich Fabryk, Sp. Akc. Sosnowiec.	Maciej Rogowski, Warszawa, — Mazowiecka 7.
218	Sucheni Józef, Fabryka Pługów. Gidle, p. Radomski.	Wincenty Sucheni, Gidle, p. Radomski.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Matthei"		Odlewy metalowe, koła zębate, tłoki i pierścienie tłokowe, formy, armatury.	I V
„Metalurgja"	2-46	Naczynia lane emaljowane. Odlewy sanitarne, płyty i ruszta kuchenne, piecyki, kuchenki i piece do wanien, żelazka do prasowania, drzwiczki, buksy do wozów, odlewy żeliwne.	I V VII VIII
„Metal"		Drut żelazny, stalowy, miedziany, telegraficzny, telefoniczny, kolczasty. Gwoździe. Nity, śruby, nakrętki, podkładki, wkrętki. Łopaty i szpadle stalowe. Widły. Konstrukcje żelazne. Żórawie mostowe.	VIII XI
„Fabryka Meyerholda"	40	Liny druciane.	XI
„Hutnicze"	77-40 Warszaw.	Śruby, haki, nity, nakrętki, podkładki.	I VIII
		Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie, wialnie.	II
„Podkowa"		Hacele.	VIII
„Renard"		Rury bez szwu i rury spawane.	V VIII
„Hulczyński"	51-61 25-93 25-94 67-27 Warszaw.	Rury bez szwu i rury spawane gazowe i kotłowe, wiertnicze, rury precyzyjne do aparatów cukrowniczych. Słupy rurowe do latarni, tramwajów i t. p. Beczki żel. Butle do tlenu. Żelazo handlowe, stal resorowa, utensylja dla kolei, lemiesze i odkładnice, żelazo mostowe, blacha zbiornikowa i kotłowa.	I II VIII
„Sucheni"		Maszyny rolnicze: pługi, radełka, maneże, brony, kultywatory.	II

№№ porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
219	Szczęśni B-cia, Fabryka Miedziano-Kotlarska Mechaniczna i Odlewnia. Częstochowa.	
220	Warwasiński L., J. Wojakowski i Sp., Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza. Radomsk.	Ludwik Warwasiński, Radomsk.
221	Wisnowski Juljan, Odlewnia Metali i Warsztaty Mechaniczne. Częstochowa, — Stanisława 7.	
	Oddział Lubelski.	
222	Dratt R. i Sp., Sp. Akc. Fabryki Maszyn Rolniczych i Odlewnia Żelaza. Chełm.	Hugon Kamenc, Chełm.
223	Gassner F., K. Najdeker i W. Orłowski, Fabryka Maszyn Rolniczych i Odlewnia Żelaza. Chełm.	Ksawery Najdeker, Chełm.
224	„Hess W.", Tow. Akc. Fabryki Wag. Lublin.	Jan Markowicz, Lublin. Walery Węgrzecki, Lublin.
225	„Ideal", Fabryka Wag. Lublin, — Krochmalna 26.	Franciszek Maszkiewicz, Lublin.
226	Kegel Jan, Fabryka Maszyn Rolniczych i Odlewnia Żelaza. Lublin, — Przemysłowa 10.	
227	„Lechja" dawn. Kujawski, Milewski i Sp., Zakłady Budowy Młynów, Wytwórnie Maszyn i Odlewnie, Sp. z o. o. Lublin, — Foksal 17.	Teofil Kujawski, Lublin, — Kołłątaja 5.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	2-30	Maszyny rolnicze. Młocarnie do prostej słomy. Wodociągi i kanalizacja. Aparaty dla browarów, gorzelni, krochmalni i t. p. Odlewy żeliwne.	II V VI
„Warwasiński"	25	Turbiny, wodne, postawy walcowe, ryflarki, tokarki, strugarki ręczne, wiertarki do metali, główki podziałowe do frezarek, motory na gaz ssany, gazownie do nich na wszelkie paliwa, aparaty Mollerup'a. Odlewy żeliwne.	I V
		Odlewy metalowe, biały metal, bronz fosforowy, i t. p., cyna do lutowania.	V
„Dratt"	1-15	Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie. Odlewy żeliwne.	II V
„Gassner"		Maszyny rolnicze: pługi, maneże, sieczkarnie. Odlewy żeliwne.	II V
„Hess"		Wagi stołowe, dziesiętne, czterdziestne, setne, wozowe, wagonowe, wagi wozowe przewoźne, wagi do parowozów, wagi kranowe, wagi do wózków, wagi do wagoników, wagi dla bydła, wagi dla ludzi. Odważniki. Imadła równoległe. Wozy.	IV VIII
		Wagi stołowe, dziesiętne, czterdzieste i setne.	IV
		Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie. Wozy Odlewy żeliwne.	II V VIII
Lechja"	47	Maszyny młyńskie: postawy walcowe pojedyńcze i podwójne, automatyczne i półautomatyczne perlaki, młynki do czyszczenia ziarna, planzychtry, odsiewacze, jagielniki, maszyny do drobienia kaszy. Pędnie. Koła zębate. Maszyny rolnicze: maneże, wialnie, śrutowniki. Odlewy żeliwne.	I II V

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
228	Moritz Wacław, Fabryka Maszyn Rolniczych i Odlewnia Żelaza, Sp. Akc. „Zjednoczenie Polskich Fabryk Maszyn i Narzędzi Rolniczych". Lublin.	S. Dzieciuchowicz, Lublin, — Rusałka 15. Wacław Moritz, Lublin, — ul. Zamojska.
229	Plage E. i T. Laśkiewicz, Zakłady Mechaniczne. Lublin.	Teofil Laśkiewicz, Lublin. Zygmunt Rościszewski, Warszawa,—Hortensja 1.
230	Wolski M. i Sp., Sp. Akc. Fabryki Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Lublin.	Ludwik Hafner, Lublin.
231	„Ziemianin", Sp. Akc. Zamość, — Kościuszki 5.	Jan Władysław Tatarski, Zamość,—Kościuszki 5.
	Oddział Kresowy.	
232	Beker Br., Żelazo-mosiężna Odlewnia i Mechaniczna Fabryka. Wilno.	
233	Dojlidzki B., Odlewnia Żelaza, Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych. Białystok, — Grunwaldzka 35.	
234	„Malinowski W. Inż.", Dom Przemysłowo-Handlowy Sp. z o. o. Wilno, — Wileńska 23.	Wiktor Niewodniczański, Wilno, — Wileńska 23.
235	„Nóż", Fabryka Wyrobów Stalowych Ostrych, Sp. Akc. w Dobrzyniewie Fabrycznym, p. Białystok.	Zygmunt Tołtyżewski, Warszawa, — Zgoda 9.
236	Tyszkiewicza hr. A., Warsztaty Mechaniczne. Wilno, — W. Stefańska 29.	Zygmunt Obrąpalski, Wilno,—W. Stefańska 29.

BIBLIOTEKA W. S. E. W POZNANIU

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Moritz"	75	Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie, wialnie. Wozy. Prasy do oleju. Gatry. Odlewy żeliwne.	I II V VIII
„Laśkiewicz"		Kotły parowe. Maszyny i aparaty dla gorzelni, rektyfikacji, drożdżowni, krochmalni i syropiarni. Aparaty dla cukrowni. Pompy. Wyroby kotlarskie. Konstrukcje żelazne. Beczki żel. Narzędzia do obróbki metali; frezy, rozwiertniki, gwintowniki, narzynki i t. p. Remont samochodów i traktorów. Karoserje samochodowe. Samoloty lądowe i wodne.	I IV VI
„Emwol"	29	Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie, wialnie, młynki do czyszczenia zboża, siekacze, pługi, pogłębiacze, znaczniki, brony, walce pierścieniowe, ugniatacze, obsypniki. Odlewy żeliwne.	II V
„Ziemianin"	22	Kultywatory, sieczkarnie, wialnie. Odlewy żeliwne.	II V
		Odlewy żeliwne i metalowe.	V
	2-30	Maszyny rolnicze: maneże. Osie i buksy wozowe. Odlewy żeliwne. Płyty i drzwiczki kuchenne.	II V VIII
„Wuma"	3-10	Centralne ogrzewanie, wodociągi, kanalizacja. Urządzenia elektryczne.	
	223-41 Warszaw.	Noże i widelce stołowe. Noże kuchenne, rzeźnickie, szewckie. Tasaki.	IV
		Remont maszyn.	I

№№ porządkowe	ADRES POCZTOWY FABBYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
	Oddział Lwowski.	
237	„Ajaks", Fabryka konstrukcji Żelaznych i Odlewnia Żelaza i Metali, inż. Zygmunta Piotrowicza i Sp., Sp. z o. o. Lwów, — Zniesienie 102 C.	
238	„Auto-Motor", Fabryka Samochodów Sp. Akc. Lwów. — Kopernika 54/56.	Lucjan Myciński. Lwów, Kopernika 54/56.
239	Bank Rolniczy Sp. Akc., Oddział Maszynowy. Lwów, — Gródecka 56/58.	Wacław Konderski, Lwów, Gródecka 56/58.
240	Biskupscy B-cia Sp. Akc., Fabryka Maszyn i Odlewnia. Kołomyja.	Bolesław Biskupski, Kołomyja.
241	„Cyklop", Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza, Sp. z o. o. Przemyśl.	Bernard Klüger, Przemyśl.
242	„Ferrum", Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza i Metali. Sp. z o. p. Lwów-Podzamcze, — Żółkiewska 147.	Adam Mermon, Lwów, — Żółkiewska 147. Czesław Mermon, Lwów, — Żółkiewska 147.
243	Mączyński H., Fabryka Pilników. Lwów, — Nowej Rzeźni 16.	Henryk Mączyński, Lwów, Nowej Rzeźni 16.
244	„Metal", Fabryka Wyrobów Metalowych i Akumulatorów, Dr. Inż. St. Bieńkowski i Tow. Lwów, — Zacharjewicza 5.	Stanisław Bieńkowski, Lwów, — Potockiego 49.
245	Zieleniewski L., Polskie Fabryki Maszyn i Wagonów w Krakowie, Lwowie i Sanoku, Sp. Akc. Fabryka Lwowska. Lwów, — Podzamcze.	Jan Bisztyga, Lwów, — Podzamcze.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
		Odlewy żeliwne i metalowe, konstrukcje żelazne.	V VI
	1-94	Remont samochodów i traktorów. Wagi dziesiętne.	I
„Bankroln"	1-31	Maszyny rolnicze: pługi, sieczkarnie, obsypniki, plewniki ręczne, młynki do czyszczenia zboża, części do maszyn żniwnych. Prasy i gniotowniki do oleju. Remont traktorów. Odlewy żeliwne.	I II V
		Maszyny rolnicze: sieczkarnie, młynki do czyszczenia zboża. Maszyny do olejarni.	I II
„Cyklop"	1-74	Maszyny do obróbki drzewa. Remont maszyn.	I
„Ferrum"	8-83	Urządzenia młynów, tartaków i gorzelni. Odlewy żeliwne i metalowe.	I V VI
		Pilniki.	IV
	3-34	Śruby, nakrętki, nity. Rury ołowiane i plomby ołowiane.	VIII IX
„Fabryka Zieleniewski"		Maszyny i aparaty dla gorzelni, armatury, wyroby kotlarskie, odlewy żeliwne.	I V VI

№№ porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
	Oddział Krakowski.	
246	„Auto-Motor". Kraków, - Dębniki, — Barska 12.	
247	„Borek", Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza i Metali Inż. K. Wyleżyński. Borek Fałęcki, p. Kraków.	Konrad Wyleżyński, Borek Fałęcki, p. Kraków.
248	„Kraków", Huta Żelazna, Sp. Akc. Kraków, — Rynek Gł. 12.	Tadeusz Epstein, Kraków, — Rynek Gł. 12.
249	Lokomotyw Pierwsza Fabryka w Polsce, Sp. Akc. Chrzanów.	Władysław Jechalski, Sosnowiec.
250	„Odlew", Fabryka Maszyn Rolniczych, Sp. Akc. Kraków XIX, — Hetmana Żółkiewskiego.	Bronisław Haupt, Kraków, — XIX Hetmana Żółkiewskiego. Jan Dominikowski, Kraków, — XIX Hetmana Żółkiewskiego.
251	„Potęga", Sp. Akc., Towarzystwo Polskich Fabryk, Huty Żelaza. Kraków, — Basztowa 9.	Józef Dubieński, Kraków, — Basztowa 9.
252	Zieleniewski L., Polskie Fabryki Maszyn i Wagonów w Krakowie, Lwowie i Sanoku, Sp. Akc., Fabryki Krakowska i Sanocka. Kraków i Sanok.	Antoni Lewalski, Kraków.
	Oddział Poznańsko-Pomorski.	
253	„Agraria", Fabryka Maszyn, Tow. Akc., dawn. Max Kuhl. Poznań, — Składowa 4.	Leonard Glabisz, Poznań, — Składowa 4.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
	1-53	Remont samochodów i traktorów.	I
	24-80	Narzędzia monterskie, ślusarskie i kowalskie. Armatury. Odlewy żeliwne i metalowe.	I IV V VIII
		Gwoździe i drut.	XI
„Fablok"		Parowozy.	I
	3-87	Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, sieczkarnie, młynki do czyszczenia zboża. Silniki benzynowe dla celów rolniczych. Odlewy żeliwne.	II V
„Potęga"	2-57	Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie, młynki do czyszczenia zboża, brony, młocarnie. Wozy. Odlewy żeliwne.	II V VIII
„Zieleniewski"	1-96 20-60 31-23 Warsz. 73-83	Maszyny parowe, kompresory, pompy, żórawie wodne, pogłębiarki, bagry, silniki ropowe i naftowe, przesuwnice, żórawie, mosty, konstrukcje żelazne, kotły parowe stałe i przewoźne, zbiorniki, aparaty dla fabryk chemicznych, odlewy żeliwne. Wagony osobowe, towarowe, wagony—cysterny, tendry, wozy ogrzewalne, tramwaje.	I V VI
„Agraria"	31-36 23-26	Maszyny rolnicze, kartoflarki. Odlewy żeliwne.	II V

№№ porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
254	„Aro", Fabryka Okuć B. Rohowski, T. z. o. p. Poznań, — 3-go Maja 5.	Stanisław Jakubowski, Poznań, — 3-go Maja 5.
255	Broda Jan, Toruńska Fabryka Zamków. Toruń, — Koszarowa 11/13.	Jan Broda, Toruń, — Koszarowa 11/13.
256	Cegielski H., Tow. Akc. Fabryki Maszyn i Wagonów, Odlewnia Żelaza i Stali. Poznań, — Gwarna 9.	Henryk Suchowiak, Poznań,—Ratajczaka 16. Fryderyk Suchanek, Poznań,—Ratajczaka 16.
257	Czarliński Leon, Tow. Akc. Fabryka Maszyn Rolniczych Odlewnia Żelaza i Spiżu. Krępa, p. Ostrów.	Leon Czarliński, Inowrocław.
258	Drewitz E., Fabryka Maszyn Rolniczych i Odlewnia Żelaza. Toruń.	Tadeusz Iwaszkiewicz, Warszawa.—Solec 20-a.
259	„Fema", Tow. Akc., Wielkopolska Fabryka Wyrobów Metalowych. Bydgoszcz.	Adam Piotrowski, Bydgoszcz.
260	Głogowski i Syn, T. z. o. p. Inowrocław.	Leon Czarliński, Inowrocław.
261	Herzfeld i Victorius, Tow. Akc. Odlewnie Żelaza i Emaljernie. Grudziądz.	Lucjan Kołudzki, Grudziądz.
262	Kostrzyński Leon, Fabryka Maszyn Rolniczych. Zerków.	Leon Kostrzyński, Zerków.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Aro"	15-61	Okucia budowlane, okucia meblowe. Części do maszyn do pisania.	VIII IX
„Brodabiuro"		Zamki meblowe, kłódki, haki do łóżek, kołnierze butelkowe.	IX
„Hacegielski"	43-11 20-29 29-47	Wagony towarowe, lokomobile przewoźne i stacyjne. Maszyny rolnicze: maneże, pługi, wypielacze i obsypniki, brony talerzowe, łąkowe, gzygzakowate i t. p., walce pierścieniowe, kolczaste, gładkie, łąkowe i t. p. Ugniatacze podglebia, dołowniki do kartofli, sadzarki do kartofli, kartoflarki, sortowniki do kartofli, włóki do kartofli. Młynki do nawozów, siewniki do saletry. Grabie konne, wyorywacze do buraków, młocarnie sztyftowe, bębnowe. Płuczki do kartofli i buraków. Aparaty magnesowe. Sieczkarnie, beczki żel. do wody i t. p., pompy do gnojówki, parowniki. Maszyny i prasy do wyrobu cegieł. Prasy i kopaczki do torfu. Urządzenia gorzelni i krochmalni. Odlewy żeliwne.	I II V
„Leon Czarliński"	1	Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, młocarnie walce pierścieniowe, gładkie, gwiazdowe i t. p. Brony. Ugniatacze podglebia. Odlewy żeliwne.	II V
„Drewitzwerk"		Maszyny rolnicze: maneże, młocarnie sztyftowe i cepowe, sieczkarnie, siewniki do zboża, traw i sosny.	II
„Fema"	8-21	Zamki meblowe, okucia do mebli. Maszyny do wyrobu masła.	I IX
„Głogowscy"	35	Maszyny rolnicze: elewatory do słomy, lokomobile, młocarnie, bukowniki. Kopaczki i prasy do torfu. Suszarnie do kartofli, cykorji, warzyw i t. p.	I II
„Gusswerk"	11 1-48	Odlewy żeliwne: piece żel., drzwiczki, płyty kuchenne, ruszta, naczynia żel. emaljowane, odlewy sanitarne, rury, wanny lane emaljowane. Buksy do wozów, odkładnie do pługów. Odważniki. Okna lane żel., klocki hamulcowe, drzwiczki i ruszta do palenisk parowozowych, maźnice kolejowe. Naczynia blaszane emaljowane.	V VII VIII
„Kostrzyński"		Młocarnie sztyftowe i szeroko - młotne.	II

№ № porządkowe	ADREŚ POCZTOWY FABBYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
263	„Motor Polski, Tow. Akc. Żnin.	Kazimierz Urbański, Żnin.
264	Nitsche i Sp., Fabryka Maszyn Rolniczych. Poznań, Św. Marcina 33.	Franciszek Nitsche, Poznań, — Św. Marcina 33. Piotr Nitsche, Poznań, — Św. Marcina 33.
265	Raszewski S., Fabryka Maszyn. Poznań, — Przemysłowa 26.	Sylwester Raszewski, Poznań, — Przemysłowa 26.
266	Samulski S. i Sp., Pleszewska Fabryka Maszyn. Pleszew.	Seweryn Samulski, Poznań.
267	„Unja", Zjednoczone Fabryki Maszyn, dawn. A. Ventzki, Blumwe i Peters, Sp. Akc. Grudziądz.	Janusz Czarliński, Grudziądz. Mieczysław Dziecimkiewicz, Grudziądz.
268	Wytwórnia Maszyn Młyńskich, Tow. Akc. w Rogoźnie.	F. Pałaszewski, Łódź, — Rzgowska 48.
	Oddział Cieszyński.	
269	Alscher A. i Syn, Warsztaty dla Konstrukcji Żelaznych, Zakład dla budowy Maszyn i Mostów. Bielsk.	Franciszek Gross, Bielsk.
270	Bartelmuss i Suchy, Fabryka Śrub i Wyrobów Kutych. Bielsk, — ul. Johannego 3.	M. K. Bartelmuss, Bielsk. Ernest Tischler, Bielsk.
271	Brevillier i Sp. i A. Urban i Synowie, Tow. Akc. dla fabrykacji Śrub i Wyrobów Kutych. Ustroń.	Leon Manda, Ustroń. Henryk Schwarz, Ustroń. Ludwik Muchlik, Ustroń.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Motor"	82	Silniki ropowe. Imadła równoległe. Remont maszyn.	I
„Nitschespółka"		Maszyny rolnicze: maneże, sieczkarnie, śrutowniki, wialnie, młocarnie.	II
„Torfopras"	28-91	Maszyny torfowe, kopaczki do torfu, prasy do torfu, elewatory, wagoniki.	I II
		Młocarnie, maneże, sieczkarnie. Pompy studzienne i wodociągowe. Smarownice Stauffera, oliwiarki tłokowe. Rezerwoary. Hydrofory. Obrabiarki do drzewa.	I II
„Pofama"	9-25 9-26 9-27 9-28	Maszyny rolnicze: pługi 1-o i wieloskibowe, kultywatory, brony zwykłe i sprężynowe, siewniki, grabie konne, kartoflarki, parniki, obsypniki i wypielacze, walce pierścieniowe i gładkie, płuczki, gniotowniki, wialnie, młynki do czyszczenia zboża, sieczkarnie, maneże, siekacze.	II
„Młynotwórnia"		Maszyny młyńskie: wialnie, żubrowniki, eureki, maszyny szmerglowe i szczotkowe, cylindry sortujące, gniotowniki, postawy walcowe, śrutowniki tarczowe, detaszery, pytle płaskie (planzychtry), pytle pryzmatyczne, cylindry odśrodkowe, perlaki bębnowe, perlaki cepowe automatyczne, jagielniki, krajalnice, filtry aspiracyjne ssące i tłoczące, mięszarnie automatyczne, oskardy, oskardziki, perliki, oprawki do oskardzików. Turbiny wodne. Pędnie. Odlewy żeliwne.	I V
„Alschersyn"	111	Konstrukcje żel., mosty, dźwigi, windy, żórawie, wagoniki, rozjazdy kolejowe, zwrotnice, obrotnice, złożenia osiowe, wagi dziesiętne, maszyny i narzędzia dla przemysłu budowlanego, narzędzia górnicze, taczki żel., tarcze obrotowe, łóżka żel.	I VI VIII
„Śrubfabryka"	142 162 204	Śruby, naśrubki, podkładki, nity, materjały dla powierzchni toru kolejowego, śruby fasonowe. Wyroby druciane. Osie do wozów, wyroby blaszane, okucia budowlane, zawiasy, zamki.	VIII XI
„Brevillierurban"	3	Okucia do wozów kolejowych, kowadła, imadła styryjskie i równoległe, drągi wiertnicze, haki do rur, lemiesze i odkładnice, osie do wozów, dusze stalowe do żelazek do prasowania, materjały dla nawierzchni toru kolejowego, śruby, naśrubki, podkładki, nity, haki do izolatorów.	II VIII

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
272	Emaljowanych i Metalowych Wyrobów Fabryk, Tow. Akc. Bielsk.	
273	Josephy's G. Erben, Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza. Bielsk.	Fedor Weinschenck, Bielsk.
274	„Kres", Fabryka Wyrobów Żelaznych L. Wymiatałek, Sp. z. o. o. Biała.	Józef Dubieński, Kraków, — Basztowa 9.
275	„Lechja", Zakłady Budowy Młynów, Wytwórnie Maszyn i Odlewnie, Sp. z o. o. Żywiec.	Teofil Kujawski, Lublin, — Kołłątaja 5.
276	Münstermann E. v., Przemysł Fosforbronzowy. Bielsk.	
277	Ochsner Jan, Odlewnia Żelaza i Metali, Zakład kotlarski i Warsztat reperacyjny Maszyn. Biała.	
278	Ochsner Karl i Syn, Zakład Kotlarski. Bielsk.	
279	Pollak Th. i Syn, Fabryka Wszelkich Towarów Śrubowych, Nitów i Muterek. Biała.	Bruno Pollak, Biała.
280	Quissek & Geppert, Fabryka Wyrobów Miedzianych i Metalowych, Maszyn i Kotłów. Bielsk.	Juljusz Quissek, Bielsk. Leopold Geppert, Bielsk.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Emailwerke"		Naczynia blaszane emaljowane i ocynkowane, naczynia mleczarskie, umywalki, szyldy emaljowane.	IX
„Josephy"		Maszyny do prania i suszenia wełny, maszyny przygotowawcze jak: szarparki sztucznej wełny, wilki szarpiące, wilki zgrzebiące i rozluźniające. Maszyny przędzalnicze dla wełny, odpadków bawełnianych, na wigoń, kobierce, koce, pilśnie, dla fabrykacji kapeluszy i waty, Prząśnice wózkowe, obrączkowe, puszkowe, niciarki i cewiarki. Maszyny do wykończania jak: pralnice, folusze, draparki, do dekatyzacji, prasy hydrauliczne, prasy walcowe, suszarki i napinarki ramowe, maszyny do karbonizowania i aparaty farbiarskie. Maszyny dla cementowni, młyny kulowe, ekstrakcji oleju, aglomeracji rudy. Odlewy żeliwne.	I V
„Kres"	425 591	Podkowy. Okucia budowlane. Konstrukcje żel. Wyroby ciągnione.	VI VII IX
„Lechia"		Maszyny młyńskie: postawy walcowe pojedyńcze i podwójne, perlaki automatyczne i półautomatyczne, młynki do czyszczenia zboża, planzychtry, odsiewacze, jagielniki, maszyny do drobienia kaszy. Pędnie. Koła zębate. Maszyny rolnicze: maneże, śrutowniki, wialnie. Odlewy żeliwne.	I II V
„Münstermann"	110	Armatury, bronz fosforowy, biały metal, odlewy metalowe.	V
		Odlewy żeliwne i metalowe, wyroby kotlarskie.	V VI
		Wyroby kotlarskie.	VI
„Pollaksohn"		Śruby, naśrubki, nity, materjały dla nawierzchni toru kolejowego.	I VIII
	1-52	Kotły parowe, parniki, zbiorniki, maszyny parowe, pompy, płuczki do kartofli, elewatory, gniotowniki do słodu, aparaty dla gorzelni i rektyfikacji, armatury, pędnie. Gatry i maszyny do obróbki drzewa jak: piły taśmowe, piły wahadłowe, strugarki, frezarki, tokarki, piły tarczowe. Maszyny do obróbki kamieni jak: gatry do kamieni, maszyny do szlifowania kamieni i t. p. Odlewy żeliwne.	I II V

№ № porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela Zarządu fabryki
281	Saur Theodor, Fabryka Maszyn. Bielsk.	
282	Schmeja Edm., Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza. Biała.	Maks Schmeja. Biała.
283	Schmidt Rudolf, Fabryka Armatur, Odlewnie Bronzu fosforowego, Metali i Żelaza. Biała-Kolejowa, 24/26.	Karol Jenkner, Biała.
284	Schwabe Georg, Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza. Bielsk.	
285	Starke Ernesta Syn, Fabryka Ogrzewań Centralnych, Urządzeń Gazowych, Sanitarnych, Wodociągów i Palenisk. Bielsk, — Gizeli, 5.	
286	Twerdy Emil, Fabryka Maszyn. Bielsk. — Jana 17.	
287	Wapienickie Zakłady Przemysłowe. Wapienica.	M. K. Bartelmuss, Bielsk,—Źródła Życia 13.
288	„Węgierska Górka", Akc. Tow. Górniczo-Hutnicze. Węgierska Górka.	Jerzy Buzek, Węgierska Górka.
289	„Wschód", Przemysł Druciany, Tow. Z. o. p. Zadziele — Żywiec.	
290	„Zem", Zakłady Elektro-Mechaniczne. Cieszyn.	Karol Rusz, Warszawa, — Marszałkowska 72. Jan Pędzich, Warszawa, — Marszałkowska 72.
	Oddział Górnośląski.	
291	Śląska Fabryka Motorów „P. T. E." Katowice — Bogucice.	Czesław Klarner, Warszawa, — Marszałkowska 9. Włodzimierz Sierzputowski, Katowice, — Bogucice.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Saur"	1-08	Maszyny dla przemysłu włókienniczego: dla wykańczalni z wełny i półwełny, dla farbiarni, maszyny—szpularki. Listwy sztyftowe do szarparek wełny sztucznej.	I
	67	Młynki - śrutowniki do zboża i materjałów średnio - twardych. Łamacze kamieni i t. p. Bębny sortujące, młynki kulkowe, walce młyńskie. Maszyny cegielniane jak: ceglarki, gniotowniki łamiące i walcownie gliny. Maszyny garbarskie jak: łamacze kory, śrutowniki garbników, okucia beczek garbarskich. Maszyny do wyrobu śrub i naśrubków. Pędnie. Maneże i sieczkarnie. Odlewy żeliwne.	I II V
„Rudolf Schmidt"		Armatury, biały metal, bronz fosforowy. Odlewy metalowe, noże do mielenia drzewa dla papierni, skrobaczki, naśrubki ciśnieniowe, cyna lutownicza.	I V
		Maszyny dla przemysły włókienniczego: warsztaty tkackie, maszyny do prania, maszyny do suszenia. Odlewy żeliwne.	I V
	3-42	Ogrzewania centralne, wodociągi miejskie, fabryczne, domowe, urządzenia gazowni, paleniska.	VII
		Maszyny parowe, narzędzia wiertnicze, żórawie kopalniane, pompy, gatry, pędnie.	I
„Przemysł"	5-63	Wiertarki, maszyny do walcowania gwintów, okrawarki, prasy ekscentryczne, perlaki bębnowe i cepowe. Hacele. Maźnice „Stauffera". Beczki żelazne.	I II VIII
„Huta Żelaza"		Odlewy żeliwne, rury wodociągowe.	V VIII
„Drut"	49	Drut, siatki do ogrodzeń, drut kolczasty, wycieraczki do butów, rafy do przesiewania, łapki na myszy i szczury, wyroby druciane.	XI
„Zem"	108-70 Warszsw.	Silniki elektryczne na prąd 3 - fazowy i stały. Wentylatory kowalskie. Odlewy żeliwne i metalowe.	I III V
„Poltow"	7-74 Warszaw.	Motory elektryczne do 130 MK., przetwornice.	III

NAZWY GRUP ZAWODOWYCH
Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych.

I. Maszynowa.

II. Maszyn i narzędzi rolniczych.

III. Elektrotechniczna.

IV. Wag i wyrobów precyzyjnych.

V. Odlewni.

VI. Wyrobów kotlarskich.

VII. Urządzeń zdrowotnych.

VIII. Wyrobów żelaznych.

IX. Wyrobów metalowych.

X. Zaopatrzenia wojskowego.

XI. Drutu i gwoździ.

SPROSTOWANIA.

do Nr. 17. Przedstawicielem firmy zamiast p. Bolesława Peretjatkowicza jest p. F. Miłobędzki, zamieszkały w Warszawie — Kopernika 33, gdzie mieści się biuro Zarządu.

do Nr. 112. Firma brzmi obecnie: Fabryka Wag i Wyrobów Metalowych dawn. Juljusz Sperling, Sp. Akc. w Warszawie — Leszno 96.

do Nr. 122. Przedstawiciel firmy p. Roman Żbikowski mieszka nie przy ul. Długiej 50 lecz przy ul. Pańskiej 80/82.

№№ porządkowe	ADRES POCZTOWY FABRYKI	Imię, nazwisko i adres przedstawiciela zarządu fabryki
	Przybyli podczas druku.	
	Oddział Lubelski.	
292	„Inż. Gniazdowski i Janiszewski", Zakłady Kotlarskie i Mechaniczne, Sp. Akc. Lublin.	Stanisław Janiszewski, Lublin, — Bychawska 69.
	Oddział Lwowski.	
293	„Hydropol", Sp. Akc. Lwów, ul Lwowskich Dzieci 56.	Bolesław Wójcikiewicz Lwów, — Lwowskich Dzieci 56.
294	Wietchy Adolf, Fabryka Maszyn. Lwów, — Dekerta 4.	Adolf Wietchy, Lwów, — Dekerta 4.

Adres telegraficzny	Telefon	WYROBY, WYKONYWANE PRZEZ FABRYKĘ	Fabryka zaliczona do grup zawodowych P. Z. P. M.
„Janiszewski Lublin Bychawska"	2-42	Żórawie ręczne i elektryczne. Konstrukcje żelazne. Kotły parowe. Imadła równoległe. Maneże. Odlewy żeliwne.	I II V VI
	3-25	Sikawki i narzędzia pożarnicze. Aparaty asenizacyjne.	I
		Tokarki pociągowe, wiertarki.	I

Skorowidz wyrobów.

(Numery skorowidza odpowiadają numerom porządkowym fabryk).

A. Aluminjowe wyroby 29, 51, 185.
Amunicja artyleryjska 85.
„ karabinowa 6, 25, 73, 85.
Aneroidy 35.
Aparaty automatyczne rozrywające watę 142.
„ dezynfekcyjne 34, 53, 121.
„ dla browarów 63, 92, 219.
„ „ cukrowni 12, 63, 70, 75, 92, 149, 204, 229.
„ „ drożdżowni 12, 229.
„ „ fabryk chemicznych 13, 63, 92, 151, 204, 252.
„ „ gorzelni 12, 63, 92, 149, 155, 168, 219, 229, 245, 280.
„ „ krochmalni 12, 63, 168, 219, 229.
„ „ naftowego przemysłu 12.
„ „ rafinerji 12.
„ „ rektyfikacji 12, 229, 280.
„ „ syropiarni 12, 229.
„ do bezkońcowego płótna 142.
„ „ filtrowania oleju 111.
„ „ mierzenia ciśnienia w kopulaku 151.
„ „ naciągania kard 142.
„ „ nawijania waty 142.
„ „ zmiękczania i oczyszczania wody 12, 204.
„ farbiarskie 273.
„ fizyczne 25.
„ lekarskie 64.
„ magnesowe 256.
„ Mollerup'a 220.
„ odemglania sal 111.
„ paskowe 142.
„ radjotelegraficzne 25, 89.
„ redukcyjne 151.
Armatury 6, 12, 42, 60, 97, 110, 204, 209, 245, 247, 276, 280, 283.
„ dla cukrowni 110, 245.
„ do kotłów parowych 42, 60, 110, 204, 209.
„ „ centralnych ogrzewań 42.
„ elektryczne 11, 98.
Astrolabje 35.

B. Baby parowe 1.
„ ręczne 1.
Bagnety 13.
Bagry 252.
Balkony 67.
Balustrady 67, 165.
Bandaże stalowe 198.
Beczki garbarskie 103.
Beczki żelazne 12, 38, 63, 68, 89, 92, 125, 217, 229, 287.
„ „ do wody 89, 96, 256.
Bębny kulowe 151, 273.
„ sortujące 282.
Biały metal 6, 31, 42, 57, 58, 221, 276, 283.
Blacha aluminjowa 51.
„ cynowa 51.
„ kotłowa 217.
„ miedziana 73, 157.
„ mosiężna 32, 45, 73, 157.
„ ołowiana 51.
„ zbiornikowa 217.
Blaszane wyroby 38, 41, 68, 79, 107, 120, 270.
Blaszanki 68, 79, 105, 120.
Błotniarki dla cukrowni 12.
Bolce 113.
Bolce bezpiecznikowe 61.
Bramy 27, 67, 165.
Brony 38, 127, 128, 132, 165, 173, 218, 230, 251, 256, 267.
Bronz fosforowy 6, 31, 42, 57, 58, 209, 221, 276, 283.
Brytwanny 79.
Bukowniki 256, 260.
Buksiki do pługów 183, 195.
Buksy do wozów 91, 177, 183, 188, 189, 195, 210, 233, 261.
Buljery 125.
Butle do tlenu 217.

C. Ceglarki 256, 273, 282.
Cewiarki 273.
Cęgi 121.
„ do krępowania rurek izolacyjnych 102.
Chłodnice samochodowe i samolot. 105.
Cylindry odśrodkowe i sortujące 117, 154, 268.
Cyna do lutowania 51, 221, 283.
Cynfolja 51.
Cynowe wyroby 51.
Cyrkle 35.
Cysterny 63, 92.
Czerpaki 252.
Części do maszyn do pisania 254.
„ „ „ żniwnych 180, 183, 190, 195, 202, 203, 239.

D. Detaszery 117, 154, 268.
Dłutownice 34.
Dna kotłowe 204.
Dołowniki do kartofli 256.
Drabiny strażackie 89, 96.
Draparki 142, 273.
Drągi wiernicze 271.
Drezyny kolejowe 198.
Druciane wyroby 88, 201, 270, 289.
Drut 8, 17, 20, 43, 55, 66, 88, 94, 100, 101. 122, 196, 201, 211, 248, 289.

Drut bobinowy 61.
„ cynowany 20, 43.
„ cynowy 51.
„ do butelek 94.
„ dzwonkowy 61.
„ galwanizowany 20, 43.
„ introligatorski 43.
„ kolczasty 8, 94, 101, 167, 211, 289.
„ miedziany 73, 157, 211.
„ mosiężny 73, 157.
„ ołowiany 51.
„ stalowy 8, 201, 211.
„ telegraficzny i telefoniczny 8, 20, 94, 101, 211.
„ z kompozycji 51.
Drykowane wyroby 11.
Drzwiczki do palenisk parowozowych 261.
„ hermetyczne 28, 53, 171, 210, 261.
„ kuchenne 183, 193, 195, 210, 233, 261.
Dusze stalowe do żelazek do prasowania 271.
Dynamo-maszyny 156, 290, 291.
Dźwigi 26, 34, 38, 49, 70, 206, 269.
„ elektryczne 70.
Dźwigniki 38, 46, 54.
Dzwony 6.
„ stalowe 146.

E. Ekonomizery 12, 204.
Ekshaustory 111, 141.
Elektrotechniczne wyroby 11, 44, 50, 61, 65, 87, 98, 102, 109, 156, 234.
Elektryczne lampki 18, 83.
Elementy galwaniczne 44, 109.
Elewatory 265, 280.
„ do słomy 161, 260.
„ młyńskie 62, 117, 154, 268.
Emaljowane wyroby blaszane 126, 180, 261, 272.
Eureki 117, 154, 268.

F. Falcmaszyny 103.
Fasony rurowe 93, 95, 133, 171.
Filtry aspiracyjne 62, 117, 154, 268.
„ do kurzów 62.
Flakony z gwintowanenemi zamknięciami 120.
Folja ołowiana 51.
Folusze 142, 273.
Formy do wyrobów cementowych 96.
„ żelazne 207.
Formierki 151.
Frezarki do drzewa 280.
Frezy 22, 229.
„ ze stali lanej 123.

G. Gabary 108.
Galanterja metalowa 29, 32, 45, 73, 79, 98.
Gatry 75, 228, 280, 286.
„ do kamieni 280.
Gazownie do motorów 34, 75, 149, 220.
Generatory acetylenowe 81.
„ samochodowe 46, 105.
Glancmaszyny 103.
Główki podziałowe do frezarek 220.
„ rewolwerowe do tokarek 146.
Gniotowniki 53, 267.
„ dla cegielni 282.
„ „ odlewni 151.
Gniotowniki dla olejarni 239.
„ do słodu 280.
„ młyńskie 117, 154, 268.
Gofryrki dla papierni 75.
Grabie 94.
„ konne 119, 160, 165, 256, 267.
Grzechotki 22.
Gwinciarki 282.
Gwintownice 22.
„ do rur 22.
Gwintowniki 22, 229.
Gwoździe 8, 17, 20, 43, 55, 66, 88, 94, 100, 101, 122, 196, 211, 248.
„ fasonowe 20, 94, 211.
„ formierskie 94.
„ papowe 20, 211.
„ tapicerskie cięte 130, 189.

H. Hacele 144, 215, 287.
Haftki 205.
Haki 213.
„ do izolatorów 27, 94, 101, 271.
„ „ łóżek 255.
„ „ rur 271.
Heblarki do metali 93.
Holendry dla papierni 75.
Hufnale 144.
Hydrofory 89.
Hydropulty 89.

I. Igiełki do etykiet 114.
Igły 205.
Imadła do rur 19.
„ równoległe 19, 74, 93, 118, 224, 263, 271.
„ styryjskie 95, 125, 271.
Imbryki 45.

J. Jagielniki 62, 117, 154, 227, 268, 275.

K. Kadzie odlewnicze 151.
Kalandry 141, 146.
Karczowniki 49, 170.
Karoserje samochodowe 86, 229.
Kartoflarki 253, 256, 267.
Kasetki 38, 39, 121.
Kasy ogniotrwałe 39.
Kątniki do rurek izolacyjnych 102.
Kilofy 94.
Kinkiety elektryczne 65.
Kipregle 35.
Klaksony samochodowe 46.
Klepaki do lnu 142.
Kleszcze do zakręcania rur 22.
Klocki hamulcowe 69, 261.
Klucze francuskie 121.
Klucze maszynowe 121, 190.
„ rurowe 121.
„ zamkowe 121, 190.
Kłódki 106, 126, 255.
Kociołki wojskowe 116.
Kolejki wiszące 70.
Kolejowe utensylja 36, 38, 59, 198, 213, 217, 261, 269.
Kolejek podjazdowych i kopalnianych utensylja 38, 125, 198, 199, 213, 217, 269.
Kolektory 87.
Koła do wozów 118, 160, 187.

Koła rozpędowe 146.
„ transmisyjne blaszane 111.
„ wagonowe 59, 95, 133, 145.
„ zębate 146, 198, 209, 220, 227, 275.
Kołnierze butelkowe 255.
Kominy żelazne 23, 92, 121.
Kompresory 14, 34, 75, 252.
Konstrukcje pierścieniowe 27.
Konstrukcje żelazne 12, 23, 27, 34, 38, 39, 59, 63, 71, 92, 95, 121, 125, 133, 171, 204, 206, 207, 211, 229, 237, 252, 269, 274.
Kopaczki do torfu 161, 162, 165, 256, 260, 265.
Kotlarskie wyroby 12, 23, 34, 38, 41, 53, 59, 63, 68, 70, 71, 79, 92, 95, 121, 125, 133, 141, 145, 155, 168, 204, 229, 245, 277, 278, 280.
Kotły 12, 68, 121, 125, 155, 204, 229, 252.
„ do bielizny 41, 68, 79.
„ „ gotowania farb 141, 151.
„ dla fabryk chemicznych 151.
„ „ naftowego przemysłu 12.
„ ogrzewalne 34, 111, 146.
„ parowe 12, 63, 92, 125, 149, 204, 229, 252, 280.
„ „ lokomobilowe 141, 252.
„ „ parostatkowe powrotne 204.
„ „ syst. „Garbe“ 204.
„ „ „Fairbairna“ 204.
„ „ „W. Fitzner i K. Gamper“ 204.
„ próżniowe 53.
Kościelne przedmioty 32, 45, 73.
Kowadełka do kos 94.
Kowadła 95, 133, 145, 183, 195, 271.
Krajalnice do tytoniu 70.
„ „ owoców 53.
„ młyńskie 62, 117, 154, 268.
Krochmalarki 142.
Kroje talerzowe do pługów 29.
Krokształty latarniowe 23, 217.
Krosna tkackie 136, 284.
Kubły 41.
Kuchnie polowe 53, 118, 121.
Kuchenki gazowe 98, 151.
„ żelazne 28, 171, 183, 195, 210.
Kultywatory 119, 127, 165, 173, 218, 231, 267.
Kule stalowe 198.
Kupolaki 151.
Kute wyroby ozdobne 39, 67, 121, 165.
Kuźnie polowe 38.
Kwiaty metalowe 90.

L. Lampki elektryczne 18, 83.
Lampy elektr. 65.
„ naftowe 98.
Lano-kute wyroby 47, 183, 190, 195, 202, 203.
Latarnie samochodowe 46, 105.
Latarki elektryczne 109.
Lemiesze 125, 130, 172, 175, 217, 271.
Lemieszyki do bron 94.
Liny stalowe 167, 201, 212.
Listwy sztyftowe do szarparek 281.
Lodownie 41.
Lokomobile naftowe 80.
„ parowe 256, 260.
„ ropowe 80.
Lornetki 35.

Ł. Łamacze kamieni 282.
„ kory 282.
„ młyńskie 62, 117, 154, 268.
Łańcuchy 8, 20, 26, 43, 94, 101, 143.
„ Galla 67, 143.
„ samochodowe 67.
Łapki na myszy i szczury 289.
Łączniki do kabli żel. 27.
„ „ pasów 202.
„ „ rur wodnych i gazowych 202.
Łopaty 94, 211.
Łóżka żelazne 4, 48, 54, 72, 269.
Łyże odlewnicze 151.
Łyżki 29, 32, 45, 73.
„ aluminjowe 29.

M. Maneże 127, 128, 129, 130, 132, 134, 137, 145, 148, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 183, 195, 214, 218, 222, 223, 226, 227, 228, 230, 233, 250, 251, 256, 257, 258, 264, 266, 267, 275, 282.
Manierki 116.
Manometry 208.
„ próżniowe 208.
„ redukcyjne 81, 208.
Maszynki do mięsa 76, 98, 180.
„ „ rdzeni 151.
„ „Primus“ 98.
Maszyny blacharskie 1.
„ cegielniane 198, 206, 207, 256, 273, 282.
„ Jacquard'a 284.
„ dla apretur 141, 273.
„ „ bielników 141.
„ „ cementowni 198, 207, 273.
„ „ drukarni materjałów włókienniczych 141, 284.
„ „ fabryk przetworów owocowych 53.
„ „ fabryk tytuniowych 70, 78.
„ „ farbiarni 141, 281.
„ „ fabrykacji kapeluszy 273.
„ „ „ waty 273.
„ „ krochmalni materjałów włókienniczych 141, 142.
„ „ odlewni 151.
„ „ olejarni 228, 239, 240.
„ „ papierni 75.
„ „ przemysłu budowlanego 269.
„ „ „ włókienniczego 135, 136, 141, 142, 146, 147, 273, 281, 284.
„ „ suszarni materjałów włókienniczych 141, 273, 284.
„ do aglomeracji rudy 273.
„ „ czyszczenia odlewów 151.
„ „ dekatyzowania 273.
„ „ ekstrakcji oleju 273.
„ „ karbonizowania 273.
„ „ klejenia towaru 142.
„ „ krochmalenia towaru 142.
„ „ łamania lnu i konopi 142.
„ „ obróbki drzewa 75, 241, 280.
„ „ „ kamieni 280.
„ „ prania materjałów włókienniczych 142, 273, 284.

Maszyny dla składania i mierzenia materjałów włókienniczych 141, 273.
„ „ suszenia wełny 141, 273.
„ „ skubania bawełny i wełny 142, 273.
„ „ szlifowania kamieni 280.
„ „ walcowania gwintów 287.
„ „ wykańczalni wyrobów z wełny i półwełny 273, 281, 284.
„ „ wyrobów cementowych 96.
„ „ wyrobu dachówki 96.
„ „ „ kapeluszy 273.
„ „ „ kaszy 227.
„ „ „ kobierców 273.
„ „ „ koców 273.
„ „ „ masła 259.
„ „ „ pilśni 273.
„ „ „ śrub i nakrętek 282,
„ „ „ waty 273.
„ garbarskie 103, 194, 282.
„ gilzowe 78.
„ formierskie 151.
„ i aparaty dla cukrowni 12, 70, 75, 229.
„ „ „ drożdżowni 12, 229.
„ „ „ gorzelni 12, 229, 245.
„ „ „ fabryk chemicznych 12, 151.
„ „ „ krochmalni 12, 168, 219, 229, 256.
„ „ „ rafinerji 12.
Maszyny i aparaty dla rektyfikacji 12, 229.
„ „ „ syropiarni 12, 229.
„ i urządzenia odlewni 151.
„ młyńskie 52, 62, 117, 154, 168, 227, 268, 275.
„ na wigoń 273.
„ obrączkowe 273.
„ papierosowe 78.
„ parowe 12, 75, 141, 252, 280, 286.
„ przędzalnicze 273.
„ puszkowe 273.
„ rolnicze 5, 15, 124, 127, 128, 129, 130, 132, 134, 137, 145, 148, 150, 152, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 183, 194, 195, 214, 218, 219, 222, 223, 226, 227, 228, 230, 231, 233, 239, 240, 250, 251, 253, 256, 257, 258, 260, 262, 264, 266, 267, 275, 282, 287.
„ szczotkowe 117, 154, 268.
„ szmerglowe 117, 154, 268.
„ tkackie 135 (remont), 136.
„ torfowe 130, 148, 159, 161, 162, 165, 256, 260, 265.
„ żubrowe 52, 62, 117, 154, 268.
Materace 115.
Materjały dla nawierzchni toru kolejowego 213, 270, 271, 279.
Maźnice Stauffera 110, 202, 266, 287.
„ wagonowe 38, 95, 261.
Meble żelazne 4, 54, 72.
Miary 35.
„ do płynów 12.
Mieszadła 151.
„ do betonu 96.
Międlice do obróbki lnu i konopi 142, 158.
Mięszarnie młyńskie automatyczne 117, 154, 268.
Młocarnie 127, 128, 129, 130, 132, 134, 137, 145, 148, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 168, 170, 171, 173, 183, 195, 214, 219, 222, 226, 228, 230, 250, 251, 256, 257, 258, 260, 262, 264, 266.
Młotki 94, 125.
„ do kos 94.
Młoty 94, 125.
„ parowe 59.
„ sprężynowe 145.
Młynki 70, 282.
„ do czyszczenia zboża 165, 227, 230, 239, 240, 250, 251, 267, 275, 282.
„ „ farb 141, 282.
„ „ mielenia materjałów średnio-twardych 282.
„ „ nawozów 256.
„ kulowe 282, 273.
„ tarczowe, 62, 103, 117, 154, 268, 282.
Mosty 71, 92, 95, 252, 269.
Multiplikatory ogrzewania 53.

N.

Naczynia aluminjowe 185.
„ blaszane emaljowane 116, 180, 261, 272.
„ cynkowane 116, 185, 272.
„ cynowane 116.
„ mleczarskie 41, 68, 116, 272.
„ niklowane 185.
„ platerowane 32, 45, 73, 84.
„ szpitalne 116.
„ żelazne lane emaljowane 129, 176, 179, 181, 183, 191, 195, 210. 261.
Nakrętki 94, 101, 113, 143, 211, 213, 244, 270, 271, 279.
Naprężacze do drutu 94, 101.
„ „ pasów 146.
Narożniki okienne 76, 88, 126, 143.
Narzędzia chirurgiczne 64.
„ do budowy i eksploatacji kolei 38.
„ „ obróbki metali 22, 229.
„ dla przemysłu budowlanego 269.
„ górnicze 269.
„ kowalskie 247.
„ monterskie 247.
„ pożarnicze 67, 89, 96.
„ ślusarskie 247.
„ weterynaryjne 64.
„ wiertnicze 286.
Narzynki 22, 229.
Nasady kominowe 53, 111.
Niciarki 273.
Niple 61.
Nity 92, 101, 143, 211, 213, 244, 270, 271, 279,
„ kołowe 20.
Niwelatory 35.
Noże 3, 10, 29, 235.
„ do łąk 119.
„ „ maszyn rolniczych 3, 10, 29, 128.
„ „ mielenia drzewa dla papierni 283.
„ „ siekaczy 29.
„ garbarskie 64.
„ kuchenne 29, 235.
„ ogrodnicze 64.
„ rymarskie 64.

Noże stołowe 29, 32, 45, 73, 235.
„ szewckie 29, 64, 235.
„ rzeźnickie 29, 64, 235.
Nożownicze wyroby 3, 10, 13, 29, 235.
Nożyce do blachy 39.
„ „ żelaza 145.

O. Obcinaki do rur 22.
Obieraczki 53.
Obrotnice kolejowe 269.
Obsadki 104.
Obsypniki 119, 127, 165, 230, 239, 256, 267.
Odkładnie 130, 172, 175, 217, 261, 271.
Odlewy hartgusowe 47, 146, 151.
„ kwaso- i ognio-odporne 151.
„ lano-kute 47, 183, 190, 195, 202, 203.
„ metalowe 6, 7, 31, 38, 42, 57, 58, 60 132, 153, 155, 166, 169, 200, 209, 221, 232, 237, 242, 247, 276, 277, 283, 290.
„ na pierścienie do tłoków 69.
„ półstalowe 131.
„ sanitarne 129, 176, 179, 180, 181, 183, 191, 195, 210, 261.
„ stalowe 95, 131, 183, 195, 198, 199.
„ żeliwne 2, 5, 7, 23, 28, 34, 37, 38, 47, 59, 69, 72, 91, 93, 95, 97, 107, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 132, 136, 138, 139, 140, 145, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 174, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 188, 189, 191, 193, 195, 198, 199, 200, 202, 204, 207, 210, 219, 220, 222, 223, 226, 227, 228, 230, 231, 232, 233, 237, 239, 240, 241, 242, 245, 247, 250, 251, 252, 253, 256, 257, 258, 261, 273, 275, 277, 280, 282, 284, 288, 290.
Odparnice 12.
Odsiewacze 227, 275.
Odwadniacze 16.
Odważniki 56, 146, 224, 261.
Ogrzewanie centralne 21, 111, 234, 285.
Okna żelazne 27, 67, 165, 206, 207, 261 (lane).
Okrawarki 287.
Okucia budowlane 126, 197, 254, 270, 274.
„ do beczek garbarskich 103, 282.
„ „ drzwi i okien 88, 126, 190, 197.
„ „ mebli 197, 254, 259.
„ „ wozów kolejowych 271.
Ołowiane wyroby 51, 244.
Opakowania blaszane 107, 120.
Oprawki do oskardzików 117, 154, 268.
Osie do wozów 9, 183, 185, 187, 189, 233, 270, 271.
„ wagonowe 59.
Oskardy 117, 154, 268.
Oskardziki 117, 154, 268.

P. Paleniska ruchome 12, 204.
Palniki do cięcia 81.
„ „ lamp naftowych 98.
„ „ spawania 81.
Pancerze do motorów 198.
Pantografy 35.
Parowniki 256, 267.
Parowozy 77, 249.
„ szosowe 256.
Parowozów części 77.
Paski topikowe 61.
Pasy druciane 201.
Patelnie 76.
Perlaki 62, 117, 154, 227, 268, 275, 287.
„ automatyczne 62, 117, 154, 227, 268, 275.
Perliki 117, 154, 268.
Pędnie 23, 52, 62, 75, 103, 117, 146, 154, 165, 168, 206, 207 227, 268. 275, 280, 282, 286.
Piece do wanien 53, 210.
„ ropowe do stali 151.
„ wapienne 70.
Piecyki żelazne 28, 53, 171, 183, 195, 210, 261.
Piekarnie polowe 53.
Pierścienie tłokowe 14, 80, 209.
Pilniki 115, 123, 192, 243.
Piły do metali 19.
„ tarczowe 75, 280.
„ taśmowe 280.
„ wahadłowe 280.
Piorunochrony 61.
Plakaty blaszane 120.
Planimetry 35.
Planzychtry (patrz siejnice)
Platerowane wyroby 32, 45, 73, 84.
Plewniki 239.
Plombownice 121.
Plomby ołowiane 51, 244.
Pluskiewki 104, 114.
Płuczki 53, 256, 267, 280.
Pługi 29, 95, 119, 127, 132, 162, 165, 171, 172 173, 175, 218, 223, 230, 239, 256, 267.
Płyty kuchenne 171, 174, 183, 186, 193, 195, 210, 233, 261.
Podkładki 143, 211, 213, 270, 271.
Podkowy 144, 274.
Podkówki do butów 76.
Podnośniki patrz elewatory
Podstawy do maszyn do szycia 188.
Pogłębiarki 252.
Pogłębiacze 165, 230.
Pompki do smarów 82.
„ samochodowe 46.
Pompy 12, 14, 75, 93, 99, 151, 206, 229, 252, 266, 280, 286.
„ dla cukrowni 12, 93.
„ do gnojówki 256.
„ kopalniane 14, 93, 99.
„ studzienne 141, 170.
„ pneumatyczne 93.
„ turbinowe 93, 99, 151.
„ żerdzinowe 93.
Pontony 59.
Postawy walcowe pojedyńcze 62, 117, 154, 220, 227, 268, 275,
„ „ podwójne 62, 117, 154, 227, 268, 275.
Powózki pontonowe 59.
Powrósłownice 151.
Pralnice 142, 273, 284.
Pralnie 21.

Prądnice elektryczne 156, 290, 291.
Prasy do oleju 228, 239.
„ „ owoców 53.
„ „ słomy 159.
„ „ torfu 161, 165, 256, 260, 265.
„ „ wysłodków 70.
„ „ wyrobu cegieł 256.
„ ekscentryczne 1, 103, 287.
„ „ korbowe 103.
„ filtrowe 75.
„ frykcyjne 9, 103, 206.
„ hydrauliczne 141, 273.
„ „ do naciągania gumy na koła samochodowe 12.
„ kopjowe 38.
„ ręczne 103.
„ suportowe 103.
„ śrubowe 141, 142.
„ tarczowe do wyrobu kostek cukrowych 70.
„ walcowe 141, 273.
„Primus“ maszynki gazowo-naftowe 98.
Prząśnice obrączkowe 273.
„ puszkowe 273.
„ wózkowe 273.
Przecieraczki 53.
Przełączniki 61.
Przenośniki 62, 117, 154, 268.
Przewijaczki dla papierni 75.
Przewodniki elektryczne 50.
Przewody dla kopalń 199, 204.
Pudełka blaszane 107, 120.
„ izolacyjne 102.
Puszki blaszane 107, 120.
„ do listów 121.

R. Radełka 218.
Radjatory 93, 171, 180, 193.
Rafy do przesiewania 289.
Redliczki 29.
Rekmaszyny 103.
Resory wagonowe 38, 59.
Rezerwoary 12, 23, 34, 63, 71, 92, 121, 204, 252, 280.
„ klozetowe 180.
Rębacze 70.
Regulatory pary gorzelnianej 12.
Rollmaszyny 103.
Rozjazdy kolejowe 36, 38, 198, 269.
Rozlewaczki do butelek 12.
Rozwiertniki 22, 229.
Rurki izolacyjne 102.
Rury bez szwu 216, 217.
„ blaszane 16, 204.
„ gazowe 217.
„ do organów 51.
„ faliste 16, 204.
„ kanalizacyjne 170, 171, 183, 193, 195, 261.
„ komunikacyjne 63, 92.
„ kotłowe 16, 204, 217.
„ miedziane 73.
„ mosiężne 73.
„ ołowiane 51, 244.
„ precyzyjne do aparatów cukrowniczych 217.
„ spawane 16, 216, 217.
„ wiertnicze 63, 92, 204, 217.
„ wodociągowe 59, 95, 170, 171, 183, 193, 195, 261, 288.
Rury wylotowe 16.
„ żebrowe 93, 180, 193.
Rurowe przewody 16, 204.
Ruszty 146, 151, 171, 174, 183, 186, 193, 195, 210, 261.
„ do palenisk parowozowych 261.
„ kotłowe 12, 146, 151, 171,
„ ruchome, patrz palenisko ruchome.
Ryflarki 220.
Rzeźnie 21.

S. Sadzarki do kartofli 256.
Samochodów i traktorów remont 24, 74, 86, 145, 229, 238, 239, 246.
Samochodowe przybory 46, 105.
Samoloty 229.
„ wodne 229.
Samoprząśnice 142.
Samowary 45.
Ściernice 151.
Segregatorów części metalowe 90.
Siatki do ogrodzeń 43, 167, 201, 289.
„ przemysłowe 43.
Sieczkarnie 127, 128, 129, 130, 132, 134, 137, 145, 148, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 168, 169, 171, 172, 183, 195, 214, 222, 223, 226, 228, 230, 231, 239, 240, 250, 251, 256, 257, 258, 264, 266, 267, 282.
Siejnice cylindryczne 117, 154, 268.
„ odśrodkowe 62, 117, 154, 268.
„ pryzmatyczne 117, 154, 268.
„ płaskie (planzychtry) 62, 117, 154, 227, 268, 275.
Siekacze 129, 165, 230, 267.
Siewniki do saletry 256, 267.
„ „ zboża, traw i sosny 165, 258, 267.
Sikawki 67, 89, 96.
Silniki benzynowe, 75, 250.
„ elektryczne na prąd zmienny 87, 156, 290, 291.
„ „ „ stały 290.
„ na gaz ssany 75, 110, 220.
„ naftowe 75, 80, 110, 252.
„ ropowe 75, 80, 110, 252, 263.
„ spalinowe 75, 80, 110, 252, 263.
„ syst. Diesel'a 110.
„ wiatrowe 53.
Skale 35,
Skarbce pancerne 39.
Skoble do drutu kolczastego 8.
Skoroszytów części metalowe 104, 114.
Skrobaczki dla papierni 283.
Ślusarskie wyroby 38, 39, 48, 67, 121, 165.
Słupołazy 26, 67.
Słupy rurowe do latarni, tramwajów etc. 23, 217.
Smarownice Stauffera 110, 202, 266, 287,
Sortowniki do kartofli 256,
„ młyńskie 62.
Spinacze 104, 114.
Sprawdziany 22.
Sprężyny meblowe 115, 211.
Sprzęgła cierne 146.
Srebrne wyroby 32.
Śruby 92, 94, 101, 113, 143, 211, 213, 244, 270, 271, 279.

Śruby fasonowe 113, 270.
„ kontaktowe 61.
Śrutowniki 62, 117, 137, 154, 227, 268, 275, 264, 282.
„ do garbników 282.
„ tarczowe 62, 117, 154, 268, 282.
Stal resorowa 217.
Stalniczki do maszyn rolniczych 29.
Stalówki 104, 114.
Stanjol 51.
Statki parowe 108.
Strugarki do drzewa 280.
„ „ metali podłużne 93.
„ „ „ poprzeczne — patrz: szepingi.
„ „ „ ręczne 220.
Strzygarki 142.
Surowiec odlewniczy 174, 193.
Suszarki do tkanin 141, 273, 284.
Suszarnie do kartofli, warzyw, cykorji i t. p. 12, 53, 111, 260.
Suszarnie do wytłoków buraczanych 12.
Świece do silników spalinowych 46.
Sygnały samochodowe 46, 105.
Szable 3, 13.
Szarparki 142, 273.
Szatkownice 53.
Szczotkarki 142.
Szepingi 93, 103, 204.
Szlifierki 1, 74.
„ do kamieni 280.
Sznury elektryczne 61,
Szpadle 94, 211.
Szpilki 205.
„ mosiężne 114.
Szpularki 281.
Sztendry do walców 198.
Sztyfty do maszyn przędzalniczych 205.
„ „ młocarń 94, 121.
„ „ obuwia 8, 20, 40, 122.
Szufle 94.
Szyldy emaljowane 116, 272.

T. Tablice rozdzielcze 61, 87, 156.
Tachymetry 35.
Taczki żelazne 96, 269.
Tarcze obrotowe 23, 38, 151, 171, 198, 269.
Tasaki 3, 29, 235.
Taśma stal. do przeciągania przewodn. przez rurki izol. 102.
Telegraficzne przyrządy 67.
Teodolity 35.
Tkackie warsztaty 136, 284.
Tłoczone wyroby 11, 30, 48, 88, 126, 143, 204.
Tokarki do drzewa 280.
„ „ metali 1, 74, 82, 93, 146, 158, 204, 220.
„ „ „ sworzniówki 204.
„ „ tarczowe 158.
Traktory 110.
Tramwaje 38, 59, 252.
Transformatory trójfazowe 87, 156, 291.
Transportery 70.
Trawersy 27.
Trzepaki do masy formierskiej 151.
Trzepaczki do lnu i konopi 142.
Turbiny parowe 14.
„ wodne 92, 95, 117, 154, 165, 220, 268.

U. Uchwyty samocentrujące 146.
„ do rurek izolacyjnych 102.
Ugniatacze podglebia 230, 256, 257.
Umywalki emaljowane 272.
Urządzenia cukrowni 12, 63, 169, 204.
„ cegielni 206.
„ do fabryk konserw 53.
„ „ przetworów z owoców i warzyw 53.
„ „ zabijania pali 1.
„ drożdżowni 12, 63, 92.
„ gazowych zakładów 23, 285.
„ fabryk chemicznych 12, 93, 151, 204.
„ gorzelni 12, 63, 92, 149, 169, 242, 256.
„ kanalizacji 21, 219, 234.
„ kąpielowe 21, 53.
„ krochmalni 12, 256.
„ medyczno-mechaniczne 48, 54.
„ suchej destylacji 12.
„ młynów 165, 169, 242.
„ ogniotrwałe do płynów łatwopalnych 21.
„ olejarni 165.
„ pralni 53.
„ rafinerji 12, 169.
„ rektyfikacji 12.
„ sanitarne 21, 25, 48, 53, 54, 285.
„ suszarń 12, 53, 111, 260.
„ „ dla cykorji 165.
„ szpitali 48, 54.
„ tartaków 149, 242.
„ wentylacji 21, 111.

W. Waciarki 142.
Wakuummetry 208.
Wakuum-kotły — patrz: kotły próżniowe.
Wagi automatyczne 12.
„ „ zasilające dla przemysłu włókienniczego 142, 273.
„ czterdziestne 224, 225.
„ dla bydła 56, 224.
„ „ ludzi 56, 224.
„ dziesiętne 33, 56, 112, 115, 224, 225, 238, 269.
„ kolejowe 56, 112, 115, 224.
„ kranowe 56, 224.
„ przewoźne 224.
„ setne 56, 112, 115, 224, 225.
„ specjalne 56, 112, 115.
„ sprężynowe 106.
„ stołowe 33, 56, 112, 115, 224, 225.
„ wozowe 56, 112, 115, 224.
Wagoniki 23, 38, 121, 171, 265, 269.
Wagony-cysterny 59, 252.
Wagony osobowe 59, 252.
„ do ogrzewania 252.
„ osobowe dla kolejek podjazdowych 38, 125.
„ towarowe 59, 252, 256.
„ „ dla kolejek podjazdowych 38, 125.
„ specjalne 59, 252.
„ sypialne 59.
Walce gładkie rolnicze 256, 257, 267.
„ kolczaste rolnicze 256, 257.
„ młyńskie 146, 151, 282.
„ dla przem. włókienniczego 146.
„ pierścieniowe rolnicze 164, 165, 230, 256, 257, 267.

Walce papiernicze 146.
„ stalowe 146, 256.
„ „ dla walcowni żel. gładkie 146, 198.
„ „ „ „ „ kalibrowe 146, 198.
„ szosowe 33, 171.
Walcownie gliny 282.
Wałki do garbowania 103.
Wały do wiatraków 165.
Wanny 41, 53.
„ żelazne lane emaljowane 181, 261.
Welocypedy dziecinne 4, 72.
Wentylatory 53, 111, 141, 200.
„ kowalskie 74, 111, 200, 290.
„ turbinowe 53, 111.
„ wysokoprężne 53, 111, 141.
Wentyle do butli tlenowych 82.
Wialnie 62, 117, 130, 132, 137, 145, 148, 154, 160, 165, 168, 183, 195, 214 227, 228, 230, 231, 264, 267.
„ kaszowe 62, 117, 154, 268, 275.
Wianki metalowe 90.
Widelce 32, 45, 73, 235.
„ aluminjowe 29.
Widły 94, 211.
Wielokrążki 27.
„ do naciągania drutu telegraficznego 121.
Wiertarki do metali 74, 82, 200, 220, 287.
„ „ „ stołowe 39.
Wiertła 123.
Wieszadła 88, 289.
Wieszaki (elektrot.) 61.
Wilki 142, 273.
Windy 23, 26, 38, 121, 269.
„ do kopulaków 151.
Wirówki dla cukrowni 75.
„ „ fabryk chemicznych 75.
„ „ krochmalni 75.
„ wodne 75.
Włóki do kartofli 256.
Wodociągów budowa 21, 95, 219, 234, 285.
Wodowskazy 42, 204.
Wozy 118, 160, 187, 224, 226, 228, 251.
„ rekwizytowe 96.
Wózki bagażowe 38, 54.
Wózki dziecinne 4, 72.
Wrzątniki 53.
Wycieraczki do butów 167, 289.
Wygłąbiarki do owoców 53.
Wyłączniki 61.
Wyorywacze do buraków 256.
Wypielacze 119, 256 267.

Z. Zabawki metalowe 90
Zamki meblowe 255, 259.
„ skrzynkowe 126, 270.
„ wpuszczane 126, 270.
Zatrzaski do drzwi 126.
Zatyczki 61, 101.
Zawiasy 88, 126, 143, 197, 270.
Zawory ssące i zwrotne 42, 99, 204.
Zbiorniki 12, 23, 34, 63, 71, 92, 121, 204, 252, 280.
Zegary budziki 30
Zęby do bron 94.
„ „ grabi konnych 94.
Zgłębiacze 119.
Zgrzeblarki 142, 273.
Zgrzebła końskie 76.
Złącza Melauna 198.
Złożenia osiowe 38, 95, 198, 200, 269.
Znaczniki 119, 230.
Zrzynacze 119.
Zszywki metalowe do papieru 114.
Zwrotnice kolejowe 36, 59, 95, 269.

Ż. Żelazka do prasowania 98, 191, 210.
„ „ „ gazowe 98.
„ „ „ elektryczne 11.
Żelazo 88, 213, 217.
„ bednarka 213.
„ mostowe 217.
„ walcowane na zimno 88, 213.
Żórawie 70, 95, 211, 252, 269.
„ kopalniane 286.
„ mostowe 70, 95, 211, 252.
„ ścienno - obrotowe 70, 151.
„ wodne 252.
Żubrowniki 52, 62, 117, 154, 268.
Żyrandole elektryczne 65, 98.

Skorowidz fabryk.

A.
„Agraria“ 253
„Ajaks“ 237
Alscher A. i Syn 269
Altman I. 197
Ałapin B-cia 1
Ambrożewicz Wł. 2
„Arma“ 3
„Aro“ 254
Aronowicz B. 4
Aronowicz I. 5
„Auto-Motor“ Kraków. 246
„Auto-Motor“ Lwów 238

B.
„Babbit“ 6
Bank Rolniczy 239
Bartelmuss i Suchy 270
Bartosiewicz J. i A. Dobrowolski. . . 7
Bauer M. 136
Bauerertz B-cia 198
Beker Br. 232
Belgijska Sp. Akc. Warsz. Fabr. Drutu, Sztyftów i Gwoździ . . . 8
Bernat B-cia 9
„Białogon“ 170
Bieńkowski W. i S-wie 10
Biskupscy B-cia 240
„Blacha“ 120
„Bliżyn“ 171
„Bodzechów“ 172
Bolesta K. 173
„Borek“ 247
Borkowscy B-cia 11
Bormann, Szwede i Sp. 12
Borowski G. 13
Brandel, Witoszyński i Sp. 14
Brevillier i Sp. i A. Urban i S-wie. . 271
Broda Jan. 255
Bronikowski, Grodzki i Wasilewski . 15
Brown Boveri 156

C.
Cegielski H. 256
Cieślik P. 200
„Chlewiska“ 174
Chrzanowski J. i Sp. 199
„Compensator“ 16
„Cwiek“ 17
„Cyklop“ 241
„Cyrkon“ 18
Czarliński L. 257
Częstochowska Fabr. Igieł i Wyrob. Metalowych 205

D.
Deichsel A. 201
Deloff A. 19
Dojlidzki B. 233
Dratt R. i Sp. 222
Drebert A. 137
Drewitz E. 258
„Drut“ 20
Drutu i Gwoździ Krajowa Fabryka . 55
Drzewiecki i Jeziorański . . . 21
Dziewulski J. i Sp. 22

E.
Eberhard, Wolski i Sp. 23
„Elibor“ 24
Emaljowanych i Metalowych Fabryk T. A. 272
Erbe E. 202
„Ergon“ 25

F.
Feingold Z. i Sp. 26
„Fema“ 259
„Ferrum“ Lwów. 242
„Ferrum“ Łódź 138
„Ferrum“ Zawiercie 203
Fibiger R. 139
Filipowski L. 27
Fink i Wille 28
Fitzner W. i K. Gamper 204
Fiutkowski A. 175
Fogelnest I. 29
Fortwängler B-cia 30
Fosforbronzu i Fosforbabitów Warszawska Fabryka 31
Fraget Józef 32

G.
Gassner, Najdeker i Orłowski . . 223
Gastman P. 33
Geisler B-cia, Okolski i Patschke . . 34
Gerlach G. 35
„Glinice“ 176
Glücksmann J. 36
Głogowski i Syn 260
„Głowno“. 157
Gniazdowski i Janiszewski inż. . . 292
Goldammer O. 141
Goldblum H. E. 177
Gołębiowski T. 37
Gostyński Wł. i Sp. 38
Gottschalk G. 39
Graff B-cia Ed. i D. 40
Grynkiewicz W. 41
Gwiździński i Sp. 42
„Gwóźdź“. 43

H.
Heine B-cia i Silman 178
„Hencil“ 44
Henneberg B-cia. 45
Herzfeld i Victorius 261
Hess W. 224
Hiellego i Dittricha T. A. 135
Hoffman Juljusz 142
Horoch Tadeusz. 46

„Hossyb“ 123
„Hydropol“ 293

I. „Ideal“ 225
Igieł i Wyrobów Metalowych Częstochowska Fabryka . . . 205
„Isnosskoff & Co“ w Kamiennej . . 179

J. Jarischa Juljusza Spadkobiercy . . 143
Jarkowski Stefan. 47
Jarnuszkiewicz Piotr i Sp. . . . 48
Jaroszewicz A., M. Malinowski i Sp. . 144
Jenike B-cia 49
Joël Zygmunt i Sp. 145
John J. 146
Josephy's G. Erben 273

K. „Kabel“ 50
„Kamienna“ 180
Kanczewscy B-cia 206
Kegel Jan 226
Kemnitz W. 51
Kielecka Odlewnia 181
Klauke C. 167
Klepfisch i Sp. 52
Kłobukowski Dr. W. P. . . . 53
Konrad, Jarnuszkiewicz i Sp. . . 54
Kostrzyński Leon 262
„Kraj“ 158
Krajowa Fabr. Drutu i Gwoździ . . 55
„Kres“ 274
Kronenblum S. 182
Krzykowski Alfred 56
Kujawska Fabryka Maszyn i Odlewnia . 159

L. Langiewicz S. 57
„Lechja“ Lublin 227
„Lechja“ Żywiec 275
Lesiński K. i Sp. 58
Leżański T. 124
Lilpop, Rau i Loewenstein . . . 59
Lisowski M. Kaczy Dół . . . 125
Lisowski M. Warszawa . . . 60
Lokomotyw I-a Fabr. w Polsce . . 249
Lubert B-cia 126
„Ludwików“ 183
Lukrec Juljan 61

Ł. Łańcucki J. i Syn 208
Łęgiewski i Hartwig 62

M. Makarewicz Jan 63
Malinowski W. 234
Mann Alfons 64
Marciniak Antoni 65
Margulies B-cia 66
Margulies M. 160
Mączyński K. 243
Mencel B.cia. 67
„Meta“ 68
„Metal“ 244
„Metallum“ 69
„Metalurgja“ 210
Metalurgicznego Przemysłu Tow. Akc. . 211
Meyerhold i Sp.. 212
Mieszczański K. K. 31
Minc M. 127

„Młynotwórnia 117, 154, 268
„Moc“ 70
Modrzejowskie Zakłady Górn.-Hutn. . 213
Moritz Wacław 228
Mostów Budowy Fabryka . . . 71
„Motor Polski“ 263
Mühsam H. 161
Müller i Seidel 147
Münstermann E. v. 276

N. „Neptun“ 184
Neufeld J. 72
Nitsche i Sp. 264
Norblin, B-cia Buch i T. Werner . . 73

O. Ochsner Jan 277
Ochsner Karl & Syn 278
„Odlew“ 250
Ogórkiewicz S. i Sp. 214
Olechowski W. 74
„Olkusz“ 185
Orłowski M. 128
Ortwein, Karasiński i Sp. . . . 75
„Osprzęt“ 76
Ostrowski M. 148
„Ostrówek“ 129

P. Parowozów Budowy Warszawska Spółka Akcyjna 77
Paschalski Wład. 78
„Pelikan“ 79
„Perkun“ 80
Perlis B-cia 130
„Perun“ 81
„Phillips“ 83
„Pioner“ 82
Piżyc M. i Sp. 186
Plage E. i T. Laśkiewicz . . . 229
Plewkiewicz R. i Sp. 84
„Pocisk“ 85
„Podkowa“ 215
Pollak Th. i Syn 279
„Polsam“ 86
Polskie Tow. Elektryczne . . . 87
Polsko-Amerykańska Odlewnia . . 131
„Potęga“ 251
Proszower J. M. i Sp. 88

Q. Quissek & Geppert 280

R. „Radiopol“ 89
Raszewski S. 265
Rauer, Kredyk i Sp. 90
Rejchman Bronisław („Tytan“) . . 109
„Rekord“ 91
„Renard Hr.“ 216
Repphan August Syn i Sp. . . . 92
Reymond E. 149
Robotnicza Fabr. Maszyn Rolniczych . 132
Rohn, Zieliński i Sp. 93
„Rola“ 29
Rosyjskiego Przemysłu Żelaznego T. A. 94
„Rozwój Polski“ 187
„Rubinstein“ 188
Rudzki K. i Sp. 95, 133
Rur i Żelaza Sosnowieckich Fabryk T. A. 217

Rzewuski i Sp. 96
„Rzuców“ 189

S. Saksenberg J. Ch. 97
Salbe, Tenenbaum i Horowicz . . 190
Samulski S. i Sp. 266
Sarna M. S. 162
Saur Th. 281
Schmeja Edm. 282
Schmidt Rudolf 283
Schwabe Georg 284
Serkowski Jan 98
„Sierpczanka“ 163
„Sirius“ 99
Skarbek Tadeusz. 150
„Słowianin“ 191
Sobotowski, Mielczarski i Sp. . . 100
Sosnowieckich Fabryk Rur i Żelaza T. A. 217
Sosnowski Józef. 192
Sperling J. 112
„Spław“ 104
Srub i Drutu Warsz· Fabryka T. A. . 101
Srzednicki W. 164
„Stąporków. 193
„Stanrej“ 102
Starke Ernesta Syn 285
Steinberg B-cia i Sp. 103
Stępień Antoni 194
Suchedniowska Fabryka Odlewów . . 195
Sucheni Józef 218
Szczęśni B-cia 219
Szeinmeil B-cia 134
Sląska Fabryka Motorów . . . 291

T. „Tank“ 105
Tarkowski W. 106
Tenenbaum Eljasz 196
„Tłocznia“. 107
Transportu i Żeglugi Warsz. Tow. . 108
Twerdy Emil 286
„Tytan“ (Bronisław Rejchman). . . 109

U. „Ursus“ 110
„Unia“ 267

W. Waberski S. i Sp. 111
Wag i Wyrobów Metalowych Fabryka . 112
Wagner J. 113
Wapienickie Zakłady Przemysłowe. . 287
Warszawska Fabryka Drutu, Sztyftów i Gwoździ, Belgijska Sp. Akc. . 8
Warszawska Fabryka Maszyn Windowych. 26
Warszawska Sp. Akc. Budowy Parowozów 77
Warszawskie Tow. Transportu i Żeglugi . 108
Warwasiński L., J. Wojakowski i Sp. . 220
Wasilewski K. i Sp. 114
Weber, Dähne i Sp. 115
Weigt i Sp. 151
„Węgierska Górka“ 288
Wietchy Adolf 294
Więckowski A. i Sp. 105
Witwicki Jan 180
„Wisła“ 165
Wiśniewski A. 166
Wisnowski J. 221
Włocławska Fabryka Drutu . . . 167
Wochnik K. 152
Wolanowski J. 101
Wolski M. i Sp. 230
„Wschód“. 289
„Wulkan“ Łódź 153
„Wulkan“ S. A. Warszawa . . . 116
Wytwórnia Maszyn Młyńskich . .117,154, 268
Wyleżyński K. 247

Z. Załęski Michał 118
Zaremba W. 155
Zawadzki J. i Sp. 119
Zbijewski M. 120
Zieleniewski L. 245,252
Zieleziński H. 121

Ż. Żbikowski R. 122
Żółtowski A. i Sp. 168
„Żychlin“ 169
Żyrardowskich Zakładów Tow. Akc. . 135

SPRAWOZDANIE

ZARZĄDU

KOOPERATYWY PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH

Warszawa, ul. Chmielna № 2

ZA II-gi OKRES OPERACYJNY

od dnia 1-go stycznia 1922 roku do dnia 31-go grudnia 1922 r.

——o-o-o——

WŁADZE KOOPERATYWY.

ZARZĄD:

PREZES: ś. p. Stanisław Najman do 29 lipca 1922 r., następnie p. Kazimierz Ambrożewicz.

CZŁONKOWIE: Kazimierz Ambrożewicz, Ludwik Hafner, Józef Łubieński, Edward Ortwein, Stefan Przanowski, Juljan Weliński, Leopold Wellisz, Witold Wierzejski, Herman Wilde, Wacław Woszczyński, Antoni Wysocki.

ZASTĘPCY: Stanisław Gostyński, Leon Skibiński.

KOMITET WYKONAWCZY:

ś. p. Stanisław Najman, Kazimierz Ambrożewicz, Wacław Woszczyński, Antoni Wysocki.

KOMISJA REWIZYJNA:

Władysław Jechalski, Stanisław Starke, Józef Strasburger, Stanisław Ulatowski, Stefan Zieliński.

DYREKTOR ZARZĄDZAJĄCY: Stanisław Jan Okolski.

WICE-DYREKTOR: Tadeusz Lecewicz.

SPRAWOZDANIE

z działalności Kooperatywy Przemysłowców Metalowych za czas od 1-go stycznia 1922 r. do 31-go grudnia 1922 r.

Na początku okresu sprawozdawczego Kooperatywa liczyła 65 udziałowców, reprezentujących 812 udziałów (8120 robotników) po 1 000 Mk., czyli 812 000 Mk. kapitału udziałowego. Kapitał ten w końcu roku wzrósł do sumy Mkp. 1 314 170 — przy 73 udziałowcach, reprezentujących 1 314 udziałów (13 140 robotników).

Dzięki poparciu oraz wydatnemu współdziałaniu Banku dla Handlu i Przemysłu w Warszawie, Kooperatywa, przy tak niewielkim kapitale udziałowym, zdołała osiągnąć znaczne obroty, które za okres sprawozdawczy w cyfrach okrągłych wynoszą — Mk. 4 875 000 000. Obrót ten rozłożony na poszczególne miesiące i towary przedstawia się następująco:

Obroty towarowe.

Surówka	Mk.	1 370 495 000.—
Żelazo	„	123 218 000.—
Koks	„	897 859 000.—
Węgiel	„	390 595 000.—
Złom żeliwny	„	57 220 000.—
Miedź	„	2 025 213 000.—
Różne	„	10 400 000.—
Razem	Mk.	4 875 000 000.—

Obroty miesięczne.

1922 rok.

Styczeń	Mk.	173 200 000.—
Luty	„	186 400 000.—
Marzec	„	287 600 000.—
Kwiecień	„	199 600 000.—
Maj	„	268 500 000.—
Czerwiec	„	209 400 000.—
Lipiec	„	322 000 000.—
Sierpień	„	333 500 000.—
Wrzesień	„	531 000 000.—
Październik	„	717 800 000.—
Listopad	„	760 400 000.—
Grudzień	„	885 600 000.—
Razem	Mk.	4 875 000 000.—

Z powyższej sumy przypada na obroty z członkami udziałowcami Mk. 2 362 790 246.—, czyli 48% ogólnego obrotu. Z niecłonkami Kooperatywa dokonała obrotów na sumę Mk. 2 512 209 754.—, co stanowi 52% ogólnego obrotu.

W okresie sprawozdawczym Kooperatywa zaopatrywała fabryki w następujące towary: surówkę, żelazo, lemiesze, odkładnice, walcówkę, węgiel, koks, złom żeliwny, miedź i artykuły techniczne.

Podana poniżej tablica wskazuje ilość ton poszczególnych towarów, dostarczonych w okresie sprawozdawczym.

1922 rok	Surówka	Żelazo, lemiesze, odkładnice, walcówka	Węgiel	Koks	Złom żeliwny	Miedź	RAZEM
	w tonach						
Styczeń	863	46	1 173	1 564	—	83,—	3 729,—
Luty	834	24	1 270	1 610	—	44,9	3 782,9
Marzec	1 130	39	2 180	890	—	54,5	4 293,5
Kwiecień	425	32	739	1 020	15	74,5	2 305,5
Maj	765	18	1 010	847	75	79,7	2 794,7
Czerwiec.	330	44	1 180	1 330	120	50,1	3 054,1
Lipiec.	640	115	1 540	870	120	56,5	3 341,5
Sierpień	210	18	1 718	900	30	73,—	2 949,—
Wrzesień.	505	25	1 827	1 137	100	95,8	3 689,8
Październik	945	78	1 848	934	54	78,9	3 937,9
Listopad	580	16	1 463	629	—	76,—	2 764,—
Grudzień.	345	—	1 780	595	—	95,—	2 815,—
Razem . . .	7 572	455	17 728	12 326	514	861,9	39 456,9
Stosunek % do ogólnej ilości ton:	19,2%	1,2%	44,9%	31,2%	1,3%	2,2%	100%

Przechodząc do szczegółów działalności, należy zaznaczyć, że okres sprawozdawczy był wolny od wszelkich ograniczeń, ciążących dotąd nad handlem węglem i koksem. Dostawa węgla i koksu została oparta na zasadach wolnego handlu i tym właśnie różniła się od dostaw okresu poprzedniego, kiedy wszystkie fabryki metalowe z b. Kongresówki były zmuszone korzystać z pośrednictwa Kooperatywy w zakresie podziału, dostawy i finansowania wyznaczanych przez władze kontyngentów węgla i koksu.

Obroty, dokonane ze sprzedaży węgla i koksu w roku sprawozdawczym, świadczą, że Kooperatywa zjednała sobie w tym dziale liczną klijentelę, którą starała się obsłużyć możliwie jaknajlepiej, pomimo trudnych warunków dostawy. W tym celu Kooperatywa utrzymuje specjalnego urzędnika w Katowicach, który stale odwiedza kopalnie, przyśpiesza wysyłki i ma pieczę nad regularnem wykonaniem zleceń.

Wysyłka węgla z Zagłębia Dąbrowskiego naogół była zadawalniająca, natomiast kopalnie górnośląskie, ze względów politycznych i braku środków przewozowych, pomimo usilnych starań Kooperatywy, wykonywały zamówienia nieregularnie.

W zakresie zaopatrywania odlewni w krajową surówkę odlewniczą Kooperatywa napotykała na duże trudności z powodu unieruchomienia wielkich pieców. Na początku roku, na zasadzie umowy z Zarządcą Państwowym, Kooperatywa uruchomiła na własny rachunek wielki piec w hucie „Katarzyna“ w Sosnowcu. Piec był czynny około 3-ch miesięcy, wytopiono ogółem 4 923 ton surówki.

Bardzo pomyślne rezultaty osiągnięto w dziale zaopatrywania zakładów przemysłowych i przedsiębiorstw rządowych w miedź i antymon, które rząd polski sprowadził w końcu roku 1921 z Anglji w ilości: miedzi 1 410,7 ton i antymonu 24,9 tony. Metale zostały zamagazynowane na składach Polskiej Krajowej

Kasy Pożyczkowej w Warszawie, rozsprzedaż zaś Ministertwo Przemysłu i Handlu i Ministerstwo Skarbu powierzyły Kooperatywie na warunkach komisowych, ustalonych na zasadzie specjalnej umowy.

Zadowolenie naszych odbiorców z korzyści, osiągniętych przy zapewnieniu sobie na czas dłuższy niezwłocznej dostawy produktu zagranicznego, skłaniają nas na przyszłość do poczynienia starań o przeprowadzenie tranzakcji analogicznej.

Podana poniżej tablica wskazuje wzrost cen na surówkę, żelazo, węgiel, koks odlewniczy cieszyński i miedź za okres sprawozdawczy.

1922 rok	Żelazo handlowe	Surówka	Koks odl. ciesz.	Miedź	Węgiel dąbrowiecki
	w Mkp. za 1 kilogram				
1 Styczeń	120	92	39	857	11,—
1 Luty	120	120	47	974	11,—
1 Marzec	130	135	53	1 222	11,—
1 Kwiecień	140	140	54	1 097	12,70
1 Maj	155	145	57	1 167	12,70
1 Czerwiec	165	135	57	1 260	13,—
1 Lipiec	175	150	63	1 595	16,20
1 Sierpień	192	175	84	2 028	16,60
1 Wrzesień	270	281	150	2 587	23,40
1 Październik	300	310	164	2 762	23,40
1 Listopad	375	353	194	4 628	42,20
1 Grudzień	550	451	224	5 320	42,20
31 Grudzień	700	481	224	5 770	51,—
Procentowa zwyżka za czas od 1-I 1922 roku do 31-XII 1922 roku:	583%	523%	574%	673%	464%

Sprawozdanie powyższe uzupełnione zostaje wykresami, przedstawiającemi ilość dostarczonych towarów (T. 1), obroty towarowe Kooperatywy za okres sprawozdawczy (T. 2) i ceny artykułów poszczególnych (T. 3).

Zarząd w okresie sprawozdawczym odbył 7 posiedzeń, Komitet Wykonawczy — 23 posiedzenia.

W dniu 30 czerwca 1922 roku oraz 27 maja tegoż roku na dwu kolejnych Walnych Zebraniach członków Kooperatywy Przemysłowców Metalowych zapadła jednogłośna uchwała o likwidacji Kooperatywy z dniem 31 grudnia 1922 roku, przyczem na członków Komisji Likwidacyjnej wybrani zostali pp. ś. p. St. Najman, K. Ambrożewicz, W. Woszczyński i A. Wysocki.

Powyższe uchwały o likwidacji pozostawały w ścisłym związku z tworzeniem Sp. Akc. „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi, Spółka Akcyjna", powoływanej do życia w celu kontynuowania w szerszym zakresie tych prac, jakie prowadziła Kooperatywa i realizowania tych zamierzeń i celów, jakie przyświecały jej działalności.

W myśl powyższych uchwał Kooperatywa Przemysłowców Metalowych zakończyła swoją działalność z dniem 31 grudnia 1922 roku. Opróżnioną placówkę zajęła Sp. Akc. „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi, Spółka Akcyjna".

W ostatnich miesiącach swej działalności Kooperatywa Przemysłowców Metalowych poniosła dotkliwą nad wyraz stratę. Już po uchwaleniu jej likwidacji przez Walne Zebranie zmarł w dniu 24 lipca 1922 roku prezes Zarządu i prezes Komisji Likwidacyjnej ś. p. Stanisław Najman.

W zmarłym straciła Kooperatywa niepospolitego kierownika, poświęcającego jej swą energję, wiedzę i pracę z zaparciem się siebie aż do dni ostatnich swego szlachetnego żywota.

Osiągnięto zysku brutto w wysokości Mk. 137 811 219,46, z którego, po dokonaniu potrąceń, przewidzianych w § 40 Statutu, pozostaje zysk czysty w wysokości

Mk. 8 952 226,93

Zysk ten Zarząd proponuje podzielić w sposób podany poniżej.

6% od udziałów		78 850,—
Rezerwa na podatki i kapitały likwidacyjne		3 893 376 93
Z pozostałości, wynoszącej Mk. 5 000 000		
10%-na tantjemę Zarządu	500 000,—	
10% na tantjemę dla pracowników	500 000,—	
15% na Polski Związek Przemysłowców Metalowych	750 000,—	
5% na cele społeczne	250 000,—	
10% do dyspozycji Zarządu	500 000,—	
50% zwrot udziałowcom od obrotów	2 500 000,—	5 000 000,—
		Mk. 8 952 226 93

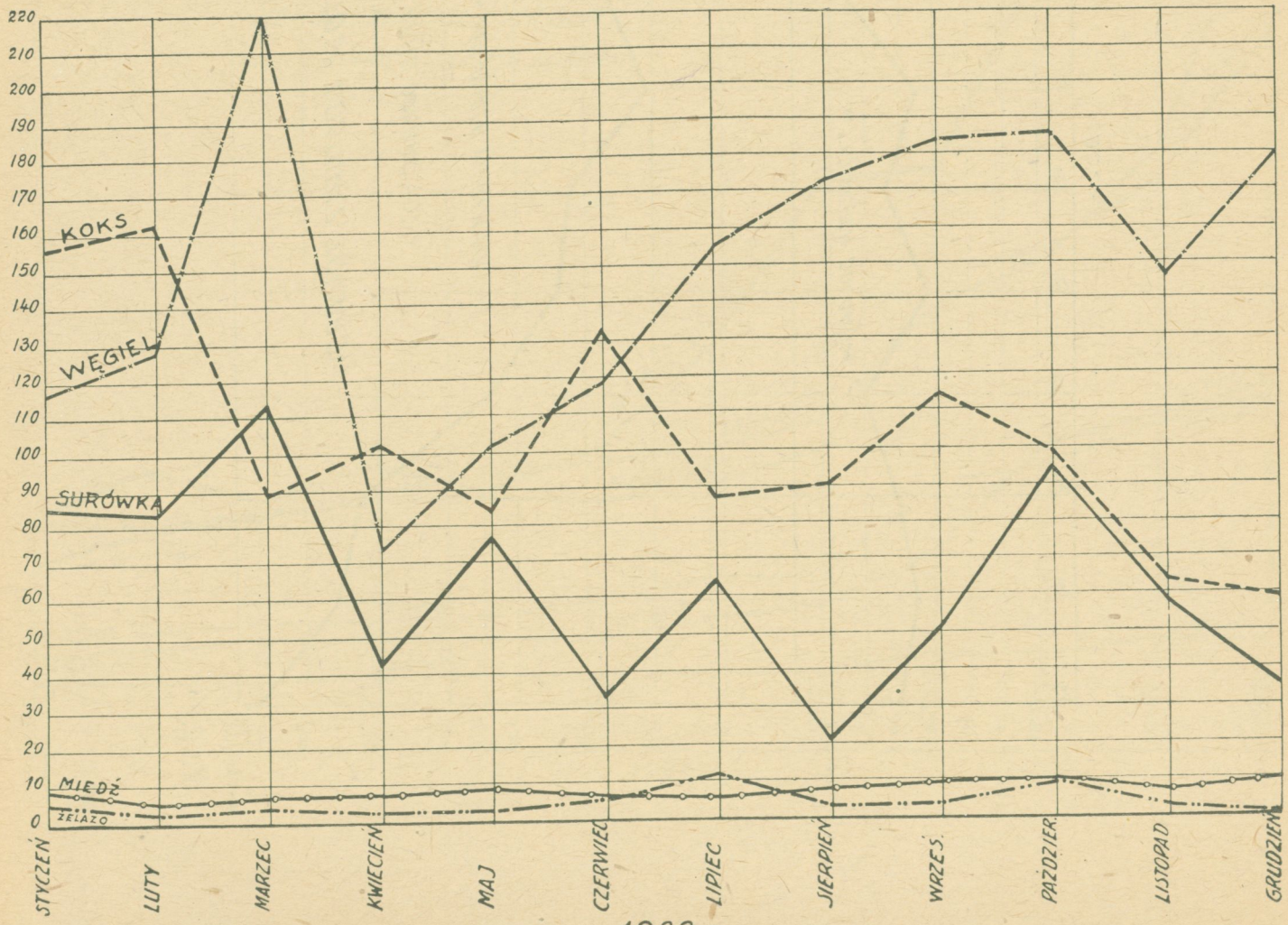

T. 1.

T. 2.

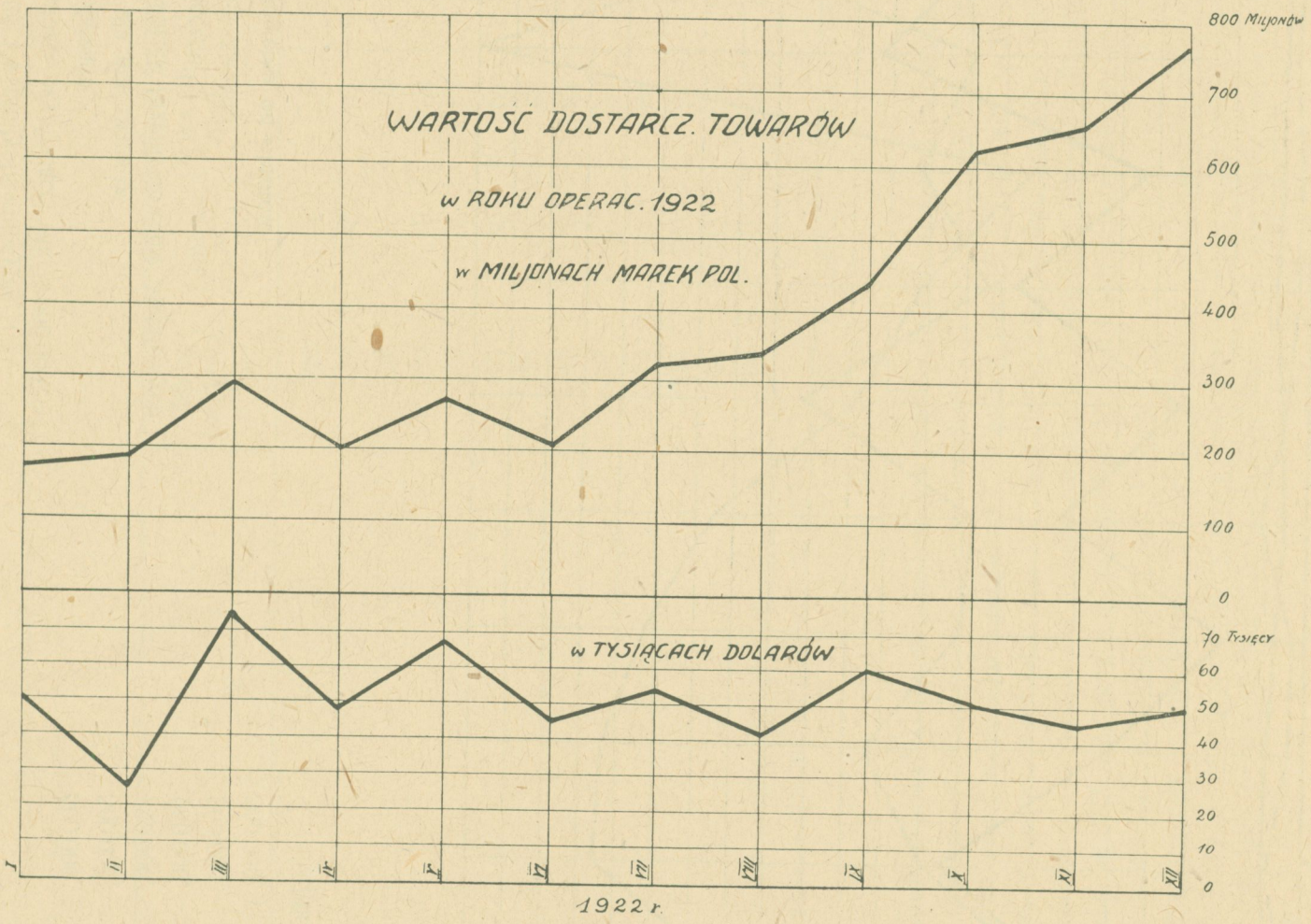
WARTOŚĆ DOSTARCZ. TOWARÓW
w ROKU OPERAC. 1922
w MILJONACH MAREK POL.
w TYSIĄCACH DOLARÓW
800 Miljonów
700
600
500
400
300
200
100
0
70 Tysięcy
60
50
40
30
20
10
0
I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XII
1922 r.

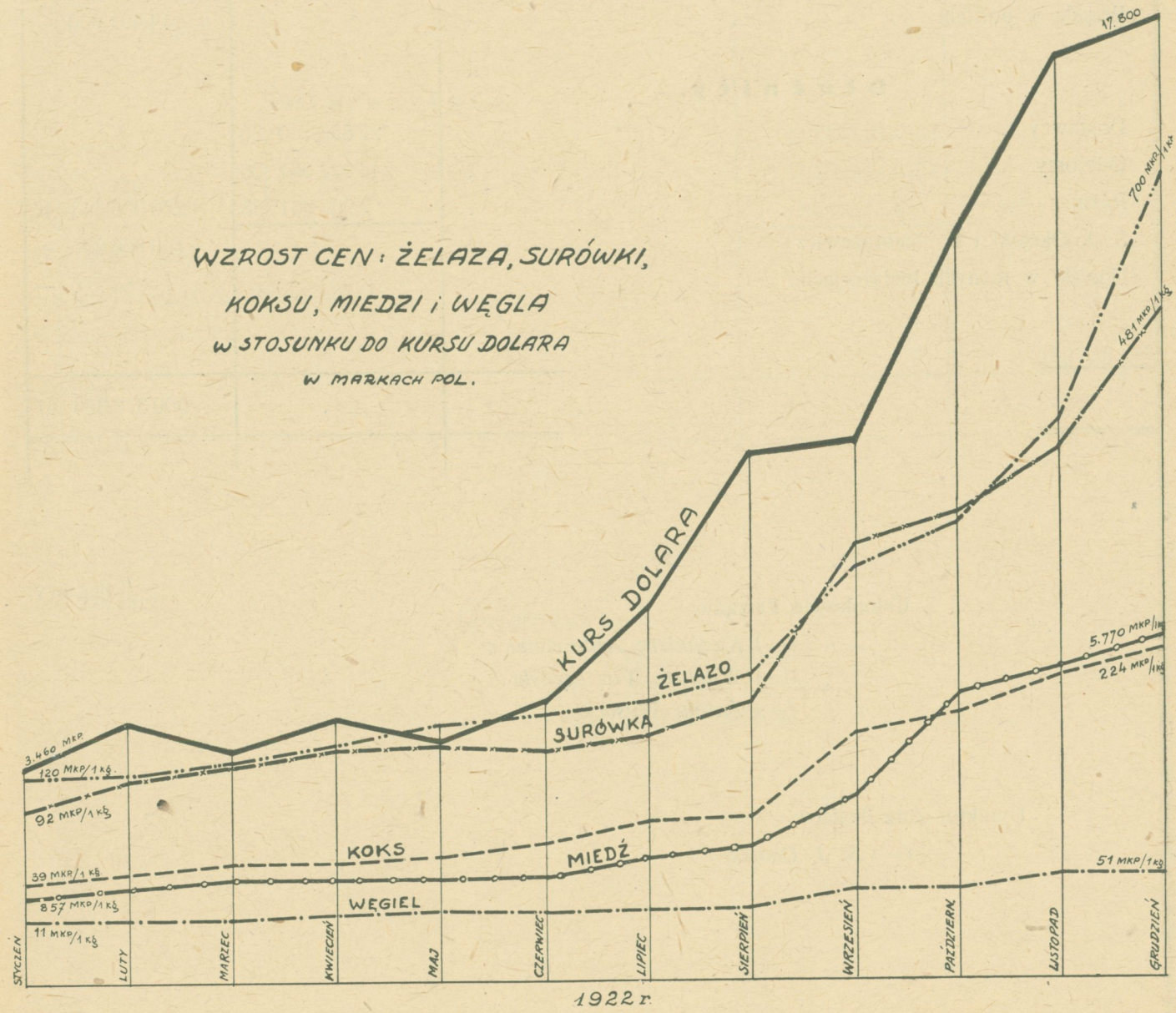
WZROST CEN: ŻELAZA, SURÓWKI,
KOKSU, MIEDZI i WĘGLA
W STOSUNKU DO KURSU DOLARA
W MARKACH POL.
KURS DOLARA
ŻELAZO
SURÓWKA
KOKS
MIEDŹ
WĘGIEL
17.800
700 MKP/1 kg
481 MKP/1 kg
5.770 MKP/1 kg
224 MKP/1 kg
51 MKP/1 kg
3.460 MKP.
120 MKP/1 kg
92 MKP/1 kg
39 MKP/1 kg
8.57 MKP/1 kg
11 MKP/1 kg
STYCZEŃ
LUTY
MARZEC
KWIECIEŃ
MAJ
CZERWIEC
LIPIEC
SIERPIEŃ
WRZESIEŃ
PAŹDZIERN.
LISTOPAD
GRUDZIEŃ
1922 r.

T. 3.

Stan Rachunków Kooperatywy

STAN CZYNNY. **na dzień**

	MARKI I FENIGI			
Kasa pozostałość w gotowiźnie			35 683	36
Gotowizna w bankach			24 855 364	85
Weksle w portfelu			14 491 600	—
Dłużnicy.				
Dostawcy	22 853 150	85		
Odbiorcy	244 922 661	06		
Różni	2 263 831	55	270 039 643	46
S. J. Okolski i K. Ambrożewicz			190 866 296	—
Udziały w różnych Instytucjach			84 776	—
			500 373 363	67

Księgowy:

Członkowie Zarządu:

(—) Kazimierz Ambrożewicz
(—) Wacław Woszczyński
(—) Antoni Wysocki

Dyrektor Zarządzający:

(—) S. J. Okolski

Przemysłowców Metalowych

31-go grudnia 1922 r.

STAN BIERNY.

	MARKI I FENIGI			
Udziały			1 314 170	—
Kapitał Zapasowy			812 000	—
Należność bankom			23 992 067	50
Wierzyciele.				
Dostawcy	249 157 818	68		
Odbiorcy	79 522 543	57		
Różni	18 438 734	—	347 119 096	25
Weksle własne			118 000 000	—
Kasa Przezorności Pracowników			8 802	99
Sumy przechodnie			175 000	—
Zysk Netto			8 952 226	93
			500 373 363	67

Jan Żołyński

Komisja Rewizyjna:

(—) Józef Strasburger
(—) Stanisław Ulatowski
(—) Stefan Zieliński

Rachunek Strat i Zysków

WINIEN. **za czas od 1-go stycznia**

	MARKI I FENIGI	
Koszty Handlowe	97 132 909	90
Prowizja Bankowa	28 097 603	16
Opłaty stemplowe	1 439 320	80
Waluty z odbiorcami	197 445	37
Dyskonto Weksli	1 991 713	30
Zysk do podziału	8 952 226	93
	137 811 219	46

Księgowy:

Członkowie Zarządu:

(—) Kazimierz Ambrożewicz
(—) Wacław Woszczyński
(—) Antoni Wysocki

Dyrektor Zarządzający:

(—) S. J. Okolski

Kooperatywy Przemysłowców Metalowych

do 31-go grudnia 1922 r. **M A.**

	MARKI I FENIGI					
Surówka z huty „Katarzyna"	38 369 504	63				
Surówka różna	5 612 284	89	43 981 789	52		
Koks			39 358 894	43		
Grafit			1 785 578	—		
Świdry			455 326	—		
Węgiel			22 000 303	16		
Węgielek kowalski			1 664 202	—		
Fragment			1 055 692	78		
Żelazo			8 616 294	53	118 918 080	42
Prowizja od miedzi					17 582 423	—
Procenty					761 897	04
Wpłata wątpliwych dłużników					106 225	—
Inwentarz biurowy nadwyżka przy sprzedaży					442 594	—
					137 811 219	46

Jan Żołyński

Komisja Rewizyjna:

(—) Józef Strasburger
(—) Stanisław Ulatowski
(—) Stefan Zieliński

Protokół Komisji Rewizyjnej
Kooperatywy Przemysłowców Metalowych
z dn. 12 maja 1922 roku.

Powołana w myśl § 36 Statutu Komisja Rewizyjna Kooperatywy Przemysłowców Metalowych, po przejrzeniu sprawozdania Zarzadu za II-gi okres operacyjny, t. j. za czas od 1-go stycznia do 31-go grudnia 1922 roku, oraz przedstawionego za tenże okres bilansu, znalazła podane w nim cyfry, zgodne z książkami i załącznikami, i stwierdza, że czysty zysk, wykazany w sumie

Mkp. 8.952.226.93,

słownie osiem miljonów dziewięćset pięćdziesiąt dwa tysiące dwieście dwadzieścia sześć marek dziewięćdziesiąt trzy fenigi, odpowiada rzeczywistemu stanowi majątkowemu Kooperatywy Przemysłowców Metalowych w dniu 31 grudnia 1922 roku.

Wobec powyższego Komisja Rewizyjna proponuje Walnemu Zgromadzeniu udziałowców zarówno bilans, jak i rachunek Strat i Zysków zatwierdzić i udzielić Zarządowi pokwitowania.

Członkowie Komisji Rewizyjnej:

STANISŁAW ULATOWSKI
JÓZEF STRASBURGER
STEFAN ZIELIŃSKI

Warszawa, dnia 12 maja 1923 roku.

Wykaz obrotów towarowych członków Kooperatywy Przemysłowców Metalowych za 1922 rok.

№ kolejny	FIRMA	Obroty w Mk.	
1	Ambrożewicz Władysław. Odlewnia Żelaza w Warszawie . . .	206.743.693	—
2	M. Wolski i S-ka, Sp. Akc., T-wo Akc. Fabryki Maszyn i Narzędzi Rolniczych w Lublinie.	201.640.221	—
3	Zjednoczenie Polskich Fabryk Narzędzi Rolniczych, Sp. Akc. w Warszawie (W. Moritz, J. Zawadzki i Sierpczanka) . .	129.610.909	—
4	Rohn, Zieliński i S-ka. Zakłady Mechaniczne i Odlewnia. Sp. Akc. w Warszawie	119.935.277	—
5	John J. T-wo Akc. Fabryki Transmisji, Maszyn i Odlewów Żelaznych w Łodzi	112.671.342	—
6	Lilpop, Rau i Loewenstein. T-wo Akc. Przemysł. Zakł. Mechan. w Warszawie	99.723.364	—
7	Weigt St. i S-ka. Odlewnia Żelaza i Fabryka Maszyn w Łodzi . .	97.753.957	—
8	„Wulkan". Warszawskie T-wo Fabryk Wyrobów Metalowych i Emaljowanych. Sp. Akc. w Warszawie	97.343.919	—
9	„Metalurgja". T-wo Częstoch. Fabr. Odl. i Emaljerni w Częstochowie	88.642.644	—
10	Modrzejowskie Zakłady Górniczo-Hutnicze. Sp. Akc. w Sosnowcu .	80.152.066	—
11	„Unja". Zjednoczone Fabryki Maszyn, dawn. A. Ventzki, Blumwe i Peters. Sp. Akc. w Grudziądzu.	76.541.859	—
12	T-wo Sosnowieckich Fabryk Rur i Żelaza. Sp. Akc. w Sosnowcu .	63.831.162	—
13	Norblin, B-cia Buch i T. Werner, Sp. Akc. Fabryk Metalowych w Warszawie	62.577.884	—
14	Perlis B-cia, Odl. Żelaza, Fabr. Maszyn i Narzędzi Rolniczych w Łochowie	61.778.738	—
15	„Ostrówek", Odl. Żelaza, F-ka Maszyn i Emaljernia w Ostrówku .	61.403.049	—
16	„W. Fitzner i K. Gamper". Sp. Akc. Zakł. Kotlarskich i Mechanicznych w Sosnowcu i Dąbrowie Górniczej	50.547.495	—
17	„Kraj" S-ka Akc. Fabr. Maszyn i Narzędzi Roln., dawn. Alfred Vaedtke w Kutnie	49.916.674	—
18	„H. Cegielski" T-wo Akc. Fabryki Maszyn i Wagonów, Odlewnia Żelaza i Stali w Poznaniu	47.850.907	—
19	Belgijska Sp. Akc. Warszawskiej Fabryki Drutu, Sztyftów i Gwoździ w Warszawie	46.035.864	—
20	Tenenbaum Eljasz. Radomska Fabr. Drutu i Gwoździ w Radomiu .	39.802.281	—
21	Wytwórnia Maszyn Młyńskich. T-wo Akc. w Łodzi . . .	39.397.164	—
22	Gostyński Wł. i S-ka, T-wo Akc. Wyrobów Żelaznych w Warszawie .	38.865.443	—
	Do przeniesienia Mk.	1.872.765.912	—

№ kolejny	FIRMA	Obroty w Mk.	
	Z przeniesienia .	1.872.765.912	—
23	S. Jarkowski Inż., Odlewnia Lano-Kutego i Zwyczajnego Żelaza w Warszawie	36.360.063	—
24	„Kamienna“ Jan Witwicki. Odlewnia Żelaza i Emaljernia w Kamiennej	35.625.991	—
25	Ortwein, Karasiński i S-ka. T-wo Akc. Fabr. Maszyn i Odlewni w Warszawie	33.188.201	—
26	Gołębiowski T. Mokotowska Odlewnia Żelaza w Warszawie . .	32.529.267	—
27	„Słowianin“. Fabryka Odlewów Żelaznych i Emaljernia w Końskich .	31.873.705	—
28	Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka, T-wo Akc. Zakł. Wyrob. Metalowych w Warszawie	30.621.298	—
29	Drewitz E. Fabryka Narzędzi Rolniczych i Odl. Żelaza Sp. z o. o. w Toruniu.	22.793.497	—
30	Stow. Mechaników Polskich w Ameryce (Wytw. Maszyn w Wyszkowie i w Pruszkowie)	21.573.131	—
31	„Potęga“ Sp. Akc., T-wo Polskich Fabryk Huty Żelaza w Krakowie .	19.759.344	—
32	„Bodzechów“ Zakłady Żelazne w Bodzechowie	19.137.267	—
33	K. Rudzki i S-ka. Tow. Fabryki Maszyn i Odlewów w Warszawie .	18.468.399	—
34	Suchedniowska Fabr. Odlewów T-wo Akc. w Suchedniowie . .	17.635.741	—
35	Henneberg B-cia, Fabryka Wyrobów Platerowanych w Warszawie .	15.490.854	—
36	Fink i Wille w Warszawie	15.479.787	—
37	Kujawska Fabr. Maszyn i Odl. Żelaza, Sp. z o. o. we Włocławku .	15.409.261	—
38	„Białogon“ Zakł. Mechan., Odl. Żelaza, Fabr. Maszyn i Narz. Roln. w Białogonie	15.143.845	—
39	„Drut“ Warszawska Fabr. Drutu i Gwoździ B. Rozenfelda w Warszawie	13.452.288	—
40	Parowozów Budowy Warszawska Sp. Akc. w Warszawie . . .	11.717.550	—
41	Orłowski M., Odl. Żel. i Fabr. Maszyn Rolniczych w Łomży . .	9.982.512	—
42	Krawczyk i S-ka, Fabr. Pędni, Maszyn i Odl. Żelaza w Zawierciu .	9.671.836	—
43	„Rzuców“. Witold Mokiejewski, Zakłady Przemysłowe w Rzucowie .	7.297.438	—
44	Cieślik P. Odlewnia Żelaza i Bronzu w Sosnowcu	7.267.471	—
45	Ostrowski M. Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych w Kole . .	7.164.337	—
46	„Rubinstein“. Odlewnia w Radomiu	6.550.305	—
47	Bauerertz B-cia. T-wo Akc. Zakł. Mechaniczn., Odl. Stali i Żelaza w Mijaczowie	5.455.952	—
48	Lubert B-cia, Fabryka Okuć Budowlanych w Warce . . .	5.485.641	—
49	Kanczewscy B-cia, Fabr. Maszyn, Odl. Żel. i Metali w Częstochowie.	3.615.642	—
50	Polsko-Amerykańska Odlewnia w Warszawie	3.526.890	—
	Do przeniesienia Mk.	2.345.043.425	

№ kolejny	FIRMA	Obroty w Mk.	
	Z przeniesienia .	2.345.043.425	—
51	Gejsler B-cia, Okolski i Patschke. T-wo Akc. Fabr. Maszyn w Warszawie	3.121.148	—
52	Lisowski M. Sp. Akc. Handlu i Przemysłu Metalowego w Warszawie.	2.878.875	—
53	Kłobukowski Dr. W. P., Fabr. Przyrządów i Urządzeń Ogrzewalnych i Sanitarnych w Warszawie	2.434.310	—
54	„Moc“ Fabryka Maszyn i Kotlarnia Sp. z o. o. w Warszawie . .	2.342.812	—
55	„Ferrum“ Fabryka Lano-kutych Wyrobów w Zawierciu . . .	1.440.916	—
56	Drzewiecki i Jeziorański. Budowa Maszyn i Urządzeń Sanitarnych T-wo Akc. w Warszawie	1.432.244	—
57	„Perkun“ Towarzystwo Fabr. Motorów, Sp. Akc. w Warszawie. .	1.272.168	—
58	„Hossyb“ Zakłady Przemysłowe w Pruszkowie	790.755	—
59	Jarisch Juljan Spadkob., Fabryka Śrub, Okuć i Wyrobów Tłoczonych w Łodzi	620.571	—
60	Goldblum H. E. Fabryka Odlewów Żelazn. i Warsztaty Mechaniczne w Radomiu	534.786	—
61	„Rekord“, Fabryka Odlewów Żelaznych w Warszawie . . .	527.116	—
62	Borman, Szwede i S-ka. Zakł. Mechaniczne. T-wo Akc. w Warszawie.	285.469	—
63	M. Margulies. Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych oraz Budowy Wozów i Kół w Płocku	65.651	—
	Razem Mk.	2.362.790.246	—

BIBLIOTEKA W. S. R. P. POZNANIU

ZJEDNOCZENI POLSCY PRZEMYSŁOWCY METALOWI

SPÓŁKA AKCYJNA

Warszawa, Chmielna 2. Adres telegr. „Metalowcy—Warszawa". Telef. 211-15. Oddział w Krakowie, ul. Gł. Rynek 45, Adres telegr.: „Metalowcy-Kraków". Telef. 22-49.

DOSTARCZA dla przemysłu metalowego **wagonowo lub ze składu** węgiel, koks, żelazo, surówkę odlewniczą, stal, fragment, odkładnice, lemiesze różnych systemów, miedź, metale półszlachetne i artykuły techniczne krajowe i zagraniczne.

Pośredniczy w sprzedaży gotowych wytworów fabryk przemysłu metalowego.

Na żądanie Spółka służy wyczerpującemi ofertami.

RADA pp.: K. Ambrożewicz, S. Benzef (wice-prezes), T. Epstein, L. Hafner, P. Król, A. Lewalski. S. J. Okolski, E. Ortwein, G. Pammer, S. Przanowski (prezes), Z. Sochacki (wice-prezes), L. Wellisz, J. Weliński, S. Wierzbicki, W. Wierzejski, H. Wilde, W. Woszczyński, A. Wysocki, S. Zieliński.

ZARZĄD pp.: K. Ambrożewicz (prezes), L. Hafner, P. Król, W. Woszczyński (wice-prezes), A. Wysocki.

DYREKTOR ZARZĄDZAJĄCY p. S. J. Okolski.

WICEDYREKTOR: p. T. Lecewicz.

PROKURENT: p. M. Bujalski.

DYREKTOR ODDZIAŁU w Krakowie p. S. Zapałowicz.

KOMISJA REWIZYJNA pp.: M. Brabander, S. Gostyński, L. Skibiński, H. Wolff, E. Chromiński.

192

Fabryka Wyrobów Platerowanych BRACIA HENNEBERG

W WARSZAWIE **Założona w roku 1856-ym**

WYRABIA: **Sztućce i zastawy stołowe i bufetowe. Wyroby bronzowe. Przedmioty do gabinetów, buduarów i na upominki. Przybory kościelne.**

Zarząd: Wolska 17. Sklep detaliczny: Trębacka 1. R—II—25

Towarzystwo Akcyjne Budowy Maszyn i Urządzeń Sanitarnych

DRZEWIECKI i JEZIORAŃSKI

WARSZAWA, JEROZOLIMSKA 71.

ODDZIAŁ W KRAKOWIE, Główny Rynek A—B № 39.

Projektuje i wykonywa podług własnych lub przedstawionych projektów, urządzenia następujące:

I. **Budowa wodociągów i kanalizacji miejskich:** Stacje pomp. Zbiorniki. Filtry. Wieże ciśnień. Sieć rur. Urządzenia wodociągowe i kanalizacyjne posesji oddzielnych domów i mieszkań. Urządzenia przeciwpożarowe.

II. **Ogrzewania centralne i wentylacje** gmachów publicznych, fabryk, domów i mieszkań oddzielnych:

A) OGRZEWANIA: 1) Powietrzne (powietrzem wentylacyjnem lub cyrkulacyjnem). 2) Wodne centralne dla całego budynku. 3) Wodne centralne dla oddzielnego mieszkania. 4) Wodne szybkoobiegowe centralne dla całego budynku lub dla oddzielnego mieszkania. 5) Parowe, nizkiego ciśnienia. 6) Parowe, wysokiego ciśnienia. 7) Parą odchodową. 8) Parowodne i systemu skombinowanego.

B) WENTYLACJE: 1) Działające na zasadzie różnicy temperatur. 2) Mechaniczne zapomocą przyrządów poruszanych od motoru.

C) SUSZARNIE: rożnorodnych materjałów dla celów przemysłowych za pomocą: wentylacji wyciągowej lub mechanicznej i z ogrzewaniem: wodnem, parowem lub ogniowem.

III. **Pralnie, kuchnie, parowe łaźnie, kąpiele, natryski, urządzenia wodolecznicze.**

IV. **Urządzenia Mechaniczne (windy), konstrukcje żelazne (schody).**

R—II—23

POLSKIE TOWARZYSTWO ELEKTRYCZNE (P. T. E.)

Spółka Akcyjna

WARSZAWA, Al. Jerozolimskie 71.

Kapitał dotychczasowy Mk. 196.000.000.

Oddziały Towarzystwa:

Grudziądz, ul. Mickiewicza № 4. **Kielce,** ul. Leonarda № 14.

Przedstawicielstwo:

Poznań, Al. Marcinkowskiego № 21 inż. E. Namysł.

CZYNNE DZIAŁY TOWARZYSTWA:

Fabryczny: Śląska Fabryka Motorów w Bogucicach pod Katowicami wyrabia silniki trójfazowe od 15 do 125 k. m. W budowie znajduje się druga fabryka maszyn i motorów elektrycznych — Warszawa, ul. Terespolska Nr. 48.

Warsztatowy: Naprawa maszyn i silników elektrycznych, Warszawa, ul. Jerozolimska Nr. 71.

Instalacyjny: Budowa i eksploatacja elektrowni miejskich, urządzenia elektryczne, oświetlenia i przenoszenie siły w fabrykach, majątkach ziemskich i t. p.

Hurtowej sprzedaży: Sprzedaż maszyn i motorów elektrycznych oraz wszelkich artykułów elektrotechnicznych po cenach fabrycznych.

Zarząd Towarzystwa: Członkowie:
Jan Jeziorański — prezes, Kazimierz Ambrożewicz — zastępca prezesa, Tomasz Ruśkiewicz — dyrektor zarządzający, Stefan Benzef, Piotr Drzewiecki, Czesław Klarner, Wacław Wańkowicz.

Zastępcy: prof. St. J. Okolski, Bolesław Pfeiffer.
Dyrektor techniczny — profesor Konstanty Żórawski.

R—II—23

Rok założenia 1875

GRAND PRIX Paryż 1910 r.

GRAND PRIX Turyn 1911 r.

Tow. Akc.

ZAKŁADÓW MECHANICZNYCH

BORMANN, SZWEDE & S-ka

Warszawa, ul. Srebrna № 16.

Telefon Działu Handlowego 7-22 (międzymiastowy).
„ „ Technicznego 20-63
„ „ Sprzedaży 20-86
„ „ Warsztatów 278-48
Adres telegraficzny: „BORMANSZWEDE“.

1. Kompletna budowa i remont: cukrowni, gorzelni, syropiarni, fabryk drożdży, krochmalni, suszarni, fabryk chemicznych i suchej destylacji.
2. Wszelkie aparaty i kotły dla przemysłu naftowego.
3. Kotły parowe hydrauliczne, nitowane, wszelkich racjonalnych systemów na wysokie i niskie ciśnienie.
4. Maszyny parowe i pompy zwykłe, tryplex i wirowe.
5. Aparaty do zmiękczania i oczyszczania wody.
6. Odparnice syst. „Kestnera“ i zwykłe stojące.
7. Aparaty gorzelnicze i rektyfikacyjne systemu „Bormana“ i „Barbet-Borman“.
8. Regulatory automatyczne do pary dla gorzelni (oszczędność na opale i obsłudze).
9. Precyzyjne i zwykłe rozlewaczki do butelek.
10. Beczki żelazne, miary bronzowe i żelazne do wszelkich płynów.
11. Konstrukcje żelazne i wszelkie roboty, wchodzące w zakres kotlarstwa żelaznego i miedzianego.
12. Wszelkie roboty mechaniczne i armatura.

Wszystkie wyroby najnowszej konstrukcji i w najdokładniejszem wykonaniu.

Zapasy materjałów na składzie. Ceny możliwie nizkie.

R—II—22

Towarzystwo Sosnowieckich
Fabryk Rur i Żelaza

SPÓŁKA AKCYJNA

dawniej HULCZYŃSKI

Zarząd Główny:

Warszawa, ul. Mazowiecka № 7, tel. 51-61

Adres dla depesz: „HULCZYŃSKI, WARSZAWA"

ZAKŁADY W SOSNOWCU I ZAWIERCIU

W zakładach swych wytwarza:

Rury bez szwu i spawane do lokomotyw, do gazu i wody, czarne i ocynkowane, do kotłów różnych systemów, studzienne świdrowe, do ogrzewania parą, podsadzkowe z pierścieniami i kołnierzami, precyzyjne do aparatów cukrowych i inne oraz wszelkie łączniki do rur.

Słupy z rur do telegrafów, telefonów, lamp łukowych i tramwajów.

Beczki stalowe do przewozu i przechowywania płynów.

Balony tłoczone do tlenu, wodoru, kwasu węglowego i innych gazów ścieśnionych.

Żelazo wszelkiego rodzaju, stal resorową, akcesorja dla kolei, lemiesze, odkładnie, żelazo mostowe, blachę cienką zbiornikową i kotłową.

Wszelkie zapytania kierować do Zarządu Głównego

Warszawa, Mazowiecka № 7. — Oferty na żądanie.

R—II—15

— ROK ZAŁOŻENIA 1858. —

TOWARZYSTWO AKCYJNE

K. RUDZKI i S^KA

W WARSZAWIE, — ul. Fabryczna № 3.

TOWARZYSTWO POSIADA 3 FABRYKI:

1) w WARSZAWIE, ul. Fabryczna 3. 2) w MIŃSKU MAZOWIECKIM pod Warszawą. 3) w EKATERYNOSŁAWIU na Ukrainie.

Zakłady Towarzystwa, jako główne specjalności wykonywują:

Budowę mostów łącznie z robotami kesonowemi, wiaduktów, hangarów i wszelkich robót z zakresu konstrukcji metalowych (Największa wytwórnia mostów w całej Rzeczypospolitej).

Kompletne urządzenia wodociągów kolejowych i miejskich.

Odlewy żeliwne, rury wodociągowe pionowe lane, części i armaturę wodociągową i różne odlewy z własnych i nadesłanych modeli.

Odlewy stalowe, koła i inne części wagonowe i parowozowe, drobne odlewy stalowe.

Kowadła stalowe lane, marki „Herkules“ do 300 kg. w sztuce.

Turbiny wodne, systemu Francis'a, dowolnej mocy, z ręcznym lub automatycznem regulowaniem.

Dźwignie różnych systemów, (krany mostowe, obrotowe). Urządzenia kolejowe: zwrotnice, obrotnice, przesuwnice i t. p.

R—II—5

Odlewnia Żelaza

Inż. STEFAN JARKOWSKI

WARSZAWA, GROCHOWSKA 17

telefon 13-73

Odlewy żeliwne, lanokute i hartgussowe

R—II—38

NAJWYŻSZE NAGRODY NA WYSTAWACH

ROK ZAŁOŻENIA 1867

FABRYKA LAMP, BRONZÓW I WYROBÓW METALOWYCH

JAN SERKOWSKI

SPÓŁKA AKCYJNA

Warszawa, Nowolipie 76/8. Telefon 6-12.

ABAŻURY WITRAŻOWE ELEKTRYCZNE.

LAMPY
NAFTOWE, STOŁOWE I ŚCIENNE.

BRONZY
SALONOWE, KOSCIELNE, STYLOWE I FANTAZYJNE.

KUCHENKI
GAZOWE, SPIRYTUSOWE, NAFTOWE
(PRIMUSY).

MASZYNKI do siekania mięsa.

PALNIKI
RÓŻNYCH SYSTEMÓW.

ARMATURY
ELEKTRYCZNE ŻYRANDOLE, KINKIETY LICHTARZE.

ODLEWY ŻELIWNE Z POWIERZONYCH MODELI.

R—II—1

FABRYKA GWOŹDZI I DRUTU

„ĆWIEK"

S-ka Akc.

KAPITAŁ ZAKŁADOWY
30.000.000 Mk. p.

FABRYKA: w Warszawie,
ul. Okopowa Nr. 21/23. Tel. 305-51.

ZARZĄD: w Warszawie,
ul. Kopernika № 33. Tel. 273-44 i 305-51.

Adres telegr. WARSZAWA—MIŁOS.

Stacja poładunkowa:
WARSZAWA, TOWAROWA GŁÓWNA.

R—II—14

Pierwsza w Kraju Fabryka

PIÓR STALOWYCH,
PLUSKIEWEK,
SPINACZY,
SZPILEK
I LINIJ STALOWYCH

K. Wasilewski i S-ka

W WARSZAWIE

ul. Nowolipie 74, tel. 17-91.

R—II—30

Warszawska Spółka Akcyjna

Budowy Parowozów

Warszawska Spółka Akcyjna Budowy Parowozów została założona aktem notarjalnym w dniu 20 maja 1920 r.

Przedmiotem działań Spółki jest: **budowa i naprawa parowozów,** oraz prowadzenie Zakładów mechanicznych z prawem działania zarówno w obrębie Państwa, jak też i zagranicą.

Kapitał akcyjny wynoszący początkowo 10 miljonów marek, został podniesiony drogą dalszych emisji do 2500 miljonów mk. podzielonych na 4.000.000 akcji na okaziciela, po 500 Mk. nominalnej wartości.

Władzami Spółki są:

1) Walne Zgromadzenie Akcjonarjuszów;
2) Zarząd;
3) Komisja Rewizyjna.

Zgromadzenie zwyczajne Akcjonarjuszów, zwołuje Zarząd nie później niż w październiku każdego roku, zaś nadzwyczajne wedle własnego uznania, lub na żądanie Akcjonarjuszów, reprezentujących przynajmniej $^1/_{20}$ część kapitału zakładowego, albo też na żądanie Komisji Rewizyjnej.

Wszystkie obwieszczenia Spółki są ogłaszane w „Monitorze Polskim" oraz w jednem z pism codziennych, wg. wyboru Walnego Zgromadzenia.

Na podstawie wyborów dokonanych przez Walne Zgromadzenie Zarząd Spółki składa się z następujących członków: Dr. Ernest Adam, Dr. Henryk Aschkenazy, Dr. Paweł Heilperin, Inż. Emil Moegle, Dr. Marcin Szarski, Dr. Zdzisław Słuszkiewicz, Dr. Maximiljan Liptay, Prof. Zygmunt Sochacki, Dr. Kazimierz Zaczek i Dr. Feliks Merunowicz.

Prezesem Zarządu jest: Dr. Marcin Szarski, Naczelnym Dyrektorem: Prof. Zygmunt Sochacki.

W skład Komisji Rewizyjnej wchodzą: Dr. Wiktor Osuchowski, p. Kazimierz Oszkowski, Dr. Kazimierz Platowski, Dr. Emil Waydel i Stanisław Duszczyński.

Zakłady Spółki znajdują się w Warszawie, przy ul. Kolejowej i Karolkowej, na terenach zakupionych w dzielnicy Czyste. Powierzchnia gruntów, będących własnością Spółki wynosi 46.600 m², a nadto wydzierżawiono od Ministerstwa Kolei Żelaznych plac o powierzchni 3.700 m².

Umowa z Ministerstwem Kolei Żelaznych zawarta ponownie w lutym, 1921 r. zapewnia Spółce na szereg lat naprawę starych i budowę nowych parowozów w ilościach, gwarantujących stałe, pełne zatrudnienie Fabryki.

Pierwszy rok operacyjny trwał od 8 czerwca 1920 r. do 30 czerwca 1921 r. i został zamknięty z zyskiem, który dał dywidendę 12%, drugi rok po dzień 30 czerwca 1922 r. dał dywidendę 25%.

Akcje Spółki zostały dopuszczone do obrotu giełdowego we Lwowie i Krakowie w roku 1920, zaś w Warszawie w roku 1922.

Fabryka zatrudnia 1500 robotników, oraz 250 urzędników, inżynierów, majstrów i służby.

TOWARZYSTWO AKCYJNE ZAKŁADÓW WYROBÓW METALOWYCH

KONRAD JARNUSZKIEWICZ i S-ka

WARSZAWA, ul. GRZYBOWSKA Nr 25. TEL. Nr 5-98

POLECA w WIELKIM WYBORZE

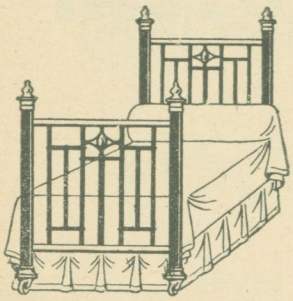

ŁÓŻKA METALOWE z MATERACAMI SPRĘŻYNOWYMI
— ULEPSZONYCH SYSTEMÓW ORAZ WŁOSIANYMI —
SZAFKI NOCNE i UMYWALNIE
URZĄDZENIA SZPITALI, SAL OPERACYJNYCH i GABINETÓW LEKARSKICH
FOTELE DLA CHORYCH — MEBLE OGRODOWE
DŹWIGNIKI i WÓZKI BAGAŻOWE RÓŻNYCH TYPÓW.

R—II—16

Tow. Akc. „PERUN"

BIURO: Warszawa, Wspólna 59, tel. 89-34 i 162-99.
FABRYKA: Warszawa-Praga, Grochowska 52, tel. 201-16.
Adres tel. „WAPERUN".
Stacja kolejowa Warszawa-Wschodnia.

Tlen, Azot, Acetylen w butlach (dissous),
Karbit, Przyrządy i Aparaty do spawania
i cięcia metali, Roboty spawalne.

Kosztorysy i wyczerpujące wiadomości udzielamy na żądanie.

SKŁADY TLENU i WARSZTATY REPERACYJNE:

1 Francuski Zakład spawania i cięcia metali
ŁÓDŹ, ul. Sienkiewicza 22.

Biuro Techniczno-Handlowe
MALESZEWSKI i S-ka
SOSNOWIEC, Piłsudskiego 4, tel. 6 S.

R—II—3

Akcyjne Towarzystwa Przemysłowe

ZAKŁADÓW MECHANICZNYCH

LILPOP, RAU i LOEWENSTEIN

w Warszawie

Zakłady istnieją od roku 1818

Kapitał zakładowy przedwojenny 4.000.000 rubli
„ „ obecny 2.160.000.000 m. p.

Ogólna powierzchnia placów 219.000 mtr.² w tem pod zabudowaniami 52.000 mtr.²

1. Wagony towarowe, osobowe zwykłe i pulmanowskie, oraz wagony sypialne.
2. Wagony specjalne do przewozu spirytusu, nafty i t. p. Wagony chłodnie do przewozu mięsa, piwa, masła i t. p.
3. Wagony tramwajowe dla trakcji konnej i elektrycznej.
4. Koła, osie, resory i wogóle części zapasowe do wagonów różnych typów.
5. Zwrotnice i krzyżownice.
6. Konstrukcje żelazne.
7. Młoty parowe.
8. Powózki i skorupy pontonowe.
9. Rury wodociągowe stojąco-lane.
10. Wszelkie odlewy żeliwne wagi do 30.000 klg. sztuka.

ZARZĄD I DYREKCJA

w Warszawie, ul. Bema Nr. 65.

Adres telegraficzny: „Lilpoprau—Warszawa“.

R—II—2

Setne-magazynowe
Wozowe
Automobilowe
Wagonowe
Dziesiętne
Stołowe i do celów specjalnych

R—II—47

Towarzystwo Przemysłowe
„KABEL"
Spółka Akcyjna
Warszawa, Sienkiewicza 1, telefon 281-20.

PIERWSZA W KRAJU
SPECJALNA FABRYKA PRZEWODNIKÓW ELEKTRYCZNYCH

PRZEWODNIKI W PEŁNEJ GUMIE WULKANIZOWANEJ
SZNURY " " "
PRZEWODNIKI OPANCERZONE
DRUT NAWOJOWY
DRUT DZWONKOWY
LINKI MIEDZIANE

R—II—17

ZAKŁADY AMUNICYJNE
„POCISK"

SPÓŁKA AKCYJNA

Kapitał zakładowy 350.000.000.— marek polskich
„ rezerwowy 299.543.679.— „ „

Spółka powstała w roku 1920 celem budowy i prowadzenia fabryk amunicji oraz wszelkiego rodzaju wyrobów metalowych.

RADA:

Prezes: Andrzej ks. Lubomirski.

Zastępcy Prezesa: Dr. Kazimierz Hącia i Dr. Marcin Szarski.

Członkowie: Marjan Biliński, Leonard Bobiński, Dr. Marjan Boziewicz, Zdzisław hr. Grocholski, Witold Iłłakowicz, inż. Władysław Jechalski, Władysław Kościelski, inż. Juljusz Leski, Dr. Stanisław Pernaczyński, Eugenjusz Rodziewicz, Dr. Zdzisław Słuszkiewicz, Adam hr. Tarnowski, Albert Ungar, Leopold Wellisz, Gustaw Wertheim.

BIURO ZARZĄDU: Warszawa, ulica Przejazd Nr. 5.

Fabryki: 1) Warszawa-Praga, ulica Mińska Nr. 25,
2) Rembertów pod Warszawą.

R—II—12

FABRYKA WAG

Stołowych, dziesiętnych, setnych i różnych innych

Weber, Dähne i S^ka

WARSZAWA

Żytnia 21, 23, 25. Telef. 1-26.

R—II—68

Sp. Akc.

Zakłady Mechaniczne i Odlewnia

ROHN, ZIELIŃSKI i S-ka

Jerozolimska 105 **WARSZAWA** Jerozolimska 105

Telefon Nr. 5-88 i 58-83

Pompy:

PAROWE
TRANSMISYJNE
ODŚRODKOWE
ŻERDZINOWE
PNEUMATYCZNE
SPECJALNE DLA CUKROWNI

Obrabiarki:

TOKARKI
STRUGARKI POPRZECZNE
STRUGARKI PODŁUŻNE
IMADŁA

Do centralnego ogrzewania:

RADJATORY
RURY ŻEBROWE
FASONY

R—II—21

„MŁYNOTWÓRNIA"

TOWARZYSTWO AKCYJNE

WYTWÓRNI MASZYN MŁYŃSKICH

POŁĄCZONYCH FABRYK:

Odlewni Żelaza, Fabryki Turbin, Maszyn i Kamieni Młyńskich
- inż. Fr. Pałaszewskiego w Łodzi -
ulica Rzgowska № 48. Telefonu № 2-38.

Wytwórni Maszyn Młyńskich
Tow. Akc.
- dawniej Carl Kühl w Rogoźnie -
(Wielkie Ks. Poznańskie). Telefonu № 11.

Fabryki Turbin, Maszyn i Kamieni Młyńskich
inż. Fr. Pałaszewski i T. Maciejewski
Warszawa-Praga, ul. Olszowa 14. Telef. 14,
W DAWNEJ FABRYCE C. SKORYNY.

Adres telegraficzny: „MŁYNOTWÓRNIA".

Adres telegraficzny: „MŁYNOTWÓRNIA".

Rachunki bieżące czekowe: w Bankach Związku Spółek Zarobkowych w Poznaniu, Warszawie i Łodzi № E. 650; w Pocztowej Kasie Oszczędnościowej w Warszawie № 946; w Pocztowej Kasie Oszczędnościowej w Łodzi № 61681; w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej w Łodzi.

SPECJALNOŚĆ FIRMY:

Budowa Maszyn Młyńskich dla całkowitego urządzenia młynów. Wyrób kamieni młyńskich francuskich i sztucznych. Ryflowanie walców na najnowszym typie ryflarek. Budowa turbin systemu Francis'a na wszelkie wody i spady. Budowa i urządzenie kompl. wiatraków holendrów i koźlaków ze śmigami żaluzjowemi systemu Simsona. Własna Odlewnia Żelaza.

Na żądanie opracowujemy projekty młynów oraz instalacji turbinowych wodnych pod kierunkiem doświadczonych inżynierów. Ceny przystępne. Terminy obowiązujące. Dokładność wykonania maszyn najnowszych konstrukcji własnego wyrobu. Produkcja około 1400 maszyn rocznie. R—II—7

Fabryka Kotłów Parowych i Konstrukcji Żelaznych

JAN MAKAREWICZ

Warszawa, Fortowa 10

róg Puławskiej. Tel. 5-83 i 125-60.

EGZYSTUJE OD 1902 ROKU.

Kotły Parowe

różnych systemów

Kotły Ogrzewalne

Aparaty, Dyfuzje, Kaloryzatory, Mieszadła, Płuczki, Kondensatory, Zbiorniki

do wody i do melasu

Komunikacje rurowe

parowe, wodne i całkowite instalacje centralnego ogrzewania

Konstrukcje żelazne:

wiązania dachowe i słupy

Naprawy kotłów parowych,

parowozów, wagonów oraz remonty w Cukrowniach na miejscu

Beczki transportowe, **Kominy**

i wszelkie roboty, wchodzące w zakres

Kotlarstwa żelaznego.

KOSZTORYSY WYSYŁAMY BEZPŁATNIE.

R—II—42

ROK ZAŁOŻENIA 1871.

TOWARZYSTWO AKCYJNE

WŁ. GOSTYŃSKI i S-ka

w Warszawie.

Fabryka: Mokotowska 3, telef. 14-84.

Skład fabr.: Wierzbowa 3, telef. 14-85.

DZIAŁ MEBLOWY: Łóżka żelazne lakierowane, mosiężne i niklowane typu angielskiego, łóżka szpitalne i koszarowe; materace z drutu stalowego, umywalnie, szafki, meble ogrodowe.

DZIAŁ KONSTRUKCJI ŻELAZNYCH: Wiązania dachowe, wieże, dźwigary, okna, bramy i schody żelazne.

DZIAŁ BUDOWY WAGONÓW: Wagony osobowe i towarowe dla kolei podjazdowych i tramwajów, wagoniki, wózki wywrotowe.

DZIAŁ MECHANICZNY i KOTLARSKI: Dźwigniki, dźwigarki, wielokrążki, kuźnie polowe, beczki, wózki bagażowe, taczki, narzędzia do budowy i eksploatacji dróg żelaznych.

ODLEWNIA ŻELAZA.

R—II—32

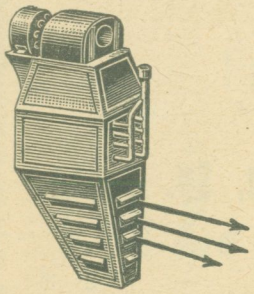

SPÓŁKA AKCYJNA FABRYKI MASZYN

S. WABERSKI & S-KA

Warszawa-Praga,

Markowska 8, tel. 21-81.

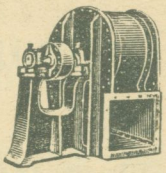

DZIAŁ I.

Wentylatory do wszelkich celów pasowe i elektryczne. **Aparaty ogrzewnicze** paro-powietrzne dla fabryk, suszarń, odemglania, bielników, farbiarń, papierni i t. p. **Całkowite urządzenia** ogrzewań centr. fabrycznych, wentylacji i suszarń. **Nawilżanie** tkalni i przędzalni w związku z powietrznikiem. **Transportowanie** pneumatyczne wszelkich materjałów i odkurzanie. **Kominy fabryczne** — o sztucznym ciągu do kotłów parowych, pieców przemysłowych i odciąganie gazów.

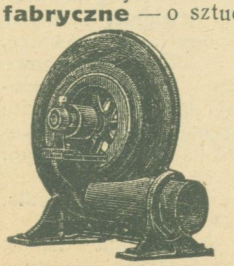

Wyzyskiwanie ciepła gazów spalinowych do wszelkich celów.

Kompletne urządzenia kuzienne.

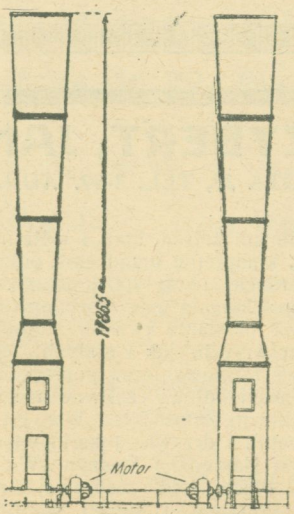

DZIAŁ II.

Masowa wytwórczość patent.— kół transmisyjnych z blachy stalowej **„Vindobona"** oraz części pędnianych łożyska kulkowe.

8000 kół stale na składzie.

SKŁADY:

w Łodzi, Adolf Richter, tel. 380,
w Krakowie, Sp. Akc. „Tepege",
w Poznaniu, Sp. z ogr. odp. „G. T. Z.", tel. 32-18,
w Toruniu, Sp. z ogr. odp. „G. T. Z.", tel 405.

Reprezentanci:

Sp. Akc. „Tepege" — Sosnowiec, Katowice, Krosno, Borysław i Lwów.

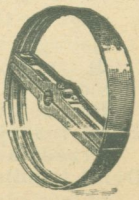

R—II—63

ST. WEIGT i S-ka

Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza

W ŁODZI, ul. Senatorska 22.

Adres telegr.: **Weigtes — Łódź.** Telefon 2-87.

DOSTARCZA:

ODLEWY żeliwne wszlekiego rodzaju od najmniejszych, formowanych za pomocą maszyn, do wielkości do 10000 klg. wagi w sztuce z własnych bądź nadesłanych modeli lub rysunków.

RUSZTA do palenisk stałych i ruchomych, piece pokojowe żelazne, wyłożone szamotem.

WALCE utwardnione młyńskie, tryby daszkowe, tarcze do śrutowników i t. p.

ODLEWY i aparaty z żeliwa, odpornego na działanie kwasów, ługów i ognia dla przemysłu chemicznego.

TRANSMISJE w stanie gotowym i surowym z własnych modeli, formowane na maszynach, koła pasowe, koła linowe, koła zębate i in.

KOMPLETNE urządzenia odlewni, kupolaki, maszyny formierskie, gniotowniki, trzepaki (desyntegratory), maszynki do krągłych rdzeni, szlifierki, bębny do czyszczenia odlewów i t. p.

ODWAŻNIKI cechowane i surowe do 50 kg.

PRZEDSTAWICIELSTWO:

Biuro Inżynierskie, inż. Józef Zybert, Jan Dąbrowski i S-ka, Sp. z o. o.

w Warszawie, Złota 27. Tel. 3-99.

R—II—46

Biuro inżynierskie **Inż. JÓZEF ZYBERT, JAN DĄBROWSKI i S-ka**

SP. Z OGR. ODP. W WARSZAWIE, ZŁOTA 27, TEL. 3-99. ADR. TELEGR.: „SONNE-WARSZAWA".

Specjalność:

Dział odlewniczy: Projekty kompletnych odlewni żelaza, stali i metali. Porady techniczne, obliczanie według najnowszych systemów kosztów własnych odlewni, kompletne urządzenia odlewni, kupolaki, wentylatory, dźwignie, maszyny formierskie, różnych typów, maszynki do rdzeni okrągłych i przenośne suszarnie do rdzeni drobnych, piaskownice, bębny, szlifierki, gniotowniki, trzepaki do spulchniania masy formierskiej, młynki kulowe. Odlewy żeliwne gatunkowe wagi do 10 000 kg. w sztuce a) odporne na działanie kwasów i ognia dla przemysłu chemicznego b) ruszta ze specjalnego stopu żeliwa tak dla palenisk ruchomych, jak i stałych, c) utwardnione walce i tryby daszkowe młyńskie d) części transmisyjne i koła zębate i pasowe formowanie za pomocą maszyn e) piece żelazne, szamotowane, mieszkaniowe, f) kuchenki gazowe g) w szczególności odlewy żeliwne masowej produkcji i formowanie za pomocą maszyn.
Przedstawicielstwo: Fabryki Maszyn i Odlewni Żelaza, St. Weigt i S-ka w Łodzi.

Dział maszynowy: Dostawa obrabiarek do metali i drzewa, tokarki wiertarki, sztance, szlifierki, piły taśmowe, imadła.
Przedstawicielstwo: Wielkopolskiej Fabryki Narzędzi i Maszyn „Wiepofana" Tow. Akc. w Poznaniu.

Dział handlowy: Dostawa żelaza handlowego, blachy, stali resorowej i narzędziwej, zaopatrywanie kopalni, hut i fabryk w rozmaite artykuły techniczne jak: pasy skórzane, z sierści wielbłądziej, „Balata". Wyroby azbestowe, szczeliwa i pakunki wszelkiego rodzaju. Pilniki, tarcze karborundowe i wyroby szmerglowe. Karbid w wagonowych ładunkach ze składu. Materjały budowlane i t. d.

R—II—46

TOWARZYSTWO AKCYJNE

Rosyjskiego Przemysłu Żelaznego

(dawn. Tow. B. HANTKE)

W WARSZAWIE, UL. SREBRNA № 9. — **Adres telegraficzny: „BEHAN".**

TELEFONY: DYREKCJI 57-22, BIURA SPRZEDAŻY 4-59, GŁ. EUCH. i KIER. TECHN. 142-86 i OGÓLNY 4-75.

dostarcza w najlepszem wykończeniu i po umiarkowanych cenach:

Drut żelazny i stalowy, ciągniony: blankowy, żarzony, bronzowany (galwanizowany), cynkowany, cynowany; drut do przewodników telefonicznych i telegraficznych; drut cynowany, cięty, do butelek, — w wyborowym gatunku.

Drut kolczasty z drucianemi kolcami, biały, oliwiony, bronzowany, cynkowany, nadający się do wszelkiego rodzaju ogrodzeń; **skobelki** do przymocowywania drutu kolczastego, białe (blankowe) lub cynkowe; **naprężacze** do naciągania drutu kolczastego.

Gwoździe druciane o okrągłym i kwadratowym przekroju, gwoździe tekturowe (papowe), podkówczaki, gwoździe tapicerskie, tyble i t. p.; gwoździe formierskie; **szpilki szewskie,** patentowane.

Łańcuchy: zaprzęgowe, stopowe, windowe, okrętowe z rozpórkami lub bez, łańcuchy do samoprząśnic (selfaktorów) i elewatorowe.

Śruby: śruby z naśrubkami czarne i toczone, śruby do zamków i do kół, śruby przyciskowe (stelśruby), śruby do drzewa z cztero-i sześciokątnemi łebkami, czarne, śruby sztyftowe, śruby ankrowe, końce do spawania, śruby do krzeseł, śruby do pługów, śruby cepowe, śruby do szyn, tirfony. **Naśrubki** czarne i toczone, gwintowane i niegwintowane, **naśrubki do osi;** naśrubki ze skrzydłami; **podkładki** (szajby pod naśrubki), okrągłe i kwadratowe; **nity:** kotłowe, do konstrukcyj żelaznych, manhejmskie i saskie, niciki któtkie z płaskiemi główkami, nity do łóżek angielskich, nity do kół.

Łopaty i szufle: fasonów gdańskiego i frankfurckiego, lakierowane, półpolerowane półlakierowane na niebiesko, całkowicie polerowane; łopaty do węgla, łopaty balastowe, łopaty do piasku, do kartofli, szufle dla palaczy, szufle lokomotywowe, łopaty i szufle z trzonkami.

Widły: do nawozu i siana, do buraków z gałkami na końcach zębów lub z listwą ochronną, kopacze do buraków, widły do kartofli z gałkami na końcach zębów lub z listwą ochronną, widły do koksu i węgla. **Grabie ręczne.**

Młoty kowalskie, **oskardy, młotki i kowadełka** do klepania kos, młoty do obróbki kamienia, młoty do wbijania haków szynowych, deksle, kilofy, drągi żelazne, **haki izolatorowe** do przewodników telefonicznych i telegraficznych; wyroby kowalskie podług rysunków.

Sztyfty do młockarń, zęby do siewników, zęby do bron żelaznych i drewnianych, **lemieszyki** do bron sprężynowych, **zęby do konnych grabiarek** wszelkich systemów, z najlepszej stali, hartowane.

Sprężyny do bron i kultywatorów oraz lemieszyki.

Teksy wszelkiego rodzaju jak to: teksy do robót ręcznych, maszynowych, obcasów i t. p.

R—II—46

Fabryka Zwrotnic i Sygnalizacji Kolejowych

Inż. S. GLÜCKSMANNA

w Warszawie,

ul. Szosa Radzymińska Nr. 20, Biuro: ul. Sienna Nr. 45

Telefony:

Fabryki: 80-45. Biura: 9-36

Adres telegraficzny: **Iron Warszawa.**

Rozjazdy kolejowe wszelkich typów i systemów normalno i wązkotorowe.
Drogi zwrotnicze i skrzyżowania torów. Zwrotniki. Krzyżownice.
Dostawa nawierzchni kolejowej i szyn, łubków i t. p.

Tabor wązkotorowy: Wywrotki do robót ziemnych, wózki do transportu drzewa i do celów specjalnych.

Krótki termin dostawy.

R—II—43

PIERWSZA W KRAJU
FABRYKA BRONI SIECZNEJ

WARSZAWA
G. BOROWSKI
LESZNO 27. TEL. 143-86.

R—II—71

FABRYKA
ZEGARÓW, BUDZIKÓW,
LICZNIKÓW i t. d., oraz
WYROBÓW TŁOCZONYCH
i GRYZOWANYCH

B^CI FORTWÄNGLER
(właśc. K. F. Hettich)

Warszawa, ul. Okopowa 26
TELEFON 15-47

R—II—64

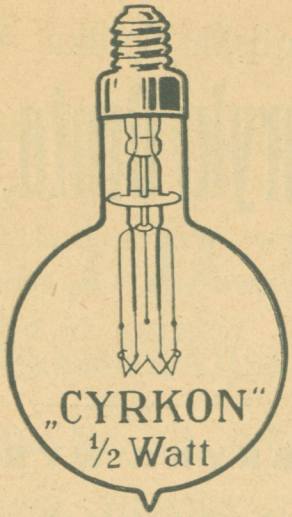

„CYRKON"

Fabryka żarówek elektrycznych

WARSZAWA, NOWOWIEJSKA 13. TEL. 60-81 i 201-07.

R—II—79

FABRYKA WYROBÓW BLASZANYCH

DAWNIEJ

Wł. GRYNKIEWICZ

Warszawa, ul. Klonowa 14. Tel. 10-72.

LODOWNIE POKOJOWE i RESTAURACYJNE.
KONSERWATORY.

Wanny i wanienki cynkowe. Nasiadówki. Bańki do nafty, benzyny, oliwy. Baki samochodowe. Bańki do mleka lżejszej konstrukcji. Kotły żelazne cynowane do bielizny. Wanienki do zmywania cynkowe i cynowane. Klozety pokojowe.

--- ROBOTY DRYKIERSKIE. ---

R—II—33

Belgijska Spółka Akcyjna

Warszawskiej Fabryki Drutu, Sztyftów i Gwoździ

Adres dla listów: Warszawa, ul. Sienkiewicza № 2.
Fabryka: Praga, Objazdowa № 1.
Telefon № 6-81
ADRES TELEGRAFICZNY: WARSZAWA — **OTLET**

FABRYKA WYRABIA:

Drut żelazny jasny, żarzony, cynkowany, telefoniczny.
Drut telegraficzny, odpowiadający warunkom technicznym Min. Poczt i Telegrafów.
Drut stalowy do wyrobu lin i sprężyn.
Drut kolczasty, skoble do drutu kolczastego, niciki i łańcuchy.
Wszelkiego rodzaju gwoździe i sztyfty.

R—II—45

Fabryka Budowy Mostów na Pelcowiźnie

Sp. z ogr. odp.

Dawniej

Fabryka Mechaniczna

MIKLASZEWSKI, MUSZYŃSKI i S-ka

Warszawa - Praga - Pelcowizna

Zarząd: Krucza 31 m. 5, tel. Nr. 131-41

FABRYKA ISTNIEJE OD 1890 R.

Wykonywa:

Mosty Kolejowe i Szosowe. Wiązania Dachowe. Konstrukcje Żelazne. Rezerwoary. Montaże.

R—II—67

Fabryka Wyrobów Metalowych

B-cia Ed. i D. GRAFF

WARSZAWA

Grzybowska Nr. 13, telefon 99-62

WYRABIA JAKO SPECJALNOŚĆ:

TEKSY DO OBUWIA

(SHOC-TACKS)

R—II—48

Fabryka Odlewów Żelaznych,
Warsztaty Mechaniczne

oraz

Fabryka Gwoździ i Drutu

p. f. „REKORD"

właściciel S. GOLDBERG

Warszawa, ul. Sochaczewska № 12.

TELEFONU № 275-37.

R—II—72

ZAKŁADY MECHANICZNE

„URSUS"

SPÓŁKA AKCYJNA

WARSZAWA, SKIERNIEWICKA 27/29

DZIAŁY PRODUKCJI:

DZIAŁ I

SILNIKI SPALINOWE

na ropę, naftę, olej gazowy, gaz ziemny i ssany.

SILNIKI SYSTEMU DIESEL'A

od 40 do 500 KM.

Silniki dwu i czterosuwne (Pół-Diesel)

od 4 do 80 KM.

Cenniki i kosztorysy wysyłamy na żądanie bezpłatnie.

DZIAŁ II

ARMATURA

dla pary, gazu i wody — specjalna dla cukrowni.

DZIAŁ III

TRAKTORY ROLNICZE

DZIAŁ IV

SAMOCHODY CIĘŻAROWE

(dział w organizacji)

Przeszło 5000 sztuk silników różnego typu w pracy.

Stale znaczna ilość silników na składzie.

R—II—70

Warszawskie Towarzystwo Fabryk Wyrobów Metalowych i Emaljowanych

„WULKAN"

SP. AKC.

Warszawa - Praga, Namiestnikowska Nr. 4

Fabryka wyrabia z najlepszej blachy stalowej naczynia emaljowane, cynowane, szlifowane i lakierowane do użytku domowego kuchennego oraz gospodarstw mlecznych. Również fabryka wyrabia naczynia szpitalne emaljowane i wojskowe.

UWAGA: Oprócz wymienionych naczyń fabryka produkuje specjalny wyborowy gatunek naczyń emaljowanych i cynowanych pod nazwą:

„ORZEŁ"

Tel. dyrekcji 5-25
„ biura 220-80
„ fabryki 5-26

Adres na listy: Tow. „Wulkan" Warszawa — skrz. pocz. 72
Adres telegraficzny „Wulkan" Warszawa

R—II—65

Krajowa Fabryka Drutu i Gwoździ

A. WOŁKOSTAWSKI

Warszawa, ul. Grzybowska 49 dom własny, tel. 71-58

POLECA:

DRUT i GWOŹDZIE

wszelkich wymiarów

GWOŹDZIE FASONOWE, GWOŹDZIE PAPOWE

I NITY DO KÓŁ

R—II—78

SPÓŁKA AKCYJNA

WARSZAWSKIEJ ODLEWNI I FABRYKI MASZYN

„METALLUM"

W WARSZAWIE, WOLSKA 98, TELEFON 118-07

TRANSMISJE, KOŁA PASOWE FORMOWANE NA MASZYNIE OD NAJMNIEJSZYCH DO NAJWIĘKSZYCH WYMIARÓW, KOZŁY WISZĄCE Z MODELI WŁASNYCH, ŁOŻYSKA SAMOSMARY, RÓŻNE ODLEWY MASZYNOWE, CYLINDRY PAROWOZOWE

PRÓCZ TEGO FABRYKA PRZYJMUJE WSZELKIE ZAMÓWIENIA W ZAKRES ODLEWNICTWA WCHODZĄCE, Z MODELI WŁASNYCH, JAKOTEŻ NADESŁANYCH LAĆ MOŻEMY SZTUKI DO 10.000 KG.

R—II—80

FABRYKA DRUTU i GWOŹDZI

Sobotowski, Mielczarski i Sp.

SP. Z OGR. ODP.

WARSZAWA - MOKOTÓW
Kielecka 6. Telef. 187-87.

R—II—57

MOKOTOWSKA ODLEWNIA ŻELAZA

T. GOŁĘBIOWSKI

Warszawa-Mokotów, ul. Madalińskiego 67.

TELEFON Nr. 16-83.

WYKONYWA WSZELKIE ODLEWY ŻELIWNE
Z WŁASNYCH I NADAWANYCH MODELI.

R—II—58

WARSZAWSKA FABRYKA

Fosforbronzu i Fosforbabitów

K. K. MIESZCZAŃSKICH

W WARSZAWIE, LESZNO Nr. 119.

Telefon Administracji Nr. 23-40. = Telefon fabryczny Nr. 198-82.

Wykonywa odlewy z fosforbronzu odpornego na tarcie i duże ciśnienie (panewki do dynamomaszyn, motorów par. maszyn i t. p. maszyn o szybkich obrotach) z fosforbronzu odpornego na kwasy, bronzu, mosiądzu, miedzi i aluminium. Biały fosforyczny metal do wylewania panwi. Babit i fosforbabit. Każdy gatunek, probowany na właściwe ciśnienie, dostarczamy w blokach do własnego wylewu, lub wylewamy w żelazne nadesłane panwie. Miedź fosforyczna 5%, 10%, 20% dla celów odlewniczych. Cyna fosforyczna 4—5%. Dla papierni wykonywa noże z fosforbronzu do holendrów walcowane z obróbką podług żądanych wymiarów.

LICZNE PODZIĘKOWANIA

Cenniki na każde żądania.

R—II—54

FIRMA EGZYSTUJE OD 1882 R.

FABRYKA WYROBÓW METALOWYCH

I. FOGELNEST

Warszawa, Marszałkowska № 13.

Telefon Nr. 29-08 i 285-14.

NACZYNIA ALUMINIOWE

ALUMINIOWE łyżki łyżeczki i widelce. NOŻE stołowe, deserowe i kuchenne. LICHTARZE, popielniczki, menażki, klosze, cukierniczki, kałamarze oraz inne srebrzone, oksydowane i niklowane przedmioty domowego użytku.

Kosy do sieczkarń zwyczajnych i bębnowych; nożyki, stalniczki, kosy kompletne i grzbiety borowane do żniwiarek i kosiarek wszystkich typów; sprężyny i redliczki do bron i kultywatorów; kroje talerzowe do pługów, noże do siekaczy i in. ostre części do maszyn rolniczych.

PŁUGI

R—II—83

FABRYKA PRZYRZĄDÓW FIZYCZNYCH I OPTYCZNYCH

„ERGON" SP. AKC.

WARSZAWA, ULICA PAWIA № 94, TELEFONU № 223-56.

A. PRZYRZĄDY NAUKOWE:
Przyrządy fizyczne,
Przyrządy fizjologiczne,
Przyrządy antropologiczne.

B. FORMY DLA HUT SZKLANYCH DO SZKŁA DMUCHANEGO i PRASOWANEGO.

C. KAPSLE OŁOWIANE DO BUTELEK.

D. WYROBY METALOWE.

R—II—74

SPÓŁKA AKCYJNA FABRYK METALOWYCH

Norblin, B-cia Buch i T. Werner

(ROK ZAŁOŻENIA 1809)

WARSZAWA, ulica Żelazna № 51.

Telefon 18-80 i 60-80. Dyrekcja: Telefon 220-33.

BLACHA mosiężna handlowa w grubościach od 0,2 do 10 mm.
BLACHA miedziana z czystej elektrolitycznej miedzi.
DRUT mosiężny i miedziany w średnicach od 0,10 do 10 mm.
KABLE miedziane.
SZTANGI mosiężne i miedziane do 50 mm.
SZYNY miedziane.
RURY mosiężne i miedziane ciągnione, bez szwu, o ściance od 0,5 do 3,5 mm.

AMUNICJA KARABINOWA.

WYROBY PLATEROWANE: łyżki, noże, widelce, łyżeczki do herbaty i kawy.

Galanterja: koszyczki, cukiernice i t. p.

PRZEDMIOTY KOŚCIELNE.

R—II—61

FABRYKA „ARMA" FABRYKA
WACŁAW GORZKOWSKI
Warszawa, ulica Chłodna Nr. 29. Telefon Nr. 236-69.

FABRYKA SZABEL I OSTRÓG WOJSKOWYCH. NOŻY DO SIECZKARŃ BĘBNOWYCH I TARCZOWYCH I INNYCH WYROBÓW OSTRYCH STALOWYCH.

R—II—44

BRONISŁAW REJCHMAN
Fabryka Aparatów i Elementów „TYTAN"
WARSZAWA, ULICA TAMKA Nr. 14
Telegramy: „Elektro Warszawa". ZAŁOŻ. W ROKU 1884. Telefon 10-64.

ELEMENTY galwaniczne wszelkich typów marki „TYTAN"
BATERJE do latarek marki „TYTAN" i „TYTANID"
LATARKI elektryczne. (JEDYNA POLSKA FABRYKA).
WYROBY METALOWE tłoczone: mosiężne, aluminiowe, niklowane i t d.

R—II—53

TOWARZYSTWO CZĘSTOCHOWSKIEJ FABRYKI ODLEWÓW I EMALJERNI
„METALURGJA"
w Częstochowie, ulica Krótka № 31. Telefon 246.
ODLEWNIA ŻELAZA, EMALJERNIA I WARSZTATY MECHANICZNE

PRODUKCJA:
Naczynia surowe i emaljowane. Przedmioty sanitarne surowe i emaljowane. Rury kanalizacyjne i części do nich. Blachy i ruszta kuchenne. Kuchenki, piecyki i piece wannowe. Żelazka do prasowania: zwyczajne i poniklowane. Drzwiczki. Buksy.

R—II—9

Odlewy maszynowe, surowe i obrobione, części do maszyn, narzędzia rolnicze, części budowlane, turbiny, transmisje i inne.

FABRYKA ODLEWÓW ŻELAZNYCH I NARZĘDZI ROLNICZYCH ORAZ WARSZTATY MECHANICZNE
SP. AKC. „OSTRÓWEK"
ST. i POCZTA ŁOCHÓW, ZIEMI SIEDLECKIEJ.

PRODUKUJE:
MANEŻE
1, 2, 3 i 4 konne typów:
KLEJTONA
D. A. S.
BERMANA
HAKOWSKIE
BADENIA
MŁOCARNIE:
SZTYFTOWE
CEPOWE
SZEROKOMŁOTNE
SIECZKARNIE:
WARSZAWSKIE № 7, 5
SYST. BENTALLA:
CEB. № 3, CCX. CPD.
BĘBNOWE:
boczkowe i ramowe

R—II—8

WYROBY NAJLEPSZEJ KONSTRUKCJI
NAJTRWALSZE — NAJTAŃSZE!

Odlewnia Żelaza, Fabryka Mebli Żelaznych i Wózków Dziecinnych

Telefon fabryki 44-66
Firma istnieje od 1878 r.

I. Neufelda

Telefon magazynu 229-85
Firma istnieje od 1878 r.

SKŁAD FABRYCZNY
Warszawa, Zgoda 15.

Warszawa-Praga

FABRYKA
Praga - Brukowa 4.

WYROBY FABRYKI: **Meble żelazne: łóżka angielskiego i wiedeńskiego fasonów i zwyczajne, kolebki, umywalki, szafki nocne i t. d. Wózki dziecinne.** FABRYKA DOSTARCZA: **wszelkiego rodzaju meble żelazne dla różnych instytucyj: szpitali, hoteli, koszar i t. d.**

Listy proszę zwracać wyłącznie pod adresem fabryki: BRUKOWA 4.

R—II—77

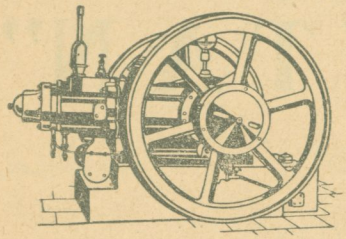

TOWARZYSTWO FABRYKI MOTORÓW „PERKUN"

SPÓŁKA AKCYJNA

W WARSZAWIE, PRAGA, GROCHOWSKA 46. TEL. 84-40

WYRABIA MOTORY SPALINOWE

stałe o mocy od 7 do 60 K. M. przewoźne od 7 do 30 K. M. i przenośne 6 K. M., zastępujące kieraty.

MOTORY „PERKUN" UZYSKAŁY W PARYŻU W ROKU 1921 PIERWSZĄ NAGRODĘ NA KONKURSIE MOTORÓW SPALINOWYCH TYPU „SEMI-DIESEL".

Liczne instalacje w kraju jak również w Rosji, Rumunji, Francji, Indochinach, Syrji, Tunisie, Algierze i t. p świadczą o zaletach silników **„PERKUN".**

R—II—60

Tow. Firm.-Kom. Zakładów Mechanicznych

Brandel, Witoszyński i S-ka

Właściciel inż. STEFAN TWARDOWSKI

WARSZAWA-PRAGA

Grochowska 37-39. Telefon 48-86.

Adres telegraficzny: BRANDEL WITOSZYŃSKI WARSZAWA

Firma wykonała około 20000 pomp dla cukrowni, gorzelni, kopalni, cementowni i innych instalacji.

Firma została nagrodzona na wystawach: w Warszawie, Częstochowie, Winnicy, Wolmarze i Kijowie.

Pompy odśrodkowe turbinowe.

Pompy parowe „LECH".

Pompy tłokowe transmisyjne „STELLA".

Pompy ręczne „PLUS".

Turbiny parowe o mocy od 2,5 KM. do 20 KM. do bezpośredniego sprzężania z dynamo, pompami, wentylatorami i t. p.

Pierścienie tłokowe samosprężynujące

od 30 mm. do 1250 mm. średnicy do silników wszelkich typów.

Firma istnieje od r. 1905.

Budowa pomp i turbin parowych własnego pomysłu.

R—II—81

WARSZAWSKA ODLEWNIA RÓŻNYCH METALI
I FABRYKA ARMATUR

„SAX"

J. CH. SAKSENBERG

Warszawa, Freta 41. Telefon 194-19.

Firma egz. od 1836 r.

W fabryce mojej wyrabiane są następujące artykuły:

Odlewy surowe i odrobione, z bronzu, phosphor-bronzu, rotgusu, mosiądzu, białego metalu; glin (aluminium), blachę mosiężną, rozmaite dzwony, armatury kanalizacyjne, wodociągowe, ogniowe, rolnicze, gazowe, naftowe, parowe i t. d.

R—II—66

Na zapytania niezwłocznie odpowiadamy.

ROK ZAŁOŻENIA 1874

Kapitał zakładowy 100.000.000

WARSZAWSKIE FABRYKI ŚRUB i DRUTU

„J. Wolanowski" Sp. Akc.

Warszawa, ul. Gliniana № 5.

Skład fabryczny dla sprzedaży detalicznej: **Plac Grzybowski Nr. 6.**

Telefon Dyrekcji 90-18
Biura Handlowego 68-71

Adres telegraficzny:
Boulo, Warszawa

Biura Technicznego 4-28
Składu Fabrycznego 68-72

WYRABIAJĄ:

1. Śruby z nakrętkami do wiązania szyn, oraz wszelkie inne typy od 5 do 35 mm. grub. bolca.
2. Haki do szyn wszystkich typów.
3. Wkręty do szyn. Tyrefony.
4. Nakrętki sześciokątne i kwadratowe.
5. Szajby (podkładki) pod nakrętki.
6. Nity kotłowe, mostowe, blacharskie wszelkich grubości i fasonów od najcieńszych do 35 mm. średnicy.
7. Haki do izolatorów, armaturę żelazną dla budowy telegrafu i felefonów.
8. Wszelkie wyroby kute, tłoczone (prasowane).
9. Druty żelazne dla różnych celów, ocynkowane i galwanizowane, dla telegrafu i telefonów od 0,30 do 15 mm. w prętach i kręg.
10. Gwoździe druciane od 13 do 300 mm. długości również wszelkie fasonowe.
11. Drut kolczasty lakierowany i ocynkowany, oraz skobelki.
12. Gwoździe żelazne, cięte, tapicerskie.
13. Zatyczki i różne wyroby z drutu.
14. Łańcuchy do podnośników i gospodarcze.
15. Tekturę asfaltową do pokrycia dachów.

Sprawność i działalność przedwojenna: 1500 tonn miesięcznej produkcji.

Prosimy żądać katalogu naszych wyrobów.

R—II—56

Egzystująca od r. 1870.

FABRYKA WAG

P. GASTMAN

w WARSZAWIE

ul. Poznańska № 6, Marszałkowska № 71, telefon 106-65.

WYKONYWA:

WAGI

dziesiętne wszelkich rozmiarów
stołowe wszelkich rozmiarów
belkowe (model własny patent.)

ODWAŻNIKI
wszelkich systemów

R—II—73

FINK i WILLE

WARSZAWA

Fabryka: Dworska 24

Kantor i skład: Elektoralna 23

Żelastwo kuchenne i piecowe
Żelazne piece i kuchnie
Urządzenia piekarskie
i cukiernicze
Odlewy żelazne z powierzonych
modeli

R—II—76

SPÓŁKA AKCYJNA HANDLU I PRZEMYSŁU METALOWEGO

M. LISOWSKI

ZARZĄD I BIURA: **WARSZAWA, Nowowiejska 22. Tel. 173-90 i 210-59.**

POLECA WŁASNEJ PRODUKCJI:

KOTŁY PAROWE
— BECZKI ŻELAZNE
I MADŁA ŚLUSARSKIE KUTE

KONSTRUKCJE ŻELAZNE
— KOLEJKI WĄZKOTOROWE
NARZĘDZIA ROLNICZE

ARMATURĘ PAROWĄ I WODNĄ
ODLEWY ŻELAZNE
I Z INNYCH METALI

WŁASNE FABRYKI W WARSZAWIE I NA PROWINCJI.

R—II—6

FABRYKA EGZYSTUJE OD ROKU 1883.

FABRYKA WYROBÓW ŚLUSARSKICH

GUSTAW GOTTSCHALK

WARSZAWA, ULICA WOLNOŚĆ № 18. TELEFON № 91-31.

URZĄDZENIA SKARBCOWE BANKÓW, DRZWI PANCERNE, KASY PANCERNE I OGNIOTRWAŁE, SZAFY ŻELAZNE DO DEPOZYTÓW I AKTÓW, KASETY, SAFESY I T. P. ❀ KONSTRUKCJE ŻELAZNE BUDOWLANE, BALKONY, BALUSTRADY, BRAMY, KRATY I INNE. ❀ ROBOTY MECHANICZNE, OBRABIARKI DO METALI. ❀ KŁÓDKI WŁ. SYST.

OFERTY, KOSZTORYSY I PROJEKTY NA ŻĄDANIE.

R—II—34

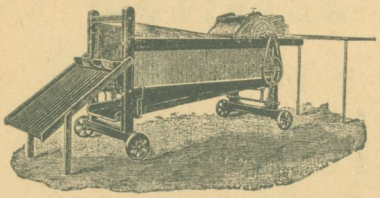

MASZYNY ROLNICZE

dla mniejszych i średnich gospodarstw.

Specjalność: Młocarnie sztyftowe, cepowe. Młocarnie szerokomłotne do prostej słomy. Maneże, Sieczkarnie. Międlice do obróbki lnu.

„KRAJ" SP. AKC. Fabryka Maszyn i Narzędzi Rolniczych dawniej Alfred Vaedtke w Kutnie

ZARZĄD FABRYKI I BIURO SPRZEDAŻY w Warszawie, Chmielna 26. Tel. 241-33.

R—II—4

Najlepiej rżną sieczkę sieczkarnie, zaopatrzone w najlepsze angielskie **NOŻE** oryginalne **BURYSA.**

To też najpoważniejsze fabryki sieczkarń stosują do swoich maszyn tylko noże **Burysa,** a doświadczeni rolnicy przy kupnie sieczkarń żądają, aby miały one noże **Burysa,** a nie inne.

Wyłączna reprezentacja

BRONIKOWSKI, GRODZKI I WASILEWSKI

SPOŁKA AKCYJNA

Warszawa, Senatorska 33.

R—II—28

FABRYKA MOTORÓW ELEKTRYCZNYCH

L. KOREWA i S-ka

WARSZAWA-WOLA, ULICA SYRENY № 7.
TELEFON № 31-75. DOM WŁASNY.

Wyrabia **MOTORY** prądu trójfazowego w wielkościach: $^1/_4$—$^1/_2$—1—$1^1/_2$—2 i 5 koni $^{120}/_{210}$ i $^{220}/_{380}$ Volt.

Dział reperacyjny przyjmuje do naprawy motory, transformatory i dynamo-maszyny każdej wielkości i rodzaju prądu.

R—II—69

BRACIA JENIKE,

INŻYNIEROWIE

Wytwórnia Dźwigników

Warszawa, Żórawia 12. Telefony № 29-64 i 220-00.
Adres telegr.: „Brajenike Warszawa".

Dźwigniki, Karczowniki, Liny stalowe, Łańcuchy.

R—II—54

Fabryka Drutu, Gwoździ, Sztyftów

i

Warsztaty Mechaniczne

R. ŻBIKOWSKI

Warszawa, ul. Pańska 80/82. Tel. 230-03.

FABRYKA WYRABIA:

Drut żelazny jasny, żarzony galwanizowany sprężynowy, cynkowany, telegraficzny, odpowiadający warunkom technicznym Min. Poczt i Telegrafów, skoble do drutu kolczastego, wszelkiego rodzaju i wymiarów gwoździe, papowe ze specjalnie dużemi łebkami, nity kołowe, sztyfty wszelkich wymiarów.

Budowa maszyn do ciągnienia drutu i gwoździ i frezowanie trybów.

R—II—39

Warszawska Wytwórnia Maszyn i Odlewnia

przy st. Miłosna, kolonia Zakręt, gm. Więzowna

Pniewskie Zakłady Metalurgiczne

PNIEWY w Wielkopolsce

Inż. I. A. Chrzanowskiego

Składy w Bielcach — Rumunja i w Wilnie

Biuro Zarządu: Warszawa — Praga, Zygmuntowska 6. Tel. 57-82.

BUDOWA:

Młynów, Olejarni, Kaszarni i Tartaków.

Od roku 1889 wyrabia jako wyłączną specjalność:

Mlewniki walcowe. Tłocznie hydrauliczne. Turbiny wodne.

Na składach stałe wystawy mlewników walcowych, obijarek, szorówek, siejnic przetakowych, tłoczni hydraulicznych, ogrzewaczy, jagielników, gryczarek, perlaków i wszelkich innych intensylji dla wymienionych zakładów.

R—II—40

Telegr.: STEINBERGSKA

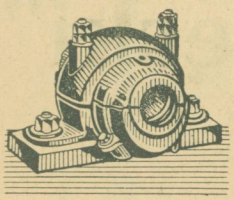

FABRYKA MASZYN

B-cia STEINBERG i S-ka

Warszawa, ul. Wronia № 80. Telefon № 13-27.

PIERWSZA W KRAJU FABRYKA

MASZYN GARBARSKICH

PRASY: EKSCENTRYCZNE BALANSOWE

Ciągarki do drutu. Gwoździarki.

R—II—18.

„PIONIER"
Fabryka Obrabiarek

S-ka z o. o.

WARSZAWA

FABRYKA: Krochmalna 71. Tel. 95-86. ZARZĄD: Chmielna 27. Tel. 209-27.

Fabrykuje **serjami:**

Tokarki szybkobieżne precyzyjne pryzmatyczne.
Mod. TB 160/240 × 1000, × 1500 mm.

Tokarki szybkobieżne cięższe.
Mod. TA 250/390 × 1000, × 1500, × **2000**, × 2500 mm.

Wiertarki szybkobieżne precyzyjne do śr. 50 mm. Mod. WB.

Pompki z kołami zębatemi do smaru i do wody.

OFERTY NA ŻĄDANIE.

R—II—36

ISTNIEJE OD R. 1819

FABRYKA NARZĘDZI CHIRURGICZNYCH, WETERYNARYJNYCH I WYROBÓW STALOWYCH OSTRYCH

ALFONS MANN

Spółka Akcyjna

PL. MAŁACHOWSKIEGO 2 (róg Traugutta)
WARSZAWA
Telefon 10-25
Fabryka: BIAŁOSTOCKA 42 (PRAGA). Telefon 64-85

Rach. w P. K. O. № 6346

R—II—49

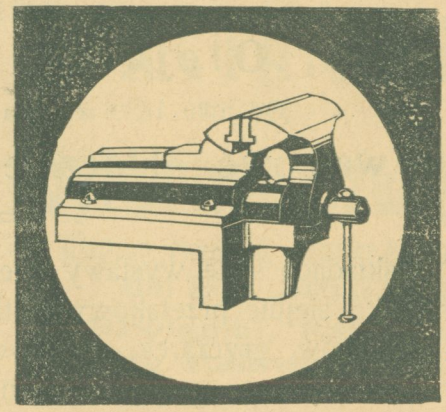

IMADŁA wszelkich typów

AUGUST DELOFF

Warsztaty Mechaniczne

WARSZAWA, Mazowiecka 11
Telefon 1-35

R—II—41

FABRYKA Wyrobów Żelaznych **„Michał Załęski"**

obecnie

Bracia Załęscy

Warszawa, ulica Okopowa № 41. Telefon № 16-26.

Wozy i platformy różnych typów.

Przyczepy samochodowe.

Kuchnie i piekarnie polowe.

Koła.

Okna, drzwi i futryny drewniane.

PIERWSZA KRAJOWA FABRYKA WYŻYMACZEK.

REMONT SAMOCHODÓW.

R—II—62

Rury izolacyjne bez pokrycia metalowego, w pokryciu żelaznem, ołowianem i w pokryciu mosiężnem, kolanka, mufki, kątniki, trójkątniki, uchwyty, szpony, haldaszki i t. d.

R—II—75

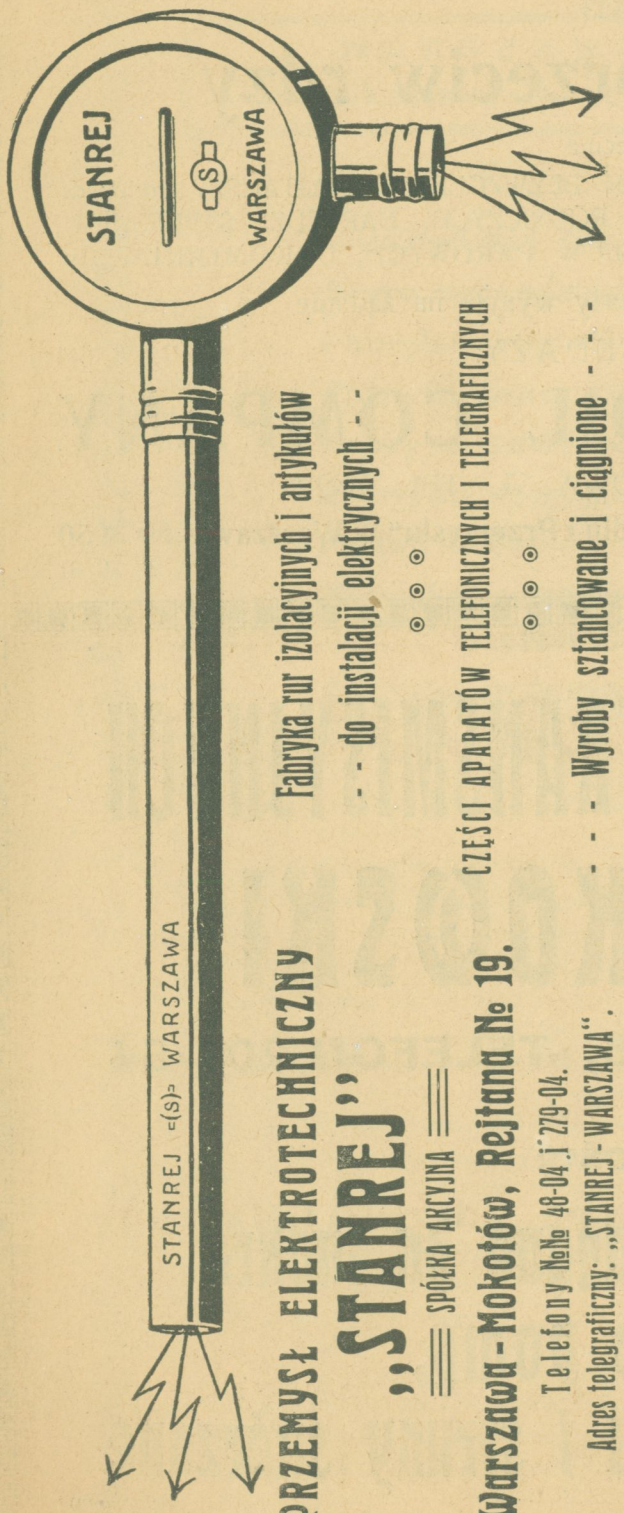

PRZEMYSŁ ELEKTROTECHNICZNY
„STANREJ"
SPÓŁKA AKCYJNA
Warszawa - Mokotów, Rejtana № 19.
Telefony №№ 48-04 i 279-04.
Adres telegraficzny: „STANREJ - WARSZAWA".

Fabryka rur izolacyjnych i artykułów
- - do instalacji elektrycznych - -
CZĘŚCI APARATÓW TELEFONICZNYCH I TELEGRAFICZNYCH
- - - Wyroby sztancowane i ciągnione - - -

Fabryka Śrub Toczonych
i Części Fasonowych
J. WAGNER
w Warszawie, ul. Złota № 67
Telefon 185-01

FABRYKA WYKONYWA ŚRUBY I NAKRĘTKI TOCZONE WSZELKICH TYPÓW I FASONÓW, ORAZ WSZELKIE CZĘŚCI FASONOWE Z ŻELAZA, STALI, MOSIĄDZU I INNYCH
------ METALI ------
PRZY ZAPOTRZEBOWANIU PROSIMY NADSYŁAĆ SZKICE LUB WZORY. WSZYSTKIE WYROBY W NAJDOKŁADNIEJSZEM WYKONANIU. NA ZAPYTANIA NIEZWŁOCZNIE ODPOWIADAMY

R—II—47

FABRYKA DRUTU i GWOŹDZI
Bracia Margulies, inż.
WARSZAWA
- - ulica Wolność № 17 i 19 - -
Telefon 170-38
SKŁAD FABRYCZNY: KRÓLEWSKA 49, TELEFON 271-83
POLECA
Drut i gwoździe wszelkich wymiarów, gwoździe fasonowe, nity do kół, szajbki i gwoździe
- - - - - - - papowe - - - - - - -

R—II—50

Zarówno na podstawie badań naukowych jak i wieloletnich obserwacyj praktycznych

JEDYNIE

ANTIRUSTOL

P. Z. № 4623

patent. farba przeciw rdzy

stanowi obecnie

NAJDOSKONALSZY i ze względu na swą trwałość BEZWZGLĘDNIE NAJTAŃSZY środek do konserwacji DACHÓW ŻELAZNYCH, NARZĘDZI ROLNICZYCH, NARZĘDZI SAPERSKICH, ZBIORNIKÓW, BECZEK ŻELAZNYCH, KOTŁÓW PAROWYCH, LOKOMOBIL i t. p.

Prospekty, referencje oraz oferty wysyła na żądanie

BIURO SPRZEDAŻY:

LUBRICATING OIL COMPANY

W WARSZAWIE, KOSZYKOWA 51. TEL. 94-22

Rachunek bieżący: „Centrala Banku dla Handlu i Przemysłu" w Warszawie Nr 3950

R—II—31

FABRYKA PASÓW TRANSMISYJNYCH

Fr. NOWAKOWSKI

WARSZAWA, WOLSKA 5, TELEFON 207-54

SPECJALNOŚCI:

Pasy blankowe wyciągane na mokro

Manżety do pomp,

Troki wszelkiego rodzaju i struny skórzane

R—II—20

„Żelazo i Stal"

S-ka Akc.

WARSZAWA	KRAKÓW
Marszałkowska 147, tel. 1014.	Plac Marjacki 9.

Dostarcza z następujących hut i fabryk:

Witkowickie Gwarectwo Górniczo-Hutnicze,
Biuro sprzedaży wszystkich czeskich hut w Pradze,
Fabryka wag automatycznych „Libra",
Fabryka wag, dawn. Stanisław Książe Lubomirski,
Fabryka pilników „Hossyb",
Fabryka sprężyn spiraln. i wagonów, H. F. Richter,
Metall & Erz,
Fabryka urządzeń zabezpieczających ruch kolej., Stefan Götz & Synowie,
Fabryka automobili ciężarowych Fross-Büssing,

następujące wyroby:

Surowiec żelazny odlewniczy, hematytowy, wysoko-krzemowy, zwierciadlany, martenowski utwardzany, srebrzysty etc.

Żelazo walcowane sztabowe, fasonowe, teowe, korytkowe, dźwigary, szyny kopalniane, kolejowe żłobkowe i t. p.

Blachę żelazną czarną bajcowaną, dekapowaną, pocynkowaną, cynową (białą).

Automobile ciężarowe marki Fross-Büssing oraz części składowe.

Stal angielską, stal Siemens-Martin, narzędziową, specjalną.

Metale i rudy, jak: cyna, ołów, antymon, cynk, aluminium, metal biały, miedź, mosiądz, bronz, rtęć, połączenia metali etc., rudy i związki żelazne, manganowe, miedziane, ołowiane płyty i t. p.

Wyroby kuzienne, części do budowy statków, urządzenia do głębokiego wiercenia systemu „Fatick", narzędzia wiertnicze, kotły parowe, maszyny różnego rodzaju, części do budowy wagonów i lokomotyw i t. p.

Urządzenia górniczo-hutnicze, mosty i konstrukcje żelazne, urządzenia dla kopalń, rafinerji nafty i t. p.

Sygnały i ubezpieczenia ruchu kolejowego: całkowite urządzenia stacyjne systemu Götz, poszczególne aparaty oraz części składowe.

Sprężyny spiralne i pociągowe, wagonowe, buforowe części do maszyn rolniczych, sprężyny wykonane ściśle według nadesłanych rysunków.

Łańcuchy Galla pociągowe i transmisyjne, koła pociągowe, łańcuchy automobilowe i t. p.

Wagi zwyczajne, dziesiętne i pomostowe wszelkiego rodzaju, safe'y, kasetki żelazne, kasy pancerne, kasy do wmurowywania, wózki platformowe i kolebkowe do przewożenia węgla, ziemi, piasku, taczki do worków, łopatki i t. p. jedynie dające się cechować automatyczne wagi „Libra" do ważenia węgli, zboża, buraków, cukru, melasy, soków, pakietów nasion i t. p.

Wyroby żelazne i stalowe: pilniki, żelazka do hebli, łańcuchy, noże stołowe, kuchenne, introligatorskie, rzeźnicze, szewckie i inne wyroby galanterji żelaznej.

R—II—55

NAJLEPSZEM I NAJTAŃSZEM USZCZELNIENIEM SĄ PŁYTY I KRĄŻKI AZBESTROWO-GUMOWE

„LECHIT"

WYTWÓRNIA TECHNICZNYCH ARTYKUŁÓW GUMOWYCH

Czesław Chmielewski
inż. E. Hajne i S-ka

WARSZAWA, ŻYTNIA 20
TEL. 406-67
Adres telegr.: WARDOM

R—II—24

METALE

SUROWCE:
miedź, cyna, ołów, cynk, antymon, aluminjum i t. p.

PÓŁWYROBY:
blachy, druty, pręty, rury z powyższych metali

Blacha biała i pocynkowana
Metale białe

Kupno i sprzedaż starych metali
tylko większemi partjami

KORNBLUM i GEPNER
Warszawa, ul. Grzybowska 27
telefon 90-27 i 55-25

R—II—26

„POLTHAP"
Polskie Towarzystwo Techniczne dla Handlu i Przemysłu
Spółka z ogr. odp.
Inżynierowie:
TADEUSZ BLAUTH i KONRAD FANGOR
WARSZAWA, CHMIELNA № 27
Telefony 111-13, 209-27 i 95-77. Telegr. Polthap-Warszawa
Sklep i lokal wystawowy: Al. Jerozolimska 4. Tel. 258-98.
Stale ze składu i na zamówienia:
Wszelkie obrabiarki do metalu i drzewa:
Tokarki, Strugarki, Frezarki, Wiertarki, Cyrkularki, Piły taśmowe i kombinowane, Wyrówniarki, Dykciarki, Tracze. Aparaty podziałowe. Uchwyty do tokarek i wiertarek. Aparaty do samorodnego cięcia i t. d.
Metale i półfabrykaty:
Ołów, cyna, antymon, cynk, aluminium i inne. Stopy: łożyskowe, czcionkowe i inne. Stare metale. Półfabrykaty: blachy, rury, druty, pręty i t. p.
Materjały szlifiercze:
Największy skład w Polsce wyrobów szmerglowych: tarcz, pilników, papieru, płótna i proszku oraz tarcz filcowych.
Generalne zastępstwa na Polskę:
Naxos-Union, Juljus Pfungst, Frankfurt n/Menem—Szlifierki wszelkiego rodzaju i wyroby szmerglowe.
Messer & Co, Frankfurt n/Menem wszelkie urządzenia do samorodnego cięcia i spawania metali i do fabrykacji tlenu.
„Saxonia" w Chemnitz — obrabiarki do drzewa, tracze i t. p. **Alex. Friedmann, Wiedeń**—inżektory, lubrikatory, pompy i prasy do smar., zasuwy, szlam i t. p. R—II—37

WINDY
ręczne i mechaniczne różnego rodzaju

Wciągi (bloki) łańcuchowe i linowe (wielokrążki)
Podnośniki, Dźwigarki, Lewary, Żórawie (krany)
Łańcuchy kalibrowane i windowe
Liny stalowe i t. p.

Warszawska Fabryka
Maszyn Windowych „Siła"
WARSZAWA
ul. Chłodna 5. Telefon 47-78

R—II—82

Skład Narzędzi i Artykułów Technicznych

A. BRZUZEK i S-ka INŻYNIEROWIE

Biuro Techniczne

WARSZAWA ul. Widok № 3 | Adres telegr. WARING | Telefony 125-30 125-30

Jeneralni reprezentanci

Zjednoczonych Fabryk Elektritowych i Karborundowych Wyrobów „Vereinigte Carborundum-Werke“ STARE BENATKI Czechosłowacja.

Fabryki stali i pilników **„Rudolf Schmidt & Co“** Wien X.

Reprezentanci

Fabryki Narzędzi i Armatur **„H. A. Hedding“** w Wiedniu

polecają ze składu:

wszelkiego rodzaju NARZĘDZIA WARSZTATOWE, oraz piły, pilniki, siekiery, heble i t. d.

TOCZKI karborundowe i elektritowe oraz pilniczki, marmurki, osełki.

Stale wszystkich gatunków, oraz **młoty sprężynowe.**

R—II—35

DOM TECHNICZNY i SKŁAD MASZYN

„TECHNOMOBIL“

(uruchomienie techniki)

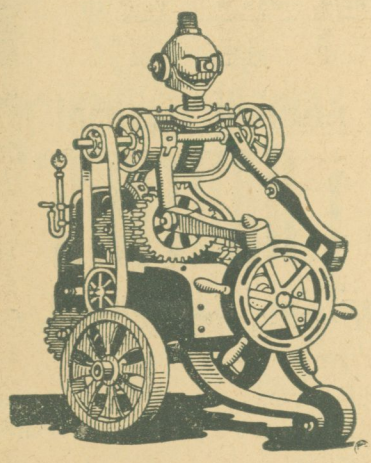

Inż. IZYDOR CZYDNER i S-ka

Warszawa, Ś-to Krzyska 41 (róg Zielnej)

Telefony: 148-24, 253-05 i 24-33.

Adres telegr. TECHNOMOBIL—WARSZAWA.

SKŁADY: Prosta 1. **WZOROWNIA: Zielna 26.**

DOSTARCZA Z WŁASNYCH SKŁADÓW:

MASZYNY

pomocnicze do obróbki METALI i DRZEWA

NARZĘDZIA PRECYZYJNE dla PRZEMYSŁU METALOWEGO.

Wyłączne zastępstwa i Składy Fabryczne na całą Polskę:

GEBR. HEINEMANN, St. Georgen, Schwarzwald — Strugarki i Rewolwerówki.
LIEBERT & GÜRTLER, Ebensbach (Saksonja) — Tokarnie precyzyjne.
FR. AG. JOHN, Gera-Reuss — Narzędzia maszynowe—Gryzy, Gwintowniki i t. d. „Unitas“—Weida i Türingen. Świdry spiralne wysokiego gatunku.

CENY FABRYCZNE.

STAŁA WYSTAWA najnowszych OBRABIAREK. Porady fachowe.

R—II—19

POMPY ODŚRODKOWE i TURBINOWE

Dla największej wydajności i najwyższych podnoszeń

Dla wodociągów i kanalizacji;
kopalń, kotłów, fabryk,
cukrowni, papierni, krochmalni i t. p.

SMOKI i WENTYLE

WARSZ. EL. T-wo
FABRYKA MASZYN

SIRIUS

WARSZAWA, ZŁOTA 65 telef. 68-25

R—II—29

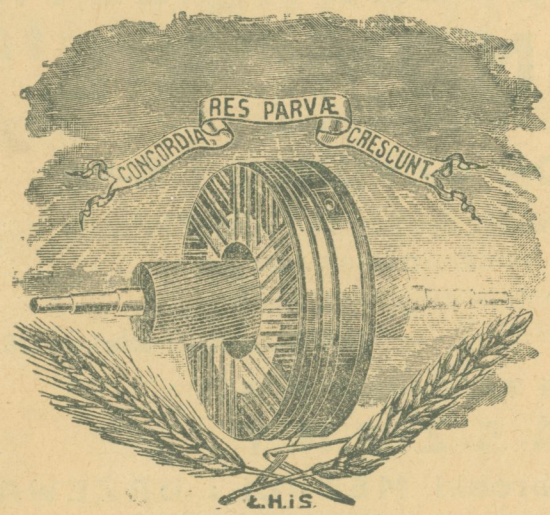

CZĘSTOCHOWA 1909 — MEDAL ZŁOTY
za postępową fabrykację maszyn młyńskich

Egzystuje od 1900 r.

FABRYKA MASZYN i KAMIENI MŁYŃSKICH

„ŁĘGIEWSKI i HARTWIG"

Warszawa — Praga, ul. Szeroka 11.
dom własny.

POLECA:

wyroby własne według najnowszych wymagań techniki wykonywane, jako to:

DLA MŁYNÓW ZBOŻOWYCH: wialnie, maszyny żubrowe, szmerglowe, szczotkowe, postawy walcowe najnowszego całożelaznego modelu **B**, pytle płaskie samokrężne jednoskrzyniowe i dwuskrzyniowe, pytle odśrodkowe wialnie kaszowe, filtry do kurzów i pośladów, filtry i wentylatory do chłodzenia mlewa (aspiracye).

Kamienie francuskie i sztuczne. Gazę jedwabną gwarantowanego gatunku.

DLA WYROBU KASZ: Perlaki z obsługą samodziałającą (automatyczne) i ręczne. — Krajalnice, łamacze, sortowniki z wentylacją do kasz perłowych. Jagielniki.

Transmisje syst. Sellersa z automatycznem obrączkowem smarowaniem.

Turbiny wodne syst. Francis'a.

Wszelkie artykuły dla młynów. — Liczne referencje odbiorców.

KOSZTORYSY i CENNIKI NA ŻĄDANIE BEZPŁATNIE.

R—II—30

Zakł. Graf. Straszewiczów, Warszawa, Leszno 112.

Tow. Akc. Fabryk Budowy Transmisji, Maszyn i Odlewni Żelaza

J. JOHN W ŁODZI

Własne biura sprzedaży:

w Warszawie Al. Jerozolimskie 51. **we Lwowie** Zyblikiewicza 39. **w Poznaniu** Zygmunta Augusta 2. **w Krakowie** Basztowa L. 24.

Adres telegraficzny: **„Transmisja"** **w Lublinie** Krakowskie-Przedmieście 58. Adres telegraficzny: **„Transmisja"**

Transmisje Łożyska samosmary. Wieszaki. Wałki. Sprzęgła stałe i rozłączane; kłowe i cierne. Koła pasowe i linowe. Naprężacze pasów. Kierowniki pasowe. Wykonanie dokładne. Kontrola sprawdzianami różnicowemi. Produkcja masowa na skład; terminy krótkie.

Koła zębate czołowe i stożkowe z zębami obrabianemi na specjalnych automatach.

Tokarki pociągowe, szybkotnące z wałkiem pociągowym do toczenia i śrubą pociągową do gwintów. Budowa mocna. Wykonanie serjami bardzo dokładne. Wrzeciona szlifowane. Każda tokarka próbowana i kontrolowana protokularnie.

Uchwyty **samocentrujące.**

Imadła równoległe o szerokości szczęk 100 mm.

Kotły **STREBEL'A do ogrzewań centralnych.**

Wygładziarki **(kalandry)** dla przemysłu włókienniczego i papierniczego, oraz walce do nich. Obkładanie starych walców nowym papierem i jutą. Szlifowanie walców żeliwnych i stalowych na specjalnej szlifierce.

Dostawa ze składów lub w terminach krótkich.

R—II—10

Odlewnia Żelaza

Wł. Ambrożewicz

w Warszawie

Kolejowa № 37/39 róg Karolkowej 1/3. TELEFONY: 13-99 i 74-99.

Adres dla depesz: „AMBROŻEWICZ WARSZAWA — KOLEJOWA".

Transmisje: Koła pasowe, maszynowo formowane, wymiarów od najmniejszych do największych, części transmisyjne, łożyska Sellersa, kozły wiszące, modele własne. **Tryby** formowane maszynowo, odlewy maszynowe. **Cylindry** — specjalna kompozycja żelaza. **Odlewy hartgusowe** (twarde). **Odlewy budowlane** — modele własne.

Prócz tego Fabryka przyjmuje wszelkie zamówienia w zakres odlewnictwa wchodzące z modeli nadesłanych, własnych, jakoteż podług rysunków.

R—II—84

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
BIBLIOTEKA GŁÓWNA
5237 / 1922
AE00335681